

**Mesleki ve Teknik Eğitim
Genel Müdürlüğü**

Güzel Sanatlar Lisesi

**ÜÇ BOYUTLU SANAT ATÖLYE
12**

Ders Kitabı

Yazarlar

**Demirhan DEMİROK
Gülay ŞEN
Mine SARAÇ DOĞAN**

**DEVLET KİTAPLARI
BİRİNCİ BASKI**

....., 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 7079
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ: 1232

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör
Prof. Suat KARAASLAN

Dil Uzmanı
Kıymet ESEN

Program Geliştirme Uzmanı
Hasan NASIRCI

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Hüseyin BÜYÜKBİÇER

Rehberlik ve Gelişim Uzmanı
Tuğba GÜL ŞEN

Görsel Tasarım Uzmanı
Eren GÜMÜŞ

Grafik Tasarım Uzmanı
Ömer Engin BİLGİÇ

ISBN 978-975-11-4957-2

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 14.02.2019 gün ve 3258729 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 10443977 sayılı yazısı ile birinci defa 2.458 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

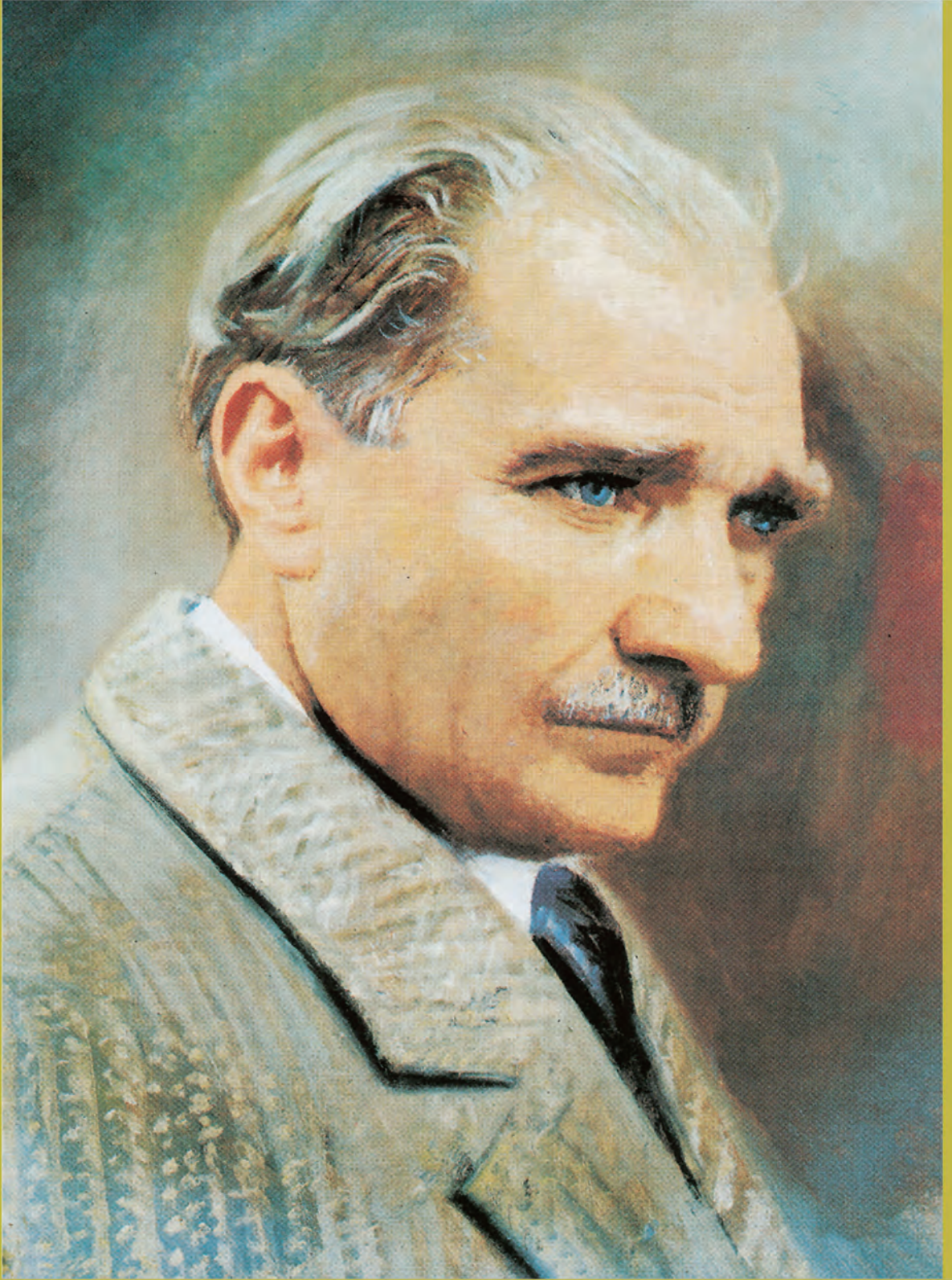
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE HEYKEL SANATINA GİRİŞ

12.1.1. Heykel Sanatı ve Tanımı	13
Heykelin Tanımı	14
Heykel Sanatının Diğer Sanat Dalları ile Olan İlişkisi	17
Heykel Sanatının Tarihsel Süreçte Gelişimi	21
Farklı Kültürlerin Heykel Uygulamalarındaki Üslup ve Anlayış Farklılıkları.....	29
Heykelde Sanatsal Nitelikler	38
Heykel, Anıt, Rölyef ve Seramik Gibi Eserlerin Çevre ve Mekânla İlişkisi	40
12.1.2. Heykelde Kullanılan Araç-Gereçler	50
Kilin Özellikleri	50
Heykelde Kilin Biçimlendirme Yöntemleri.....	50
Heykel Biçimlendirmede Kullanılan Modelleme Kaidesi, İskelet ve Araç-Gereçler	50
Modellemede Kullanılan Araç-Gereçler	52
Modelleme Kaidesi ve İskelet Yapımı	53
Araç-Gereç Kullanım Teknikleri	54
12.1.3. Heykelde Kompozisyon Öge ve İlkeleri	55
Üç Boyutlu Sanatta Kompozisyon	56
Tasarıma Uygun Yapay ve Doğal Objelerin Belirlenmesi	59
Objenin Form, Doku, Boşluk-Doluluk Açısından İncelenmesi	59
Işığın Form Üzerindeki Etkisi	60
Objeye Üzerinde Ritim, Ahenk, Hareket ve Zıtlık Kavramları	61
Seçilen Objeyi Plastik Forma Dönüştürme	62
Kütle ve Hacim Unsurları ile Çalışmanın Düzeni Arasındaki İlişki	64
Sanatta Form, Modül ve Bütün Arasındaki İlişki.....	65
Biçimsel Formun Analizi	65
Ölçme ve Değerlendirme	67

2. ÜNİTE BÜST

12.2.1. Büst Yapımı.....	77
Büstün Tanımı	78
Büst Çalışmalarının Tarihsel Süreçte Gelişimi.....	78
Büst Çalışmalarındaki Üslup ve Anlayış Farklılıkları	86
Büst Üzerinde Oran-Orantı Kavramı	89
Başın Anatomik Özellikleri	92
Baş Anatomisindeki Fiziki ve Kişisel Özellikleri Plastik Forma Dönüştürme.....	95

12.2.2. Kalıp Alma Yöntem ve Teknikleri	97
Alçı Çeşitleri.....	97
Alçı Kalıplama Teknikleri	97
Alçı Hazırlama Yöntemi.....	98
Tekli Döküm Tekniği	98
Çoğaltma Kalıbının Hazırlanması	99
Farklı Malzemelerle Kalıp Alma Yöntemleri	100
12.2.3. Pozitif Döküm Tekniği	103
Kalıbı Ayırıcı Sürerek Döküme Hazırlama	103
Kalıp Ayırıcı Olarak Kullanılan Malzemeler.....	103
Pozitif Dökümü Yapılan Kalıbın Açılma Aşaması	105
Boyama ve Patine	107
Ölçme ve Değerlendirme.....	109

3. ÜNİTE MASK

12.3.1. Gaz Betondan Yontu ve Yontuda Kullanılan Araç-Gereçler	115
Gaz Beton Yontuda Kullanılan Araç-Gereçler	117
Sağlık ve Güvenlik Önlemleri	118
Yontuda Biçim Bozma ve Sadeleştirme Yöntemleri	120
Yontuda Form Oluştururken Kütle-Boşluk Kavramları	123
Geçmişten Günümüze Farklı Malzemelerle Yapılmış Mask Örnekleri.....	124
Ölçme ve Değerlendirme	128

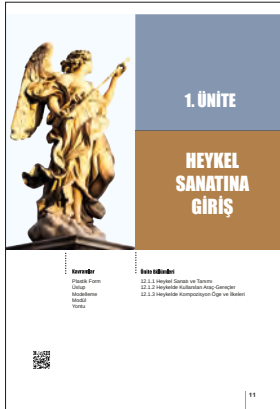

4. ÜNİTE HEYKEL UYGULAMALARI

12.4.1. Figüratif Heykel Çalışmaları	135
İnsan Figüründe Anatomi	136
Oran-Orantı	137
Figürde Hareket, Doku ve Işık.....	138
Açık-Kapalı Kompozisyon	139
Uygulanacak Formun Belirlenmesi.....	140
Figüratif Çalışmanın İskeletin Hazırlanması.....	140
Modelasyon Yöntemiyle Figüratif Heykel Uygulamaları	141
Figüratif Çalışmanın Negatif Kalıbının Alınması	143
Figüratif Çalışmanın Pozitif Dökümünün Yapılması	144
Figüratif Çalışmanın Boyama ve Patine İşlemleri.....	146

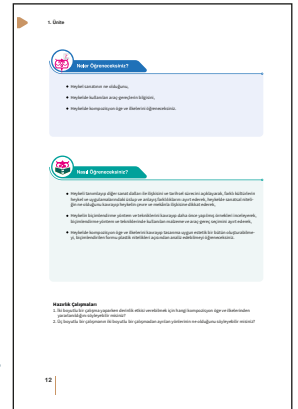
12.4.2. İnsan ve Hayvan Heykellerinde Soyutlama	149
Soyutlama Yöntemleri	150
Soyutlama Çalışmasından Negatif Kalıp Alma	155
Soyutlama Çalışmasından Pozitif Döküm Yapma	156
Ölçme ve Değerlendirme	158
Öz Değerlendirme	163
Grup Değerlendirme	164
Cevap Anahtarı	165
Sözlük	171
Kaynakça	173
Genel Ağ Kaynakçası	174
Görsel Kaynakça	175

Kitabın Tanıtımı

Bu kitap dört üniteden oluşmaktadır. Ünite giriş sayfasında ünitenin adı ile o ünite işlenecek bölüm ve kavramların adları yer alır.

Ünite kapağının arkasında o ünite-deki konularla ilgili “Neler Öğreneceksiniz?” ve “Nasıl Öğreneceksiniz?” bölümleri yer alır.

“İnceleme” bölümünde bireysel veya grup olarak yapılan inceleme ve gözlemleri içeren konular yer alır.

“Etkinlik” bölümünde, işlenen konuya uygun uygulama çalışmalarına yer verilir.

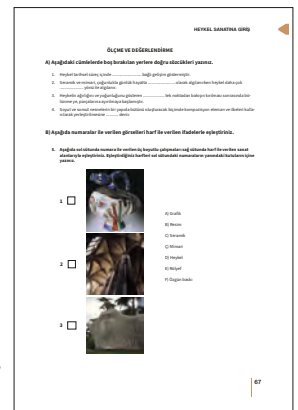
“Bunları Biliyor muydunuz?” bölümünde konularla ilişkili dikkat çekici bilgi ve görseller yer alır.

“Araştırma” bölümlerinde öğrencilerin bireysel veya grup olarak yapacağı araştırmaları kapsayan çalışmalar yer alır.

“Okuma Parçası” bölümünde o ünite-de yer alan konularla ilişkili kişi ve olayların anlatıldığı bilgi ve görseller yer alır.

“Ölçme ve Değerlendirme” bölümünde o ünite işlenen konularla ilgili genel değerlendirme soruları yer alır.

1. ÜNİTE

HEYKEL SANATINA GİRİŞ

Kavramlar

Plastik Form
Üslup
Modelleme
Modül
Yontu

Ünite Bölümleri

12.1.1 Heykel Sanatı ve Tanımı
12.1.2 Heykelde Kullanılan Araç-Gereçler
12.1.3 Heykelde Kompozisyon Öge ve İlkeleri

Neler Öğreneceksiniz?

- Heykel sanatının ne olduğunu,
- Heykelde kullanılan araç-gereçlerin bilgisini,
- Heykelde kompozisyon öge ve ilkelerini öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- Heykeli tanımlayıp diğer sanat dalları ile ilişkisini ve tarihsel sürecini açıklayarak, farklı kültürlerin heykel ve uygulamalarındaki üslup ve anlayış farklılıklarını ayırt ederek, heykelde sanatsal niteliğin ne olduğunu kavrayıp heykelin çevre ve mekânla ilişkisine dikkat ederek,
- Heykelin biçimlendirme yöntem ve tekniklerini kavrayıp daha önce yapılmış örnekleri inceleyerek, biçimlendirme yöntem ve tekniklerinde kullanılan malzeme ve araç-gereç seçimini ayırt ederek,
- Heykelde kompozisyon öge ve ilkelerini kavrayıp tasarıma uygun estetik bir bütün oluşturabilme-yi, biçimlendirilen formu plastik nitelikleri açısından analiz edebilmeyi öğreneceksiniz.

Hazırlık Çalışmaları

1. İki boyutlu bir çalışma yaparken derinlik etkisi verebilmek için hangi kompozisyon öge ve ilkelerinden yararlanıldığını söyleyebilir misiniz?
2. Üç boyutlu bir çalışmanın iki boyutlu bir çalışmadan ayrılan yönlerinin ne olduğunu söyleyebilir misiniz?

12.1.1. Heykel Sanatı ve Tanımı

“Taşın fazlasını atıyorum, geriye heykel kalıyor.”

Auguste RODİN

İnceleme

Görsel 1.1 ve 1.2’de ışık-gölgenin verilişi nasıl sağlanmıştır? Açıklayınız.
İki boyut ve üç boyut arasındaki farklılıklar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Görsel 1.1: İsimli, Efrain Malo [Efrain Malo (1987)], 2017, Meksika

Görsel 1.2: İsimli, Javier Marine [Javyer Marin (1962)], 2016, Meksika

Heykelin Tanımı

Üç boyutlu sanat anlayışının temeli, form oluşturma becerisidir. **Heykel**; mekân içinde üç boyutlu, estetik biçimli kompozisyonlar oluşturmayı amaçlayan görsel bir sanat dalıdır.

Heykel üç boyutludur; dokunulabilir, etrafında gezilebilir. Resim sanatında yanılsama olarak algılanan derinlik, heykel sanatında gerçektir. Derinlik ve hacme sahip olan heykel atmosferde yer kaplamaktadır. Heykel sanatı; kendine ait bir biçim dili olan, izleyici ile iletişim kuran, düşündürten, şaşırtan, hayranlık uyandıran eserlerden oluşur. Heykeltıraş, heykeli şekillendirirken aynı zamanda onun var olacağı mekânı, boşluğu da şekillendirmektedir. Eser ile izleyici arasındaki iletişimi planlayarak kimi zaman uzaktan izlenen kimi zaman da içinde gezilip eserin bir parçası olarak katkıda bulunulan süreci de tasarlayabilmektedir. Yüzyıllar boyunca taş, ahşap, bronz, alçı gibi geleneksel malzemelerle biçimlendirilen heykel; günümüzde kumaş, lastik, polyester, duman gibi her türlü organik-inorganik malzeme ve atıklarla şekillendirilmektedir.

Auguste Rodin'e [Agust Rodin (1840-1917)] göre "Heykel, uzayda (boşlukta) girinti ve çıkıntı yaratma sanatıdır."

Constantin Baraschi'ye [Konstantin Baraski (1902-1966)] göre "Heykeltıraş, üç boyutlu formlarla düşünerek duygu ve algılarını görsel bir formda hissettirir, heykellerini ise üç boyutlu maddeleri biçimlendirerek oluşturur."

Herbert Read'e [Hörbirt Rid (1893-1968)] göre "Heykel sanatı bir dokunma sanatıdır; nesnelerin elle yoklanmasıyla, dokunma yoluyla doyum sağlayan bir sanattır ve gerçekten de bir nesnenin üç boyutlu biçiminden dolaysız hazlara ulaşmanın yolu ona dokunmaktır."

Kütle; taş, ağaç, mermer, kil, cam gibi heykelin yapıldığı katı fiziki madde ya da malzemelerdir. Kütle her zaman heykelin ağırlığı ve yoğunluğunu gösterir. Kalıplanmış, dökülmüş, işlenmiş, oyulmuş, dikilmiş, monte edilmiş veya başka şekillerde kombine edilerek hacim kazanmış bu malzemeler, hem dokunsal hem de görsel kütle olarak var olurken derinliği ile heykeli tanımlarlar. Bu özelliği ile heykel; yanılsamadan uzak, somut ve fiziksel varlığını hem dokunma yoluyla hem de gözle kavranabilen girinti ve çıkıntıları ile gerçeklik içinde algılatır. Heykel sanatçısı bu yönü ile hem tasarlayıcı hem de sabırlı bir uygulayıcıdır. Günümüzde heykel ses, ışık, drama gibi farklı disiplinleri içerisinde barındırmaktadır.

Adnan Turani'ye (1925-2016) göre üç boyutlu kompozisyon düzenlemeleri, iki boyutlu düzenlemelerden farklıdır. İki boyutlu çalışmalarda açık-koyu değerler ile yüzeyde oluşturulmak istenen hacimsel yapı, üç boyutlu çalışmalarda yerini ışık-gölgeye bırakır.

İki boyutlu çalışmalarda çizgi, leke, ışık-gölge, perspektif vb. kompozisyon ilke ve elemanları kullanılarak derinlik hissi varmış gibi algılatılmak istenir. Üç boyutlu çalışmalarda, bu elemanlar kullanılarak elde edilen formun yapısı yüzey üzerinde yanılsama değil gerçek bir hacimdir (Görsel 1.3).

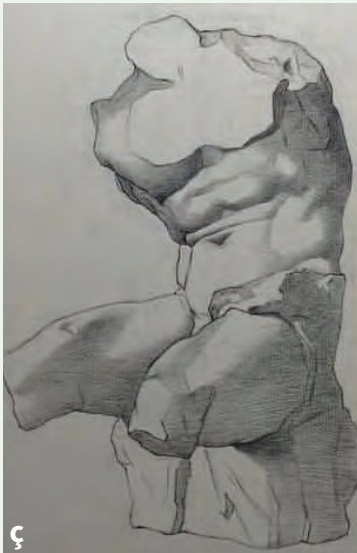
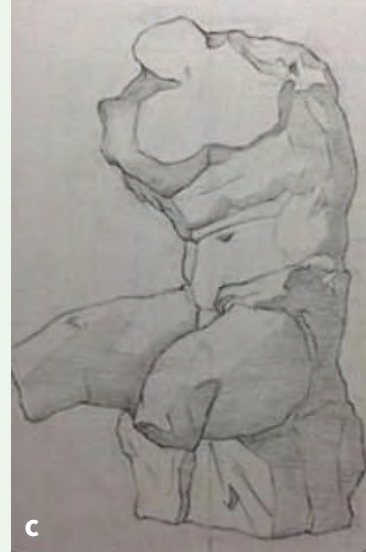
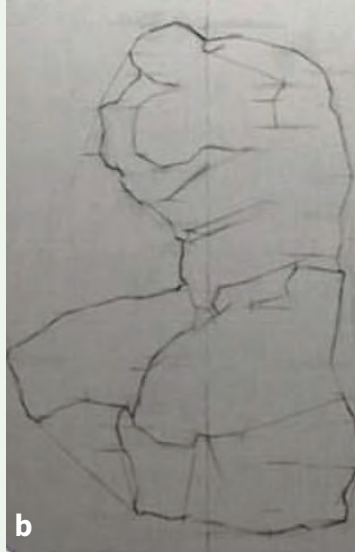

Görsel 1.3: Tors modelleme örneği

İnceleme

Görsel 1.4'te verilen iki boyutlu bir çalışmanın yapılış aşamaları verilmiştir. Çalışmayı açık-koyu, ışık-gölge ve leke değerleri açısından inceleyerek derinlik algısının nasıl oluşturulduğunu arkadaşlarınızla paylaşınız.

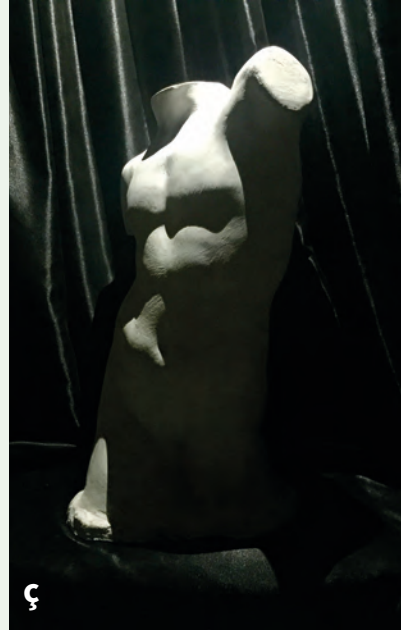

Görsel 1.4: Tors çizim aşamaları

İnceleme

Görsel 1.5'te verilen üç boyutlu torsun farklı ışık etkilerine göre değişen fotoğrafları yer almaktadır. Bu fotoğrafları, ışık-gölge ve açık-koyu leke değerleri açısından inceleyerek derinliğin nasıl algılandığını arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.5: Değişen ışık etkileri altında tors fotoğrafları

Bunları Biliyor muydunuz?

Heykel sanatında oyma, biçimleme, inşa, birleştirme, döküm ve patine gibi teknikler yer alır.

Eksiltme (Yontma): Taş, ağaç, mermer gibi tek parça bir kütlenin istenen düzen içinde şekillendirilmesi işlemidir.

Modelleme (Biçimleme): Şekillendirilebilir heykel malzemelerinin (bal mumu, kil ve alçı) elle ya da çeşitli aletlerle biçimlendirilmesi işlemidir.

Birleştirme (Yapılandırma/ İnşa): Önceden şekillendirilmiş sac, kumaş, deri, kalas, cam, ip, metal vb. malzeme ve parçaların usulüne uygun olarak biraraya getirilmesidir.

Döküm (Yerine Geçme): Kil, bal mumu, alçı gibi ara malzeme ile yapılan heykellerin çeşitli döküm teknikleri kullanılarak bronz gibi dayanıklı ve kalıcı malzemeyle dökülmesidir.

Patine Etme: Bitmiş heykellere perdahlama, cilalama, boyama ve yaldızlama gibi uygulamaların yapılmasına denir.

Heykel Sanatının Diğer Sanat Dalları ile Olan İlişkisi

Heykel sanatının güzel sanatlar içerisindeki yerini mekân sanatının içinde tanımlamak doğrudur. Mekân sanatları içerisinde mimarlık, resim ve heykel sanat dalları yer almaktadır. Güzellik anlayışının farklı disiplinler ve sanatsal anlatım biçimleri ile ele alındığı bu sanat dallarının en önemli özelliği mekâna bağımlı olmasıdır. Bir anlamda da mekânsal düzenleme sanatlarıdır. Heykeli bu sanat dallarından ayıran en temel özellik ise heykelin üç boyutlu plastik şekillendirmeye dayalı bir ifade biçimi oluşturmastır. Bu özelliği ile heykel bir hacim sanatı olduğu için gerçek mekânda yer kaplar.

Heykel ile diğer görsel sanatlar arasında yakın ilişkiler bulunmaktadır. Heykel-mimari, heykel-seramik, heykel-resim, heykel-endüstri tasarımı giderek birbirine yaklaşmaktadır.

Sanatın farklı alanları arasında karşılıklı etkileşim sürekli devam etmektedir. Geçmiş dönem uygarlıkları incelendiğinde heykelin mimari alanda park-bahçe gibi alanları estetik olarak düzenleme isteğine, lahit ve mezarlarda yaşam ve ölümü betimlediğine, sütunlarda taşıyıcı sistem olarak kullanıldığına tanık olmaktadır. Bu girift durum insanoğlunun doğaya hâkim olma mücadelesinde aranabilir.

Demir, taş, mermer, ağaç gibi maddelere şekil vererek biçimlendirme, somut bir ifadeye dönüştürme uğraşısını geçmiş dönem uygarlıklarının sanat disiplinleri arasındaki birlikteliğinde görmek mümkündür. Heykel bu yönü ile mimariye yakın bir özellik gösterir (Görsel 1.6).

Görsel 1.6: Erechtheion (Ertin) Tapınağı, İÖ 406, Klasik Yunan Dönemi, Atina

Günümüzde de heykel sanatı birçok farklı disiplini kendi bünyesinde birleştirici bir yol izlemektedir. Seramik, dokuma, metal işleri, cam tasarımı, endüstri tasarımı, mimarlık bunların arasında sayılabilir. Hem mimaride hem de heykelde hacim ve boyut birbirine koşut ve fiziksel olarak kavranabilen bir gerçeklik ifade eder. Mimari de tıpkı heykelde olduğu gibi kütsel form etkisini bırakarak boşluk, aydınlık, ışık etkilerini arttıracak yeni malzeme arayışı ile daha özgür biçimlerle yapılar inşa etmektedir (Görsel 1.7, 1.8). Mimari bu yanı ile bugün birçok açıdan “bina heykeltıraşlığı” olarak algılanabilir (Görsel 1.9, 1.10).

Görsel 1.7: Changsha Meixihu Uluslararası Kültür ve Sanat Merkezi (kuşbakışı görünüm), Mimar Zaha Hadid, [Zaha Hadid (1950-2016)] 2011, Çin

Görsel 1.8: Changsha Meixihu Uluslararası Kültür ve Sanat Merkezi (iç mekân), Mimar Zaha Hadid, 2011, Çin

Günümüz mimarisi, geçmiş kültür mirasının izlerini taşıyan postmodern örnekleri ile heykel ve mimarinin tanımlanmış sınırlarını kırmıştır.

Görsel 1.9: Polis Oteli (cephe detay), Mimar Manuel Nunez Yanowsky [Manuyel Nunes Yanovski (1942)], 2014, Paris

Görsel 1.10: Mimar Mikhail Eisenstein, 1903, Riga, Letonya

Heykelin mimari ve seramikten ayrılan özelliği ise seramik ve mimarinin çoğunlukla günlük hayattaki işlevsel yönleri ile algılanmasıyken heykelin daha çok sanatı vurgulayan yanı ile algılanmasıdır. Seramik sanatı, günümüzde işlevsel yanını kaybederek temel formlarıyla heykele daha yakın hâle gelmiştir (Görsel 1.11).

Görsel 1.11: Baş, Richard W. James (Richard W. Ceyms), seramik, 2017, Amerika

Heykel Sanatının Tarihsel Süreçte Gelişimi

Bulunan en eski heykeller, ilkel insanın kendisini tedirgin eden doğaüstü güçlerden korunmak ve güç elde etmek için sihir ve büyü amacıyla yaptığı simgesel heykelciklerdir. Ortaya çıkan bu simgesel heykelcikler doğayı tamamen yansıtan anlayıştan farklı olarak heykeli yapan kişinin görüş biçimini yansıtan ifadeci biçimler olmuştur. İlk çağlarda büyüsel amaçlı yapılan bu heykelcikler doğurganlığı, bereketi simgeleyen minyatür figürlerdir (Görsel 1.12). Mamut kemiği, kemik külü, kireç taşı, serpantin ve volkanik kaya gibi taş ve kemiklere oyulan bu simgesel heykelcikler korunma ve büyüsel amaçla yapılan idollerdir.

Neolitik Dönem’le birlikte toprağı işleyerek yerleşik hayata geçen ilkel insan, seramik sanatını ve mimaride konstrüksiyon usüllerini geliştirmiştir.

MÖ 3000 yılında Mısırlılar “ölümden sonra hayat” inancına bağlı olarak yaptıkları temsili heykelleri, tapınak ve mezar odalarına büyük taş blokları olarak yapmışlardır.

Mısır sanatında heykel, mimarlığın bir elemanı olarak görülür. Mısır mimarisi ile gelişen heykel sanatı mezar odalarına yapılan kabartmalar, taşınabilir heykeller ve büyük taş bloklara yapılan heykel anlayışı ile çağını ve kendisinden sonra gelen uygarlıkları derinden etkilemiştir. Kabartmalarda görülen günlük yaşam tasvirleri belge niteliği gösteren gerçekçi anlatımları içerir (Görsel 1.13, 1.14).

Görsel 1.12: Willendorf Venüsü, MÖ 25.000-21.000, Doğa Tarihi Müzesi, Viyana

Görsel 1.13: Abu Simbel Tapınağı, MÖ 1290, Mısır

Görsel 1.14: Mısır Dönemi Rölyef, MÖ 1175, British Müzesi, İngiltere

Görsel 1.15: Ölen Galyalı, Yunan Dönemi, MÖ 230-220, Kapitolin Müzesi, Roma

“İnsan her şeyin ölçüsüdür.” temel inancı ile gelişen Yunan heykel sanatında kusursuzluk ve ideal ölçü (altın oran) anlayışı, inanca bağlı bir gelişim göstermiştir. Yunan sanatında heykel ve mimari iç içe geçmiştir. Özellikle tapınak mimarisinde tapınakları süslemek amacı ile kullanılan heykeller idealize edilmiş form anlayışı ile yapılmıştır (Görsel 1.15).

Heykel ve mimarinin iç içe kullanılma geleneği Yunan, Roma, Uzakdoğu, Mısır, Rönesans, Barok gibi birçok uygarlık ve dönemlerde bezeme, kabartma, bitki, hayvan ve insan figürlerinin tasviri şeklinde sanat tarihini zenginleştiren örnekleri ile karşımıza çıkmaktadır. Bunun en önemli sebebi mimari ve heykelin inanca bağlı bir gelişim göstermesi ve özellikle tapınak mimarisi olarak gelişmesidir.

Heykelin mimariden ayrılması Helenistik Dönem’de görülmeye başlar. Heykel sanatı bu dönemde daha farklı amaçlara hizmet ederek altın çağını yaşamıştır.

Yunan sanatının “Kusursuz güzellik anlayışı” Rönesans heykel sanatının temel felsefesi olmuştur. Plastik biçim kusursuzluğu Rönesans Dönemi heykel sanatının özetidir. Michelangelo’nun Davud, Musa ve Pieta gibi heykelleri dönemin kusursuz güzellik anlayışını gösteren en güzel örnekleridir (Görsel 1.16)).

Görsel 1.16: Pieta, Michelangelo Buonarroti [Mikelanjelo Buyonarati (1475-1564)] 1498-1499, Aziz Petrus Bazilikası, Vatikan

Önceleri doğayla bütünlüğü gözetilen insan, sonraları özellikle Antik Yunan'da doğayı taklit etmeye yönelmiş ve idealize etmiştir. Gotik katedrallerin yapıldığı dönemlerde ise eski Mısır geleneğinde olduğu gibi doğaya hükmetmek istenmiştir. Antik Mısır'daki devasa büyüklükteki sfenksler bulunduğu çevreye hâkimdir. İnsan ve doğanın üstünde tanrısal bir varlık imajıyla görünür.

Gotik Dönem'de, kiliseye hizmet eden dini heykellerde figürler ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir. Gotik heykeltıraşlar, ışık ve gölgeyi güçlü bir anlatım biçimi sağlayabilmek için kullanmışlardır.

Rönesans Dönemi heykel sanatında gerçek hayat olduğu gibi heykele yansıtılmıştır. Rönesans sanatçıları Klasik Yunan ve Roma heykellerinin etkisiyle uzun yıllar çalışmışlardır. Bu dönemde heykel sadece inanca bağlı mekânlara uygulanan yanını terk ederek açık alanlarda anıt heykel olarak yapılmaya başlanmıştır.

Barok Dönem'de ise heykel, mimariden bağımsız olarak kamusal alanda kullanılmaya başlanmıştır. Rönesans'a kadar heykel anlayışı kapalı form olarak gerçekleştirilmiştir. Klasik Dönem ile birlikte Rönesans heykellerinde görülmeyen boşluk yavaş yavaş görülmeye başlanmış, böylece durağan ve katı heykel anlayışı yerini hareketi verme çabasına bırakmıştır.

Görsel 1.17: Constantin Brancusi, 1912, mermer, Guggenheim Museum, New York

19. yy. sonu sanat dünyası köklü değişimler yaşamıştır. Bu dönemde sanatçılar idealize edilmiş anatomi, ayrıntı ve öykü anlatma çabası yerine kişisel ifade, stilizasyon ve yüzey dokusu konularına odaklanmışlardır.

20. yy. heykel sanatçıları, İlkel Afrika ve Okyanus sanatının basit ve güçlü biçimlerinden etkilenmişlerdir. Constantin Brancusi [Konstantin Brankuş, (1876-1957)] Romanya halk geleneklerini Afrika ahşap oymacılığı ve Doğu heykelinin sadeliği ile birleştirerek heykellerinde anlam ve saflığı, mutlak basitliği aramıştır (Görsel 1.17).

20. yy. heykel sanatının değişimini başlatan heykeltıraş, Auguste Rodin'dir. Rodin daha önce hiç kimsenin yapmadığı kaba dokuyu mermerin yüzeyinde bırakarak çalışmalarında farklı teknikler uygulamış, ışık formlarının yüzey üzerindeki etkilerini denemiştir. Rodin'in deneysel çalışmaları kendinden sonra gelen birçok heykeltıraşa ilham kaynağı olmuştur (Görsel 1.18). Bu yanı ile 20. yy. heykel sanatı; yeni fikirler, yeni stiller ve yeni malzemelerin kullanılmaya başlanması ile birlikte geleneksel tutumların dışına çıkılarak deneysel bir süreç başlatmıştır.

Görsel 1.18: Kale Kent Soyluları, Auguste Rodin, 1889, Londra, İngiltere

20. yy. öncesinde heykel esas olarak katı bir form veya kütle olarak kabul edildi. Taş, metal, ahşap, kil gibi geleneksel malzemeler yontma veya modelleme ile geleneksel bir şekilde işlenmiştir. Yeni malzeme ve teknikler daha geniş bir ifade alanı ve sanatsal özgürlük sağladığı için çağdaş heykeltıraşlar artık yontma ve modelleme yöntemlerinin dışına çıkarak her türden farklı malzemeyi bir arada kullanmışlardır. Çelik, ahşap, plastik, cam, kumaş vb. malzemeleri özne, biçim, içerik zeminine bağlı kalarak serbest denemeler için kullanmışlardır. Kaynak yaparak, yapıştırarak, örerek, dikerek anlatımlarını güçlendirecek denemelerle sınırlarını zorlayan ve kıran yaratıcı bir süreç izlemişlerdir. Ünlü ressam aynı zamanda heykeltıraş olan Pablo Picasso [Pablo Picasso (1881-1973)] 20. yy. heykel anlayışını bu anlamda değiştiren öncü sanatçılarıdır. Buluntu objeleri çeşitli formlarda inşa ederek yapısal bir tutum izlemiş, açtığı yolda birçok sanatçıya ilham kaynağı olmuştur (Görsel 1.19).

Görsel 1.19: Kadın Baş, Pablo Picasso, 1929-1930, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Modernizm ile birlikte teknolojinin getirdiği yaşamsal değişikliklerin etkisi altında kalan sanatçılar, biçim yerine kavram üretmeye başlamışlardır. Art arda gelen yenilikçi akımların etkisi ile sanatın dili değişime uğramış, kavram olarak sanat gelişmiştir. Modernizme kadar benzerliğin bir yanılması olan heykel sanatı, Modernizm ile birlikte yerini düşsel, sezgisel metaforların (benzetme) kullanıldığı yeni bir döneme bırakmıştır. Metaforlara yüklenen anlam ile günümüz heykel sanatı kavramsal bir boyut kazanmıştır. Bu anlayışta çalışarak günümüz heykel sanatının anlayışını değiştiren Henry Moore [Henri Moore (1898-1986)] çalışmalarında insan figürü üzerinde düşsel ve sezgisel metaforlar kullanarak yapıtlarına biçimsel anlam kazandırmıştır. Henry Moore, heykellerini boşluklarla meydana getirmiş, heykelle nefes aldırıştır (Görsel 1.20).

Bugün heykel sanatı, boşlukta tanımlanabilen aynı zamanda hareket ve kinetik enerjisi olan üç boyutlu tasarımlardır.

Görsel 1.20: Kemer, Henry Moore, taş, 1979-1980, Londra

İnceleme

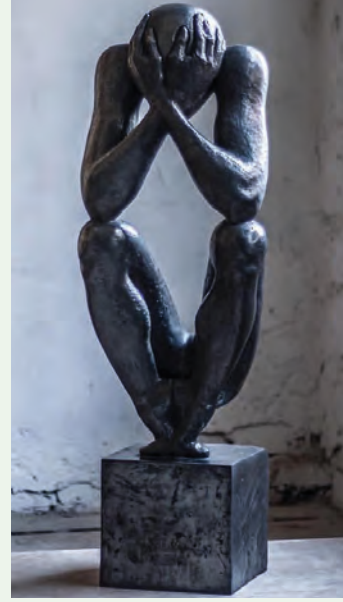
Boşluk kavramının çözümlemesine ilişkin sanatçı çalışmalarına yer verilmiştir. Görsel 1.21, 1.22, 1.23, 1.24 ve 1.25'i inceleyerek "Nasıl bir yol izlenmeli?" bölümünü takip ederek ilerleyiniz.

Görsel 1.21: Figür, Bruno Catalano [Bruno Katalon (1960)], 2017, Modus Sanat Galerisi, Paris

Görsel 1.22: 89 Yay X 14, Bernar Venet [Bernar Venet (1941)], 2016, Almanya

Görsel 1.23: Çubuksuz Adam, Sergii Shaulis [Sergey Şolis (1985)], 2017, Ukrayna

Görsel 1.24: Makro Çekirdek, Karl Ludwig Schmalz [Karl Ludvig Şimalt (1932)], 1978, Almanya

Görsel 1.25: İsimsiz, Jean Louis Corby [Jin Luis Korbi (1951)], 2016, Fransa

Nasıl bir yol izlenmeli?

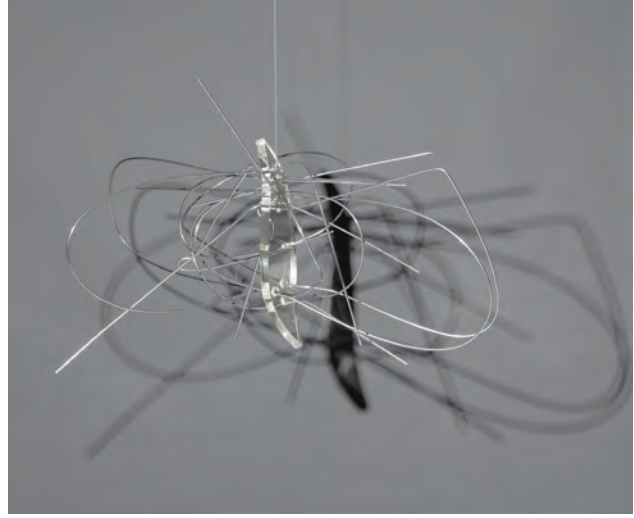
1. Üç boyutlu sanatta kompozisyon kavramlarından biri olan boşluk kavramının görseller üzerinden çözümleme biçimlerini inceleyiniz.
2. Siz de boşluk kavramı ile ilgili bulduğunuz çalışmalarını sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.

20. yy. heykelinin temelini oluşturan en önemli unsur, teknolojik ve bilimsel gelişmelerin sonucunda değişen anlayış farkıdır. 20. yy.a kadar heykelde aranan en önemli kriter kalıcı olmasıydı. Bu anlayış, yerini çeşitli seçeneklerde yapay ve doğal malzemeler ile heykel yapılabilen ve yaptığını hemen tüketilebilen tasarımlara bırakmıştır.

Sese, ışığa, harekete duyarlı hassas kinetik heykellerin yapılması ile günümüz sanatçıları, hareketi tasarımlarının bir parçası olarak ele almışlardır. Hava akımları ile hareket eden Alexander Calder'in [Aleksandır Kalder (1898-1976)] mobilleri, Julio Le Parc'ın [Hulyo Le Park (1928)] aynaları, ışığı yansıtıyla göze çarpan Naum Gabo'nun [Naum Gabo (1890-1977)] heykelleri, hareketi elektromıknatısların manyetik güçlerini kullanarak oluşturan Vassilakis Takis'in [Vasilakis Takis (1925)] heykelleri, ışığın devinimi ile Laszlo Moholy Nagy'nin [Laslo Moholi Negi (1895-1946)] heykelleri, Dan Flavin' in [Den Filavin (1933-1996)] floresan tüpleriyle oluşturduğu ritimsel uygulamaları, günümüz heykel anlayışının değişimini belirleyen öncü çalışmalara gösterilebilecek örneklerden sadece bir kısmıdır. Bu anlamda denilebilir ki günümüz heykel sanatçıları bir tesisatçı veya bir mühendis anlayışı ile çalışmalarını sürdüren bir süreci başlatmışlardır (Görsel 1.26, 1.27, 1.28, 1.29).

Görsel 1.26: Manyetik Top, Vassilakis Takis, 2015, Palais de Tokyo, Paris.

Görsel 1.27: Krom Çubuklu Çift Form, Laszlo Moholy Nagy, 1946, Guggenheim Müzesi, New York

Görsel 1.28: Siyah Küre, Julio Le Parc, 2016, Courtesy Galeri, Fransa

Görsel 1.29: İsimsiz, Dan Flavin, 1974, Modern Sanat Galerisi, New York

Görsel 1.30: Franz Kafka, David Cerny [David Cerni (1967)], 2014, Prag

Prag'da bulunan Franz Kafka'nın betimlendiği baş heykeli, günümüz kinetik heykeline verilebilecek oldukça etkili örneklerden biridir. 42 adet bağımsız çalışan paslanmaz çelik ayna birimlerinden oluşturulan hareketli heykelin yüzeyinde elde edilen yansımalar, yazarın zihninin geri dönen parçalarıdır. Yüzün bölümleri katmanlar hâlinde, değişen yönlerde hareket etmektedir. Buradaki değişim ile yazarın hayatı boyunca şüphe ve depresyon ile yaşadığı sembolize edilmektedir (Görsel 1.30).

Görsel 1.31: Aşk Heykeli, Tamara Kvesitadze, 2010, Batum

Kinetik heykelin öncü sanatçılarından olan Moholy Nagy'e göre "Endüstri toplumunun yaşamına giren sanatın, yeni sorunlara teknikle birlikte cevap araması gereklidir. Günümüz sanatçısı, yaşamı biçimlendiren bir kurgucu ya da bir mühendisten farklı olmamalıdır."

Bugün heykel sanatı, boşlukta tanımlanabilen aynı zamanda hareket ve kinetik enerjisi olan üç boyutlu tasarımlardır. Heykelin etrafındaki boşluk da heykele aittir. Boşluk heykelin tamamlayıcı bir özelliği olmuştur. Diğer önemli unsur ise harekettir. Hareket de tasarımın bir parçası olarak kullanılmıştır.

Tamara Kvesitadze'nin [Tamara Kivesitadze (1968)] tasarladığı "Aşk Heykeli" bilindik bir hikayenin kavramsal bir yapıda teknolojik olanakların kullanımı ile güçlü bir anlatım dili oluşturması bakımından önemli bir örnektir. Farklı dinlere ait iki aşığı simgeleyen bu heykel, döner platformu sayesinde iki figürü kucaklaştırmış fakat asla tam anlamıyla bağlantıda kalamayan iki heykel her seferinde ayrılmak zorunda bırakılmıştır (Görsel 1.31).

Etkinlik

Görsel 1.32, 1.33, 1.34, 1.35'te yer alan heykelleri yaptıkları dönem açısından inceleyiniz. Hangi döneme ait çalışmalar olduğunu belirleyip "Nasıl bir yol izlenmeli?" bölümünü takip ederek ilerleyiniz.

Görsel 1.32: Mermer Heykel, MÖ 320, Metropolitan Müzesi, New York

Görsel 1.33: Gladyatör Ölüyor, Pierre Julien [Piyer Jülyen (1731-1804)], 1779, Louvre Müzesi, Paris

Görsel 1.34: Kral ve Kraliçe, Henry Moore, 1952, Tate Müzesi, Londra

Görsel 1.35: Çömelmiş adam, Antony Gormley [Antoni Gormliyi (1950)], Londra

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsellerde yer alan eserleri yaptıkları dönemin özelliklerine göre inceleyiniz.
2. Eserlerin ait oldukları dönemlerin adlarını görsellerin altlarında yer alan boşluklara yazınız.
3. Elde ettiğiniz bilgiler ile sınıf ortamında sunum yapınız.

Farklı Kültürlerin Heykel Uygulamalarındaki Üslup ve Anlayış Farklılıkları

Önder Şenyapılı'nın da dediği gibi “Herhangi bir üslubun arkasında temel bir bakış, temel bir görüş ve temel bir düşünüş yatmaktadır. Görsel dili biçimlendiren ve sanat yapıtının iletisini belirleyen de budur.”

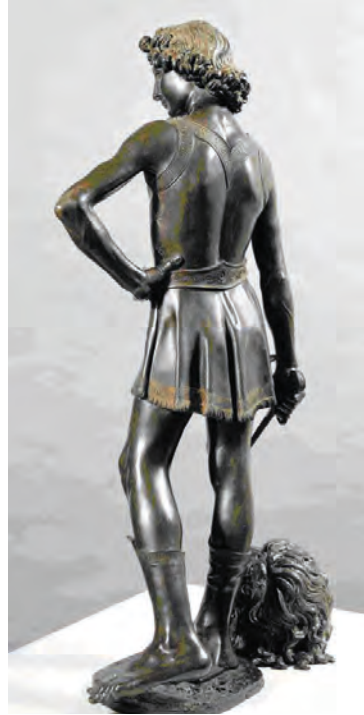
Üslup, bireye özgü yaratıcı bir biçim dili oluşturmaktır. Örneğin Michelangelo ya da Gian Bernini'nin ışık-gölge tekniğine getirdiği yenilikler, aynı zamanda onların özgün üslubunu bize gösterir ya da A. Rodin'in ışık-gölgeyi mermer yüzeyde işleyiş tarzı, sanatçının özgün üslup özelliğidir. Bu örneklerde olduğu gibi hiçbir sanatçının sanat anlayışı, bir diğerine benzemez. Yaşanılan dönemin, çevrenin geçerli koşulları, yerleşik değer yargıları, estetik anlayışı ve teknoloji düzeyinin etkisi sanat anlayışında yüzyıllar boyunca değişik üslupların doğmasına neden olmuştur.

Sanat yapıtları; yapıldıkları dönemin kültürel, siyasi, teknolojik, dinsel etkilerini yansıtan bir ayna görevi görürler. Üslup ve anlayış farkları sadece sanatçının kişisel özelliklerine göre değişmez, yalnızca bireyin kültürel birliğini yansıtmaz aynı zamanda toplumun, ulusun kişiliğini de yansıtır. Bu nedenle sanat yapıtları incelendiğinde toplumların nasıl bir yaşam tarzları olduğunu, neye inandıklarını, nasıl yönetildiklerini bize iletir. Bu yüzden üslup, sanat yapıtlarını özel kılan bir özelliktir. Sanatçının dünya görüşünü yansıtır. Sanat eserinin özgünlüğünü belirler.

Heykel tarihi içerisinde aynı konu, kişi ve nesne heykel konusu olarak sayısız kez ele alınmıştır. Fakat sanatçının üslubu, yorumu, sanat tarihi açısından yapıldığı dönemin özelliklerini taşıma ve farklı bir bakış açısı ortaya koyma konusunda farklı sanatsal değerlere sahip olduğu gibi yine aynı dönemde yaşayan heykel sanatçıları arasında da üslup ve anlayış farkları görmek mümkündür. Donatello [Donatello (1386-1466)] ve Verrocchio [Vereçyo (1435-1488)] aynı dönemde yaşamış heykeltıraşlar olmalarına rağmen Davut heykelinin iki sanatçı tarafından yorumlanması üslup farklılıkları göstermektedir (Görsel 1.36, 1.37).

Görsel 1.36: Davut, Donatello, bronz, 1430-1440, Borgello

Görsel 1.37: Davut, Verrocchio, 1466-69, Del Bargello Müzesi, Floransa

İlk Çağ'da yapılmış ana tanrıça, Kibele heykelcikleri, Antik Çağ venüsleri ve Willendorf venüsü gibi büyü amaçlı yapılmış bilinen en eski heykelcikler, dinde bereketi simgeleyen ürünlerdir. Kadın vücudunun bilinçli bir şekilde deforme edilme anlayışı simgeseldir ve doğurganlığı vurgulamak amacıyla yapılmıştır.

Mısır heykel sanatında gelişen üslupçuluk özellikle figürlerin duruşlarında ve vücudu kaplayan kumaşların yapımında kendini gösterir. Figürler genelde durgun ve hareketsizdir. Frontal duruş hâkimdir. Büyük taş bloklara çalışıldığından heykellerde detay ve ifade görülmez. Sadeleşme malzemeden dolayı tercih edilen bir özellik olmuştur. Sadece mezar içine konacak heykellerde “Ölümden sonra yaşam inancına bağlı olarak” yapılan figürlerde kim betimlenecek ise onun birebir yansıtılması zorunluluğu taşınmıştır. Büyük taş bloklara yapılan sfenkslerde abartı, gücü simgelemek için kullanılmıştır. Eski Mısır'da devletin gücünü simgeleyen anıtsal yapılar ve heykeller bize Mısır toplumunun yaşantısı, inançları ve yönetim biçimleri hakkında bilgi verir.

Abartıdan doğal ölçülere geçiş, Yunan sanatı ile başlamıştır. İdeal ölçü ile güzellik anlayışı, oluşturulmaya çalışılan Yunan heykelinde kişisel özellikler yerine idealize edilmiş ortak ideal biçim belirlenmiştir. İdeal ölçülere uygun insan vücutları Yunan heykelinin başlıca özelliğidir (Görsel 1.38). Yunan heykel sanatı yansıttığı özelliklerine göre üç bölümde incelenebilir. Antik Çağ, Klasik Çağ, Hellenistik Çağ. Antik ve Klasik Çağ heykelleri inanca bağlı yapılmış tapınak heykelleridir. Sanatçılar, tanrıları tüm yücelikleri ile en yetkin biçimde betimlemeye çalışmışlardır. Hellenistik Dönem’de ise ifade, idealize edilmiş yüz çalışmalarının dışında gelişerek daha realist bir gelişim göstermiştir. Bu gerçekçi üslup portre sanatının doğmasını sağlamıştır (Görsel 1.39).

Görsel 1.38: Yunan Dönemi Demeter Heykeli, Napoli, İtalya

Görsel 1.39: Hellenistik Dönem Büst, bronz, National Gallery of Art, Washington

Romalılar, Yunanistan’dan gelen heykelleri kopyalayarak çoğaltmış, bu alanda yaratıcılık gösterememişler ancak dini inanca bağlı olarak gelişen portre sanatında gelişim göstermişlerdir. Bu dönemde oldukça gerçekçi bir üslupla yapılan portrelerde her türlü yüz ifadesi ve kişisel özellikler başarıyla işlenmiştir. Yine bu dönemde dine bağlı olarak ölüleri yakma geleneği, yerini giderek yaygınlaşan ölü gömme geleneğine bırakmıştır. Bu gelenek ile mezarlarda kullanılan lahit sanatı gelişmiştir. Lahit yüzeylerine genellikle savaş, mitoloji, av sahneleri ve bitki motiflerini içeren kabartmalar yapılmıştır (Görsel 1.40).

Görsel 1.40: Roman lahit, 2. yy., Los Angeles Müzesi

Sümer, Akad, Asur ve Babil kavimlerinin uygarlıklarına ev sahipliği yapan Mezopotamya heykel sanatı Mısır ve Yunan heykel anlayışından farklı özellikler göstermiştir. Mezopotamya heykel sanatı, bölgedeki taş yoksunluğundan dolayı boyutları açısından ne Yunan heykelinde olduğu gibi birebir insan ölçeklidir ne de Mısır heykelinde olduğu gibi anıtsaldır. Mezopotamya’da heykeltıraşlar bulabildikleri küçük taşları biçimlendirdikleri için ortaya doğaldan küçük boyutlarda heykeller çıkmıştır. Bu heykeller tanrıları, siyasal ve dinsel yöneticileri, üst düzey yöneticileri ölümsüzleştirmek için yapılmıştır. Bu heykellerde vücudun ayrıntılarına girilmeden yüzün kişisel özellikleri verilmeye çalışılmıştır. Heykellerde verilmek istenen birebir yansıma olmayıp yapılan kişinin toplum içindeki statüsünün ve ayrıcalıklarının görsel olarak iletilmesidir. Heykellerde belirgin bir özellik olan yuvarlak ve iri gözlerde amaç, görülmeyeni görme çabasını iletmektir.

Doğu’da (MÖ 216-208) “Terracotta Savaşçıları” olarak bilinen pişmiş toprak heykeller Çin heykel sanatının en önemli kültür mirasıdır. Bezemeler ve işlemelerdeki gerçekçilik, Çin sanatındaki doğallık ve gerçekçilik akımının en güzel örneğidir (Görsel 1.41). Ruhun ölümsüzlüğüne inanan Çin sanatı da tıpkı Mısır sanatında olduğu gibi ölümden sonra devam eden hayat inancına bağlı kalarak gelişim göstermiştir.

Görsel 1.41: Terracotta Savaşçıları, MÖ 210-209, Lintong Bölgesi, Çin

Asya heykel sanatı Hinduizm, Budizm gibi dini temaları içeren yerli kültürlerin sentezlenmiş unsurlarını ifade eder. MÖ 5. yy. ve 6. yy.da yapılmış Buda’nın aydınlatılmış varlığını içeren insan figürleri; Kuzey Hindistan, Pakistan, Afganistan ve Japonya arasındaki hemen hemen her kültürde önemli bir sanatsal gelenek hâline gelmiştir. Altın, bronz, kil ve ahşap malzemelerin kullanımı kültürlerin özelliklerine göre değişiklik göstermiştir. Örneğin Tibet bronzları tanrı ve ikonların yanı sıra günlük hayatın sahnelerini içeren dünyanın en iyi bronz heykel örnekleriyle doludur (Görsel 1.42).

Batı sanatının aksine geleneksel Afrika sanatı, gündelik hayatın işlevsel ve gerekli bir parçası olmuştur. Afrika heykel sanatında figürler ve dinsel maskeler, ritüelde bir güç simgesi olarak kullanılmıştır. Özellikle Afrika maskeleri ruhsal güçleri temsil ettikleri için sembol özelliği gösterirler. Afrika sanatının sembolik özelliği üslubunu da belirlemiştir. Bu semboller geleneksel inanç ve değerleri güçlendirmek adına farklı çeşitlerde çok sayıda yapılmış yarı soyut, minimal heykellerdir.

Görsel 1.42: Altın Buda, 13-14. yy., Wat Traimit Tapınağı, Bangkok

Afrika heykellerinde en çok kullanılan malzemeler ahşap, fildişi, taş, kil, bronz ve altın olmuştur (Görsel 1.43).

MÖ 25 bin yılına kadar inen Aztek, İnka ve Maya kültürünü içine alan Amerikan sanatında maskeler, totemler, hayvan figürleri, geometrik biçimler tamamen semboliktir. Yerli Amerikan maskeleri genellikle bir hayvanın benzeri şeklinde yapılmıştır. Her hayvan sembolü bir klanı temsil edecek şekilde yapılarak ruhları ve statüleri temsil etmiştir (Görsel 1.44).

Görsel 1.43: Afrika Mask, ağaç, 19. yy., Güzel Sanatlar Müzesi, Boston

Görsel 1.44: Amerikan Sanatı Totem, Ottawa, Kanada

Görsel 1.45: Dört İrmak Çeşmesi, Gian Lorenzo Bernini [Jan Lorenzo Bernini (1598-1680)], 1648, Novano Meydanı, Roma

Avrupa sanatında heykel, mimari ile birlikte gelişmiştir. 7. yy.dan 18. yy.a kadar Romanesk, Gotik, Rönesans, Barok ve Rokoko akımları içerisinde kendine ait üslupları ile gelişim gösteren heykel sanatı, temsili heykel anlayışı ile dinî yapıların içinde ve dışında kullanılmıştır. Rönesans ile birlikte insanın idealize edilmiş formu heykellere yansıtılmıştır. “İnsan her şeyin ölçüsüdür.” felsefesi ile gelişen Hümanizm düşünce biçimi giderek heykel anlayışını da değiştirmiş, heykel dinî yapılardan bağını kopararak bezeme ve süsleme işlevini yitirerek özgürlük, adalet, vatanseverlik gibi yaşamsal konuların da işlendiği bir gelişim göstermiştir. Bu dönemde heykeller, mimariden koparak her yönden görülebilen, etrafında dolaşılabilen, dış mekânda kullanılabilme özelliğine ulaşmıştır (Görsel 1.45). 16. yy.ın ortalarında anıtlar için düzenlenen özel meydanlar yapılmaya başlanmıştır. Barok sanatla birlikte heykel; özgürlük, kardeşlik, eşitlik gibi konulara yer veren anlayış ile kamusal alanlarda yerini almıştır.

Klasik dönemde, Rönesans heykellerinde görülmeyen boşluk yavaş yavaş görülmeye başlanmıştır. 20. yy.a kadar “boşluk” heykel için formu sarmalayan, onu kuşatan bir şey olmanın ötesine geçememiş, daha çok figürler arasında kalan açıklıklar olarak değerlendirilmiştir. Ancak 20. yy. ile birlikte boşluğun heykel üzerindeki rolü farklılaşmaya, bütünü oluşturan kütle kadar önemli bir eleman olarak görülmeye başlanmıştır. Artık kütleler parçalanabilmekte ve heykel, yalnızca kendisini çevreleyen boşluğu biçimleyen değil boşluğu da bir elemanı olarak kullanan ve içine dâhil eden yeni bir varlık alanına kavuşmaya başlayacaktır.

20. yy. heykel sanatçıları Afrika ve Okyanus sanatının basit ve güçlü biçimlerinden etkilenmişlerdir. C. Brancusi ve A. Rodin’in bu anlayış ile gerçekleştirdikleri heykelleri yalınlık, sadelik, basitlik içererek ve daha önce kimsenin cesaret edemediği teknikleri uygulayarak 20. yy. heykel sanatının değişimini başlatmıştır.

Okuma Parçası

AUGUSTE RODİN

Avrupa sanatının köklü heykel geleneğini 19. yüzyılın romantizminden 20. yüzyıla ve Modern Çağ’ın büyük sanat serüvenine taşıyan François Auguste Rene Rodin 12 Kasım 1840’ta Paris’te doğmuştur (Görsel 1.46). Ailesi tarafından küçük yaşta desen yeteneği fark edilir ve La Petite Ecole (Küçük Okul) adıyla bilinen desen okuluna gönderilir. Orada heykeli keşfeden ve daha sonra Ecole des Beaux-Arts’a (Güzel Sanatlar Okulu) devam etmek isteyen sanatçının yaptığı üç başvurusu da reddedilir. Yaşamını sürdürmek ve ailesine destek olmak amacıyla pek çok dekoratör ve süslemecinin yanında çalışmaya başlayan Rodin, Louvre Müzesi’nde bir yandan antik eserlerin desenlerini çizerken bir yandan da desen kurslarına devam eder.

“Bir mermer blok aldım ve sadece bana gerekli olmayan kısımları attım.” diyen Rodin, heykellerini parçalara ayırıp her parça üzerinde ayrı ayrı çalışır, birleştirir. Bir anatomi laboratuvarı gibi el, kol, kafa parçaları ya da sadece tek bir gövde üzerinde çalışıp yeni kompozisyonlarla farklı konularda heykeller yapar. Heykellerini yapmadan önce figürün biçim ve duruşunu tasarlayıp desen çizer, kararını verdiği zaman, tasarımı kil veya alçı ile üç boyutlu hâle getirir (Görsel 1.47, 1.48). Rodin; taş heykellerinde figürü ortaya çıkarmış, biçimlendirmeyi bitirmiş, fakat alışlagelmiş tamamlanmışlığı sağlamamıştır. Mesela kaş, göz gibi ayrıntıları genelde yok saymıştır. Figür dışındaki formlarda ise taşın kendi dokusunu bırakmış ya da malzemenin taş olduğunu vurgulayan müdahalelerde bulunmuştur. Rodin öncesinde heykellerde detay, bitmişlik, kusursuzluk gibi kavramlar vardır. Rodin ise sunmak istediği kadarını yontmuş ya da biçimlendirmiştir. Artık heykelde parçalama başlamış, bütün yok olmuş, ifade edilmek istenen öne çıkartılmıştır. İzleyici, anlatılmak istenene odaklandırılmıştır. İlk defa malzemenin dilinden faydalanılmaya başlanmıştır. Taş, kendi doku ve karakterinde gerektiği kadar yontulmuştur. Anlatmak istediğini anlatmış, gerisini biçimlendirmemiştir. Rodin, heykel sanatına akademik görüşten kurtulma, süslemelerden arınma, anıtsallığın yerine insancılığın yeğlenmesi ve heykele insan duygu ve tutkularının katılması gibi önemli yenilikler getirmiştir.

Görsel 1.46 : Auguste Rodin

Görsel 1.47: Suluboya Desen, Auguste Rodin, Morgan Kütüphane ve Müzesi, New York

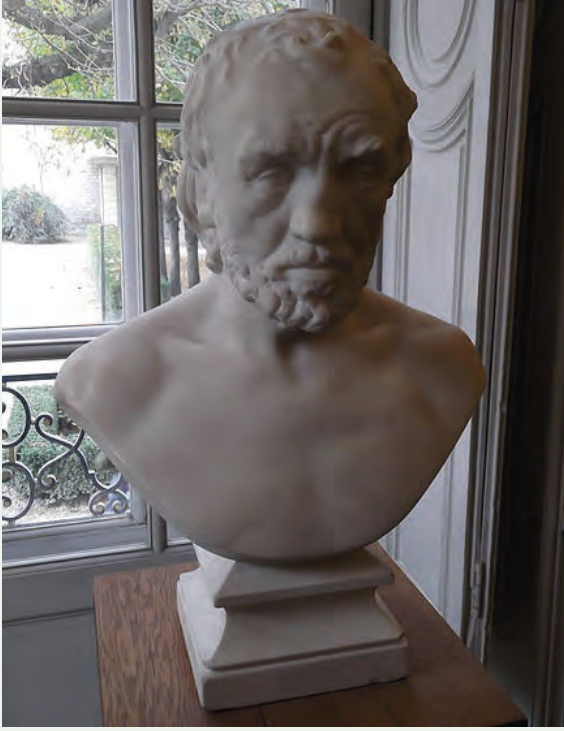

Görsel 1.48: Danaïdi (Ayrıntı), Auguste Rodin, 1889, Rodin Müzesi, Paris

İnceleme

Görsel 1.49, 1.50, 1.51, 1.52'de yer alan Rodin'e ait çalışmaları, sanatçının üslup özelliklerine göre inceleyiniz. Elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

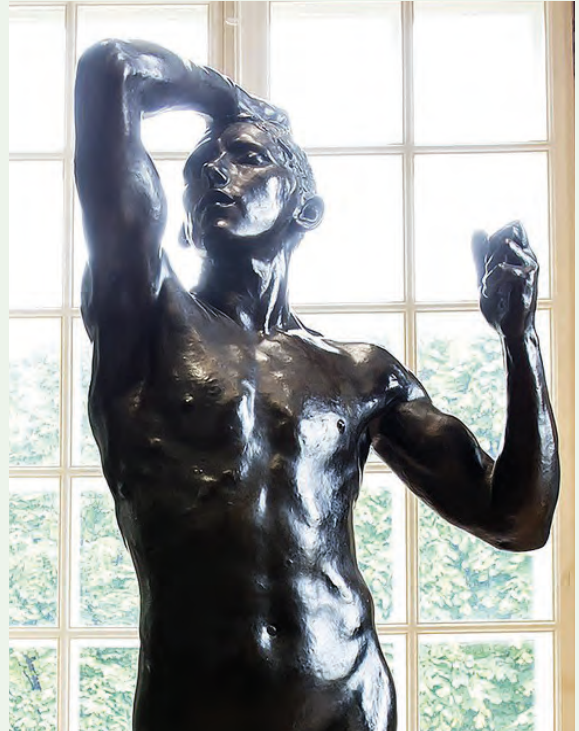
Görsel 1.49: Kırık Burunlu Adam, Auguste Rodin, 1874, Rodin Müzesi, Paris

Görsel 1.50: Katedral, Auguste Rodin, 1908, Rodin Müzesi, Paris

Görsel 1.51: Düşünen Adam, Auguste Rodin, 1903, Rodin Müzesi, Paris

Görsel 1.52: Tunç Çağı (Ayrıntı), Auguste Rodin, 1877, Rodin Müzesi, Paris

20. yy.ın başlarına kadar toprağa bağlı yaşam, yerini teknolojinin gelişmesi ile birlikte topraktan koparak endüstrileşmeye başlayan köklü bir değişime bırakmıştır. Bu değişim, yeni arayışların ve anlayışların doğmasına neden olmuştur. Teknoloji Çağı ile birlikte “Doğayı taklit eden” geleneksel sanat anlayışı terk edilerek sanatçıya göre değişen özgün ve yaratıcı yeni düşünce biçimleri gelişmeye başlamıştır. Teknoloji Çağı deneysel bir çağ olmuştur. Sanatçılar artık eleştirel, sorgulayıcı ve düşünceye dayalı yapıtlar oluşturmaya başlamıştır. Aynı zamanda kullanılan malzeme anlayışı da değişmiştir. Heykel sanatı bir form oluşturma sanatı olduğundan malzeme ve onun olanakları daha da önem kazanmıştır.

20. yy. başlarına kadar heykelin konuları kutsal varlıklar, dini yöneticiler, üstün ve yüksek kişiler olmuş, ayrıca yapılan heykelin kolayca anlaşılması ve ustalıkla yansıtılması gerekli görülmüştür. Yüzyılın başından itibaren teknolojik ve bilimsel gelişmelerin sayesinde dinin etkisi giderek zayıflamış, sanatçı; anlatımlarında özgürleşerek farklı konulara ilişkin düşüncesini farklı malzeme seçimleri ile aktarma çabasına girmiştir.

Teknolojik ve bilimsel gelişmeler sanatçının malzeme seçimini belirleyen önemli bir özellik olmuştur. Akla gelebilecek her türlü malzeme ile heykel yapılmaya başlanmıştır. Şimdiye kadar heykelin kalıcılığı düşünülerek yapılmış olan heykel anlayışı, günümüzde önemini kaybetmeye başlamış ve hızla tüketilebilen malzemeler ile eserler üretilmeye başlanmıştır.

Görsel 1.53: III. Entarnasyonel Anıtı, Vladimir Tatlin, 1919-1920, Petersburg, Rusya

Gereksinimleri doğrultusunda her türlü malzemeyi kullanan günümüz sanatçısı, iletisine uygun malzemeyi seçerek bir düzen içerisinde bütünü oluştururken modle etmek veya yontmanın ötesinde inşacı bir tavır sergileyerek bir mühendis gibi monte ederek, vidalayarak, çakarak, kaynak yaparak, boyayarak, ışıklandırarak çalışmasına hareket ve ritim kazandırmıştır. Bu anlayış heykelde bütün sınırları kaldırmıştır. Demir, çelik, metal, polyester, akrilik, cam, kağıt, ip, kum vb. her türlü doğal ve yapay malzemeyle heykel yapılabileceği düşüncesi ile hareket eden heykel sanatçıları Fütürizm, Kübizm, Konstruktivizm, Dada, Kinetizm gibi akımlar içerisinde özgün çalışmalar üretmişlerdir. Vladimir Tatlin [Vladimir Tatlin (1885-1953)], Naum Gabo gibi figüratif sanattan uzaklaşan sanatçılar çalışmalarında kütleden çok boşluğu göstermeye çalışarak kütle-boşluk ilişkisini yeniden yorumlamışlardır. Bu süreçte sanatçıların malzeme seçimleri de endüstriyel malzemeler olmuştur. Bu anlamda Konstruktivist akımın temsilcisi Vladimir Tatlin'in III. Entarnasyonel Anıtı önemli bir örnek sayılabilir (Görsel 1.53). Sanatçı yapıtını oluştururken mimarlık, mühendislik, heykel ve resim sanatı gibi farklı disiplinleri bir bütün içerisinde yan yana getirerek bunlardan yapıtını oluştururken yararlanmıştır. Sanatçının amacı, saf yaratıcı formu işlevsel formla kendinde birleştiren yeni bir tür anıtsal yapı tasarlamak olmuştur.

Görsel 1.54: Çeşme, Marcel Duchamp, 1917, Modern Sanatlar Müzesi San Francisco

Diğer bir örnek ise Dada akımının içerisinde yer alan Marcel Duchamp [Marsel Duşan (1887-1968)] 1913 yılında bu hareketten etkilenerek endüstri nesnelerini (Ready made), sanat yapıtı gibi ele alan kavramsal çalışmalar yapmıştır. Ses getiren bu hareket ile birlikte, hazır nesneler artık sanat objesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Amaç, formun nasıl biçimlendirildiği değil verilmek istenen iletinin içeriğinin algılatılmasıdır (Görsel 1.54).

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan toplumsal, düşünsel, teknolojik dönüşümlerle birlikte sanatçıların yeni arayışlara yönelmeleri ve her şeyi deneme çabaları Batı sanatının zengin bir çeşitlilik kazanmasına yol açmıştır. Heykeltıraş Alberto Giacometti [Alberto Cakometti (1901-1966)] insanın kendisini eklemleyebileceği bir boşluk tasarısı içinde yapıtlarını oluştururken varlık-yokluk kavramları için boşluğa ihtiyaç duymuştur (Görsel 1.55).

Görsel 1.55: Meydan, Alberto Giacometti, 1948, Guggenheim Müzesi, İspanya

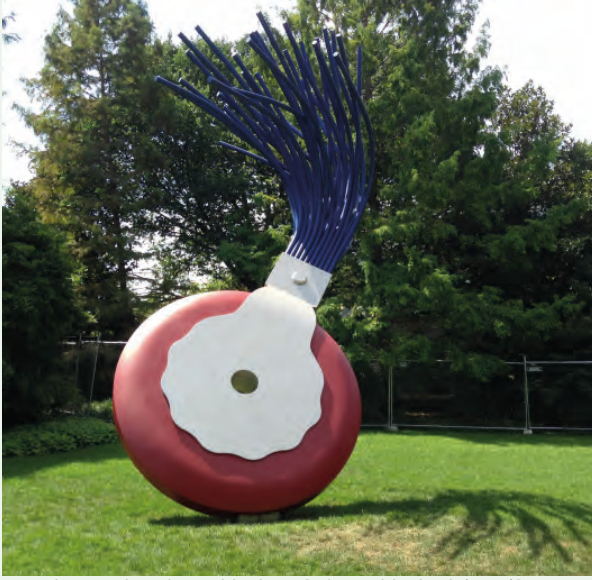
Görsel 1.56: Hayalet Oluşum, Snail Scott [Sineyil Sıkak (1924)], 2012, Chicago

İkinci Dünya Savaşı ile aynı döneme denk gelen soyut dışavurumcu sanat anlayışı, sadece yeni düşünme pratiklerinin oluşması ile değil aynı zamanda sanatın merkezinin Avrupa'dan okyanus ötesine, Amerika'ya taşınması açısından da önemli bir kırılma noktası oluşturmuştur. İzleyicinin bilinçli olarak içerisine eklendiği, onun katılımı ile tamamlanan yeni ve büyük ölçekli çalışmalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Tüm bunlar post modern sanata dayanak oluşturmuş, biçimden çok içeriğin yer aldığı kavramsallığın ön planda olduğu, sanatçıların, gerektiğinde heykel, resim, fotoğraf, video gibi farklı ifade biçimlerine yönelmelerine yol açan uygulamaları tarif eder. Bütün bu çok disiplinli çalışmalar postmodern sanat anlayışını desteklemiştir. Artık heykel mekânda yer alan kütsel bir yapıdan çok, zihinsel algının da hesaba katıldığı bir kimliğe bürünerek fiziksel varlığı ile mekânın da yapıta dahil olduğu sanat nesnesi hâline dönüşmüştür (Görsel 1.56).

İnceleme

Görsel 1.57, 1.58, 1.59, 1.60'ta yer alan kavramsal heykel çalışmalarını inceleyip "Nasıl bir yol izlenmeli?" bölümünü takip ederek ilerleyiniz.

Görsel 1.57: Silgi, Claes Oldenburg [Kilaes Oldenburk (1929)], 1999, Ulusal Galerî, Washington

Görsel 1.58: Meditasyon, Young Deok Seo [Yang Deok So (1983)], 2017, Kore

Görsel 1.59: Ego Erectus, Mario Mankey [Mariyo Manki (1985)], 2017, Almanya

Görsel 1.60: Göçmenler, Antonello Serra [Antenello Sera, (1977)]&Sara Renzetti [Sara Renzet (1978)], 2016, Roma

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsellerde yer alan heykelleri biçim-içerik yönünden inceleyiniz.
2. Görselleri kullanılan malzeme ve heykele kazandırdığı nitelikler açısından inceleyerek elde ettiğiniz bilgileri sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.

Heykelde Sanatsal Nitelikler

Sanatsal nitelikten söz etmek için sanatçının yaratma sürecine göz atmak gerekmektedir. Nitelikli bir sanat ürünü oluşturmada sanatçı, doğayı dikkatli bir şekilde gözlemlerken var olandan değişik, bilinen tekrarlardan çok kendi doğasal gerçekliğini biçimlemelidir. Sanatçı sürekli arayış içinde kendine özgü biçimlemeleri arayıp bulurken sanatçının gözlem, çözümleme, analiz ve sentez yapabilme yeteneğinin olması gerekir. Bu düşünsel bir süreçtir. Sanat ürünü düşünsel ve zihinsel bir eylem sonucu ortaya çıkan estetik bir bütündür.

Üç boyutlu bir hacim sanatı olan heykel sanatında da üç boyutlu estetik formlar oluşturulurken sanatsal kaygılar ile hareket eden heykel sanatçısı, farklı malzeme ve tekniklerle nitelikli bir bütün elde etmeye çalışır.

Heykel insan eliyle oluşturulan, izleyicide estetik hazlar, heyecanlar ve tepkiler uyandıran yapıtlardır. Sanatçının üç boyutlu biçimlendirme yöntemleriyle kendini ifade ettiği, yaşadığı döneme ait izlenimlerini, yorumunu ve üslubunu aktardığı bir sanat dalıdır.

Heykeli sanat eseri olarak değerlendirmedeki en önemli ölçüt, plastik form nitelikleridir. Sanatçı plastik form oluşturmada gözlemlerini, bilgi birikimini, kompozisyon eleman ve ilkelerini kullanarak nitelikli bir bütüne dönüştürür. Bu nitelik, estetik ve teknik bütünlüktür. Estetik nitelikler; konu, içerik, anlam, estetik yorum, etki ve yargıdır. Teknik nitelikler ise; tasarım, teknik ve malzeme, kompozisyon, mekân, denge ve hareketi içerir.

Nitelikli bir heykel ürününde aramamız gereken nitelikler şunlardır:

- Özgün ve tek olması,
- Teknik beceriye sahip olması, bilinen tekniği geliştirmek, sınırlarını zorlamak ve sınırlarını kırmak çabasında olması,
- Değişen temel mesajları, iletisi olması,
- Mekânla ilişkisi olması,
- Malzeme seçimi ve iletiye göre işlenmesi,
- Üslup özelliklerinin olması (kişisel üslup, dönemsel üslup, ulusal üslup),
- Kompozisyon elemanları, ilkeleri ve kavramları ile düşünebilmesidir.

İnceleme

Görsel 1.61'de Rönesans Dönemi ve görsel 1.62'de Ekspresyonist Dönem'e ait heykel çalışmaları verilmiştir. Bu heykellerin oluşturuldukları dönem özelliklerini araştırarak, heykellerin üslup farklarını tespit ederek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.61: Hercules ve Nessus, Jean Boulogne [Jin Biloyin (1529-1608)], 1599, Floransa

Görsel 1.62: Şarkı Söyleyen Adam, Ernst Barlach [Örnist Börölç (1870-1938)], 1930, Hamburg

Etkinlik

Görsel 1.63, 1.64'teki heykelleri sanatsal nitelikleri açısından inceleyip aşağıda yer alan "Nasıl bir yol izlenmeli?" bölümünü takip ederek ilerleyiniz.

Görsel 1.63: St. George, Donatello, 1416-1417, Bargello Ulusal Müzesi, Floransa, İtalya

Görsel 1.64: St. George, Josep Maria Subirachs, 1986, Katalonya, İspanya

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsellerde yer alan eserleri yapıldığı dönem özellikleri açısından inceleyiniz.
2. Sanatçıların üslup özelliklerini belirtiniz.
3. Sanat eserlerini sanatsal nitelikleri yönünden yorumlayınız.
4. İki eserin sanata kazandırdığı yorum, ifade, fark ve gelişim yönünden düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
5. Öz denetim amacıyla "Kontrol listesi"nde yer alan "Değerlendirme ölçütleri" sorularını cevaplayınız.

Kontrol Listesi

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan, kazandığınız beceriler için EVET, kazanamadığınız beceriler için HAYIR kutucuğuna (✓) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	EVET	HAYIR
1. Görselleri yapıldığı dönem açısından incelediniz mi?		
2. Görsellerin üslup farklılıklarını kavradınız mı?		
3. Sanat eserlerini sanatsal nitelikleri açısından değerlendirebilir misiniz?		
4. Eserler hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		

Değerlendirme

Değerlendirme sonunda "HAYIR" şeklindeki cevaplarınızı bir kez daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız "EVET" ise bir sonraki uygulamaya geçebilirsiniz.

Heykel, Anıt, Rölyef ve Seramik Gibi Eserlerin Çevre ve Mekânla İlişkisi

Tarih boyunca heykelin temel sorunu olan mekân algısı dönemlere göre sürekli değişim ve gelişim göstermiştir. Günümüzde mekânın biçimlenmesi heykel sanatının temel problemidir. Artık heykel, yer aldığı mekânın bir parçası olmak yerine çevresiyle farklı ilişkiler kuran, kendi mekânını yaratan bir yapıt olma özelliğine ulaşmıştır. Mekânla ilişkili olarak Rönesans'a kadar tüm uygarlıklarda heykel, kimi zaman bir yapıda taşıyıcı sütun görevini üstlenirken kimi zaman da bir katedralin nişinde bezeme görevi görmüştür. Heykel mimari ile birlikte dinsel inançları betimlemek gibi işlevsel bir rol üstlenmiştir. Rönesansla birlikte düşünce anlayışındaki değişiklikler ile heykel; dini yapılardan bağıntı koparmış, bezeme ve süsleme işlevini yitirmeye başlamıştır. Rönesans ile heykel, mimariden koparak her yönden görülebilen, etrafında dolaşılabilen dış mekâna açık obje hâline gelmiştir.

İnsanlık tarihi boyunca güçlü imparatorluklar, egemen güçler, siyasi iktidarlar yaşadıkları dönemlere ilişkin olayları gelecek kuşaklara taşımak, yaşatmak için semboller ve göstergelerden yararlanmışlardır. Bunlardan biri de anıtlardır. İlk örnekleri ise 12 bin yıl önce karşılaştığımız saygıyı sembolize eden anıt mezarlar; tanrılar, kahramanlar ve hükümdarlar adına yapılmıştır. Açık alanlara anıt dikme geleneği Yunan uygarlığının Klasik döneminde başlamıştır. 16. yy.'ın ortalarında anıtlar için düzenlenen özel meydanlar yapılmaya başlanmıştır.

Anıt önemli bir olayın veya kişinin gelecek nesillerce anılması için yapılan, dikkat çekecek büyüklükte, sembol niteliğinde olan yapı ve heykellerdir. Dünyanın pek çok ülkesinde kamusal alan olarak nitelenen meydan, park, cadde gibi kent mekânlarında toplumsal açıdan önemli kişi ve olayların anısına yerleştirilmiş anıt heykellere rastlanmaktadır (Görsel 1.65, 1.66, 1.67, 1.68).

Kentler değişik kültürleri bir araya getiren, toplumsal gelişmelerin yaşandığı, Antik çağlardan bu yana insanların ortak amaçları için birlikte yaşadığı yerlerdir. Kentlerin oluşumu ve gelişimi aşamasında kent ve sanat her zaman iç içe olmuştur.

Görsel 1.65: Mısır Piramitleri, Eski ve Orta Krallık Dönemleri, Gize

Görsel 1.66: Nelson Sütunu, Charles Barry [Çarlis Beri (1795-1886)], 1843, Londra

Görsel 1.67: Anıtkabir, Emin Halid Onat (1908-1961), Ahmet Orhan Arda (1911-2013), 1944-1953, Ankara

Görsel 1.68: Özgürlük Anıtı, Frederic Auguste Bartholdi [Firederik Aguste Bartoldi (1834-1904)], 1875, New York

Tarih boyunca farklı amaçlarla oluşturulmuş ve açık alanlarda değişik biçimlerde yer alan heykeller, günümüzde beton yığınlarına dönüşen kentlere canlılık veren, renk ve kişilik kazandıran sembollere dönüşmüştür. Anıt heykeller bulundukları kentsel mekânda görsel bir etki oluşturma, insanları ortak değerlerde bir araya getirme, kaynaştırma, kültürel ve tarihî izlenimleri aktarma gibi işlevlere sahiptir. Kamusal alanlarda toplumsal açıdan ilişki içerisinde olan anıt heykellerle ülke tarihini içeren başarı, acı ve zaferlere atfedilen kompozisyonlar oluşturulmuştur.

Rönesans'a kadar tüm uygarlıklarda heykel, dinî inançları güçlendirmek amacıyla kutsal yapıların bir parçası olarak yapılmıştır. Heykelin dış mekânda tek başına var olabilmesi, Rönesans Dönemi'nde mimari yapılarıdaki değişim ile başlar. Kent meydanı içinde bir heykelin bulunduğu mekânı odak noktası hâline getirerek kendi başına anlam ve değer kazandığı ilk örnek, Roma imparatoru Marcus Aurelius (Markus Ayrilus) heykelidir. Roma'daki Piazza del Campidoglio'nun merkezinde yer alan Michelangelo'nun bronzdan yapmış olduğu bu anıt heykel, bulunduğu mekânı güçlendirmiş ve mekâna varlık kazandırmıştır (Görsel 1.69).

Görsel 1.69: Marcus Aurelius Binicilik Heykeli, Michelangelo, MS 175, Capitoline Müze Meydanı, Roma

Japonya'daki Hiroşima Barış Anıtı Parkı da 1996'dan bu yana UNESCO Dünya Mirası Alanları'ndan biridir. Hiroşima'da atom bombası saldırısı sonucunda yaşamını yitiren kişilerin anıldığı bir anıt yapısıdır (Görsel 1.70). Bir diğer önemli örnek ise Çanakkale Gelibolu Yarımadası'nda, Çanakkale Boğazı'nın ucundaki Hisarlık Tepe üzerinde yer alan Çanakkale Şehitleri Anıtı'dır. 1915 yılında I. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Savaşları'nda hayatını kaybeden Türk askerlerin anısına yapılmıştır (Görsel 1.71).

Görsel 1.70: Hiroşima Barış Anıtı, Kenzō Tange [Kenzo Tanc (1913-2005)], 1952, Japonya

Görsel 1.71: Çanakkale Şehitleri Anıtı, Doğan Erginbaş (1919), İsmail Utkular, 1960, Eceabat, Çanakkale

Kentsel alanlara yerleştirilecek anıt heykellerin düzenlemelerinde fiziksel çevre ve estetik değerler büyük önem taşımaktadır. Sanatçı heykel tasarımı aşamasında heykelin plastik form niteliklerini çözümlemeye çalışırken bir yandan da heykelin mekân içerisindeki yerini ve mekânla olan ilişkisini de dikkatlice belirlemek durumundadır. Bu plastik niteliklerin çözümlenmesinde heykelin tasarlandığı alana göre boyutlarının etkili bir şekilde belirlenmesi veya istenilen görsel etkinin sağlanması durumunda nitelikli bir heykel-mekân ilişkisi oluşturulur. Heykeli oluşturan boşluk ve kütlenin mekânla ilişkisinde boyut kadar etkili olan bir özellik de boşluğun şekillendirilebilmesidir. Kütle ve boşluk, formu belirleyen iki önemli özelliktir.

20. yy. ile gelişen heykel uygulamaları büyük boyutlu dış mekân yapıtı hâline dönüşmüştür. Seyirci yapıtın içine katılarak onun bir parçası hâline getirilmiştir. Günümüz dış mekân heykelleri her farklı ortamda farklı anlamlar yüklenerek kavramsallaşmıştır. Mekân formu olan heykel, dış mekânda özellikle boyut olarak özgürlüğünü yakalamıştır (Görsel 1.72). Ayrıca ülkenin yetiştirdiği önemli sanatçıların heykel çalışmaları da açık alanlara yerleştirilerek kent tarihi ve tanıtımı için bir değer olarak kabul edilmiştir (Görsel 1.73, 1.74).

Görsel 1.72: Büyük Hız, Alexander Calder, 1962, Sivil Toplum Merkezi Binası, Michigan

Görsel 1.73: Balzac Anıtı, Auguste Rodin, 1891-1897, Montparnasse Bulvarı, Paris

Görsel 1.74: Üç Yollu Parça No: 2 (Okçu), Henry Moore, 1964-1965, Nathan Phillips Meydanı, Toronto

İnceleme

Görsel 1.75, 1.76, 1.77'de yer alan anıt heykelleri bulundukları mekân, tarihî anlam ve kaide özellikleri açısından inceleyiniz.

Görsel 1.75: Samsun Onur Anıtı, Heinrich Krippel, 1931, İlkadım ilçesi (Atatürk'ün Samsun'a çıktığı nokta), Samsun

Görsel 1.76: Ankara Zafer Anıtı, Heinrich Krippel, 1927, Ulus Meydanı, Ankara

Görsel 1.77: İzmir Atatürk Anıtı, Pietro Canonica, 1932, Cumhuriyet Meydanı, İzmir

Rölyef en eski sanat formlarından biridir ve günümüz sanat çalışmaları içerisinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle mimari alanda iç ve dış mekân tasarımına sanatsal katkılarda bulunmaktadır. Geçmişten günümüze taş, mermer gibi dayanıklı malzemelerle biçimlendirilmiş rölyefler, geçmiş uygarlıkların tarihini aktarmada önemli işlevler üstlenmiştir (Görsel 1.78).

Görsel 1.78: Babil İştar kapı rölyefleri

Eski Mısır'da çukur rölyef çalışmaları anıt mezarlarda, tapınakların duvar yüzeylerinde yer alırken Çin heykeliinde özellikle düşük kabartmalı rölyef çalışılmıştır. Antik Yunan heykeltıraşları da mezarlarında, Parthenon ve diğer klasik tapınakların friz süslemelerinde, lahitlerde kusursuzca yüksek rölyef tekniğini uygulamışlardır (Görsel 1.79).

Görsel 1.79: İşkender lahdi MÖ 4. yy., Arkeoloji Müzesi, İstanbul

Ortaçağ Avrupası'nda kilise, katedral ve manastırlarda mimari bir biçim olarak yüzeyleri süsleyen rölyefler, yüksek kabartma olarak uygulanmıştır. Bu işlevsel amaçla oluşturulan gargoyeler oluklarda biriken suyu tahliye etmek için kullanılmış heykellerdir (Görsel 1.80). Rönesans ile birlikte rölyef çalışmalarının niteliği değişmiştir. Hem alçak hem de yüksek kabartma rölyefler bir kompozisyon içinde bir arada uygulanmış; böylece espas, perspektif gibi kompozisyon değerleri ile çarpıcı uygulamalar yapılmıştır.

Barok Dönem'de de, Neoklasik Dönem'de de Rönesans ekolü hâkim olmuştur. Heykeltıraşlar espas ve perspektifi çok büyük ölçeklerde sürdürmüşlerdir (Görsel 1.81).

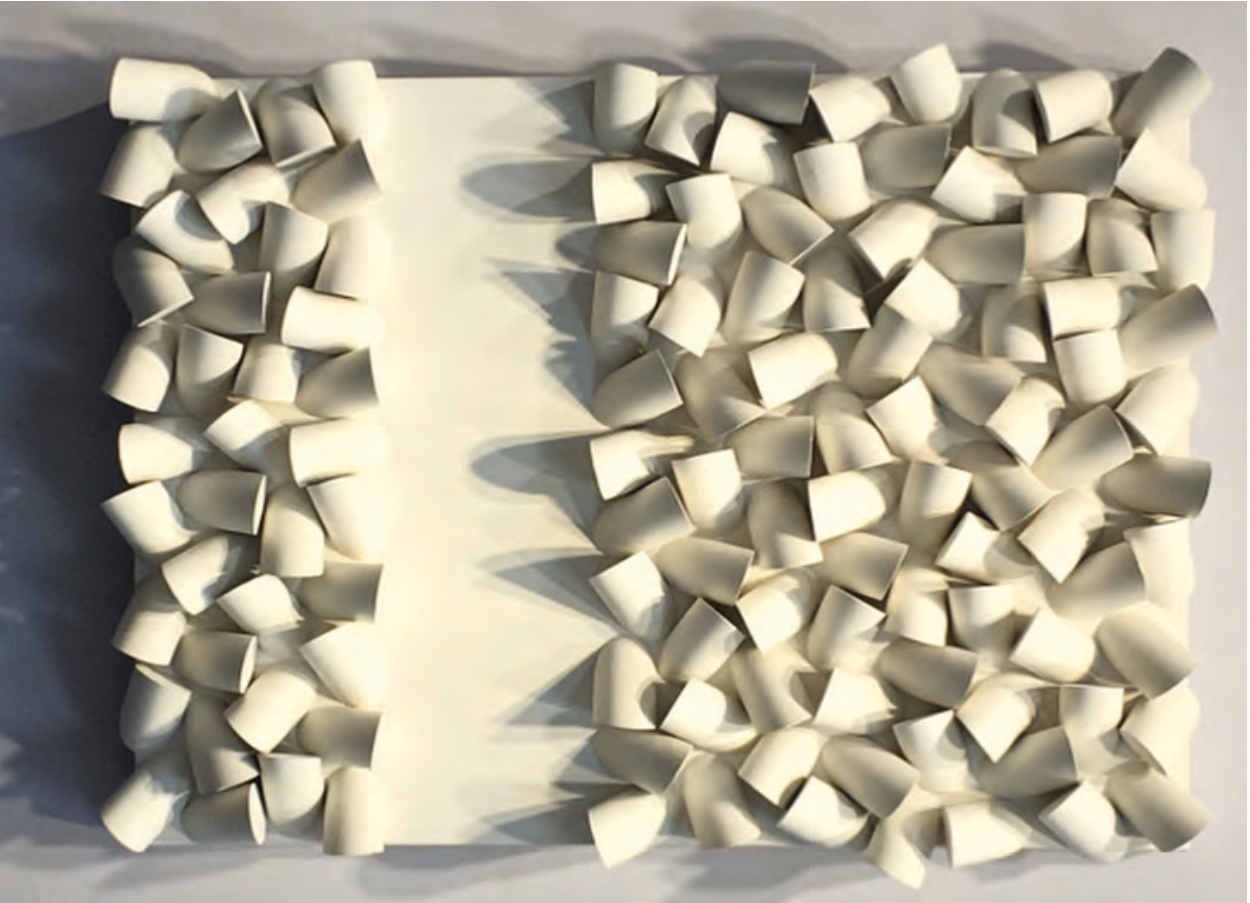

Görsel 1.80: Köln Katedrali Gargoyelleri, Gotik Dönem, 1880, Almanya

Görsel 1.81: Vilnius Katedrali, Laurynas Gucevičius, Neoklasik Dönem, 1783, Litvanya

20. yy.da heykeltıraşlar rölyefin sınırlarını yenilikçi teknikler, deneysel farklı malzemeler ve soyut formlar kullanarak geleneğin ötesine taşımışlardır (Görsel 1.82).

Görsel 1.82: Rölyef No:324, Sergio Camargo, 1970, Art Basel Fuarı

Mimari yapıların duvar yüzeyleri ya da anıt heykellerin kaidelerinde betimlenen rölyefler, hareketli kompozisyonlar ve iki boyutla üç boyut arasında gidip gelen yanılsamalar oluşturarak sergilenmektedir. Rölyef tekniği, mimari ve heykel sanatında oluşturulmak istenen sanatsal atmosfer için tamamlayıcı ve bütünleyici bir unsurdur. Sanatçı oluşturduğu kompozisyonlarda ana eleman olarak tasarladığı heykel figürün kaidesinde veya arka planında onu biçim ve içerik yönünden bütünleyen rölyef uygulamalarına yer vermektedir.

Kraliçe Victoria (Viktorya) tarafından Prens Albert anısına yaptırılan Gotik tarzda yapılan bu anıt, mimar George Gilbert Scott [Corç Cilbert Sıkot (1811-1878)] ve heykeltıraş John Henry Foley [Jon Henri Foli (1818-1874)] tarafından on yılda tamamlanmıştır. Gotik tarzdaki tasarımın kaide kısmında besteci, mimar, şair, ressam ve heykeltıraşları betimleyen rölyef bulunmaktadır. Rölyefin doğu cephesinde ressamlar, güney cephesinde şair ve müzisyenler yer almıştır. Batı cephesindeki heykeltıraşlar ile kuzey cephesindeki mimarları içeren bütün bu figürlerin kompozisyonu kronolojik bir sıralama ile oluşturulmuştur. Anıtın merkezine yerleştirilen Albert figür heykeli etrafında sunak biçiminde sütunlar ve grup heykelleri yer almaktadır. Tarım, ticaret, mühendislik ve imalatı simgeleyen dört grup heykel ile Amerika kıtası için bizon, Afrika kıtası için deve, Asya için fil ve Avrupa için boğa figürleriyle oluşturulmuş grup heykel betimlemeleri yapılmıştır (Görsel 1.83, 1.84).

Görsel 1.83: Albert Anıtı, George Gilbert Scott, John Henry Foley, 1875, Londra

Görsel 1.84: Albert Anıtı (rölyef detay), Mimar George Gilbert Scott ve Heykeltıraş John Henry Foley, 1875, Londra

Çanakkale Şehitleri Anıtı, Çanakkale'nin Gelibolu Yarımadası'nda, Çanakkale Boğazı'nın ucunda Morto Koyu önündeki Hisarlık Tepe üzerinde yer almaktadır. 1915 yılında I. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Savaşları'nda hayatını kaybeden dürüst, onurlu ve yurtsever Türk askerlerinin anısına yapılmış, dört ayak ve bir kubbeden oluşan 41,7 metre yüksekliğindeki anıt, Feridun Kip, İsmail Utkular ve Doğan Erginbaş tarafından tasarlanmıştır. Anıt 1960 yılında ziyarete açılmıştır. Aynı bölgede Mehmetçik Anıtı, Türk Bahçesi, Mustafa Kemal Çanakkale'de Anıtı, Yaralı Asker Anıtı, Meçhul Asker Kabri ve Türk Şehitliği bulunur (Görsel 1.85, 1.86).

Görsel 1.85: Çanakkale Şehitler Anıtı, Feridun Kip, Doğan Erginbaş, İsmail Utkular, 1960, Çanakkale

Görsel 1.86: Çanakkale Şehitler Anıtı rölyef detay, Feridun Kip, Doğan Erginbaş, İsmail Utkular, 1960, Çanakkale

Araştırma

Heykelin kültürel, çevresel, tarihsel ve estetik bilinç oluşturmaya katkısını görsel ağ kaynaklarından yararlanarak araştırınız.

Seramik, uygarlık tarihi başlangıcından günümüze kadar gelişerek hayatımızdaki varlığını ve önemini yitirmeyen ilk malzemedir. Toprak ve ateşin birlikteliğinden doğan **seramik** malzeme, insanın yaşam içindeki ihtiyaçlarını karşılamıştır. Seramiğin yiyeceklerin saklanması, taşınması ile başlayan serüveni günümüzde uzay teknolojisinde uzay mekiklerinin kaplamasına kadar uzanmaktadır.

Kil ile biçimlendirilen formların fırın ortamında katılaşp sır pişirimiyle renkli, dokulu görünüm kazanmaları, seramik sanatçıları için farklı olanaklar sağlamıştır. Günümüzde seramiği sadece bir teknik ve uygulama alanı olarak görmek ya da seramik formları sadece ihtiyaçlar doğrultusunda oluşturulmuş fonksiyonel nesneler olarak değerlendirmek yanlış olur. Gelenekselliğini koruyan seramik, çağdaş sanat uygulamalarında da elverişli bir malzeme ve tekniktir. Seramik, heykel ve mimari alanlarına destek ve çeşitlilik katmaktadır. Günümüzde özellikle şehirlerin büyük park, cadde, meydan ve önemli yapıların giriş kısmı gibi açık alanlarda sergilenen seramik heykeller, renkli bir yüzey ve doku görünümüne sahip olması nedeniyle bulunduğu mekâna, peyzaja olumlu katkılar sağlamaktadır. Kent yaşamındaki monoton hayatı renklendiren, enerji ve dinamizmi güçlendiren etkiye sahiptir (Görsel 1.87).

Görsel 1.87: İsimsiz, Jun Kaneko [Yan Kaneko (1942)], 2013, Çöl Botanik Bahçesi, Arizona

İnceleme

Görsel 1.88 ve 1.89'da yer alan farklı dönemlere ait açık alan heykellerini inceleyerek aşağıda verilen soruları cevaplandırınız.

1. Bulundukları çevre ve mekânla olan ilişkilerini araştırınız.
2. Eserlerin mekânda yarattığı illüzyon, heyecan, uyum özelliklerini yorumlayınız.
3. Siz de Rönesans Dönemi ile Barok, Modern ve Postmodern Dönemler'de uygulanan açık alan heykellerinden örnekler bularak bu heykelleri dönem özellikleri açısından inceleyiniz. Araştırmalarınızı sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.88: Üç Yol Çeşmesi, Nicola Salvi, Gian Lorenzo Bernini, Giuseppe Pannini, 1732, Roma

Görsel 1.89: The Kelpies, Andy Scott [Endi Sıkot (1964)], 2013-2014, İngiltere

12.1.2 Heykelde Kullanılan Araç-Gereçler

Kilin Özellikleri

Kil, suyla yoğrulduğu zaman plastik bir hamur durumuna gelen, biçimlendirilebilen, farklı alanlarda kullanılan yumuşak ve yağlı bir topraktır. Doğada bol miktarda bulunan bir malzemedir. Kullanım alanına göre farklı katkı maddeleri içermekte ve kıvam özelliği değişkenlik göstermektedir.

Kilin fırın ortamında sertlik kazanmasıyla kalıcı bir ürüne dönüştüğü uygulamalar, seramik alanı içerisinde değerlendirilir. Başlangıçta çanak-çömlek biçiminde şekillendirilen kil malzeme günümüzde endüstriden heykel sanatına kadar birçok alanda kullanılmaktadır.

Kil, heykel sanatı içinde yer alan modelaj uygulamalarında ana malzeme olarak kullanılmaktadır. Taş, mermer ve ağaç malzemenin yontu tekniği ile biçimlendirildiği heykel tasarımlarında ana malzeme biçimlendirilmeden önce kil model oluşturulmalıdır. Metal, cam, polyester gibi döküm tekniğiyle yapılan heykellerin formunu oluşturmak için ara malzeme olarak kilden yararlanılır. Biçimlendirme tamamlandıktan sonra kalıcılığı ve dayanıklılığı sağlayabilmek için döküm tekniği ile formun kalıbı alınmalıdır. Yumuşak bir malzeme olan kil, içten dışa doğru ekleme yapılarak elle biçimlendirilmektedir. Yontu tekniğinin tersine kil düzeltmelere olanak sağlayan bir malzemedir. Sanatçı heykele ait form, doku, hareket gibi öğeleri içeren bütün yüzeysel müdahalelerini kil malzeme ile gerçekleştirmektedir.

Heykelde Kilin Biçimlendirme Yöntemleri

Biçimlendirme, tasarım aşamasının ayrılmaz bir parçasıdır. Heykeltıraş; eser oluşturma sürecinde gözlemlerini, deneyimlerini, düşüncelerini ve yaratıcılığını somut hâle dönüştürmek için sınırlarını zorlayan ve sınırlarını kıran yeni arayışlarla özgün ve yaratıcı buluşlara olanak sağlar.

Kil biçimlendirme yöntemlerinin temeli ekleme, yığma, kesme eylemlerini içerir ve yontu tekniğinin tersine eksiltilecek değil içten dışa doğru arttırılarak biçimlendirilmeye dayanır. Sanatçının biçimlendirme aşamasında planladığı tasarım ilke ve değerleri ile oluşturduğu plastik unsurlar, süreç içinde değişkenlik gösterebilmektedir. Tasarım süreci birçok sanatçı için deneysel bir süreçtir. Bu süreç, anlamlı bir estetik bütünlük elde edilinceye kadar süren düşünsel bir süreçtir.

Elle biçimlendirme yöntemi, geçmişten günümüze kadar en yaygın biçimde uygulanan temel kil biçimlendirme yöntemidir. Sadece elle biçimlendirme yapıldığı gibi basit modelaj aletleri de kullanılabilir. Sanatçı, elle biçimlendirme yöntemi kullanarak tasarladığı formu kendisi arasında bir bağ kurmaktadır. Bu bağ, sanatçının üslup ve sanatsal niteliklerini barındırmaktadır.

Kil biçimlendirme yöntemleri, tasarlanan formun gerektirdiği büyük-küçük veya çubuk-şerit gibi parçaların eklenerek ve birleştirilerek uygulanmasıdır. El ve basit aletlerle biçimlendirme yöntemi, heykel sanatı dışında özellikle seramik sanatı ve endüstri tasarımında tercih edilen bir yöntemdir. Elle sıvayarak açılan ve özellikle rölyef uygulamalarında zemin elemanı olarak biçimlendirilen kil plakalar, mimari yapılarda yatay ve dikey yüzeylerde kullanım ve montaj olanağı sağlamaktadır.

Kil biçimlendirme yöntemleri aynı zamanda kilin sahip olduğu kıvama göre değişkenlik göstermektedir. Torna adı verilen dönen bir düzlem üzerinde yumuşak kilin elle biçimlendirilmesi, seramik kap-kacak yapımında kullanılan ve ilkel dönemlerden günümüze kadar varlığını koruyan geleneksel bir yöntemdir. Bunun dışında daha akışkan özelliğe ve farklı bileşime sahip seramik döküm kili ile alçı kalıp içine döküm yapılarak formun kolay ve hızlı çoğaltılması sağlanmaktadır. Günümüzde bilgisayar teknolojisi ile üç boyutlu biçimlendirme çalışmaları da yapılmaktadır.

Heykel Biçimlendirmede Kullanılan Modelleme Kaidesi, İskelet ve Araç-Gereçler

Heykel sanatı kütle ve boşluğu içinde barındıran hacim sanatıdır. Geçmişte ayakta duran kol ve bacakların vücuda bitişik olduğu heykel formları yıkılmış, günümüzde heykel, boşluk kavramıyla beraber hareket kazanmıştır. Hareket ilkesi ile oluşturulan bu heykel formlar, yapım sürecinde sanatçıya farklı malzeme ve tekniklerle çalışma olanağı sağlamıştır.

360 derece dönebilen turnet sehpa üzerinde çalışılabilen modelleme kaideleri, kil çalışmalarında kili yığma ve formu biçimlendirme aşamalarında sanatçıya kolaylık sağlamaktadır. Çalışmanın boyutlarına göre yüksekliği ve çalışma alanı ayarlanabilmektedir.

Kil biçimlendirme çalışmalarında yumuşak bir malzeme olan kili taşıyacak, ayakta durmasını sağlayacak, destek işlevi görecektir iskelete (armatür) ihtiyaç duyulur. İskelet heykelin form ve hareketine göre hazırlanması gerekli olan en önemli aşamadır. Bu aşamanın heykeltıraş tarafından ince detaylarla hesaplanarak oluşturulması, çalışmada istenilen hedefe ulaşmak için önemlidir (Görsel 1.90).

Küçük ve basit forma sahip heykeller, kil uygun kıvama sahipse iskelete ihtiyaç duyulmadan biçimlendirilmektedir. Büst, insan ve hayvan figürleri, soyut-geometrik formlar yapısal olarak farklı oldukları için iskelet ve modelleme kaideleri de form ve boyut bakımından farklılıklar göstermektedir. Büyük ölçekli ve hareketli heykellerin yapımında her kompozisyon; kendine özgü yöntem, teknik, hazırlık aşamaları ve araç-gereç seçimini yine kendisi belirlemektedir. Sanatçı, tasarladığı formun ihtiyacı olan kaide, iskelet ve araç-gereci de kendisi belirleyerek çalışma ortamı ve süreci hazırlamaktadır.

a

b

c

ç

Görsel 1.90: Heykel biçimlendirmede kullanılan modelleme kaidesi ve iskelet yapım örnekleri

Modellemede Kullanılan Araç-Gereçler

Kil yumuşak bir malzeme olduğu için el ile biçimlendirmeye elverişlidir (Görsel 1.91). Sanatçı biçimlendirme yapılabilmek için döner sehpa (Görsel 1.92) ve basit modelaj aletleri kullanmaktadır (Görsel 1.93). Ağaç, plastik veya metal malzemeden üretilen, ebeşuar seti olarak adlandırılan farklı uçlara sahip bu araç-gereçler, doku ve plastik değerlerin oluşumunda sanatçıya zengin kazanımlar sağlar. Ayrıca oranlar kıyaslanırken ölçü almak için kullanılan ahşap kaliperlerden yararlanır (Görsel 1.94).

Heykel sanatı, modelleme kaidesi ve iskeleti yapımında ve daha sonra biçimlendirme sürecinde kullanılan araç-gereç bakımından geniş bir yelpazeye sahiptir. Ebeşuar setleri dışında tel makası, pense, kerpeten, vida, tornavida, testere gibi günlük hayatta da sık sık kullanılan araç-gereçlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Kil çalışmaları biçimlendirme aşamasından sonra kalıp ve döküm teknikleri yardımıyla kalıcı hâle gelmektedir. Kalıp ve döküm teknikleri de kendine özgü ortam ve araç-gereçleri barındırmaktadır.

Çağdaş sanatçılar yaratıcılık konusunda özgür oldukları gibi malzeme, araç-gereç ve ortam konusunda da özgür düşünceye sahiptirler. Heykeltıraş kullanacağı aletleri tasarlayıp istek ve ihtiyaç duyduğu araç-gereçleri oluşturabilmektedir. Ayrıca gelişen teknoloji sanatçıya sonsuz imkânlar sunmaktadır. Günümüzde daha kolay ve kısa sürede oluşturulan çözümlerle sanatçı, var olan enerjisini yaratıcılığı için kullanmaktadır.

Görsel 1.91: Modelaj kili

Görsel 1.92: Modelaj sehpası

Görsel 1.93: Modelaj aletleri ve ebeşuarlar

Görsel 1.94: Ahşap kaliperler

Modelleme Kaidesi ve İskelet Yapımı

Modelleme esnasında kaide ve iskeleti meydana getirirken kullanılan malzemeler, oluşturulacak kompozisyonun düzenlenmesine olanak sağlayacak ölçülerde oluşturulmalıdır. Bunun için çalışmaya elverişli, şekil alabilen ve dayanıklı materyaller seçilmelidir. Modelleme kaidesinde ahşap standlar kullanılması, oluşturulan metal iskeletin üzerine monte edilebilmesini kolaylaştırır. Oluşturulacak kompozisyonun ağırlığını güvenle taşıyabilmesi için metal profil ya da inşaat demirlerinden konstrüksiyon hazırlanması da sağlam bir destek vazifesi görecektir.

Bütün bu inşa sürecinde tel, metal sac, profil ve ahşap malzemeye şekil vermek için hızar, matkap, spiral, kaynak makinesi, pense, çekiç vb. araçların kullanımında güvenlik önlemlerinin alınması iş güvenliği açısından önemlidir.

İnceleme

Modelleme Kaidesi ve İskelet Yapım Aşamaları

Görsel 1.95'teki modelleme kaidesi ve iskelet yapım aşamalarını inceleyiniz. Modelleme kaidesi ve iskelet yapımında kullanılan araç-gereçlerin neler olduğunu belirleyiniz. Araç ve gereçlerin hangi aşamalarda nasıl kullanıldığını gözlemleyiniz.

Görsel 1.95: Modelleme kaidesi ve iskelet yapımı

Araç-Gereç Kullanım Teknikleri

Kaynak makinesi, matkap, testere ve taşlama gibi elektrikli el aletleri üç boyutlu uygulamaların gerçekleştirilmesinde en az mekanik araç-gereçler kadar önem taşır. İş, güç ve zamandan kazanç sağlayan bu makinelerin kullanım eğitimi alınmadan çalıştırılması atölye kuralları gereğince sağlıksız ve sakıncalıdır. Çekiç, pense, testere, tornavida gibi basit makinelere oranla işten ve kuvvetten daha fazla kazanç sağlayan bu profesyonel makinelerin hata payını asgariye indiren modellerine her geçen gün yenileri eklenmektedir.

Matkap: Şarızlı ve elektrikli modelleri bulunan bu araçlara delme amacıyla kullanılıyorsa delinecek malzemenin özelliğine göre (ahşap, beton veya sac) mandreni gevşetilerek uygun delici uçlardan birisi takılır, vidalama yapılacak ise vidalama uçları tercih edilir. Kullanımı sırasında kişinin matkabı kendisine zarar vermeyecek şekilde tutması ve yapacağı işe göre kuvvet uygulaması, devir gücü ve yönünü de ona göre ayarlaması gerekir (Görsel 1.96).

Görsel 1.96: Matkap

Kaynak Makinesi: İki metal maddeyi birbirine kaynatmak ya da metal malzemedeki çatlakları doldurmak amacıyla kullanılır. Bu makineler kullanılırken kaynak yapılacak yüzeyin kir, pas, toz ve varsa boyadan arındırılmış olması gerekir. Bundan sonraki adım ise şasi bağlantısını kaynak yapılacak noktaya yakın ve iletken bir yere sabitlemektir. Elektrot pensesine geniş alanları doldurmak için kalın, hafif yüzeylerde işlem yapmak için çapı daha ince elektrotlar takılmalıdır. Bu işlem, amper ayarının uygulamanın ihtiyacı olan seviyeye getirilmesiyle de ilişkilidir. Gerekli güvenlik önlemleri alındıktan sonra kaynak maskesi takılarak elektrot pensesi ile malzeme arasında 45 derecelik açı olacak şekilde dolgu yapılabilir. Tüm bu işlemler yapılırken eldiven giyilmesi, kaynak ışığına çıplak gözle bakılmaması, kaynak dumanının solunmaması ve kaynak yapılan yerin daima havalandırılması iş sağlığı ve güvenliği açısından büyük önem taşır (Görsel 1.97).

Görsel 1.97: Kaynak Makinesi

Taşlama: Spiral adı da verilen döner başlıklı bu makineler kesme, taşlama ve zımpara işlemleri sırasında fiziksel iş gücünü azaltmak amacıyla tasarlanmıştır. Mil kilidine basılan aracın sıkma flanşı çift tırnaklı spiral anahtarı vasıtası ile sökülüp farklı kesme ve tesviye etme başlıklarından uygun olanları takılarak kullanılır. Uygulama yapılacak malzemenin (metal, taş, ahşap vb.) direncine göre seçilen başlıklar takıldıktan sonra devir hız ayarı kontrol edilir. Zımpara sırasında yüzey ile spiral arasındaki açının 30 derecenin altında olması, kesme işleminde ise 90 derecelik dik açı ile işlem yapılması gerekir. Kesme işlemi sırasında fazladan ağırlık uygulanmaması, makinenin sarsılmaması, gözlük takılması ve koruyucu güvenlik kitinin sökülmemesi şartları aranır (Görsel 1.98).

Görsel 1.98: Taşlama

Şeritli Testere: Kullanım ve bakım bilgisi olan personel tarafından kullanılması gereken bu araçlar, kalas ve ahşap parçaların boy, genişlik ve kalınlıklarını istenilen ölçülerde kesmek için üretilmiştir. Farklı amaçları karşılamak için üretilmiş değişik varyasyonları bulunan bu makinelerin motorları yüksek tork üretebilmek için sanayi elektrikliğine ihtiyaç duyar. Mekanik testerelerden daha az iş gücü ve zaman harcayan bu makinelerin çalıştırılması ve kapatılması esnasında gerekli kontrol ve güvenlik yönergeleri takip edilip her kullanımdan sonra gerekli bakımları yapılmalıdır (Görsel 1.99).

Görsel 1.99: Şeritli Testere

12.1.3 Heykelde Kompozisyon Öge ve İlkeleri

İki Boyutlu ve Üç Boyutlu Tasarıma Uygun Yapay ve Doğal Objelerin Belirlenmesi

Görsel (nokta, çizgi, renk, doku, leke, yüzey, boyut, biçim vb.) öğelerin belirli bir düzen içinde bir araya gelmeleri, bir bütüne hizmet etmeleri “kompozisyon” kavramını oluşturur. Platon’a göre kompozisyon “Çok çeşitliliğin içindeki bütünlüğü bulmaktır.”

Kompozisyon kavramsal ve görsel öğelerin belirli bir düzen içinde bir araya gelmeleridir. Üç boyutlu bir kompozisyon düzenlemesine başlarken tasarım önce iki boyutlu olarak oluşturulmalıdır. İki boyutlu ve üç boyutlu uygulamalarda kompozisyon elemanları, kavramları ve tasarım ilkeleri temelde ortakdır.

Biçim iki boyutludur, form ise üç boyutludur. Biçimde yükseklik ve genişlik söz konusuysen formda derinlik de dâhildir. **Form** kavramına etimolojik açıdan bakıldığında sözlük anlamı ile görüntü, temsil, biçimlendirme, düzenleme kelimeleri ile tanımlanırken felsefi olarak bir şeyin yapısı, özü, bir nesnenin duyularla algılanan görünüşü olarak tanımlanmaktadır. Form, bir nesneyi diğerlerinden ayıran özelliğidir. Form kavramının görsel algı ile ilişkisi değerlendirildiğinde; form üç boyutlu, uzayda yer kaplayan bir nesnenin maddi niteliğidir.

Görsel algıyı etkileyen faktörler arasında kültür farklılıkları, zihinsel süreçlerin oluşturduğu düzen farklılıkları gibi etkenler gösterilmektedir. Görsel algı bu sayede bireye göre değişen bir olgu özelliği taşımaktadır. Bu zihinsel süreçte insanın yaşadığı toplumun, kültürün, deneyimlerin ve öğrenim düzeyinin etkisi oldukça büyüktür. Algılama, kişinin dünya görüşü olarak nitelediğimiz simge, sembol, inanç, ideoloji gibi yaşam deneylerinin derin izlerini barındırır. **Görsel algı**, bireyin içinde bulunduğu sosyal ortam ve içinde bulunduğu sosyal duruma bağlı olarak değişen ve gelişen bir olgudur.

Tasarım oluşurken kişinin bu süreçte tasarımını bir bütüne dönüştürürken çevresine nasıl bir göz ile baktığı, düşüncelerini kompozisyon eleman ve ilkelerini kullanarak nasıl görsel bir ifade biçimi hâline dönüştürdüğü önemli bir faktördür. Bir bütünün düzen ve niteliği onu oluşturan etki elemanları ve onların hareketi ile ifade bulmaktadır. Seçilen ve yeniden oluşturulan çizgi, renk, doku, biçim gibi tasarım elemanları birbirleri ile bağlantılıdır (Nevide Gökaydın 2002). Kompozisyon elemanları, tasarımın görsel bileşenleridir. Bu elemanlar bir araya gelerek kompozisyonu meydana getirirler. Kompozisyon elemanlarının organizasyonunda tasarım ilkeleri kullanılır. Tasarımcı tasarım elemanları ve ilkelerinin algısal etkileri ile ilgilenir. Kompozisyon işte bu noktada önemlidir. Çünkü kompozisyon, görsel ve kavramsal öğelerin organizasyonu ve yorumlanması süreci olup nitelikli, bütünsel bir düzenin yapısal inşa sürecidir.

Düzen, soyut ve somut nesnelerin bütünü oluşturacak biçimde kompozisyon eleman ve ilkelerinin kullanılarak yerleştirilmesi sürecidir.

Düzen Oluşturmada Gestalt Kuramı

Sanat ve tasarım eğitiminin temelini görsel algı oluşturmaktadır. Görsel algı zihinsel süreçlere ve deneyimlere dayanır. İnsanlar çevrelerini bir düzen içinde görürler. Çevreyi algılama biçimi, yorumlama ve anlamlandırma yapabilmenin en önemli faktörüdür. Gestalt kuramına göre algı bir bütündür. Bütün, kendisini oluşturan parçalar bir araya geldiğinde öğelerin toplamından farklı ve daha fazladır (Görsel 1.100).

Bir insanın nasıl gördüğü ve görsel bilgiyi nasıl anlamlı bir bütüne dönüştürdüğünü araştıran Gestalt Kuramı’na göre düzen, elemanlar arasındaki ilişkiler bütünüdür. Bu ilişkiler insan zihninde şekillenir. Gestalt kavramı temelde insan gözünün görsel deneyimleri nasıl organize edip algıladığını araştırmaktadır (Uçar, 2004).

Aydınlı’ya göre, Gestalt algı teorilerinde nesneler belirli bir düzen içinde bir araya gelmekte ve algılama bu düzenin öğeleri tarafından oluşan zihinsel şemalarla açıklanmaktadır (Aydınlı, 1992).

Gestalt Kuramı’na göre çok sayıda şeklin kavranabilmesi için belirli koşullar vardır. Bu koşulların gerçekleşmesi için bazı ilişkilerin kurulması gerekmektedir. Algıyı örgütlemadaki yardımcı ilkeler şöyledir: Şekil-zemin ilişkisi, yakınlık, devamlılık, tamamlama, benzerlik, süreklilik ve basitlik ilkeleridir.

Görsel 1.100: Kuşlar, Terence Convery [Terins Kinvör-tiy (1938)], 2016, Pangolin Galerisi, Londra

Üç Boyutlu Sanatta Kompozisyon

Görsel dil öğelerinden, düzenleme elemanlarından yararlanarak bir bütün oluşturma eylemine **kompozisyon** denir.

Üç boyutlu kompozisyon uygulamalarında konu ve form birliği, uygunluk araştırması ve verilen mesaj kapsamında incelenir.

Üç Boyutlu Sanatta Kompozisyon Elemanları

- Hacim
- Doku
- Işık-gölge
- Nokta-çizgi
- Yüzey
- Birim-modül-bütün
- Renk
- Perspektif
- Biçim
- Mekân

Üç Boyutlu Sanatta Kompozisyon İlkeleri

- Uygunluk
- Benzerlik
- Egemenlik
- Yön
- Oran-orantı
- Çoklukta birlik
- Hareket
- Ritim
- Zıtlık
- Bütünlük
- Koram
- Tekrar, dönüşümlü tekrar
- Armoni ve zıtlık
- Denge

Üç Boyutlu Sanatta Kompozisyon Kavramları

- Yüzeyde düzen anlayışı
- Geometrik kurgu
- Simetri-asimetri
- Boşluk-doluluk
- Büyük-küçük
- Uzaklık-yakınlık

Doğal Obje Etüdü ve Tasarıma Dönüşme Biçimleri

Sanatçı veya tasarımcı çizgiyle, ışık ve gölge dengesiyle ve renkle çalışır; armonik ilişkilere ulaşmak için kontrol edilebilen bu öğeleri simetri, tekrar, bütünlük oluşturmak için kompoze eder.

Temel tasarım eğitiminin birinci amacı, tasarım öge ve ilkelerinin öğrencilere iki ya da üç boyutlu çalışmalarla aktarılması çabasıdır. “Arnheim (Görsel Düşünme (Visual Thinking) 2007) adlı kitabında görmenin kavram oluşturmadaki önemini vurgular. Kişilerin görme duyusu ile eylemlerini düşünceye dönüştürecek kavramlara ulaştığını belirtir. Başka bir deyişle Arnheim, düşüncenin görme ile oluşabileceğini ve dolayısıyla sanatsal ve bilimsel faaliyetlerde görsel algının üretken bir düşünceye götüreceğini savunmaktadır (Nuray Bayraktar, vb. 2012).”

Görsel sanatların temelini oluşturan desen ve temel tasarım derslerinden beklenen, öğrencilerin sabır ve sorumlulukla karşılarında gördükleri nesneleri iki boyutlu bir yüzey üzerinde birebir çizebilmeyi başarmaları, bunun yanı sıra tasarım öge ve ilkelerini göz önünde bulundurarak üç boyutlu çalışmalar da yapabilmeleridir.

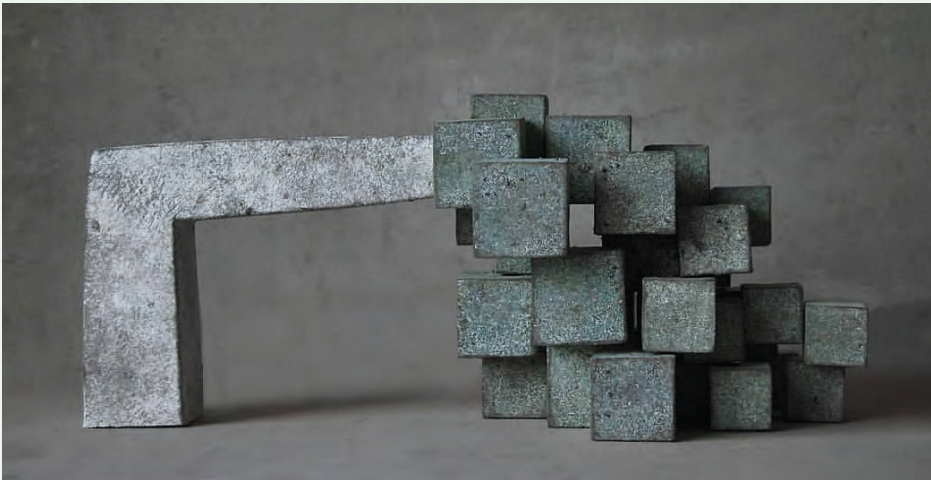
İnceleme

Görsel 1.101, 1.102'de doğal bir objeden yola çıkılarak tasarlanmış üç boyutlu çalışmayı inceleyerek aşağıda verilen soruları cevaplandırınız.

1. Objenin yapısal özellikleri nasıl vurgulanmıştır?
2. Tasarım aşamasında hangi kompozisyon ilke ve elemanlarından yararlanılmıştır?

Görsel 1.101: Kırılmış ağaç

Görsel 1.102: Onun Özünü Yitirmesine Sebep Olan Rüzgar Değil, Alberto Bustos, 2017, Barselona, İspanya

İnceleme

Görsel 1.103'te Gaudi'ye ait La Sagrada Familia adlı mimari yapı görülmektedir. Görsel 1.104'te Gaudi'nin bu yapıyı oluştururken kullandığı doğal obje etütleri ve bunların tasarımda nasıl kullanıldıklarına ilişkin örnekler verilmiştir. Bu örnekleri inceleyerek aşağıda verilen soruları cevaplandırınız.

1. Antony Gaudi kimdir?
2. Sanatçının çalışma yöntemi hakkında bilgi veriniz.
3. Tasarımda yararlandığı başka doğal objeler varsa bu doğal objelerin neler olduğunu araştırınız.
4. Elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.103: La Sagrada Familia (Bitmeyen Kilise), Antoni Gaudi, 1883, Barselona

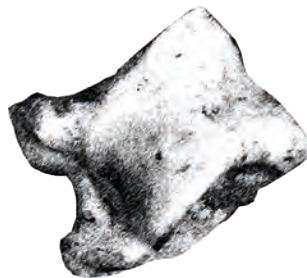
Görsel 1.104: Doğal obje betimlemelerinden yola çıkarak oluşturduğu mimari elemanlar, Antoni Gaudi, La Sagrada Familia, Barselona

Tasarıma Uygun Yapay ve Doğal Objelerin Belirlenmesi

Temel sanat eğitimi yapay ve doğal obje tasarımı ile başlamak, kompozisyonun temel öğelerini ışık-gölge, ton, değer, form, renk, biçim, doku ve kompozisyon ilkelerini; ritim, armoni, hareket, yön, denge vb. kavranmasını sağlayacaktır. Yapılacak deneme ve uygulamalarda doğal obje üzerinden hareket etmek daha somut bir başlangıç noktası oluşturacaktır. Objenin nitelikleri çalışmanın sonucunu etkileyeceği için formu, rengi, dokuları ve farklı açılardan bakıldığında yeni, zengin görünümler verebilecek bir obje ile başlamak doğru olacaktır. Tasarıma uygun yapay veya doğal obje seçimini gerçekleştiren tasarımcılar, öncelikle seçtikleri objelerin üç boyut etkisini veren çizimlerini yaparak analitik düşünme biçimi başlatmış olurlar. Bu çizimlerin yapılması tasarımı oluşturan kişiye, o nesnenin yapısal özelliğini kavraması açısından önemlidir. Bu sayede parçaların bütün içinde konumlandırılışlarına ve iki boyutlu yüzeyde üç boyut algısına dair farklı yorumlara gidebilirler. İki boyutlu biçimleri, üç boyutlu formlara dönüştürebilme yetisi bu aşamada başlamaktadır. Büyük-küçük ilişkisi, açık-koyu ilişkisi, boşluk-doluluk ilişkisi, boyut, zıtlık gibi ilişkileri tasarım ilkeleri ile düşünmeyi öğrenmek en önemli amaçtır. Bu bağlamda seçilen aşık kemiği, farklı açılardan bakıldığında girinti ve çıkıntıları ile ritim ve hareket duygusu uyandıran doğal obje olarak seçilmiş, form oluşturmada kullanılmıştır (Görsel 1.105, 1.106).

Görsel 1.105: Aşık kemiği doğal form

Görsel 1.106: Aşık kemiği etüt çalışması

Görsel 1.107: Aşık kemiği formunda ağırlık ölçü birimi

Aşık kemiği “Talus” latince ayak bileği ya da ayak bileğinin alt kısmını oluşturan “tarsus” kemiklerinden birisidir. Eski Türkçede ayak bileği, ayak bileği kemiği ve o kemikten yapılmış oyun zarı anlamlarına gelen “Aşık” sözcüğünden gelmektedir. Bu yanı ile modern oyun zarlarının atası sayılabilir. Yuvarlak hatlı, kübik şekilli aşık kemiği, Antik Yunan’dan bu yana ritüellerde ve oyunlarda ve günlük yaşamda ölçü birimi olarak kullanılmıştır (Görsel 1.107). Yaşam-ölüm, iyi-kötü gibi düalist düşünceyi de sembolize etmektedir.

Aşık kemiğinin desensel etüdünün gerçekçi bir gözlemle resim düzlemine aktarılmasıyla objenin taşıdığı ışık-gölge yapısı ve düşürdüğü gölge form yapısı, parça-bütün ilişkileri, dokusal yapıları gibi görsel bütünü oluşturan yapıların dikkatli bir şekilde incelenerek kağıda aktarımı, yapılacak üç boyutlu biçimlendirmenin tasarım temelinin oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır.

Görsel 1.108: Bisiklet endüstriyel form

Görsel 1.109: Bisiklet etüt çalışması

Görsel 1.110: Bisiklet formu heykel tasarımı, Üç tekerlek, Kemal Tufan, 2008

Yine doğal objelerde olduğu gibi yapay objelerde de tasarıma uygun görsel etkinin yakalanabilmesi için önce seçilen yapay objenin desen etütleri ile başlanmalıdır. Tasarıma uygun malzeme seçimi ile gelişen bu sürecin planlaması tasarım öge ve ilkeleriyle düşünen sanatçının yorumuyla biçimlenir (Görsel 1.108, 1.109, 1.110).

Objenin Form, Doku, Boşluk-Doluluk Açısından İncelenmesi

Doku, doğadaki tüm nesne ve varlıkların görme, dokunma duyularıyla kavranabilen iç yapılarının işlevsel özelliklerini dışa vuran yüzeysele etkilerine verilen addır.

Doku üç boyutlu bir tasarımda yüzeyi zenginleştirerek tasarımın içerik ve ifadesini artırır. Malzemeyi tamam- lar. Sanatçı anlatımını güçlendirecek malzeme seçimi ile tasarımında istediği ifadeyi yakalamış olur. Ahşap, taş, tuğla, beton, cam, kağıt, metal, plastik gibi pek çok malzeme karakteristik yapılarıyla ve kullanıldıkları yerde do- kuları ile kimliklerini vurgularlar. Üç boyutlu tasarımların izleyicide bırakmak istediği etki gerçekliği yansıtmayı, hissedilebilir ve dokunma duyusuna hitap edebilir olmasıdır. Dokunarak yüzeyin dokusunu çözmeye çalışır, mal- zemenin dilini anlamaya uğraşırız. Doku, iki boyutlu plastik değerlerden (çizgi, biçim, ton, renk) üçüncü boyuta (form) geçerken bir ara eleman olarak karşımıza çıkan güçlü bir anlatım elemanıdır.

Doku aynı zamanda; ışıklılık, hafiflik, sıcaklık, soğukluk, uzaklık ve yakınlık ifadeleri veren özellikleri ile malze- menin yüzeyselel imajı olarak kalmayıp zihinde bilgi birikimi, kültürle anlamlandırılan ve bu bağlamda öznel olan iletilerdir (Gezer 2012).

Güçlü bir anlatım aracı olan doku, tasarımcıya sonsuz olanaklar sunar. Tasarımcı, plastik form aşamasında belirlediği objenin zıttı dokuları tercih edebilir.

Tasarımı yapılacak aşık kemiği üzerinde yer alan dokuların ışık-gölge kullanılarak elde edilebileceği izlenme- lidir. Yüzey üzerinde doku ile espas oluşturulabileceği kavranmalıdır. Bu özellikler ile derinliğin yüzey üzerinde hareketi sağladığı kavranmalıdır. Oluşturulacak dokusal yüzeyler, mesafelerin doğru algılanmasına ve mekânsal derinliğin sağlanmasına yardımcı olacaktır.

Boşluk, bir sanat çalışmasının içindeki ya da çevresindeki boş alan ya da yüzeydir. Boşluk (mekân) iki boyutlu ya da üç boyutlu olabileceği gibi negatif ya da pozitif de olabilir. Boşluk-doluluk iki karşıt değerin beraberliğidir. Boşluk-doluluk oranlarının dengesi, ritmi, boşlukların perspektifi, ölçeği boşlukları kullanan tasarımcı için önem kazanır. Mekânı sınırlayan doluluklar; taşıyıcı, düzenleyici, bölücü, ayırıcı, koruyucu olarak işlev görebilirler.

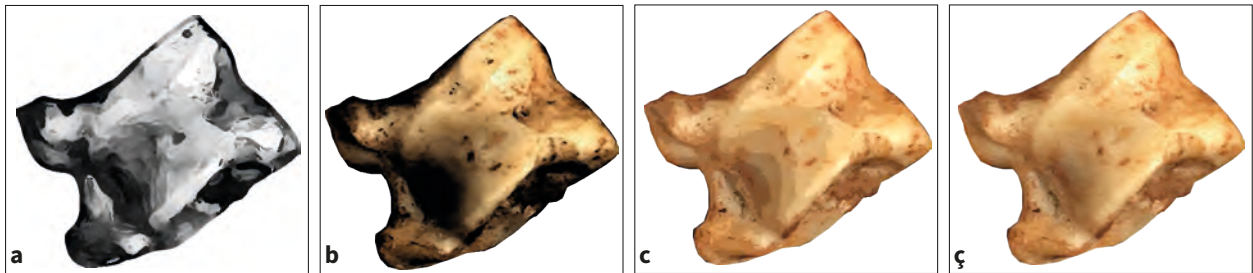
Bir bütün olarak algılanan aşık kemiği, boşluk-doluluk, içbükey-dışbükey ve girintili-çıkıntılı yüzeylere sahip kapalı form olarak tanımlanabilir. Girinti ve çıkıntıların yüzeye kazandırdığı hareket ile artan zıtlık, üç boyutlu tasa- rımın kütsel form anlayışını güçlendirir. Bu anlayış ile tasarımın, ışık-gölgenin şiddetine göre birden fazla eksen ve bakış noktası oluşturulacak biçimde gerçekleştirilmesine dikkat edilmelidir. Tasarımda formun sahip olduğu farklı açılar, izleyicide yapının etrafında dolaşma isteği uyandırması hedeflenmiştir.

Işığın Form Üzerindeki Etkisi

Maxwell'e göre "ışık" var olmanın gerçek kaynağı, yokluk durumunu vara çeviren ve maddelere can veren öz- dür. Mekânın varlığını ışık tanımlamaktadır. Form hangi malzeme ile biçimlendiriliyorsa (saydam, opak, pürüzlü vb.) bu malzemelerin fiziki özelliklerinin algılanması da ışığa bağlıdır.

Görsel algı ışık sayesinde oluşur. Işığın bir sonucu olarak ortaya çıkan gölgenin de mekânın algılanmasında ve mekân karakteristiğinde büyük etkisi bulunmaktadır. Işığın plastik bir değer kazanmasında gölgenin etkisi yadsı- namayacak kadar büyüktür. Işık ancak gölge yarattığı sürece var olur. Işığın etkisi olmadan yüzey üzerinde girinti ve çıkıntılar olsa bile derinlik algısı oluşturulamaz. Işık kaynağı yön değiştirdikçe gölgeler de yer ve biçim değiştirirler. Cisimlerin yüzeyindeki hareketler girinti ve çıkıntılar, içbükey ve dışbükey yüzeyler farklı gölgeler meydana getirmektedir. Işık kaynağına daha yakın olan dışbükey formlar daha çok ışık alırken ışık kaynağından daha uzak içbükey formlar dağınık yansıma faktörü sebebiyle daha karanlık bir görsel etkiye sahip olur. Gölgenin oluşmasın- da ışık kaynağının şiddeti kadar yönünün de rolü önemlidir. Işığın şiddeti, renklerin ışık dereceleri görsel algı ile ayırt edilir.

Formun ışık kaynağına göre tasarlanması, formun büyük-küçük, dar-geniş, uzun-kısa, açık-koyu algılanmasına olanak sağlayacaktır. Bu nedenle çalışmaya başlarken farklı teknikler ile yapılan çözümlemeler; tasarımın derinlik etkisi, boyutu, yönü hakkında tasarımcıya bilgi verirken hem zihinsel hem de görsel olarak yapmak istediklerine kolaylık sağlayacaktır (Görsel 1.111).

Görsel 1.111: Işık etkisinin farklı tekniklerle obje üzerinde araştırılması

Obje Üzerinde Ritim, Ahenk, Hareket ve Zıtlık Kavramları

Ritim, sanatta plastik elemanların değişen uyumlu tekrarıdır. Yapıtı geometrik bir düzene sokup birlik ve bütünlüğü sağlamakla ritim oluşturulur. Ritim sanat yapıtına denge ve birlik etkisi kazandırır (Bigalı, 1984). Ritim, armoniyi oluşturan en temel öğedir (Balcı, 2002).

Ahenk (uyum), genel anlamda dengeyi temsil eder. Sanat eserlerinde parçalarla bütün arasındaki uyuma **armoni** denir. Genel olarak uyum, bir bütünü oluşturan parçalar arasındaki ilgi, yapı ve etki özellikleri açısından birbirlerine uygun olması, birbirlerine aykırılık göstermemesidir. Kompozisyonda parçalar arasındaki ilişkide uyum (armoni) yoksa bütünlüğü sağlayan bir düzenleme gerçekleşemez (Balcı-Say, 2005).

Sanatta **hareket**, görsel ve zihinsel algılamaların sanat nesnesine aktarımıdır. Tasarımda estetik içeriği olan “görsel hareket” diye adlandırılan etki ve algılamalar vardır. “Nesne ve varlıkların fiziksel strüktürlerine göre değişen doku-form-kontur öğeleri, ışık enerjisine bağlı olarak farklı farklı etki ve titreşimler yaratırlar. Bu dış faktörler gözün görme yetisi ve zihnin algılama yeteneği ile görsel hareketin anlam ve gücünü belirler. Tasarım öğeleri ile elde edilen bu hareket etkileri tamamen görseldir.” (Atalayer, 1994), (Görsel 1.112).

Hareketin olduğu yerde “yön” vardır. İki boyutlu resimler gibi üç boyutlu düzenlemelerde de yönler büyük önem taşır. Yatay-dikey (pasif veya aktif) ve ön-arka (zıtlık oluşturma) yönleri ritim oluşturmalar. Görsel sanatlarda ritim renklerin, dokuların, motiflerin, formların, şekillerin tekrarından oluşur (Görsel 1.113).

Görsel 1.112: Serap, Katie Grinnan [Keti Grinnan (1970)], 2011, Hammer Müzesi, Los Angeles

Görsel 1.113: Palucca'nın Dans Eğrileri, Wassily Kandinsky, 1926, Almanya

Zıtlık, karşıtlık, karşıt olma, çelişki olarak ele alınmaktadır. Zıtlık yoksa hareket yoktur, süreç yoktur, varlık yoktur. Sanat açısından değerli görülen her yapıtta kuşkusuz çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge vardır. Uzun-kısa, kalın-ince, dar-geniş, yuvarlak-köşeli, sert-yumuşak, mat-parlak, kuru-ıslak, hafif-ağır, siyah-beyaz vb. form üzerinde hareketi oluşturmalar. Koyu-açık-orta değerlerin yarattığı yön kontrastı, rengin yön kontrastı, yatay-dikey parçalar, zıt kontrastlar devinimi oluşturmalar (Görsel 1.114, 1.115).

Görsel 1.114: Figür, Gerardo Feldstein [Gerardo Felisteyn (1958)], 2015, Arjantin

Görsel 1.115: Kaşık ve Kiraz, Claes Oldenburg [Kileys Oldinbörg (1929)], 1988, Minneapolis Heykel Bahçesi, Amerika

İnceleme

Görsel 1.116'da yer alan çalışmayı inceleyerek aşağıda verilen soruları cevaplandırınız.

Görsel 1.116: Uzaydaki Devamlılığın Benzersiz Formları, Umberto Boccioni [Ambirto Baccini (1882-1916)], 1913

1. Figürün hareketi hangi kompozisyon öge ve ilkeleri kullanılarak sağlanmıştır?
2. Boşluk ilkesi heykele ne kazandırmıştır? Açıklayınız.
3. Dinamizm nasıl oluşturulmuştur?
4. Hangi dönem akımı içinde yapılmıştır? Çalışmanın oluşum sürecine etkisini araştırınız?
5. Eser üzerinde ritim, ahenk, hareket ve zıtlık kavramları sanatçı tarafından nasıl oluşturulmuştur? Açıklayınız. Elde ettiğiniz bilgileri sınıf ortamında sununuz.

Doğal obje olarak seçilen aşık kemiği kapalı form anlayışı ile oluşturulmuştur. Form yüzeyinde yer alan girinti ve çıkıntılar plastik gücü arttıracak, tasarıma hareket ve ritim duygusu kazandıracak şekilde tasarlanmıştır. İçbükey ve dışbükey yüzeylere sahip olan form, plastik forma dönüştürülürken oylumlara düşen farklı ışık etkilerinden yararlanarak ritimsel ve dinamik bir yapı elde edilmeye çalışılmıştır.

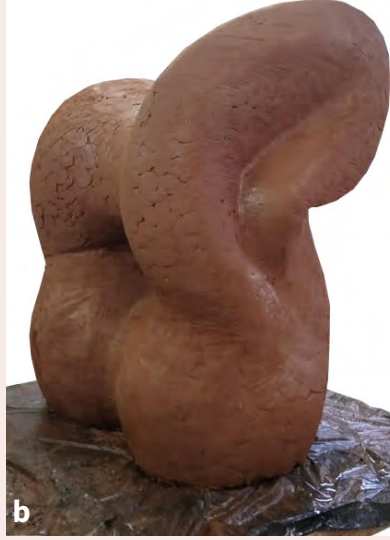
Seçilen Objeyi Plastik Forma Dönüştürme

Görsel analiz, görsel eğitim ile başlar. Bireyin doğaya nasıl bakması, doğada neyi görmesi gerektiğini anlama ve onun hakkında düşünme çabasıdır. Eğitilmiş bir göze sahip olmak, görme duyarlılığı geliştirmek için sık sık doğayı analiz eden çizimler yapmak gerekmektedir. Bir objeyi gördüğümüzde onun görsel algısını elde ederiz. Görsel algı, tamamıyla bilgi edinme ve yorum sürecidir. Bu yorum süreci düşünsel bir eylemdir. Algılama, insanın var oluşunun kültürel ve bireysel varlığına dayanmaktadır. Plastik form oluşturmada birey, dış dünyayı duyuları aracılığı ile ve bunların algı hâline gelmesi sonucu tanır. Algıyı artırmak için onu bütünleyen ve tamamlayan etkinlik, ayrıntıyı fark etmedir. Görsel imaj toplamanın ve algılamayı bilinçli hâle getirmenin en kolay yolu görsel not tutmadır. Görsel eğitim sonucu birey, çevresinde bulunan formları sanatsal nitelikli somut ve soyut plastik formlara dönüştürme yetisi kazanır. Gözlem yapma, ayrıntıları fark etme, görsel keskinlik, görsel analiz ve sentez yapma becerisi kazanan birey, çalışmalarını kompozisyon eleman, ilke ve kavramlarını ekleme, çıkarma, stilize etme gibi eylemler ile nitelikli bir bütün oluşturuncaya kadar organize eder.

Etkinlik

Görsel 1.117'de seçilen objenin plastik forma dönüşüm aşamalarını aşağıda yer alan "Nasıl bir yol izlenmeli?" bölümünü takip ederek ilerleyiniz.

Görsel 1.117: Aşık kemiğini plastik forma dönüştürme aşamaları

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Kil malzeme ile üç boyutlu biçimlenen doğal objeyi inceleyiniz.
2. Malzemenin doku, yön ve hareket olarak biçime etkisini gözlemleyiniz.
3. Işığın form üzerinde oluşturduğu hacim etkisi nasıl sağlanmıştır? İnceleyiniz.

Kütle ve Hacim Unsurları ile Çalışmanın Düzeni Arasındaki İlişki

Kütle taş, ağaç, mermer, kil, cam gibi heykelin yapıldığı katı fiziki madde ya da malzemelerdir ve her zaman heykelin ağırlığı ve yoğunluğunu gösterir. Malzeme ile hacim kazanmış biçimler, hem dokunsal hem de görsel kütle olarak var olurken derinliği ile heykeli tanımlar.

Resimde olduğu gibi heykelde de tek noktadan bakışın kırılması sonrasında kütle bölünmeye, parçalarına ayrılmaya başlamış ve heykelin onu saran boşlukla birlikte nasıl kavranması gerektiği üzerine birçok deneme gerçekleştirilmiştir.

Hacimler arasında ışık ve gölge dengesini boşluk ile kurmaya çalışan Henry Moore'un gerçekleştirdiği metaforik figürleri, ışığın dinamizmini kütle üzerinde göstermeye çalışan Jacques Lipchitz'in [Cek Lipchitz (1891-1973)] heykelleri, Picasso'nun resmin geometrik çözümlemelerini heykel üzerinde deneyimlediği çalışmaları, boşluğa ihtiyaç duyan Giacometti'nin figürleri ve Alexander Archipenko'nun [Aleksandr Arkipenko (1887-1964)] içbükey-dışbükey formlar arasındaki hacimsel ilişkinin araştırılması adına gerçekleştirdiği çalışmaları sayesinde 20. yy. heykel anlayışı şekillenmiştir. Bu öncü sanatçılar; kütle, boşluk ve yüzey ilişkileri sayesinde mekânı da işin kendisi olarak sanat nesnesi hâline dönüştürüp heykelde kavramsal düşünmenin temellerini atmışlardır (Görsel 1.118, 1.119).

Görsel 1.118: Ayakta Figür, Jacques Lipchitz, 1916, Guggenheim Müzesi, New York

Görsel 1.119: Dans, Alexander Archipenko, 1912, Saarland Müzesi, Almanya

Ayrıca izleyicinin daha etkin bir biçimde kütle-boşluk ilişkisini kavrayabilmesi açısından izleyicinin konumuna bağlı olarak değişen çoklu bakış açıları ile biçimler oluşturulmaya çalışılmıştır. Buradaki amaç, konudan çok içeriğin algılatılması, estetik ve eleştirel düşüncenin kavratılması olmuştur (Görsel 1.120).

Görsel 1.120: Kayıp Ufuk, Antony Gormley, 2008, Mason's Yard Galerisi, Londra

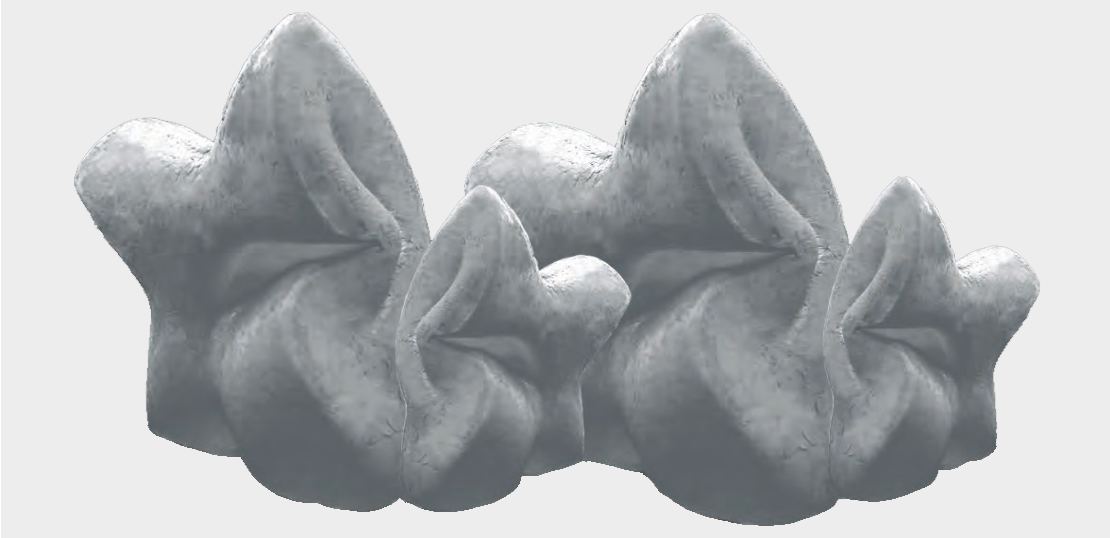
Aşık kemiğinin çözümlenmesinde içbükey ve dışbükey formlar ile yakalanan hacimsel etki, belirli bir düzen içerisinde algılatılmaya çalışılmıştır. Yüzeye düşen ışık etkileri ile kütsel form güçlendirilmeye çalışılmış, farklı bakış noktalarından yararlanılması ile formun sahip olduğu hacim arttırılmıştır (Görsel 1.121).

Sanatta Form, Modül ve Bütün Arasındaki İlişki

Soyut ve somut nesnelerin bir yapıda bütünü oluşturacak biçimde kompozisyon eleman ve ilkeleri kullanılarak yerleştirilmesine **düzen** denir. Düzen oluşturma, tasarımcının zihninde başlayan bir düşünme sürecidir. Büyük-küçük ilişkisi, armoni, boşluk-doluluk, hareket, yön, ritim gibi kompozisyon ilkeleri bir bütünü oluşturmak için nasıl kullanılacak ise bunlara karar vererek başlamak gerekir ve bu da düşünsel bir süreçtir. Bu süreçten geçerek oluşturulan modüller, istenilen form bütünlüğü elde edilinceye kadar tasarımcıya sonsuz olanaklar sunar. Bir birim ya da modülden yola çıkılarak oluşturulan tasarımda renk, yön, boyut, ışık-gölge değişiklikleri ile düşünmek bütüncül bir tasarımı planlamada önemlidir. Tasarım üzerinde bir bütünü kurgularken ritim, ardıllık, zıtlık gibi ilkelerin uygulanması matematiksel ve geometrik bir düzeni gerektirir (Görsel 122).

Görsel 1.121: Aşık kemiğinin alçıdan plastik form hâli

Görsel 1.122: Aşık kemiği ile birim, modül ve form oluşturma

Bîçimsel Formun Analizi

Nitelikli plastik bir formun oluşum süreci tamamen problem çözme ve değerlerle düşünme sürecidir. Yapıt üzerinde düşünme, yorum yapma, kullanılan malzemenin seçimi ile gerçekleşen bu süreçte estetik bütünlüğü oluşturabilmek için kompozisyon eleman, ilke ve kavramları ile düşünebilmek sanatsal yaratma sürecinin niteliğini belirler. Sanatsal yaratma süreci, kompozisyon elemanlarının renk, çizgi, doku vb. sanat ilkeleri doğrultusunda nitelikli bir bütüne dönüştürme sürecidir.

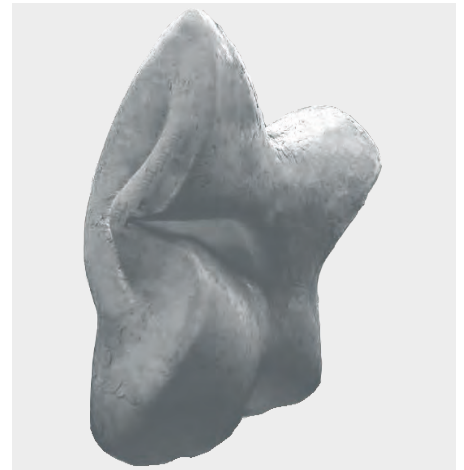
Tasarım yapılırken çalışmanın kompozisyon bütünlüğü içinde tasarlanması, kompozisyon eleman ve ilkeleri ile bir araya getirilmesi önemlidir. Kompozisyon elemanlarının düzenli ve uyum içinde bir araya getirilmesi ile oluşturulan tasarımın nitelikli bir bütün hâline dönüşüncüye kadar çalışılması esastır. Örneğin çizgi ile hareket ve yön, ışık-gölge ile hacim, perspektif ile derinlik sağlamak kompozisyon elemanlarının bir sistem içinde nitelikli bir bütün oluşturmalarıyla gerçekleştirilir. Bu anlamda kompozisyonda en önemli ilke, her şeyin bütüne ait ve uygun olmasıdır.

Eser analizi ise rastgele olmayıp belli bir disiplin içerisinde gerçekleşmesi gereken bir yöntemdir. Betimleme, çözümleme, yorum ve yargı aşamalarını içerir.

Form Analizi

Betimleme	Çözümleme
Görülenlerin tanımlanması, ortaya konulması aşaması. Eserin adı, sanatçısı, tekniği, türü vs. Heykelin biçimi nasıldır? Mekân-boşluk ilişkisi nasıl kullanılmış? Heykel hangi malzemeden yapılmış? Heykel hangi dönemde yapılmış? Heykelin konusu nedir?	Bu aşamada tasarım öğelerinin tasarım ilkelerine göre nasıl düzenlendiği açıklanır. Eserde en çok hangi unsurlar kullanılmış? Heykelde yer alan renk anlayışı nasıl oluşturulmuş? Eserde hâkim olan leke anlayışı nasıl oluşturulmuş? Eserde hâkim olan şekiller nasıl oluşturulmuş? Heykelde hâkim olan doku anlayışı nasıl oluşturulmuş? Heykelde tekrarlanan unsurları görüyor musunuz? Eserde birbirine benzeyen unsurlar görüyor musunuz? Eserde gördüğünüz en büyük-en küçük şekiller hangileri? Eserde gördüğünüz zıtlıklar nelerdir? Heykel hareketli mi? Heykel dengede duruyor mu? Heykelde ışık-gölge nasıl çözümlenmiştir?
Yorum	Yargı
Eserde kullanılan semboller nelerdir? Ne anlama gelmektedir? Eser ne anlatmak istiyor? Eserde sizi etkileyen en önemli unsur nedir? Niçin bu çalışmayı seçtiniz?	Bu yapıtta verilmek istenen mesaj nedir? Yapıt neyi amaçlıyor? Neye hizmet ediyor? Hangi sanat kuramına uygunluk gösteriyor? Biçimsel mi? Anlatımcı mı? İşlevsel mi? Yansıtmacı mı? Heykelde benzetme kaygısı var mı? Sanatçı duygularını heykele yansıtabilmiş mi? Heykel daha çok biçimsel özellikleri ile mi dikkat çekiyor? Heykel sadece sanatsal amaçla mı yapılmış yoksa aynı zamanda başka bir amaca hizmet ediyor mu? Yapıt dönem özelliklerini yansıtıyor mu?

Organik bir form olan aşık kemiğinin doğal yapısından yararlanılarak oluşturulan form, kapalı form olarak biçimlendirilmiştir. Biçimlendirme yapılırken primitif etki uyandıracak şekilde stilize edilmiştir. Işık-gölge kullanımı ile kapalı forma hareket kazandırabilmek için yuvarlak hatlı yüzeylerden yararlanılmıştır. Yumuşak hatlar organik yapının gücünü vurgulamıştır. Bu sayede oluşturulan kademeli gölgeler ve abartılı çıkıntılar ile biçimde hareket sağlanmıştır. Biçim üzerinde oluşturulan hacimsel etki, ışık etkileri ile güçlendirilmeye çalışılmıştır. Formun hacmi, farklı bakış noktalarından yararlanılarak kuvvetlendirilmiş böylece içbükey ve dışbükey yüzey kullanımı ile elde edilen değişik ışık etkileri ile form hareketlendirilmeye çalışılmıştır. Asimetrik kompozisyon anlayışı ile ahenk yakalanmaya çalışılmış, pürüzlü yüzeyde oluşturulmaya çalışılan doku ile formun hatları yumuşatılmıştır (Görsel 1.123).

Görsel 1.123: Aşık kemiğinin metalik form hâli

Ölçme ve Değerlendirme

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1. Heykel tarihsel süreç içinde bağlı gelişim göstermiştir.
2. Seramik ve mimari, çoğunlukla günlük hayatta olarak algılanırken heykel daha çok yönü ile algılanır.
3. Heykelin ağırlığını ve yoğunluğunu gösteren tek noktadan bakışın kırılması sonrasında bölünmeye, parçalarına ayrılmaya başlamıştır.
4. Soyut ve somut nesnelerin bir yapıda bütünü oluşturacak biçimde kompozisyon eleman ve ilkeleri kullanılarak yerleştirilmesine denir.

B) Aşağıda numaralar ile verilen görselleri harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.

5. Aşağıda sol sütunda numara ile verilen üç boyutlu çalışmaları sağ sütunda harf ile verilen sanat alanlarıyla eşleştiriniz. Eşleştirdiğiniz harfleri sol sütundaki numaraların yanındaki kutuların içine yazınız.

1 ☐

2 ☐

3 ☐

- A) Grafik
- B) Resim
- C) Seramik
- Ç) Mimari
- D) Heykel
- E) Rölyef
- F) Özgün baskı

6. Görsellerde numara ile verilen üç boyutlu çalışmaların harf ile verilen kültürlerin hangisinde yer aldığını eşleştirerek harfleri numaraların yanındaki kutucuklara yazınız.

1. ☐2. ☐3. ☐4. ☐

- A) Afrika
B) Avrupa
C) Okyanusya

- D) Asya
E) Anadolu
F) Mezopotamya

- G) Mısır

7. Aşağıda numara ile verilen farklı dönemlere ait heykel örnekleri bulunmaktadır. Bu örnekleri inceleyerek çalışmaların farklı sanatsal niteliklerini şemada verilen ilgili kutucuklara (✓) işareti koyarak belirtiniz. Eşleştirme yaparken birden fazla seçenek olabileceğini göz önünde bulundurunuz.

1. Görsel

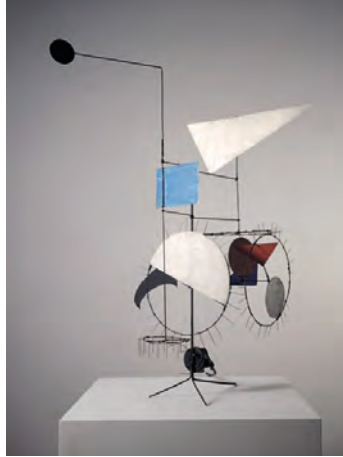
2. Görsel

Üslup Özellikleri	1. Görsel	2. Görsel
A) Özgün ve tek olması		
B) İç mekân		
C) Dış mekân		
Ç) Kapalı form		
D) Açık form		
E) Hareket		
F) Doğal ışık		
G) Yapay ışık		
Ğ) Yontu		
H) Modelleme		
İ) İnşa etme		
İ) Mesaj ve ileti		
J) Dönem özelliği		

8. Aşağıda numara ile verilen biçimlendirme yöntemlerini harf ile verilen malzeme ve araç gereçler ile eşleştirerek harfleri numaraların yanındaki kutucuklara yazınız. Eşleştirme yaparken birden fazla seçenek olabileceğini göz önünde bulundurunuz.

1.

2.

3.

- A) ebeşuar
B) keski
C) kaynak makinesi
Ç) ıskarpela

- D) sünger
E) murç
F) kil
G) mermer

- Ğ) pense
H) metal
I) çekiç
İ) zımpara

9. Aşağıda numara ile verilen doğal ve yapay obje görsellerini, kompozisyon öge ve ilkelerinin uygunluğuna göre inceleyerek form niteliklerini şemanın sağında yer alan ilgili kutucuklara (✓) işareti koyarak belirtiniz. Eşleştirme yaparken birden fazla seçenek olabileceğini göz önünde bulundurunuz.

1. Görsel

2. Görsel

Kompozisyon öge ve ilkeleri	1. Görsel	2. Görsel
A) Açık form		
B) Kapalı form		
C) Işık		
Ç) Doku		
D) Hareket		
E) Boşluk-doluluk		

10. Aşağıda numara ile verilen görselleri kompozisyon öge ve ilkelerinin uygunluğuna göre inceleyip kompozisyon ilkelerine göre oluşan özelliklerini şemada yer alan ilgili kutucuklara (✓) işareti koyarak belirtiniz. Eşleştirme yaparken birden fazla seçenek olabileceğini göz önünde bulundurunuz.

1. Görsel

2. Görsel

3. Görsel

4. Görsel

Kompozisyon öge ve ilkeleri	1. Görsel	2. Görsel	3. Görsel	4. Görsel
A) Zıtlık				
B) Yön				
C) Hareket				
Ç) Ritim				
D) Tekrar				
E) Denge				
F) Bütünlük				
G) Ahenk				

11. Aşağıda numara ile verilen görselleri boşluk, modül, bütün açısından inceleyiniz. Tabloda yer alan görsel numaralarının altındaki kutucuklara hangi kütleli formla oluşmuş olduğunu (✓) işareti koyarak belirtiniz.

1. Görsel

2. Görsel

3. Görsel

Kompozisyon öge ve ilkeleri	1. Görsel	2. Görsel	3. Görsel
A) Boşluk			
B) Modül			
C) Bütün			

C) Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili boşluklara yazınız.

12. Heykelin tanımını yapınız.

13. Günümüzde heykel sanatı hangi farklı disiplinleri bünyesinde birleştirici bir yol olarak kullanır?

14. İdol nedir? Tanımını yapınız.

15. Tarihte heykel ve mimarinin iç içe kullanılma geleneği hangi dönem ve uygarlıklarda görülür? Yazınız.

16. Üslup nedir? Tanımlayınız.

17. Anıt heykel nedir? Tanımını yazınız.

18. Plastik formun oluşum sürecini açıklayınız.

19. Eser analizinde gerekli olan aşamaları yazınız.

20. Tasarım ilkeleri nelerdir? Yazınız.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

21. Bilinen en eski heykelticikler hangi amaçla yapılmıştır?

- A) Ticari B) Sergileme C) Bereket D) Anıt E) Lahit

22. Mimari bir biçim olarak yüzeyleri süsleyen aynı zamanda işlevsel görevi olan gargoyler aşağıdaki dönemlerin hangisinde uygulanmıştır?

- A) Primitif B) Modernizm C) Romantizm D) Gotik E) Helenistik

23. Görselde yer alan anıt heykelin kamusal alanda bağımsız olarak ilk kullanıldığı dönem hangisidir?

- A) Arkaik B) Hellenistik C) Rönesans D) Barok E) Roman

24. Aşağıdaki görsellerin hangisinde çevre-mekân ilişkisi yoktur?

A)

B)

C)

D)

E)

25. Aşağıdakilerden hangisi kilin özelliğidir?

- A) Iskarpela ile yontulur.
- B) İnşa yöntemi ile biçimlendirilir.
- C) Dıştan içe doğru çalışılır.
- D) İçten dışa doğru çalışılır.
- E) İskelet sistemine gerek yoktur.

26. Aşağıdaki görsellerden hangisi kil biçimlendirme yöntemiyle yapılmıştır?

A)

B)

C)

D)

E)

27. Aşağıdaki eserlerden hangisi hacim olarak büyük bir etkiye sahiptir?

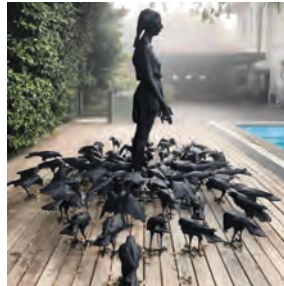
A)

B)

C)

D)

E)

28. Aşağıdakilerden hangisi modelaj kaidesi ve iskeletine örnek verilebilir?

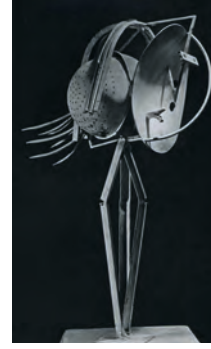
A)

B)

C)

D)

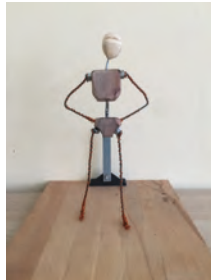

E)

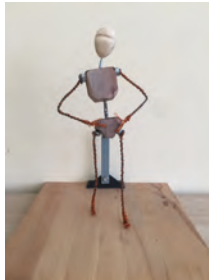
29. Aşağıda verilen görselin modelleme aşamasında hangi iskelet doğru olarak oluşturulmuştur?

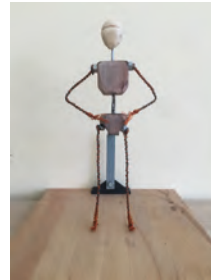
A)

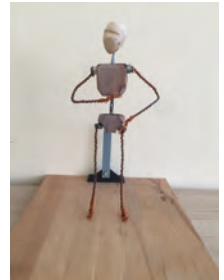
B)

C)

D)

E)

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları veya faaliyetleri geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

2. ÜNİTE

BÜST

Kavramlar

Modelleme
Oran-Orantı
Büst
Aust
Patine

Ünite Bölümleri

12.2.1 Büst Yapımı
12.2.2 Kalıp Alma Yöntem ve Teknikleri
12.2.3 Pozitif Döküm Tekniği

Neler Öğreneceksiniz?

- Büst yapımının nasıl olduğunu,
- Kalıp alma yöntem ve tekniklerini,
- Pozitif döküm tekniği aşamalarının nasıl gerçekleştiğini öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- Büstün tanımını yapıp, tarihi süreçte gelişimini açıklayıp, üslup ve anlayış farklılıklarını ayırt ederek,
- Oran-orantı kavramını baş anatomisi üzerinde kavrayıp kişisel özellikleri plastik forma dönüştürerek,
- Alçının ne olduğunu, özelliklerini ve alçı hazırlama yöntemlerini kavrayarak az ve çok parçalı kalıp alma yöntemleri ve farklı malzemelerle alınan kalıp alma yöntemlerini kavrayarak, kalıbı alınan çalışmanın zarar görmeden nasıl çıkartılması gerektiğini bilip üç boyutlu çalışmaların kalıplanma tekniklerini kıyaslayarak,
- Kalıp alımında kalıp ayırıcı sürülmesi gerekliliğini kavrayarak, kalıp ayırıcı olarak çeşitli malzemeler kullanılabileceğini bilerek, kalıbı alınan çalışmaya seçtiği malzeme ile pozitif döküm yapıp, kuruyan çalışmayı zarar vermeden çıkartıp, rötuş ve patine tekniği ile çalışma boyanırken farklı malzemelerin kullanılabileceğini öğreneceksiniz.

Hazırlık Çalışmaları

1. Çok açılı aynadan farklı bakış noktalarından bakarak yüzünüzü incelediniz mi? Neler söyleyebilirsiniz?
2. Çocukluktan itibaren çekilmiş vesikalık fotoğraflarınızı inceleyerek yüzünüzdeki karakteristik değişimleri fark ettiniz mi?
3. Çevrenizdeki kişileri gözlemleyerek her bir yüzün ayrı karakteristik özellikler taşıdığını görebiliyor musunuz?

12.2.1. Büst Yapımı

“Sanatçı, görünüşlerin altındaki iç gerçekleri görür.”

Auguste RODİN

İnceleme

Görsel 2.1’de yer alan kil ile biçimlendirme yöntemi uygulanarak yapılan büstün model ile ilişkisini inceleyerek form oluşturma sürecinin nasıl gerçekleştiğini açıklayınız.

Görsel 2.1: Modelden büst çalışması, Rick Casali [Rik Kasiliy (1984)], 2017, Amerika

Büstün Tanımı

İnsanoğlu geçmişten günümüze çevresini şekillendirmiş, oluşturduğu mekânlara duygu, düşünce ve inançlarını yansıttığı heykeller yerleştirmiştir. Yüzyıllar boyunca farklı kültürlerden gelen sanatçılar; dünyanın birçok yerinde anma, saygı, vatanseverlik, sevgi, korku ve güç kavramlarını temsil etmek adına heykel ve büstler yapmışlardır. Yapılmış olan heykel ve büstler önemli bir anın, karakterin, tarihî ya da dinî etkinliğin önemini benzersiz bir şekilde yakalayabilir ve tasvir edebilir. Gücü temsil eden büstler veya dini sembolize eden heykeller, yapıldıkları dönem ve sonrasında dünyamız ve kişisel yaşamlarımız için sarsılmaz etkileri ve kalıcılıkları ile geçmiş ve gelecek arasında köprü kurmuştur. Gelecek kuşaklara aktarılan bu duygu, düşünce ve tarihî bilinç toplumlar için kültür zenginliği oluşturmıştır.

Heykel sanatında baş ile vücudun üst bölümünü (çeşitli oranlarda göğüs ve omuz) gösteren ve bazen bir kaideyle desteklenen kompozisyonlara **büst** denir. Yalnızca başın betimlendiği büstler kimi zaman “baş” olarak da anılmaktadır. Büstlerde başın dışındaki bölümler düz (herma) olarak verilebileceği gibi büstü yapılan kişinin statüsünü gösteren giysilerle de betimlenebilir. Büst yapımında mermer, bronz, pişmiş toprak ve ahşap gibi malzemeler kullanılmaktadır. **Aust** ise bir hayvanın ya da efsanevi bir yaratığın üst kısmının temsilidir.

Büst Çalışmalarının Tarihsel Süreçte Gelişimi

İlkel dönemlere ait verimi, bereketi sağlama işlevi gören idoller, büst biçim özelliği göstermeyen, tüm vücudu simgeleyen küçük boyutlu heykelciklerdir. İlk büst formlarına rastladığımız Mısır sanatı ölümden sonraki hayat ile ilişkilendirilmektedir. Firavun ve ailesinin kutsallığını, gücünü simgeleyen büstler genellikle çok renkli olarak çalışılmıştır. Ölümsüz olabilmek ve bedenin görüntü olarak korunması amacıyla gerçekçi bir üslupla dayanıklı malzemelerden yontulan büstler mezar içine yerleştirilmiştir (Görsel 2.2). Bu nedene bağlı olarak tarihte bilinen en eski büst çalışmaları ölümleri temsil etmesinden dolayı mezarlarda kullanılmıştır.

Yunan sanatında heykeltıraşlar ideal güzelliği aramışlardır. Eski Yunan’da yapılan büst çalışmaları tanrıları temsil etmek adına yapılmıştır. Büstler, sadece fiziksel özellikleri değil daha da önemlisi güç ve statüyü tanımlamanın bir aracı olarak kullanılmıştır. Klasik Dönem’de insan bedeni ideal ölçülerde yapılmıştır. Kakma gözlerin uygulandığı daha anlamlı ifadeye sahip idealize edilmiş büstler, büst sütunu olarak adlandırılan hermayla birleştirilmiştir (Görsel 2.3).

Görsel 2.2: Nefertiti, MÖ 14. yy., Mısır Müzesi, Berlin

Görsel 2.3: Miğferli Perikles, MÖ 440, Vatikan Müzesi, İtalya

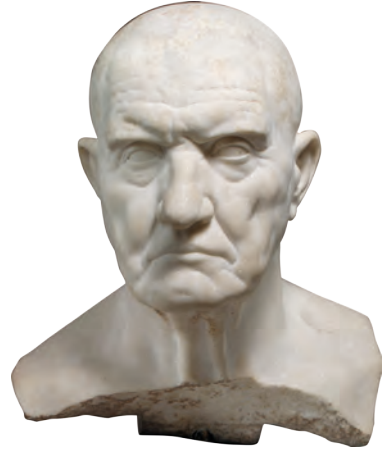
Büst biçim olarak en yetkin düzeye Roma sanatında ulaşmış, Yunan sanatının özelliklerinden yola çıkarak son derece gerçeğe uygun bir üslupta yapılmıştır. Eski Roma cenaze ritüelinin bir parçası olan ölmüş ataların bal mumu maskelerini taşımak, portre betimlemelerinin gelişimini sağlamıştır. Roma sanatının ilk dönemlerinde boyun ve baştan oluşan büstlere daha sonra omuzlar ve kollar dahil edilmiştir. İmparatorluk dönemlerinde büstler, betimlenen imparatorun isteği doğrultusunda biçimlendirilmiştir. Örneğin İmparator Cladius, Yunan büstlerinin gerçekçi eğilimini, İmparator Neron Hellenistik Dönem'in idealizmini tercih etmiştir. Geç İmparatorluk Dönemi'nde bıyık, sakal gibi kişisel özellikler de büstlere yansıtılmıştır. Bu dönemin bir başka özelliği ise göz irisinin ince bir çizikle belirtilmesi ve göz bebeğinin delinmesidir. Roma Dönemi'nde yapılan büst çalışmaları, gerçekçi ve idealize edilmiş temsil çalışmalarıdır. Yapılan büstler, kişinin yetkilerini meşrulaştırmak ya da kişinin gücünü belirtecek özelliklerinin vurgulanması amacıyla karakteristik özelliklerinin yansıtıldığı karakter portreciliği şeklinde gelişim göstermiştir (Görsel 2.4, 2.5, 2.6).

Görsel 2.4: İmparator Caracalla, MS 212, Metropolitan Müzesi, New York

Görsel 2.5: Lucius Verus, MS 161, Metropolitan Müzesi, New York

Görsel 2.6: İmparator Julio Claudian, MS 1. yy., Metropolitan Müzesi, New York

Rönesans yeniden doğuş demektir ve bu dönem sanat tarihinde klasik sanatın yeniden doğuşunu ifade etmektedir. Rönesans Dönemi sanatçılarından Antik Çağ'ı taklit etmeleri istense de süreç içinde birçok yenilik yaşanmıştır. Sanatçılar nesnelerin biçimi, yapısı ve görünümüne, gölge ve ışığın uzaklığı ve yakınlığının belirlenmesine ilişkin geniş çaplı araştırmalar yapmışlardır. Heykeller mimariden koparak özgürleşmiş, perspektif kullanılmış, üslup olarak doğanın model alınması devam etmiştir. Sanat kiliseye değil sanattan zevk alan, koruyup destek veren insanlara hizmet etmeye başlamıştır. Sanat ve sanatçı kavramları güçlenmiş, sanatçının saygınlığı artmıştır. Rönesans Dönemi sanatçıları 15. yy.da klasik büst geleneğiyle birlikte gerçekçi ve idealist anlatıma sahip büstler yapmışlardır. Büst çalışmalarında anatomik yapıya önem verildiği gibi duyguların yansıtılmasına da çalışılmıştır (Görsel 2.7).

Görsel 2.7: Rönesans Dönemi Büst, Güzel Sanatlar Müzesi, Boston

17. yy.ı kapsayan Barok Dönemi'nde heykel sanatı, klasik ve durağanlığa karşı hareket ve heyecanı benimsemiştir. Barok üslupta heykeltıraşlar, tek görüş noktasını reddetmiştir ve belirli bir silüet içine kapatılmayan, teatral düzenleme duygusuna sahip kompozisyonlar oluşturmuşlardır. Dönemin genel özelliği, hareketlilik ve anlatım gücüdür. Gerçekçi bir yaklaşım gözlenmektedir ve modele benzetme önem taşımaktadır. Dönemin en yetkin heykeltıraşlarından olan Gian Lorenzo Bernini'nin [Cin Lorenzo Bernini (1598-1680)] tek ve grup heykellerinden başka kırkın üstünde büst çalışması bulunmaktadır. Bu büstlerde gerçekleştirdiği "neredeyse konuşacakmış gibi" izlenimi, modellerinin anlık duygularını yakalamadaki ustalığına işaret etmektedir (Görsel 2.8, 2.9). Karakteristik bakış açısı ve ifade, gerçek kişiyi açığa çıkartmaktadır. Büst çalışmaları yaparken değişik bir yöntem uygulayan Bernini, modellerinin poz verirken durmayıp hareket etmelerini istemiştir. Bernini'nin ustalığı, geçici anı vurgulamasıdır.

Görsel 2.8: Costanza Bonarelli Büstü, Gian Lorenzo Bernini, 1637-1638, Floransa

Görsel 2.9: Anima Dannata, Gian Lorenzo Bernini, 1619, Roma

Bernini'nin çağdaşı Alessandro Algardi [Alessandro Algardi (1595-1654)] 17. yy. İtalya'sında portre heykeltıraşlığında büyük ustalık sergileyen diğer bir heykeltıraştır (Görsel 2.10). Fransa'da ise Louis François Roubiliac [Luiz Franko Rubilayk (1695-1762)] portre heykellerine getirdiği yeni yaklaşımı ile dikkat çekmiştir (Görsel 2.11).

Görsel 2.10: Mario Cerri Büstü, Alessandro Algardi, 1640, Paul Getty Müzesi, Los Angeles

Görsel 2.11: Alexander Pope Büstü, Louis François Roubiliac, 1760, İngiltere

Fransız Devrimi'nin öncesinden başlayan Yeni-Klasikçilik akımında Yunan heykel sanatının duruş ve ifade biçimindeki yalınlık ve yücelik tekrar ele alınmıştır. Heykeller ideal güzelliğin birer örneği olarak değerlendirilmiş, sakin ve durağan şekilde biçimlendirme yapılırken herhangi bir duyguyu ya da heyecanı yansıtmaktan kaçınılmıştır. Heykeltıraş Jean-Antoine Houdon'a [Cin Antoin Hüdün (1741-1828)] ait büyük Fransız filozof ve yazar Voltaire'in büst çalışması dönemin en belirgin özelliklerine sahiptir (Görsel 2.12). Sanatçı özellikle bakışlarda sağladığı parlaklıkla ünlüdür. Portre sanatında yaşadığı dönemdeki ressamlardan daha başarılı olmuş Fransız heykeltıraştır.

Franz Xaver Messerschmidt [Frenz Seyvır Mesırscimit (1736-1783)] Gerçekçilik ve Klasik üslubu birleştirdiği, yüz ifadelerini yoğun bir şekilde yansıttığı 64 parçadan oluşan "Karakter Başları" isimli serisiyle portre sanatına büyük katkıda bulunmuştur (Görsel 2.13).

Görsel 2.12: Voltaire Büstü, Jean-Antoine Houdon, 1778, Ulusal Sanat Galerisi, İngiltere

Görsel 2.13: Büst, Franz Xaver Messerschmidt, 1775, Avusturya

Görsel 2.14: Balzac, David d'Angers [Deyvit Dencirs (1788-1856)], 1844, Fransa

19. yy.da aydınlanmaya, akılcılığa, düzen, uyum ve dengeye tepki olarak gelişen Romantizm akımıyla sanatçı, çalışmalarını özgün, bireysel deneyimleriyle oluşturmaya başlamıştır. Sanatçılar duyguları ön plana çıkararak doğa sevgisi, yurtseverlik, duygusallık kavramlarını içeren eserler oluşturmuşlardır (Görsel 2.14).

Modernizm akımı 1860'larda İzlenimcilik akımıyla başlayarak 1960'lar Pop sanata kadar süren ve birçok izm'li akımı içinde barındıran dönemi tanımlamaktadır. Anlatımdan çok, biçim dilini ön plana çıkaran Modernizm'in en önemli özelliği soyutlamanın başlaması ve doğayı model almaktan vazgeçilmesidir. Sanat eserlerinde soyutlama, parçalama, yeniden inşa etme yöntemleri kullanılır. Modernizm döneminde en yeni ve denenmemiş arayışlar içerisinde bulunan sanatçı bir yandan da ilkel sanat eserlerinden esinlenmektedir. Kübistler, Yapısalcılar ve Minimalistler, sanata daha akılcı yaklaşırken Gerçeküstücüler bilinçaltı duygularını, Dışavurumcular duygularını, Uzamsalcılar yeni bir boyutu, Dadaçılar hazır nesneyi, Fütüristler ise makine, hız ve hareketi sanata katmaktadırlar. Eserler özgündür ve kişisel duygu, düşünce ve beğeniler ön plandadır. Heykelde Rodin ve Medardo Rosso'nun [Medardo Rosso (1858-1928)] çalışmaları geleneksel heykel anlayışından Modernizm'e geçişin başlangıç noktası kabul edilmektedir.

2. Ünite

Büst formları, Modernizm'e kadar bireyin fiziksel özelliklerine bağlı kalmış, toplum içindeki görevine ve değerine işaret etmeye çalışmıştır. Bu kalıpların dışına çıkan çağdaş sanatçılardan Umberto Boccioi'nin çalışmalarında hareketli hacim anlayışı ile biçim ve mekânı bütünleştirmeye çalıştığı görülür (Görsel 2.15). Naum Gabo'nun büstü incelendiğinde de geniş ışık-gölge planları formun nesnel gerçekliğini çağrıştıracak biçimde plastik değer olarak kullanılmıştır. Yüzeyde kullandığı boşluklar ise güçlü bir hareket etkisi oluşturur (Görsel 2.16).

Modernizm'le birlikte büst çalışmaları geleneksel anlayıştan uzaklaşarak betimlenen kişinin özelliklerini ön planda tutmama çabasında ve çoğu gerçekçilikten uzak, bilindik olmayan portre tasvirleri şeklindedir (Görsel 2.17, 2.18).

Görsel 2.15: Baş, Umberto Boccioni, 1913, Metropolitan Müzesi, New York

Görsel 2.16: Büst, Naum Gabo, 1916, Modern Sanat Müzesi, Londra

Görsel 2.17: Mekanik Baş, Raoul Hausmann [Raul Hezmin (1886-1971)], 1920, Ulusal Sanat Galerisi, Washington

Görsel 2.18: Kafa Modeli, Antoine Pevsner [Antoin Pevsnır (1886-1962)], 1923-1924, Tate Modern Sanat Müzesi, Londra

Etkinlik

Görsel 2.19’da Primitif Dönem’e ait Afrika yerli heykel figürleri ile ilgili örnek çalışmalar yer almaktadır. Görsel 2.20, 2.21, 2.22 ve 2.23’te ise Modernizm’e ait sanatçı çalışmalarına yer verilmiştir. Modern büst örneklerinin Primitif Dönem’le olan ilişkisini karşılaştırarak “Nasıl bir yol izlenmeli?” bölümünü takip ederek ilerleyiniz.

Görsel 2.19: Afrika yerli figürleri

Görsel 2.20: Baş, Ernst Barlach, 1927, Moma Sanat Galerisi, Amerika

Görsel 2.21: Genç Kadın, Constantin Brancusi, 1913, Bükreş, Romanya

Görsel 2.22: Kadın Büst, Pablo Picasso, 1931, Picasso Müzesi, Paris

Görsel 2.23: Genç Kız Başı, Henri Laurens, 1920, Londra, İngiltere

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Primitif Dönem ve Modernist sanat çalışmalarını bulunduğu dönemin sanat anlayışı açısından inceleyiniz.
2. Modern Dönem’e ait büstlerin hangi amaçla oluşturulduğunu belirtiniz.
3. Primitif Dönem örnekleri E. Barlach, C. Brancusi, P. Picasso ve N. Gabo’nun çalışmalarına nasıl yansımıştır?
4. Elde ettiğiniz bulguları sınıf ortamında sununuz.

Postmodernizm, 1960 sonrasında Pop Sanat akımı ile ortaya çıkan fikir, ekonomi, sanat gibi birçok alanda Modernizm'den kopuşu ifade eden dönemdir. Bir akım olmaktan çok eleştirel bir tutum olarak değerlendirilmektedir. Postmodern eserler, bir kuram dahilinde değil kuralsızlığın oluşturduğu anlayışla tasarlanmaktadır. Postmodern heykel, figüratif formda olan ya da kaide üzerinde dikey duran bir eser değildir. Yatay, ters konumda ya da yerde durabilmektedir. Klasik malzemelerle değil hazır nesnelerle hatta çürüyen, bozulan malzemelerle oluşturulmaktadır. Çevresiyle ve izleyiciyle etkileşim içinde olan, süreç içinde algılanan, tekrarlanamayan, alınıp satılmayan, bir kerelik olan, kalıcı olmayan, içinde eleştiri ve karşıt görüşler barındıran formlar postmodern düşünceye sahiptir. Koreli heykeltıraş Seo Young Deok'un çalışmaları bu anlayışla yapılmış çalışmalardır. Endüstriyel malzemeler tüketen insanın teknolojiye olan tutsaklığını ve yabancılaşmasını, metalin soğukluğu ile vermeye çalışmıştır. Zincirin her parçası bir insan hücresini temsil etmektedir (Görsel 2.24).

Görsel 2.24: Venüs, Young Deok Seo, 2016, Güney Kore

İnceleme

Görsel 2.25, 2.26, 2.27, 2.28, 2.29 ve 2.30'da yer alan büst çalışmalarını inceleyip “Nasıl bir yol izlenmeli?” bölümünü takip ederek ilerleyiniz.

Görsel 2.25: Kibrit Çöpü Adamlar, Wolfgang Stiller [Volfeng Sitılır (1961)], 2017, Almanya

Görsel 2.26: Ağaç, Rafael San Juan [Rafael Sen Huan (1962)], 2016, Küba

Görsel 2.27: Vahşi Akrabalar, Tony Cragg [Tony Kreg (1949)], 2012, İngiltere

Görsel 2.28: İsimsiz, Ah Xian [İşa Yin (1960)], 2004, Modern Sanatlar Müzesi, Avusturalya

Görsel 2.29: İsimsiz, Tim Silver [Tim Silvr (1974)], 2016, Sidney

Görsel 2.30: Derinden, Davide Galbiati [Davide Galbiati (1976)], 2017, İtalya

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsellerde yer alan büstlerin hangi malzemelerle oluşturulduğunu inceleyiniz.
2. Kullanılan malzeme farklılığının çalışmaya kazandırdığı özellikleri söyleyiniz.
3. Malzeme seçiminin tasarıma kazandırdığı sanatsal nitelikleri (renk, yön, boyut, ışık vb.) açıklayınız.
4. Siz de kullandığı malzeme dili ile sanatsal anlatımını beğendiğiniz bir sanatçı belirleyip genel ağ adreslerinden sanatçı hakkında araştırma yaparak elde ettiğiniz bilgileri sınıf ortamında sununuz.

Büst Çalışmalarındaki Üslup ve Anlayış Farklılıkları

Uygarlıkların dünya görüşleri, aynı zamanda onların estetik görüşlerini de yansıtmaktadır. Mısır sanatının Yunan sanatından farklı olması bu uygarlıkların toplumsal yapı olarak farklı olmasından kaynaklıdır. Hristiyan ve İslam toplumlarına bakıldığında bu toplumların ayrı dünya görüşlerini yansıtan sanatsal üslupları o kültürün tanınması açısından önemlidir. Çünkü sanat eserleri toplumsal yapıyı ve düşününü yansıttığı oranda, toplumların kültürel gelişimi hakkında aydınlatıcı rol üstlenirler.

Tarihsel süreç incelendiğinde, her dönemin kendi sanat anlayışını yansıttığı görülür. Sanat anlayışlarındaki dönemsel değişiklikler, o dönemin kültürel ve toplumsal yapısı kadar sanatçının kişilik özelliklerini de izleme imkânı vermektedir.

Arkaik Dönem’de tarımsal kültüre geçişle birlikte sanatın din ya da devlet adamının emrinde olduğu görülmektedir. Tanrı-kral olarak devlet yönetimi Eski Mısır’da, Mezopotamya’da, Hint’te, Çin’de, Avrupa gibi birçok uygarlıklarda yönetim biçimi olarak benimsenmiştir. Bu yönetim biçimi, sanatı inanç sistemine hizmet eden aracı konuma getirmiştir. Bu yüzden Arkaik Dönem sanatı içinde gelişen büst anlayışı da mimarlık ve resimde olduğu gibi Tanrı-kral yönetim biçimine dayalı olarak, ölümden sonra yaşamı simgeleyen temsilî biçimler olarak gelişmiştir.

En eski uygarlıklardan beri yapılan büstler, sadece yapılan kişilerin fiziksel özelliklerini değil daha da önemlisi güç ve statüyü tanımlamanın bir aracı olarak yapılmıştır.

Eski Mısır’da kralın portresinin kalıcılığı açısından, aşınmaz granit oyulması inanca bağlıdır. Yontulan taş ne kadar sahibine benzerse ruhun sonsuza kadar yaşayabileceği düşüncesine inanmışlardır. Yani ruhun varlığını sürdürebilmesi için insan bedeninin ve dış görünümünün korunması gerektiğine inanmışlardır. Başlarda sadece kral firavunlara yapılan büst ve heykeller daha sonraları sarayda yaşayan soyluları, önemli kişileri de kapsar olmuştur. Mısır heykel sanatında geometrik düzen içerisinde doğal gerçekliği ayrıntılardan arındırarak yansıtmaya çabası görülürken figürler, güç sembolü olma özelliği nedeniyle abartılmıştır.

Yunan sanatında geometrik ve matematiksel ölçü birimleri bu dönemde sanatsal üslup olarak karşımıza çıkmaktadır. Yunan sanatının en önemli keşfi, derinliği bulmalarıdır. Form biçimlendirilirken ölçü, oran gibi kavramlar sayı yasalarına göre oluşturulmuştur. Bu dönem portre heykellerinde saçlar ve sakallardaki bukleler ve tarama biçimi öğrenilmiş mantıklı bir biçimlendirmenin tekrarından ibarettir. Gözler seyredene bakmaz ve Primitif Dönem’de olduğu gibi abartılı değildir. Baş formunda dudak, saç, sakal gibi uzuvlar için hemen her heykelde ortak biçimler uygulanır. Yüzlerde hiçbir duygusal ifade görülmez. Kişiye özgü formlar değil ortak ideal biçimler her sanatçı tarafından uygulanmıştır. Eski Yunan’da portreler, tanrıları temsil ettiğinden kusursuz güzellik anlayışı ile yapılmıştır.

Bu anlayış Helenistik Dönem’de kırılmıştır. Sanatçılar artık güçlü ve dramatik etkiler aramışlardır. Sanat artık büyü ve dinle olan eski bağına büyük ölçüde yitirmiştir. Bu dönemde tanrılara olan saygı giderek önemini yitirmeye başlamış sonuç olarak tapınaklar da eski gücünü kaybetmeye başlamıştır. Mimarlık da buna paralel olarak tapınak-mezardan, saray-tapınak ya da saraya yönelmiştir. Krallıklar Avrupa’da gelişen sanat anlayışını da değişikliğe uğratmıştır. Teknik yetkinlik ve usta işçilik önem kazanmış, ifadenin ve anlatımın çarpıcı bir şekilde teknik olarak verilmesi karakter portreciliğinin gelişmesini sağlamıştır.

Romalılar da gerçeğe aynen benzeyen portreler yapmışlardır. “Ruhun ölümden sonra yaşamasının gerçeğe benzer bir imgenin korunmasıyla sağlanabileceği inancıyla” portrelere dinsel bir yücelik kazandırmak amacıyla gerçekçi portreler yapmışlardır. Sanatçılar bazen ölünün yüzünden çıkarttıkları kalıpları kullanmışlardır. Roma heykel portreciliği siyasi yetkili kişilerin, askeri komutanların tanınabilir özelliklerinin gerçeklik ile ele alındığı bir anlayış izlemiştir.

Klasik Dönem’e geçiş ile birlikte insan yüzünün ifadesi tanrısal niteliklere sahip, sembol özelliğinden çıkarak daha natüralist, optik görüntünün idealize edildiği kişi portrelerine dönüşmeye başlamıştır. Klasik üsluplu insan yüzünde, iç dünyanın dışa yansımaları görülür. Yüz, abartıdan uzak ve daha ince bir şekilde işlenmiştir. Hemen her heykelde saç, sakal, dudak gibi uzuvlarda ortak biçimler uygulanır.

Klasik üslup döneminden sonra krallıklar büyümüş, imparatorluk hâlini almıştır. Sanatçılar saray soylularının yanında sadece gücün simgesi olan kişileri değil halktan insanların da sıradan heykel portrelerini tasvir etmeye başladıklarından kişilere özgü doğal güzelliği keşfetmişlerdir. Bu nedenle Barok Dönem’de Klasik Dönem’deki durgun yüz ifadesi, yerini abartılı teatral yüzlere ve mimiklere bırakmıştır.

Doğuda Çin’de Budizm’in etkisi ile rahiplerin ve çilekeşlerin gerçeğe olağanüstü benzeyen heykel ve büstleri yapılmıştır. “Ölümden sonra yaşam inancı” Mısır sanatında olduğu gibi Uzakdoğu sanatında da etkili bir inanç sistemi olarak sanat anlayışını gerçekçi bir üslup olarak etkilemiştir. Ruhun ölümsüzlüğüne inanan Çin heykel sanatı Kuzey ve Doğu Orta Asya sanatının etkisinde natüralist bir gelişim göstermiştir. Göktürklerde ve Hunlarda kullanılan balballar 6. yy. ve 13. yy. arasında Türk toplulukları tarafından inanç ritüeli olarak sembolize edilerek kullanılmış büst formunda taş heykel örneklerdir. **Balballar** ölen kişiye ölümünden sonra hizmet etmesi amacı ile mezar başlarına dikilen heykellerdir (Görsel 2.31).

Görsel 2.31: Pazırık bölgesinde bulunan balbal örneği

Görsel 2.32: Rapa Nui Milli Parkı, 16. yy., Paskalya Adası

Buna benzer inanç ritüelini Güney Amerika'da Paskalya Adası'nda yer alan büyük ölçekli, bazalt taştan oyulmuş insan figürlerinde görebiliriz. Moai adı verilen bu figür heykeller, mezar alanlarına oyulmuş temsilî heykel portrelerdir (Görsel 2.32).

19. yy.ın sonlarına gelindiğinde doğa gözlemine dayanan tarımsal kültürlerin natüralist sanat anlayışı, bilim ve teknolojik gelişmelerin etkisi altında gücünü kaybetmiştir. Yeni toplum biçimi kendi sanat anlayışını da oluşturmaya başlamıştır. Endüstri kültürü ile insan topraktan koparak, toplumsal değişimini başlatmıştır. Sanat bireyselleşerek sanatçılar, verilmiş biçimler üzerinden çalışmak yerine yeni biçimler oluşturmak için çaba göstermiştir.

Yine Hint, Çin, Japon ve Amerika'nın eski yerli halk sanatları, Afrika ve Avustralya'da yaşayan ilkelerin sanatları keşfedilmiş ve Batı sanat merkezlerine taşınarak birçok sanatçıyı etkileyen çalışmalar yapılmıştır. Modernizm sürecinde yerli halkların sanatından etkilenen Brancusi, Barlach, Moore, Picasso gibi öncü sanatçıların heykel anlayışı tamamen değişmiştir. Doğanın tasvirinden uzaklaşan sanatçılar, yeni form arayışları ile soyut denemelere başlayarak hareket eden formların anlık değişen durumlarını çalışmışlardır.

İnceleme

Görsel 2.33, 2.34 ve 2.35'te yer alan Constantin Brancusi'ye ait büst çalışmalarını inceleyerek "Nasıl bir yol izlenmeli?" bölümünü takip ederek ilerleyiniz.

Görsel 2.33: Izdırıp, Constantin Brancusi, 1907, Fransa

Görsel 2.34: Uyku, Constantin Brancusi, 1908, Fransa

Görsel 2.35: Uyuyan Esin Perisi, Constantin Brancusi, 1910, Fransa

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Brancusi'nin sanatsal çalışmalarını anlatım biçimi özellikleri yönünden inceleyiniz.
2. Sanatçının yaşadığı döneme ait teknoloji, ekonomi ve psikoloji alanındaki bulguların sanatsal üslubuna katkılarını web kaynaklarından araştırınız.

Etkinlik

Görsel 2.36, 2.37, 2.38 ve 2.39’da farklı dönemlerde yapılmış üç boyutlu büst çalışmaları verilmiştir. Bu eserlerin hangi dönemlere ait olduğunu ilgili görsellerin altında verilen boşluklara yazınız.

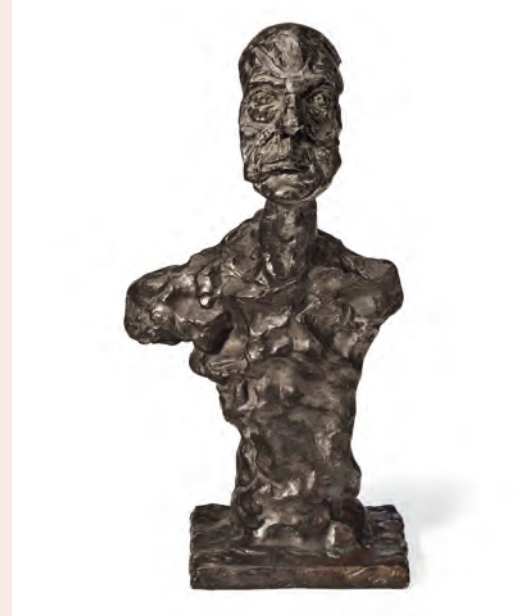
Görsel 2.36: Sezar Büst, Louvre Müzesi, Fransa

Görsel 2.37: Demeter Büst, the British Museum Londra

Görsel 2.38: Büst, Gian Lorenzo Bernini, 1679, Borghese Galeri, Roma

Görsel 2.39: Erkek Büst, Alberto Giacometti, 1964-1965, New York, Amerika

Büst Üzerinde Oran-Orantı Kavramı

Doğada her şey bir sayısal değere karşılık gelir. Matematikçilerin eski kuramcıları da doğanın işleyiş yasalarını, varoluş ve nedenlerini açıklamak için sayıları kullandılar. Buldukları kimi evrensel kodları ise altın oran, altın sarmal, phi sayısı, Fibonacci dizilimi gibi sayıların dizilim kalıplarıyla açıkladılar.

Plastik sanatlar ve mimari doğadaki bu uyum yasalarını kullanarak estetik olana ulaşmaya çalışır. Bu matematiksel kalıplar, insan bedeninde ideal oranı hesaplamak için de kullanılmıştır. Eski Mısır rölyeflerinde, Antik Yunan ve Roma sanat eserlerinde oldukça belirgin olan bu uyum prensibi, 1,618 olan phi sayısına dayanır. Bu sayının bulunduğu orantı, tüm çağlarda mimari ve plastik sanatlarda estetiğin belirtisi kabul edilmiştir.

Altın oran, matematik ve sanatta bir bütünün parçaları arasında gözlemlenen, uyum açısından en yetkin boyutları verdiği sanılan geometrik ve sayısal bir oran bağıntısıdır. Bir yapı ya da sanat eserinin altın orana yakınlığı, onun aynı zamanda estetik olarak güzelliğinin bir ölçüsü olarak kabul görmüştür. Bir sanat eseri ya da doğada izlemekten hoşlandığımız, keyif aldığımız, gözümüzü yormayan ve uzun süre izlediğimizde dahi bıkkınlık yaratmayan güzelliklerin temelinde “altın oran” izleri vardır. Sanatçı açısından orantı, boyutlar arası ilişkilerdir.

Üç boyutlu bir başın anatomik özelliklerine göre biçimlendirilmesi için bazı oran-orantı ve birim ölçülerine dikkat edilmesi gerekmektedir. Görsel ifadenin gelişebilmesi, plastik anlatımın güçlendirilebilmesi için hacim, oran-orantı, perspektif, çizgi, bütünlük gibi kompozisyon eleman ve ilkelerine ihtiyaç duyulur.

Her insanın anatomik baş yapısı farklıdır. Çevrenizdeki insanlara baktığınızda bu farkları rahatça görebilirsiniz. Karakteristik ifadenin yapılandırılabilmesi için yüzün kemik yapısının plastik form olarak çözümlenmesi gerekmektedir.

Çalışmaya ilk önce yatay ve dikey eksen çizgileri belirleyerek başlanmalıdır. Yatay eksen çizgisi iki gözün tam ortasından, dikey eksen çizgisi burnun tam ortasından geçer. Bu, başın önden görünüşünde geçerli olan ölçülen-dirme biçimidir. Baş hareketli bir yapı olduğundan hareketin açılarına göre ölçü birimi değişir.

Başın genişlik ve yüksekliği eksen çizgileri üzerinde işaretlenir. Bu, ölçü alma işlemi ile tespit edilir. Baş, yatay üç eksen ile üç bölüme ayrılır. Saç başlangıç noktası, burun altı çizgisi ve çene bitimidir. İki göz arası, bir göz genişliği kadardır. Burun genişliği, iki göz arasındaki mesafeye eşittir. Göz bebeği ve ağız çizgisi, burun kanatları ve göz pınarları aynı hizadadır. Gözü birim olarak aldığımızda ise başın yüksekliği yedi, genişliği beş göz büyüklüğü kadardır (Görsel 2.40).

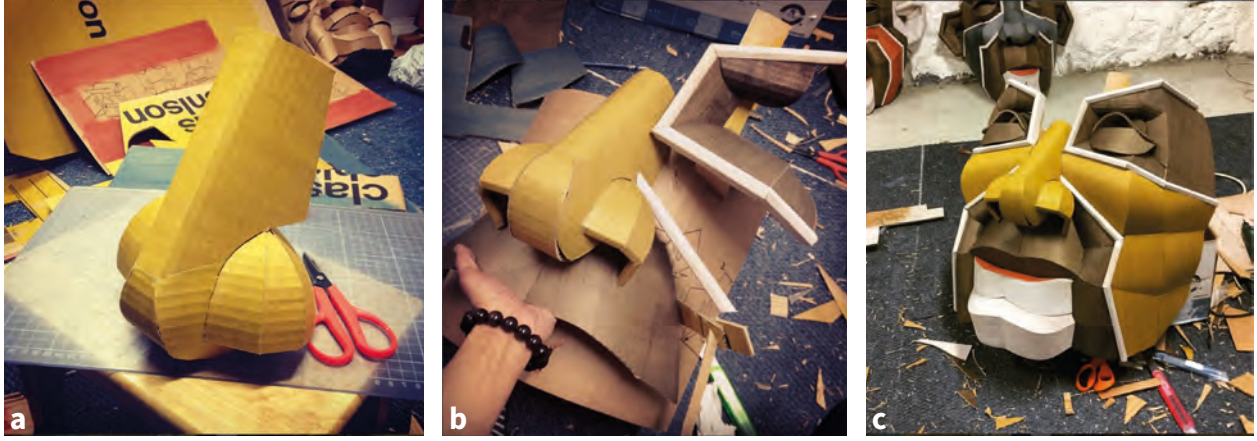

Görsel 2.40: Büstün ön ve yan cephe büst proporsiyonu

2. Ünite

Başın farklı duruşlarını plastik forma dönüştürmede geometrik yapı ve parçalardan yararlanmak doğru bir yöntemdir.

Büstün bu ölçülendirme işlemi temeldir. Her insanda yaklaşık olarak aynıdır. Yatay ve dikey ölçülendirme yapıldıktan sonra göz detayının anatomik analizi yapılmalıdır. Göz küresel bir yapıya sahiptir. Biçimlendirme esnasında buna dikkat edilmesi gerekmektedir. Göz çukuru, göz kapakları gibi ayrıntılar ve bunların birbirlerine olan oranları kişisel farklılıklar gösterir. Anatomik yapı çözümlenirken geometrik parçalanmadan yararlanılması, planların anatomik özelliklerine göre belirlenmesinde kolaylık sağlayacaktır (Görsel 2.41, 2.42).

Görsel 2.41: Başın Geometrik Yapı Çözümlemeleri, Warren King (Varen King), 2015, New York

Görsel 2.42: Alex Oliver Heykel atölyesi, 2017, Brezilya

Büst Üzerinde Oran-Orantıya Göre Ölçü Alımı

Oran, bir yapının çeşitli parçalarının birbirleri ve yapının bütünü ile meydana getirdikleri uyumlu ölçü ilişkileri olarak ifade edilir. Biçimlendirmede kullanılan oran ve ölçülerin ortak amacı belirli bir düzen yaratacak estetik bütünlüğü oluşturmaktır. Biçimlendirme sırasında başın hareketine uygun oran-orantıya dikkat ederek çalışmak, somut kurallara ait ölçü sistemi ile yüzü simetrisine uygun inşa etmek, anatomik yapının belirlenmesinde son derece önemlidir.

Kil yığma ve eksiltme işlemi, doğru yapılan ölçülendirme ile biçimlendirildiği takdirde modelin karakteristik özelliklerini ve mimiklerini daha kolay algılayıp şekillendirebilmeyi sağlar. Gözler arası mesafe, elmacık kemikleri, alın çıkıntısı, burun biçimi ve bunların birbirlerine olan simetrisi ve oranlarını araştırmak altın oranla mümkündür. Örneğin kulak, kaş ile burun alt noktası arasındaki mesafenin baş çevresinde döndüğü yörünge içerisinde yer alır. Burun genişliği iki göz arasındaki mesafeye eşittir. Bu bilgilerin bilinerek biçimlendirmenin yapılması, doğru bir anatominin oluşmasını sağlar. Bütün bu oranların model üzerinden modelaja aksettirilebilmesi için görme becerisinin yanı sıra teknik aletlerden de yardım alınır. Modelin baş anatomisine bağlı yükseklik ve genişliklerin oranı ile çalışma arasında doğru bir ilişki kurabilmek için ölçü alırken kaliper ile çalışmak kolaylık sağlayacaktır (Görsel 2.43).

Görsel 2.43: Oran-orantı kavramını model ve büst üzerinde kavrama

Çalışmaya başlarken kabaca şekillenen çamur üzerinde başın hareketine bağlı olarak göz, burun, kulak yerleri aks çizgileri çekilerek belirlenmelidir. Yüz hatları oluşurken model ile çalışma arasında ölçü kaçırmamak için mesafe aralıkları, kaliperler ve ebeşuarlar yardımıyla sürekli karşılaştırılmalıdır. Çalışma sırasında çamura ara ara su püskürterek çalışmanın kurumayı önlenmeli, ayrıntılara girerken uygun modelaj kalemlerinden yararlanmaya özen gösterilmelidir.

Başın Anatomik Özellikleri

Sanatçı için insan anatomisinin doğru bilinmesi son derece önemlidir. **Anatomi**, oranlar konusunda somut kurallara sahip bir ölçü sistemidir. Anatomi kelimesi Yunanca “bir yandan öbür yana kesim” anlamındadır. Vücut bölümlerinin yapısını ve gelişimini inceleyen bir bilim dalıdır.

Yunan sanatında sanatçılar, insan vücudunun oran analizleri ve anatomi bilgisi ile idealize edilmiş kusursuz ölçülere dayalı çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. 16. yy.da Mondino de Luzzi [Mandini de Luzzi (1276-1326)] tarafından yazılan anatomi kitabından sonra ressam ve heykeltıraşlar anatomiye ilgi duymuşlardır. Rönesans ile birlikte bilimsel araştırmaların artışı, sanatçıları da etkilemiştir. Altın oranın keşfi ve “insan her şeyin ölçüsüdür” felsefesi ile hareket eden sanatçılar, kusursuz ölçü birimi ile realist çalışmalar yapmışlardır. Anatomik incelemeler yapan sanatçılardan Leonardo da Vinci’nin [Leonardo da Vinci (1452-1519)] çalışmaları sanatın seyrini değiştirmiştir. Sanatçının çizimleri bugün de geçerliğini korumaktadır.

Anatominin sağlam bir gözlem gücü ile inşa edilmesi nitelikli bir yapının oluşturulabilmesinin ilk adımıdır. Yüz ve baş yapılarındaki anatomik değişikliklerin özelliklerine göre belirlenen ölçülendirme teknikleri ile doğru bir biçimlendirme yapmak mümkündür.

Üç boyutlu çalışmalarda yüzün karakteristik özelliklerini yakalayabilmek ve bunu uygulamalara aktarabilmek iyi bir anatomi bilgisini gerektirir. Güçlü bir gözlem ve incelemenin ardından kişiye özgü belirlenen karakteristik özelliklerin vurgulanması, insan başının anatomik yapısına yani kemik ve kas yapılarının doğru bir biçimde öğrenilmesi ile mümkündür. Çünkü büst çalışmalarında bütünü görerek yapıyı inşa etmek, daha sonra parçaları bütün içerisinde sırasıyla ele almak gerekmektedir (Görsel 2.44).

Çalışmaya başlarken başın vücuda oranı, başın hareketi ve kendi içindeki oran-orantı özellikleri gözlemlenerek anatomik yapı oluşturulmaya çalışılmalıdır. Bu sayede hangi yaş grubunda veya hangi ruh hâlinde olursa olsun geometrik inşa ile yüzü şekillendirmek, yüzün anatomik yapısına en doğru şekilde ulaşmamızı sağlar.

Görsel 2.44: Kas yapısının farklı yüz hareketleriyle değişen anatomik yapı

Okuma Parçası

FRANZ XAVER MESSERSCHMİDT

Franz Xaver'in Yüzleri

Franz Xaver Messerschmidt Avusturya'nın Bavyera şehrinde 6 Şubat 1736'da doğdu (Görsel 2.45). Erken yaşta babasını kaybedince heykeltıraş olan dayısı Johan Baptist Straub ile bir süre yaşadı. Viyana Güzel Sanatlar Akademisine girerek dikkatleri üzerine çekti. Hocası Martin Van Meytens'in desteği ile aranan bir portre sanatçısı oldu. Akademide on yıldan fazla süre geleneksel heykeller üzerine çözümler yaptı. Yunan ve Mısır sanatına ait ölçü birimlerini inceledi. Baba figürü olarak gördüğü hocası Martin Van Meytens'in ölümü ile ruhsal durumunda bir çöküş yaşayarak akademik kariyerinden vazgeçti.

1777'den sonra kendini model olarak kullandığı yetmişe yakın "Karakter Kafaları" olarak adlandırdığı acılı yüz ifadelerini betimlediği büst serisini oluşturmuştur (Görsel 2.46). Bu büstler yaşadığı dönemde anlaşılmasa da kendinden sonra gelen birçok sanatçıya ilham kaynağı olmuştur. Soyluların görkemli güç ve servetinin vurgulandığı 18. yy. heykel anlayışını kıran Franz Xaver insanın ifadesine odaklanarak döneminden farklı düşünen bir anlayış sergilemiştir.

Franz Xaver'in "Karakter Kafaları" adlı büst serisini üç grupta inceleyebiliriz. Az sayıda doğal yüz ifadelerinin olduğu birinci grup, çene, ağız ve burun şekillerinin yukarı doğru uzatıldığı ikinci grup, son olarak sarsıcı ve baş döndürücü ifadelerin olduğu 54 büstü içeren üçüncü gruptur.

Franz Xaver 1783'te Slovakya'da öldüğünde geride bıraktığı "Karakter Kafaları" serisi uzunca bir süre keşfedilmeyi beklemiştir (Görsel 2.47). Hiç kimseyi memnun etme telaşında olmadan gerçekleştirdiği aşırı ifadesel büstleri, ölümünden iki yüzyıl sonra anlaşılabilmiştir. 20. yy. bilimsel buluşların ve psikanalizin gelişimine koşut olarak fizyognomi (Bir kişinin karakterini yüzün şeklinden değerlendiren bilim dalı.) biliminin katkılarıyla Franz Xaver'in büstleri gerekli değeri kazanmıştır.

Görsel 2.45: Franz Xaver Messerschmidt

Görsel 2.46: Franz Xaver Messerschmidt çizimleri

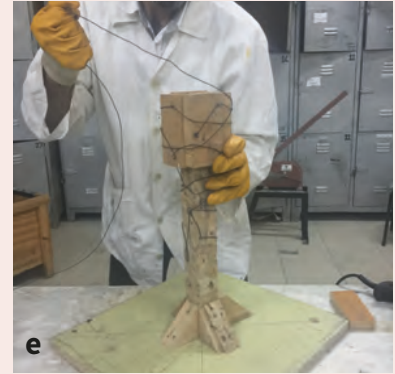
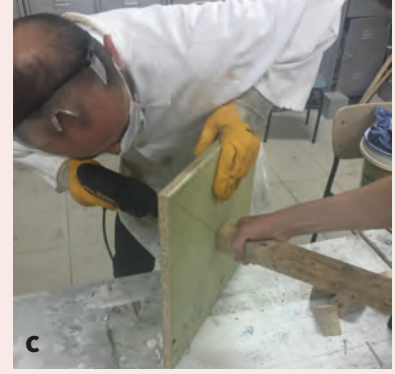
Görsel 2.47: Karakter Kafaları Serisi, Franz Xaver Messerschmidt, Getty Müzesi, Avusturya

Etkinlik

Büst modellemeleri için kaide yapımı

Araç-Gereçler: ahşap plaka, tel, keski, çekiç, çivi, vida, pense, tornavida, matkap, çeşitli ebatlarda kalas ve ağaç parçaları

Görsel 2.48: Kaide yapım aşamaları

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsel 2.48'deki büst modelleme için oluşturulan kaide yapım aşamalarını inceleyiniz.
2. Araç-gereçlerin hangi aşamalarda nasıl kullanıldığını ve alınan güvenlik önlemlerini gözlemleyiniz.
3. Altlığın orta noktasının nasıl belirlendiğini inceleyiniz. Orta noktaya sabitlenen taşıyıcı çıtanın yığılacak çamurun ağırlığını dengede tutması için takoz parçaları ile desteklendiğine dikkat ediniz.
4. Taşıyıcı çita üzerine yığılacak çamur kütesinin tutunma gücünü arttırmak için tel ile sarılması gerektiğini unutmayınız.
5. Öz denetim amacıyla “Kontrol listesi”nde yer alan “Değerlendirme ölçütleri” sorularını cevaplayınız.

Kontrol Listesi

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan, kazandığınız beceriler için EVET, kazanamadığınız beceriler için HAYIR kutucuğuna (✓) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	EVET	HAYIR
1. Büst modelleme kaidesi için gerekli olan araç-gereçleri temin ettiniz mi?		
2. Altlığın dengede olabilmesi için taşıyıcı çıtayı tam merkeze sabitlediniz mi?		
3. Taşıyıcı çıtayı sabitleyecek destek tahtalarını çaktınız mı?		
4. Taşıyıcı çıtanın üzerini tel ile sardınız mı?		

Değerlendirme

Değerlendirme sonunda “HAYIR” şeklindeki cevaplarınızı bir kez daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “EVET” ise bir sonraki uygulamaya geçebilirsiniz.

Baş Anatomisindeki Fiziki ve Kişisel Özellikleri Plastik Forma Dönüştürme

Hazırlanan büst kaidesinin üzerine kabaca yerleştirilen kil kütlesinin yumurta benzeri bir forma dönüşmesi sağlanmalıdır. Modelin ana hatlarını belirlemek, göz boşlukları, elmacık kemikleri, burun yapısı vb. yüzün karakteristik özelliklerini vurgulamak için oran-orantı ve bazı ölçü birimlerine dikkat edilerek çalışılması gerekmektedir. Bu aşamada kaba hatları ortaya çıkmaya başlayan çalışmanın üzerinde parçaların yerlerini ve açılarını yakalayabilmek için kılavuz çizgiler çekilmesinde yarar vardır.

Görsel 2.49: Baş anatomisinin plastik forma dönüştürme aşamaları

Bütün ve bütüne ait parçaların hacmi kil eklenerek istenilen oranlara ulaşınca kadar yükseltilir. Kütle genişlemeye ve biçimsel formlar oluşmaya başladığı sırada ölçü takibi yapılarak oranların birbirleriyle olan kıyaslamalarının yapılması gerekir. Kıyaslama yapılırken formun fiziki özelliklerinin modelle birebir uyumunun yakalanması amaçlanırken kaş, saç, sakal gibi ayrıntılar stilize edilerek biçimlendirilir.

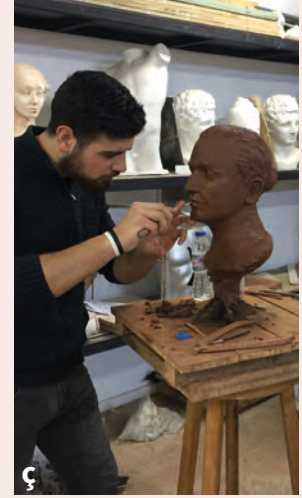
Bütüne dahil tüm parçalar, bütün içerisinde birebir çalışmalıdır. Başın vücuda oranı, başın hareketi ve parçaların birbirine olan oranları doğru olarak verildiğinde modelin karakterine uygun en yakın ifade yakalanacaktır (Görsel 2.49).

Etkinlik

Baş anatomisini plastik forma dönüştürme

Araç-Gereçler: kil, armatür, kil yontu takımları ve kaliperler, su

Görsel 2.50: Büst modelleme uygulaması

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsel 2.50'deki baş anatomisinin plastik forma dönüştürme aşamalarını inceleyiniz.
2. Kullanılan araç-gereçlerin neler olduğunu inceleyiniz.
3. Oluşturulan modelleme kaidesi üzerine kili kabaca yumurta formu oluşturacak şekilde yığınız.
4. Yığılan kilin üzerinde yatay ve dikey eksen çizgileri çekerek ve kaliper kullanarak oran-orantıyı oluşturmaya çalışınız.
5. Kil ekleyerek veya eksilterek yüzün anatomik özelliklerine bağlı kalarak çalışmaya devam ediniz.
6. Özdenetim amacıyla "Kontrol listesi"nde yer alan "Değerlendirme ölçütleri" sorularını cevaplayınız.

Kontrol Listesi

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan, kazandığınız beceriler için EVET, kazanamadığınız beceriler için HAYIR kutucuğuna (✓) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	EVET	HAYIR
1. Büst modelleme için gerekli olan araç-gereçleri temin ettiniz mi?		
2. Kili modelleme kaidesi üzerine kabaca yığdınız mı?		
3. Yığılan kilin üzerinde yatay ve dikey eksen çizgileri çekerek oran-orantıyı oluşturdunuz mu?		
4. Kaliper kullanarak ölçülendirmenizin doğru olup olmadığını kontrol ettiniz mi?		
5. Yüzün anatomik özelliklerine bağlı kalarak doğru biçimlendirme yapabildiniz mi?		

Değerlendirme

Değerlendirme sonunda "HAYIR" şeklindeki cevaplarınızı bir kez daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız "EVET" ise bir sonraki uygulamaya geçebilirsiniz.

12.2.2. Kalıp Alma Yöntem ve Teknikleri

Alçı Çeşitleri

Alçı taşı doğada bulunan düşük yoğunlukta bir taştır. İnsan yaşamı için toksik olmayan alçı taşı, bitki ve hayvan yaşamını destekleyici nitelikte olduğundan iç mekân yapı malzemelerinin temel taşıdır. Alçı taşının 158 °C’de pişirilmesiyle elde edilmektedir. Alçı su ile karıştırılınca macun kıvamını alıp yitirdiği suyu alarak donar ve katı hâle gelir. Beyaz renkli ince toz şeklinde bir yapı malzemesidir. Ham alçının hidratasyonu (su ile girdiği reaksiyonu) çok hızlı olup saflığına bağlı olarak 3-15 dakika sürer.

Mimari yapıların kabartma ve süsleme elemanlarında, duvar ve tavan kaplamalarında, sağlık sektöründe (ortopedi-diş) toprağın tuzdan arınması için tarımda da kullanıldığı gibi inşaat sektöründe kaplayıcı malzeme olarak da kullanılmaktadır. Alçının insan yaşamını tehdit etmeyen özelliği yanmaz ve dayanıklı olmasıdır. Alçı tebeşir tozu, beyazlatıcı madde ve tutkalla karıştırılarak beyaz, akışkan bir kaplama malzemesi elde edilir. Oymalı mobilyaların ahşap ve taş yüzeylerin boyanmaya hazır hâle getirilmesinde kullanılır.

Alçı malzemesi kolaylıkla işlenebilir. Yaratıcı ve estetik uygulamalara olanak sağlar. Bu özellik, tasarımda ve uygulamada esneklik sağlar. Çevre kirliliği yaratmaz.

Sıva Alçısı: Yapıların iç mekânlarında master, mala ve spatula ile ya da makine yardımıyla uygulanan, geç katılaşan perlitli bir alçı türüdür.

Saten Alçı: İç mekân yüzeylerinde master, mala ve spatula ile ya da makine yardımıyla uygulanan dayanıklı son kat perdah alçısıdır.

Dolgu Alçısı: Ağırlıklı olarak derz boşluklarının doldurulmasında yapı içi kırık, çatlak ve boşlukların kapatılmasında kullanılan alçıların ortak adıdır.

Kartonpiyer Alçısı: “Paris alçısı” diye de tabir edilen, dekorasyon amacıyla kullanılan, çabuk katılaşan bir alçı türüdür.

Alçı Kalıplama Teknikleri

Yapılan çalışmalardan verim alabilmek için kalıp almada daima kartonpiyer alçısı kullanılır. Kartonpiyer alçısı daha dayanıklıdır ve daha çabuk kuruma özelliğine sahiptir. Kalıbı alınacak çalışmaya talebe göre iki farklı kalıp alma yöntemi uygulanabilir. Yöntemlerden birincisi döküm sonrasında parçalanarak açılan **ölü kalıp** alma yöntemidir. Parça sayısı az olan bu yöntemle alınan kalıptan sadece tek bir döküm çıkarılabilir. İkinci kalıp alma yöntemi ise daha dayanıklı ve uzun ömürlü olan **çoğaltma kalıbı**dır. Bu yöntemle kalıbı alınan işin birden fazla dökümünü yapabilmek mümkündür (Görsel 2.51).

Görsel 2.51: Çok parçalı çoğaltma kalıbı

Alçı Hazırlama Yöntemi

Alçı hazırlamaya, hazırlanacak alçı miktarına uygun plastik bir kap seçilerek başlanır. Seçilen derin ve yayvan bu plastik kaba yarıya kadar su konur. Daha sonra alçı iki elle avuç arasından süzülürken daireler çizilerek kaba aktarılır. Kap içindeki suyun her yerine eşit miktarda alçı dağıtılır. Bu işleme su alçıya doyana kadar devam edilmesi gerekir. Su alçı emilimine doyup suyun yüzeyinde alçı partikülleri kalmaya başladığında karışıma daha fazla alçı eklenmez.

Görsel 2.52: Alçı hazırlama aşamaları

Suya doymuş olan alçının karıştırılarak harç hâline getirilmesi için en uygun yöntem el ile hissederek karıştırılmasıdır. Plastik kabın tabanına avuç içi temas ettirilerek düşük salınımlı mikserleme denilen karıştırma işlemi yapılırken olası topaklanmaların bu işlem sırasında el ayası ve parmaklar arasına girerek çözülmesi amaçlanır (Görsel 2.52).

Tekli Döküm Tekniği

Tekli döküm tekniği en sık kullanılan döküm yöntemidir. Bu yöntem çalışmalarının seri üretimi yapılmayacak ise zaman ve mekândan tasarruf edebilmek amacıyla tercih edilir. Ölü kalıp adını verdiğimiz basit ve daha hızlı uygulanan bu yöntemde parça sayısı daha az ve daha dayanıksız olup pozitif döküm çıkarılırken kalıp parçalanarak açılır. Bu yüzden kalıbın döküm çoğaltmak amacıyla tekrar kullanıma olasılığı ortadan kalkar.

Görsel 2.53: Tekli döküm yöntemi aşamaları

Üç boyutlu kil biçimlendirmelerinde tekli döküm yapmaya karar verilmiş ise yapılan uygulamadan asgari limitte az parça çıkarılması hedeflenir. Koşullar el veriyorsa uygulamanın sac plakalar yardımıyla iki eşit parçaya ayrılarak kalıbının alınmasında yarar vardır. Bu sayede kalıp alma işlemi sonrasında kalıp parçalarını bir araya getirmek daha kolay olurken döküm sonrası birleşim yerlerinin tesviye edilmesi de daha zahmetsiz gerçekleştirilebilir (Görsel 2.53).

Tekli döküm tekniğinin sanat eğitiminde tercih edilme sebeplerinden biri de birçok öğrencinin çalışması için alınan kalıpların muhafaza edilme sorununu ortadan kaldırabilmektir. Hatta çalışma alanından daha iyi yararlanabilmek için alçı ile kalıp alma işleminin dikkatli ve olabildiğince hızlı tamamlanması gerekir.

Genel olarak az parçalı kalıp alma ölü kalıplar için kullanılan bir yöntem iken çalışmanın çoğaltma kalıbı alınacak ise çok parçalı kalıp alma yöntemi tercih edilir. Bununla beraber çalışmanın form ve kütlesi müsait ise az parçalı çoğaltma kalıbı alınabildiği gibi çok parçalı ölü kalıp da alabilmek mümkündür.

Çoğaltma Kalıbının Hazırlanması

Çalışmanın çoğaltma kalıbı alınmaya karar verilmişse döküm esnasında takılma ve kırılma gibi sorunlar yaşamamak için parçalama işlemi dikkatli bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Ölü kalıp alma yöntemine göre daha zor ve detaylı olan bu kalıp alma yöntemine başlamadan önce her bir parçanın tekrar sökülüp biraraya getirileceği unutulmamalıdır.

Uygulama yüzeyi yontu kalemıyla çizilerek kalıp sırasında kaç parçaya ayrılacağı tasarlanır (Görsel 2.54 a). Takılma yapmaması için derin oyuklar kil ile kapatılarak kalıbı alınacak parçalar sac levhalarla bölümlere ayrılır (Görsel 2.54 b, c, ç).

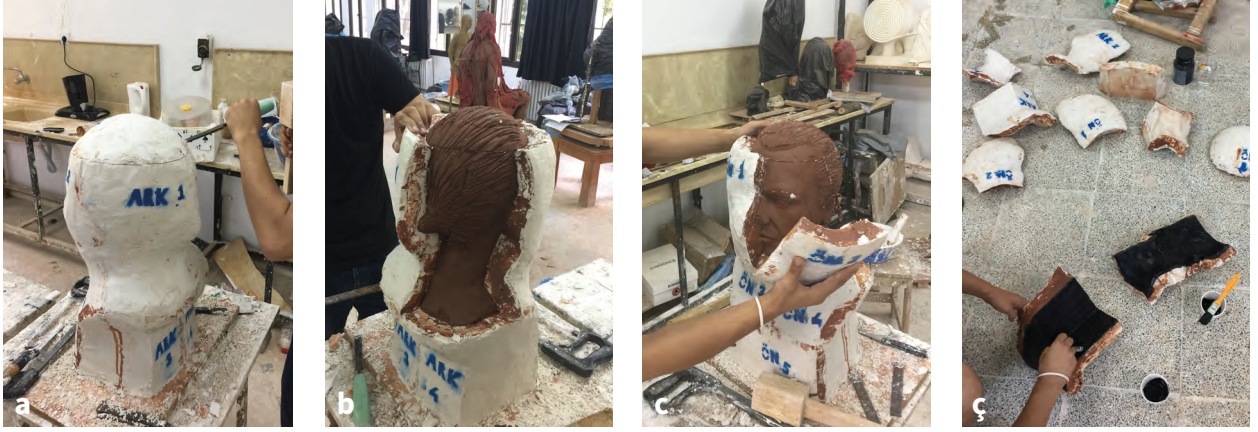

Görsel 2.54: Çoğaltma kalıbı hazırlama

Bütün parçalar için ayrı kalıp alınırken her bir parçanın dayanıklılığını arttırabilmek için bir miktar alçı döküldükten sonra keten uygulaması yapılarak kalan alçı ile kalıbın üzeri sıvanır (Görsel 2.54 d, e).

Alınan kalıp parçası kuruyunca kenarlarına değen sac plakalar çıkarılıp bu bölümlere kalıpları daha kolay biraraya getirebilmek için delikler açılır (Görsel 2.54 f). Diğer parçanın dökümü yapılmadan önce sökülün sac levhaların altında kalan bölüme deliklerin içine de girecek şekilde ayırıcı sürülür (Görsel 2.54 g).

Parçaların kalıbı alınırken ne çok kalın ne de çok ince olmasına özen gösterilmeli, her parçanın yüzeyi düzeltilerek tesviye edilmelidir (Görsel 2.54 ğ). Tüm parçalar için baştan beri uygulanan yönergeler takip edilerek kalıp alma işlemi tamamlanır ve her bir parçaya numara verilir (Görsel 2.54 h, ı, i).

Görsel 2.55: Çoğaltma kalıbının açılması

Açma aşamasında iskarpela ve tokmak yardımıyla kalıba zarar vermeden en kolay sökülebilecek parçadan başlanarak tüm parçalar sökülür (Görsel 2.55 a, b, c). Sökülen parçalar iyice yıkanıp temizlendikten sonra içlerine izolasyon sağlamak amacıyla plastik boya, akrilik boya, asfalt vb. sürülerek kurumaya bırakılır (Görsel 2.55 ç). Parça sayısının daha az olduğu çoğaltma kalıplarında da aynı aşamalar takip edilmelidir. Döküm yapmak için kalıp belli bir süre bekletilecekse kalıbın bozulmadan kalması için parçalar tekrar biraraya getirilerek bağlanmalıdır.

Farklı Malzemelerle Kalıp Alma Yöntemleri

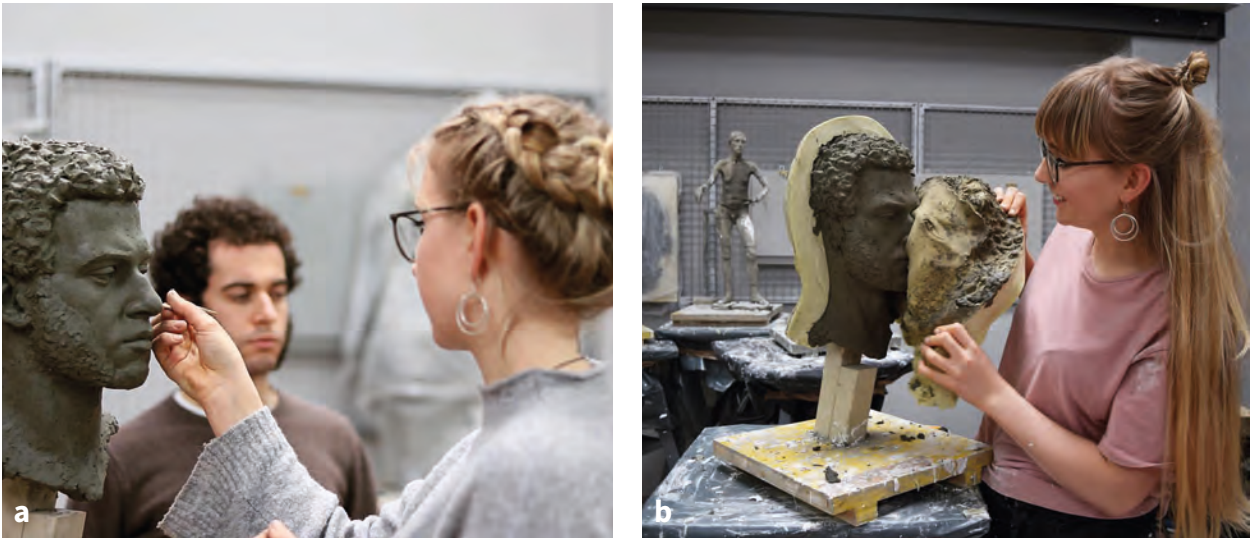
Reçineler: Bitkilerde oluşan katı ya da yarı akışkan, organik salgı maddesidir. Reçineler sıva ile renklendirilebilir ve daha fazla ayrıntı yakalanabilir ancak tüm reçineler güvenli kullanım için havalandırmaya ihtiyaç duyar.

Poliüretan: Hafif, orta ve büyük kalıplar oluşturmak için kullanılan köpük biçiminde polimer bir malzemedir. Hızla sertleşir ve sertleşirken az ısı üretir, böylece küfün daha az bozulmasına neden olur.

Alçı: Toprak içinde tabaka tabaka bulunan, alçı taşından elde edilen beyaz bir tozdur. Alçı taşı kimya bakımından hidratlı kalsiyum sülfattır. Isıtılıp dövülür, toz hâline getirilir. Alçı suyla karıştırıldıktan hemen sonra donar, taş gibi katılaşır. Bu özelliğinden dolayı yapı işlerinde, kalıp çıkarmada, heykelticilikte, dişçilikte kullanılır.

Silikon: Silikon silisyumlu sentetik bileşenlerin genel adıdır; ısı ve suya karşı dayanıklı olduğu için yağ, plastik, merhem gibi maddelerin yapımında kullanılır.

Piyasada birçok kullanım alanına uygun olarak üretilen silikonlar bulunmaktadır. Silikonlar izolasyon, dolgu ve yapıştırma malzemesi olarak kullanılmaktadır. Şeffaf, gri, beyaz, siyah ve kahve renklerinde üretimi yapılmaktadır. Uygulama sonrasında silikon ortalama 4 veya 8 saat içinde kurumaktadır. Çeşitli sanayi kolları ile sağlık, gıda ve plastik sanatlarda silikon kalıp alma yöntemlerine sıkça rastlanır (Görsel 2.56).

Görsel 2.56: Silikon kalıp uygulama

Epoksi: Termosetler grubundan yapıştırıcı bir kimyasal reçinedir. Suya, aside ve alkaliye direnci çok iyidir. Çok yüksek çözünürlük gerektiren küçük parçalar dökmek için seçilir.

Polyester: Büyük dökümler için iyi bir seçimdir. Epoksiler veya üretanlardan daha ucuzdur. Mermer gibi taş tozlarını dolgu malzemesi olarak kullanan bir tekniktir. Polyester malzeme asla evde kullanılmamalıdır. İçerisindeki etken maddeler son derece yanıcı ve hatta patlayıcıdır. Uygulama yapılan yerin havalandırması olmalıdır. Maske kullanımı, polyesterin içerisinde bulunan zararlı maddelerin solunmasını engeller. Kullanma sırasında eldiven ve önlük kullanılmalıdır.

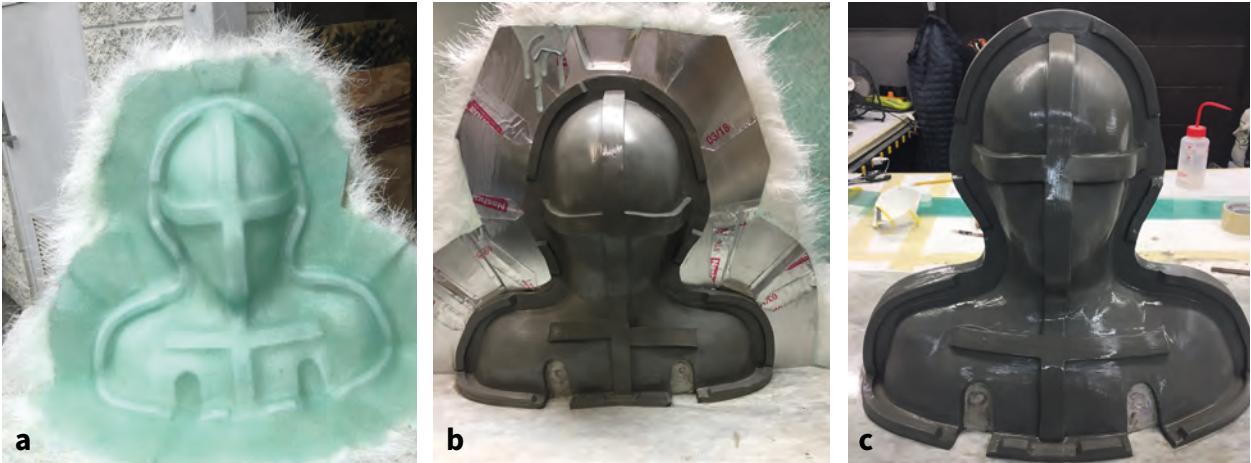
Nötr Silikon: Nötr silikon inşaatlarda, yapılarda ve binalarda geniş bir kullanım alanına sahiptir. Ürün sahip olduğu yüksek performanstan ve sızdırmazlık kalitesinden dolayı çok tercih edilmektedir.

Cam ve Ağaç Silikonu: Parçaları birleştirmek için kullanılabileceği gibi deforme olmuş alanları doldurmak için de kullanılmaktadır.

Tutkal: Tutkal hayvanların kemik, deri gibi bol miktarda jelatin türü protein içeren kısımlarından hidroliz yoluyla elde edilir. Tutkal suda çözündüğü vakit sıvı hâle gelir ve sürüldüğü iki yüzey de kuruyarak moleküller arası kohezyon (çekim gücü) kuvvetine benzer bir kuvvetle birbirine yapışır kalır. Farklı karışımlarla biraraya getirilen tutkal kalıp almada da kullanılabilmektedir.

Pleksi, polyester, epoksi, cam, alçı gibi teknolojik ürünler çağdaş endüstriyel malzemelerdir. Bu malzemeleri kullanmadan önce yapılacak işlemin modelleme çalışmasının yapılması gerçekleştirilmelidir. Yapılan modellemenin ardından kalıp alınır. Modelden çoğaltma tekniğine uygun alçı, polyester ve silikon ile kalıp alınabilir (Görsel 2.57).

Kalıp alma belirli bir disiplin, bilgi birikimi, sabır ve planlama gerektirir. Kalıp alma uygulamasının başından ürün oluşuncaya kadar geçen sürecin iyi planlanması gerekmektedir. Her malzemenin özelliklerini bilerek işe başlamak önemlidir.

Görsel 2.57: Polyester ile kalıp alma aşama örnekleri

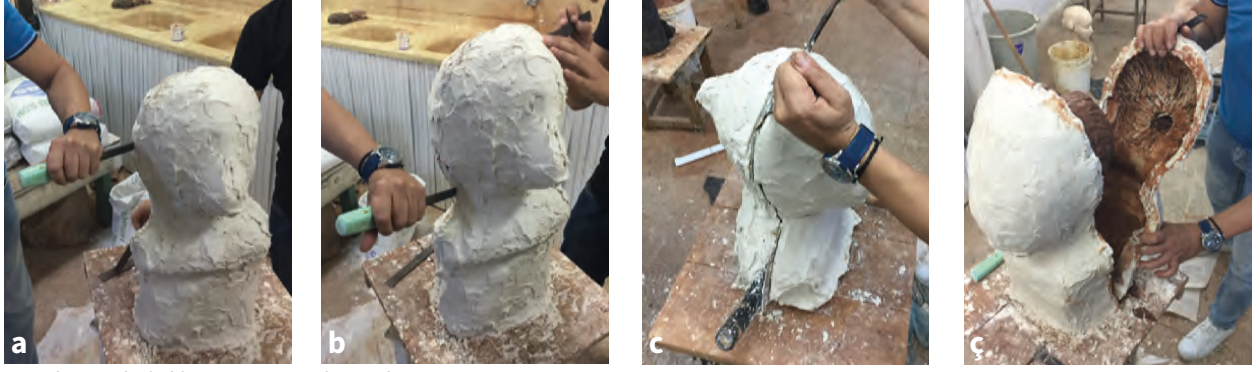
Üç boyutlu modelaj çalışmaları için seçilen epoksi, silikon, polyester vb. farklı kalıplama tekniklerinden istenen döküm kalitesini yakalayabilmek için birkaç tanesi birarada kullanılabilir. Örneğin silikon kalıp alınıyor ise uygulamanın yüzeyinden 1/2 cm'lik silikon kalıbı alınırken kalıbın deforme olmasını önlemek amacıyla dışardan da alçı yada epoksi ile silikona destek bir kalıp oluşturulabilir. Silikon kalıpların esnek olma özellikleri sebebiyle döküm esnasında esneyip bükülebilecekleri göz önünde bulundurularak destekleyici dış kalıplarla muhafaza edilmeleri gerekir.

Silikon kalıpların maliyetleri alçı kalıplardan daha yüksek olsa da silikon kalıplar, ayrıntılı ve çoklu dökümler gerçekleştirmede verimli, uzun ömürlü, esnek ve dayanıklı bir malzemedir.

Alçı ise kolay uygulanabilen, düşük maliyetli bir malzeme olsa bile, dayanıksız ve hantal fiziksel özellikleri sebebiyle daha çok tekli dökümler için tercih edilir.

Hafif olmalarının yanı sıra dayanıklı ve uzun ömürlü olan polyester kalıplar ise çıkarılması en sabır gerektiren kalıplardır. Defalarca ürün dökebilme imkânı sağlayan bu kalıplar silikon gibi çok esnek bir malzeme olmadıkları için farklı malzemelerle oluşturulan dış destek ya da kabuğa ihtiyaç duymazlar.

Kalıp almada kullanılan **aljinat** deniz yosunundan üretilen ve diş hekimliğinde daha çok anatomik ölçü almak için kullanılan maliyetli bir malzemedir. Uygulama esnasında renk değiştiren bu malzeme zararsız ve hızlı kalıp alma özelliği sayesinde canlı model üzerinde de rahatlıkla kullanılabilir. Doğal ve zararsız bu malzeme çok ince detayların bile net ve kolay bir biçimde kalıplanmasına imkan tanınması bakımından diğer kalıp alma ürünleri karşısında benzersizdir.

Görsel 2.58: Alçı kalıbın zarar vermeden açılması

Kalıbı alınan çalışma açılmadan önce alçı kalıbın iyice kuruyup ısısını tamamen dışarı verdiğiinden emin olunmalıdır. Daha sonra iskarpela, spatula ve tokmak gibi araçlarla çok fazla kuvvet uygulamamaya dikkat ederek kalıp birleşim yerlerinden ayrılabilir. Bu işlem sırasında sürekli aynı noktaya kuvvet uygulamak yerine esnetme işlemi sağdan, soldan, yukarıdan ve aşağıdan dengeli ve sistematik bir şekilde yapılır. İstenirse kalıp parçalarının birleşim yerlerinden su dökerek ayrılma işlemi hızlandırılabilir (Görsel 2.58).

Araştırma

1. Üç gruba ayrılarak alçı, polyester ve silikon malzemelerden birini seçiniz.
2. Araştırma yaparken grup içerisinde görev dağılımı yapınız.
3. Arkadaşlarınızla saygı çerçevesinde bir çalışma ortamı oluşturmaya dikkat ediniz.
4. Seçtiğiniz malzeme hakkında görsel ağ kaynaklarından bilgi toplayınız.
5. Malzemenin özelliklerine uygun kalıp alma yöntemlerini araştırınız.
6. Seçtiğiniz malzeme ile yapılmış örnek sanatçı çalışmalarını inceleyiniz.
7. Belirlediğiniz bir eserle ilgili sunum dosyası oluşturunuz.
8. Elde ettiğiniz bilgileri sınıf ortamında sununuz.

İnceleme

Görsel 2.59 ve 2.60'ta yer alan kalıp alma yöntemlerini inceleyip “Nasıl bir yol izlenmeli?” bölümünü takip ederek ilerleyiniz.

Görsel 2.59: Alçı kalıp alma

Görsel 2.60: Silikon kalıp alma

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Malzemeleri esneklikleri ve ağırlıkları açısından inceleyiniz.
2. Malzemeleri dayanıklılıkları açısından inceleyiniz.
3. Hangi malzeme ile yapılan kalıptan daha çok ayrıntı alınabileceğini inceleyiniz.

12.2.3. Pozitif Döküm Tekniği

Kalıbı Ayırıcı Sürerek Döküme Hazırlama

İçi kil tortusu ve çapaktan arındırılarak iyice yıkanan kalıbın döküm aşamasına hazır hâle getirilmesiyle birlikte kalıpların iç yüzeylerine döküm yapılacak malzemenin yapışmaması için uygun ayırıcıların sürülmesi gerekmektedir. Ayırıcı malzemenin sürülmemesi veya hatalı ayırıcı seçilmesi durumunda dökümün kalıptan sağlam bir şekilde çıkarılma olanağı ortadan kalkar. Bu yüzden yapılan çalışmada kullanılan malzemenin içeriğine uygun, doğru ayırıcının seçilmesi ve ayırıcının uygulanacak yüzeylere boşluk bırakmadan düzgün bir şekilde sürülmesi gerekmektedir.

Kalıp Ayırıcı Olarak Kullanılan Malzemeler

Arap Sabunu: Üretiminde potasyum hidroksit kullanılan sarı renkli yarı akışkan bir sabun türüdür. Üç boyutlu çalışmaların alçı ile alınan kalıplarında en sık tercih edilen kalıp ayırıcıdır (Görsel 2.61).

Vazelin: Ham petrol, mineral yağ ve bal mumu karışımından elde edilen renksiz, kokusuz bir merhem türüdür. Sert ve aşınmaz yüzeyler üzerine sürüldüğünde yalıtkanlık sağlayan iyi bir ayırıcıdır (Görsel 2.62).

Vaks: Su geçirmezlik sağlayan, macun kıvamında bitkisel bir bal mumu türüdür (Görsel 2.63).

Sıvı Sabun: Potasyum hidroksil bazlı bu sabunlar gündelik hayatta sıkça kullanılan temizlik malzemeleridir, Arap sabunu kadar yağlı olmasa da kalıp ayırıcı olarak kullanılabilirler.

Sıvı Yağ: Bitkilerden elde edilen bu besin maddesi kaygan ve akışkan olması sebebiyle kalıp içini izole edebilmekte, bu özelliği sayesinde zaman zaman kalıp ayırıcı olarak kullanılabilir (Görsel 2.64).

Mum: Parafin bazlı ve yağlı bir bal mumu türüdür. Petrol yağı nedeniyle üzerine hiçbir şey yapışmayan bir malzemedir ve sürüldüğü yüzey üzerinde kayganlık sağlar

Endüstriyel Kalıp Ayırıcılar: Silikonlu ve su bazlı birçok çeşidi olan bu ayırıcılar, sanayide sıkça kullanıldığı gibi bazı üç boyutlu çalışmalarda da kalıp malzemesinin özelliğine göre ayırıcı olarak kullanılabilir.

Görsel 2.61: Arap sabunu

Görsel 2.62: Vazelin

Görsel 2.63: Vaks

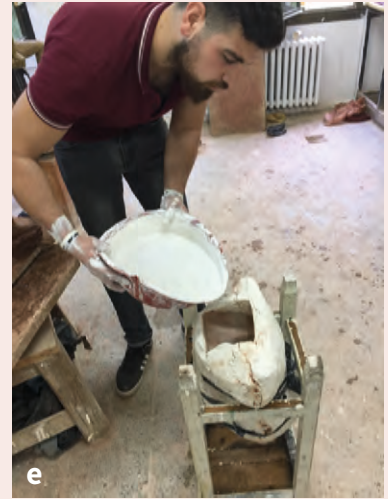
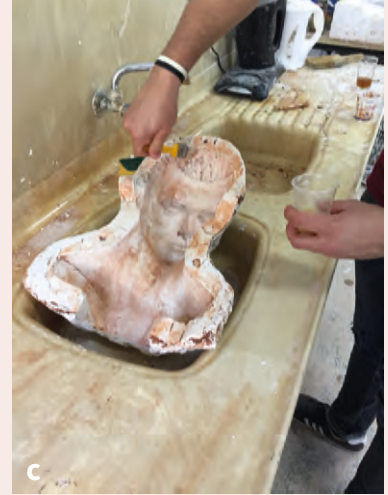
Görsel 2.64: Sıvı yağ

Etkinlik

Pozitif döküm uygulaması

Araç-Gereçler: Arap sabunu vb. ayırıcılar, plastik kaplar, sünger, fırça, alçı, su

Görsel 2.65: Açılan kalıbın hazırlık ve pozitif döküm aşamaları

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsel 2.65'teki hazırlık ve pozitif döküm aşamalarını inceleyiniz.
2. Açmış olduğunuz kalıbı içinde tortu ve kalıntı bırakmayacak şekilde temizleyip yıkayınız.
3. Kalıbın içine ayırıcı sürerken kalıntı ve kabarcık oluşmamasına dikkat ediniz.
4. İçine ayırıcı sürdüğünüz kalıbı birleştirerek birleşim yerlerini sızdırmaya karşı bir miktar alçı ile kapatıp lastik şeritler yardımıyla sıkıca sarınız.
4. Geniş ve yayvan plastik bir kap içerisinde çalışmanın hacmine uygun oranlarda alçı hazırlayınız.
5. Hazırlamış olduğunuz alçının bir miktarını kalıp içerisine dökerek, kalıbı yavaş hareketlerle öne, arkaya, sağa ve sola yatırarak, alçının tüm girintilere homojen bir şekilde yayılmasını sağlayınız.
6. Sabitlemiş olduğunuz kalıbın içine kalan alçıyı boşaltıp tam dolu hâlde dökümünüzün kurumasını bekleyiniz.

Pozitif Dökümü Yapılan Kalıbın Açılma Aşaması

Döküm tamamlandıktan sonra en az altı saatlik kuruma süresi geçtikten sonra pozitif dökümü yapılan kalıbın açılma aşamasına geçilebilir. Kalıbın açılması esnasında çalışma alanının çalışma koşullarına uygun hâle getirilmesi, keski, ıskarpela, spatula ve tokmak gibi uygun araç-gereçlerin kontrollü kullanılması ve gereğinden fazla kuvvet uygulanmaması gerekir.

Görsel 2.66: Döküm açma aşamaları

Kalıp açma sırasında kullanılan araç-gereçlerin çalışmanın orijinal dökümüne zarar vermemesine özen gösterilmeli, kalıp içerisinde çıkıntı oluşturan uzuvların yerleri doğru saptanmalıdır. Açma işlemi tamamlandıktan sonra uygulamanın kalıp birleşim yerlerine gelen kısımları tesviye edilerek düzeltilir.

Yüzeyler üzerinde oluşmuş çatlak ve delikler varsa bir miktar alçı hazırlanıp düzeltilecek bölge yeterince ıslatıldıktan sonra dolgulanarak rötuşlanır. Pürüzlerin düzeltilmesi ve yüzeyin zımparalanması ile rötuş ve temizlik işlemleri sonlandırılıp boya ve patine uygulamasına hazır hâle getirilir (Görsel 2.66).

Kalıp alma, döküm yapma ve yapılan dökümün açılması aşamalarında yapılan çalışmanın ağır ve zahmetli bir süreci olması nedeniyle kimi zaman birilerinden destek alma ihtiyacı söz konusu olabilir. Bu nedenle atölye çalışmalarında grup arkadaşlarıyla yardımlaşmanın çalışmanın daha sağlıklı yürütülmesi açısından yararlı olacağı ve bu tutumun dostluk ve sevgi gibi insani değerleri güçlendireceği unutulmamalıdır.

Etkinlik

Kalıp açma, rötuş ve temizlik

Araç-Gereçler: spatula, iskarpela, tokmak, fırça, zımpara vb.

Görsel 2.67: Kalıp açma, rötuş ve temizlik işlemleri

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsel 2.67'deki kalıp açma, rötuş ve temizlik aşamalarını inceleyiniz.
2. Dökümü tamamlanan kalıbın kuruma süresinin en az altı saat olduğunu bilerek kalıbı açmaya başlayınız.
3. Atölyenin çalışma koşullarına uygun bir ortam olmasını sağlayınız.
4. Iskarpela, keski, tokmak, spatula gibi araç-gereçlerin kontrollü kullanımı ile kalıbı açınız.
5. Kalıp açma sırasında gereğinden fazla kuvvet kullanmadan ve orijinal döküme zarar vermeden çalışmayı çıkarmaya özen gösteriniz.
6. Çalışmanın yüzeyinde oluşmuş çatlak ve delikler varsa bir miktar alçı hazırlanarak gerekli görülen bölgeleri önce ıslatıp sonra alçı ile doldurunuz.
7. Pürüzlerin düzeltilmesi için yüzeyi zımparalayınız.
8. Fırça yardımı ile üzerinde oluşan tozları temizleyiniz.

Boyama ve Patine

Boyama, rengin herhangi bir yüzeye farklı teknikler ile uygulanma yöntemidir. Boyama malzemesi ve uygulama tekniği üç boyutlu çalışmanın yer alacağı iç veya dış mekâna göre seçilmelidir. Sanatçı, ana kalıp malzemesi içerisine boya karıştırılabileceği gibi döküm sonrasında da fırça, püskürtme, silme, akıtma ve patine tekniklerini kullanarak farklı görsel etkiler yakalayabilir.

Patine, eskitme görünümünü sağlamak için ana boyanın üzerine sürülen özel bir boya karışımıdır. Renk vermek, dış etkilerden korumak için eşyanın üzerine sürülen renkli boya maddesi ve işlemidir. Bir nesnenin ya da yapının yüzeyinde zamanla ortaya çıkan renk, kir ve pas tabakasıdır. Eski patine görünümü, boya yardımıyla elde edilen bir görünümdür.

Görsel 2.68: Boyama ve patine aşamaları

Alçı ile yapılan uygulamada eskitme izlenimi metalik bir alaşım hissi uyandırılarak gerçekleştirilir. Bunun için metal alaşımlı plastik, toz ya da sentetik boyalardan yararlanılabilir. Rötuş ve temizlik işlemi bitirilen çalışmanın tüm yüzeyi metal alaşımlı boyalardan herhangi biriyle tamamen boyanıp kurumaya bırakılır. Kuruyan boyanın üzerine tercihen koyu ve mat akrilik boyalardan bir veya birkaçı karıştırılarak sürülür. Sürülen boyanın kurumasına fırsat verilmeden ıslak bez ya da sünger yardımı ile silinip girintilerde boya kalmasına izin verilerek efekt oluşturulur. Bu sayede yüzeyde oluşan ışık-gölge etkileriyle sağlanan espas, yapılan çalışmanın korezyona uğramış metal döküm gibi algılanmasına sebep olur (Görsel 2.68).

Heykel çalışmalarında boya ile yapılan eskitme yöntemi olan patine, estetik değerinden dolayı sanatçılar tarafından tercih edilen bir yöntemdir. Patine işlemi kimi zaman nesnelerin doğal oksitlenmesine bırakılırken kimi zaman da yüzey üzerine sülfür ya da oksit sürülerek kimyasal uygulamalarla yapılır. Günümüz teknolojisinde isteğe bağlı farklı boya ve medyumlar kullanılarak patine için çok çeşitli sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Boyama ve patinede toprak boya, akrilik boya, sentetik ve selülozik boyalar tasarımın dış ve iç mekândaki oluşumuna göre sanatçı tarafından belirlenerek uygulanır. Boyama işleminde verilmek istenen etkinin güçlendirilmesi için eskitme pudrası, eskitme kremi, vaks, patine zifti gibi özel boya ve medyumları kullanmak sanatçıya farklı olanaklar sunar. Dilenirse boya ve patine işlemleri sırasında firmalarının piyasaya sürdüğü pas ve küf görüntüsü oluşturulabilen hazır eskitme boyaları da tercih edilebilir.

Patine işlemi her türlü yüzey üzerinde kullanılabilen koruyucu bir tabaka oluşturmasından ve malzemenin bozulma sürecini yavaşlatmasından dolayı sanatçılar tarafından tercih edilen bir yöntemdir (Görsel 2.69).

Görsel 2.69: Patine tekniği uygulama

Ölçme ve Değerlendirme

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1. Büst biçim olarak en yetkin düzeye döneminde ulaşmıştır.
2. Alçı hazırlamaya, hazırlanacak alçı miktarına uygun bir kap seçilerek başlanır.
3. Çalışmaların seri üretimi yapılmayacak ise zaman ve mekândan tasarruf edebilmek amacıyla yöntemi tercih edilir.
4. Döküm sonrasında kırılarak açılan kalıplara adı verilir.
5. Büst formları, Modernizm'e kadar yapılan kişinin büstünün anlayışla betimlenmesine bağlı kalmıştır.
6. Yüz oranlarının doğru bir şekilde ölçülendirilebilmesi için adı verilen ölçü aleti ile çalışmak gereklidir.
7. Seçilen malzeme ile yapmak için kalıbın lastik şeritlerle sıkıca bağlanması gerekir.
8. Çalışmanın form ve kütlesi müsait ise az parçalı kalıbı da alınabilir.
9. Yüzey üzerinde kullanılabilen koruyucu bir tabaka oluşturmamasından ve malzemenin bozulma sürecini yavaşlatmasından dolayı işlemi sanatçılar tarafından tercih edilen bir yöntemdir.

B) Aşağıda numaralar ile verilen görselleri harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.

10. Aşağıda numara ile verilen büst çalışmalarını harf ile verilen sanat dönemleriyle eşleştiriniz. Eşleştirdiğiniz harfleri büst görsellerinin altındaki numaraların yanındaki kutucukların içine yazınız.

1 ☐

2 ☐

3 ☐

A) Roma

C) Mısır

D) Modern

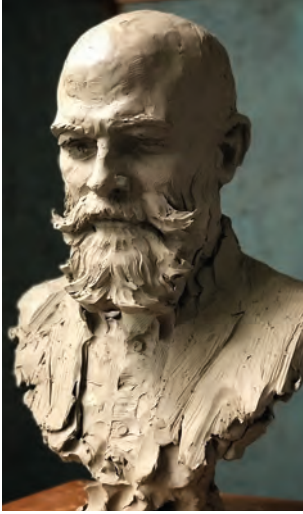
F) Arkaik

B) Postmodern

Ç) Gotik

E) Yunan

11. Numara ile verilen büst çalışmalarını harf ile verilen teknik aşamalarla eşleştiriniz. Eşleştirdiğiniz harfleri görsellerin altındaki kutucuklara yazınız.

1 ☐2 ☐3 ☐

A) Yontu

C) Oyma

D) Alçı Döküm

F) Kil Modelleme

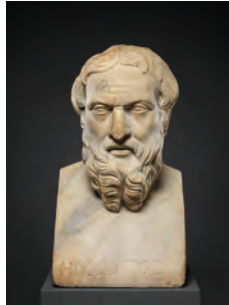
B) Patine

Ç) İnşa Tekniği

E) Deforme Etme

G) Stilize Etme

12. Aşağıda numara ile verilen farklı dönemlere ait büst örnekleri bulunmaktadır. Bu örnekleri inceleyerek çalışmaların farklı üslup özelliklerini şemada verilen ilgili kutucuklara (✓) işareti koyarak belirtiniz.

1. Görsel

2. Görsel

Üslup Özellikleri	1. Görsel	2. Görsel
A) Gerçekçi ve idealist bir anlatım		
B) Hazır veya atık nesnelerle üretim		
C) Geleneksel yaklaşım		
Ç) Farklı form arayışları		
D) Kapalı, durağan form		
E) Dayanıklı malzemelerden üretim		
F) Güç ve statüyü temsil		
G) Çevre ve izleyici ile etkileşim		
Ğ) Eleştirel yaklaşım		
H) Kusursuz güzellik anlayışı		

C) Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili boşluklara yazınız.

13. Büstün tanımını yapınız.

14. Büst ve aust arasındaki fark nedir? Yazınız.

15. Alçı kalıp alma yöntemi dışında kullanılan farklı kalıp alma yöntemlerini yazınız.

16. Başın anatomik özelliklerini yazınız.

17. Üç boyutlu çalışmalarda döküm yapmadan önce kalıpların içine neden ayırıcı sürülür?

18. Kalıbı alınan çalışmanın zarar görmeden açılma işlemi nasıl gerçekleştirilir?

19. Baş anatomisindeki fiziki ve kişisel özellikler plastik forma nasıl dönüştürülür?

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

20. Dökümün kalıptan çıkarılması aşamasında aşağıdakilerin hangisinden yararlanılır?

- A) Iskarpela B) Yan keski C) Karga burnu D) Boru anahtar E)Pense

21. Aşağıdakilerden hangisi alçı çeşidi değildir?

- A) Sıva B) Macun C) Saten D) Kartonpiyer E) Dolgu

22. Aşağıdakilerden hangisi kalıp ayırıcı değildir?

- A) Arap sabunu B) Sıvı yağ C) Kum D) Sıvı sabun E)Mum

23. Aşağıdakilerden hangisi üç boyutlu çalışmaların kalıplama tekniklerinden değildir?

- A) Polyester B) Silikon C) Alçı D) Tutkal E)Hamur

24. Üç boyutlu sanat çalışmalarında aşağıdaki hangi tanım büstü tanımlar?

- A) Verimi ve bereketi sembolize eden küçük boyutlu heykelciklerdir.
- B) İnanca bağlı biçimlendirilen seramik heykelciklerdir.
- C) Baş ve vücudun üst bölümünü orantılı bir şekilde gösteren kompozisyon biçimidir.
- D) Bir hayvanın ya da efsanevi yaratığın üst kısmının temsilidir.
- E) Bir yapının biçimini belirleyen taşıyıcı sistemdir.

25. Modern sanatta büst anlayışını derinden etkileyen ve modern sanatçıların esin kaynağı olarak kullandığı dönem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Helenistik
- B) Romantizm
- C) Realizm
- D) Primitif
- E) Gotik

26. Aşağıdakilerden hangisi büst modellemeleri için gerekli olan kaide yapım aşaması değildir?

- A) Altlığın orta noktası belirlenir.
- B) Taşıyıcı çitanın üzerine yığılacak kili tutması için tel sarılır.
- C) Altlığın orta noktasından taşıyıcı teller ile hareket verilmeye çalışılır.
- D) Taşıyıcı çitayı dengede tutabilmek için tahta parçaları ile desteklenir.
- E) Altlığın orta noktasından taşıyıcı çita dik olarak sabitlenir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları veya faaliyetleri geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

3. ÜNİTE

MASK

Kavramlar

Kalıp
Bal Mumu
Yontu
Gaz Beton
Modelleme
Biçim Bozma
Sadeleştirme

Ünite Bölümleri

12.3.1 Gaz Betondan Yontu ve Yontuda Kullanılan
Araç-Gereçler

Neler Öğreneceksiniz?

- Gaz betondan yontunun ne olduğunu ve yontuda kullanılan araç-gereçlerin neler olduğunu öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- Yontu tekniğini, yontuda kullanılacak gaz betonun özelliklerini ve kullanılacak aletleri tanıyarak, mask tasarımının malzeme üzerine nasıl aktarılacağını kavrayarak, gerekli sağlık ve güvenlik önlemlerini alarak, modelaj biçimlendirme tekniği ile yontu tekniğinin karşılaştırmasını yaparak yontuda biçim bozma ve sadeleştirme yöntemleri ile form oluşturulabileceğini ve farklı malzemelerle mask yapılabilceğini öğreneceksiniz.

Hazırlık Çalışmaları

1. Daha önce tiyatro, festival, panayır gibi gösterilerde kullanılan yüz maskeleriyle karşılaştınız mı?
2. Maskelerin kullanım amacı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

12.3.1. Gaz Betondan Yontu ve Yontuda Kullanılan Araç-Gereçler

“Sanat, insanın ölümsüz olma isteğinden doğmuştur.”

Sokrat

İnceleme

Görsel 3.1’de yer alan gaz beton yontulara bakınca neler görüyorsunuz? Çalışmayı inceleyerek maskın yaşam içerisindeki yeri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

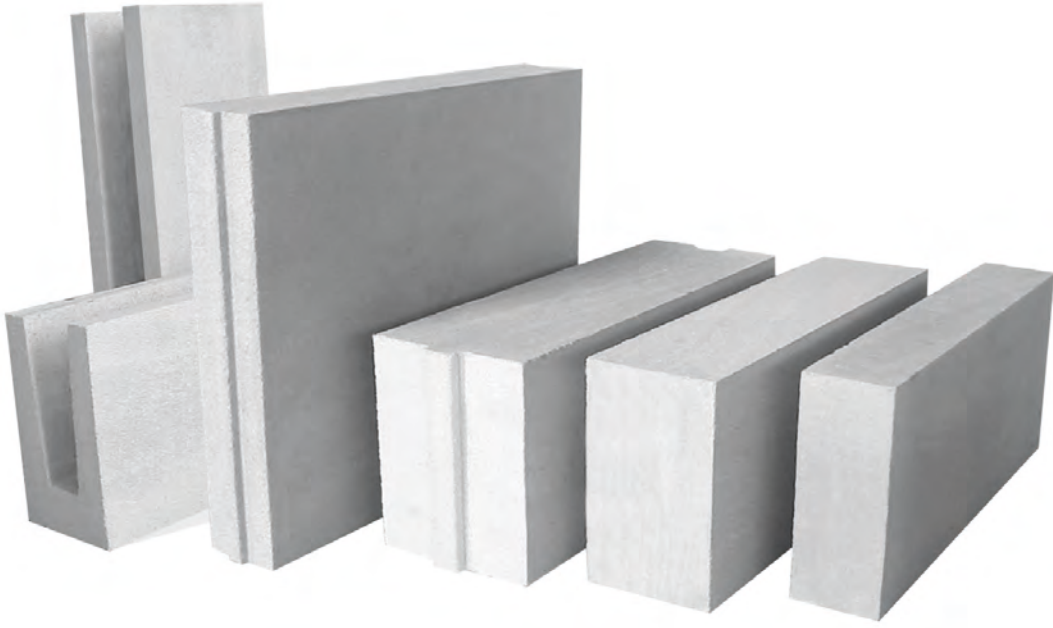

Görsel 3.1: Hawai yerli tiki maskları

Yontu: Mermer, taş, ağaç, alçı vb. katı malzemelerin dışarıdan içeriye doğru keserek, kırarak veya oyarak eksilmesi yöntemine verilen addır. Eski çağlardan bu yana heykel ve mimaride kullanılan yontu teknikleri, benzer yontu araç-gereçleri ve geleneksel yöntemlerle devam ettirilmiş, bununla beraber günümüzde teknolojinin ürettiği modern yontu aletleri sayesinde insan gücü ve zamandan tasarruf sağlanmıştır.

Gaz Beton: Hacmen %84' ü kuru hava gözeneklerinden oluşmuş, hafif beton grubuna giren ve nefes alan doğal bir yapı malzemesidir. Çevre dostu bu malzeme çok amaçlı ve geniş bir kullanım alanına sahiptir. Gaz beton hafif, dayanıklı, kolay işlenen, esnek ve ekonomik bir malzeme olduğu için ağırlıklı olarak inşaat sektöründe kullanılır (Görsel 3.2). Son dönemlerde gaz betonun niteliklerinin yontuya yeterince elverişli olduğunu düşünen sanatçılar da teknolojinin getirdiği bu olanaktan yararlanmışlardır.

Silis kumu, bağlayıcı olarak kullanılan çimento ve kireç ile birlikte suyla karıştırılır. Bu karışıma gaz oluşturunca alüminyum pastası ilave edilerek bir hamur oluşturulur. Bu hamur çelik kalıplara dökülür. Kalıplardan çıkarılan gaz beton kütleleri istenilen boyutlarda kesilerek sertleştirilmek için buhar kürüne tabi tutulur.

Görsel 3.2: Gaz beton

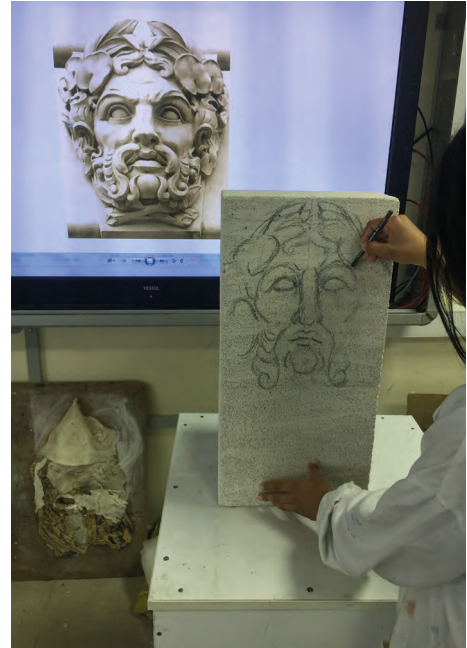
Gaz beton, yontu uygulamalarına geçiş yapmak için kolay temin edilebilmesi, taşınabilmesi ve rahatlıkla yontulabilmesi açısından çok uygun bir malzemedir.

Farklı ölçülerde hazır bloklar hâlinde satışa sunulan gaz beton bloklar ile yapılacak yontu uygulaması tasarlanırken gaz beton kütlelerinden çalışmaya en uygun ebatlarda olanı seçilmelidir. Bunun için önce yapılacak uygulamanın desen etütleri ile form analizinin gerçekleştirilmesi ve bu desenlerin gaz beton bloklar üzerine nasıl aktarılacağı tasarlanmalıdır.

Genellikle yapı malzemesi olarak üretilmiş ve çok kalın olmayan gaz beton bloklarla yapılacak uygulamalar malzemenin kütlesi göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır.

Mask, tek parça uygulama yapabilmek için en uygun yontu konularından birisidir. Mask tasarımı malzemenin ön olarak belirlenen yüzeyine çizilirken yontunun, malzemenin etrafında dolanma mecburiyeti olmadan gerçekleştirilebilmesi mümkündür (Görsel 3.3).

Tüm tasarım aşamasında ölçü kriterlerinin göz önünde bulundurulması çalışmanın daha sağlıklı yürütülmesine olanak sağlar. Unutulmalıdır ki yontma uygulamalarında yontulan sert yüzeylere sonradan ekleme yapma seçeneği çok zayıftır. Yontu uygulamaları, merkezden dışarıya doğru ekleme yapılan modelaj uygulamalarının tersine dışarıdan içeriye doğru eksiltme yöntemiyle gerçekleştirilir.

Görsel 3.3: Gaz beton mask tasarımı

Mask, Fransızcadaki masqué kelimesinden Türkçeye geçmiştir. Ayrıca İtalyancadaki maschera, İspanyolcadaki mascara ve Arapçadaki maskara (soytarı, kostüm giymiş kişi) kelimeleri ile ilişkilidir ve tüm bunların olası kökeni Latince hayalet anlamına gelen mascus (maskus) ya da mascadır (maska).

Mask yaşayan ya da yeni ölmüş kişinin yüzüne alçı veya bal mumu dökülerek alınan yüz kalıbıdır. Maske ise farklı malzemelerle yapılan ve başkalarınca tanınmamak için yüze geçirilerek kullanılan yapma yüzdür. Bir başka tanım ise; yüze takılan kimi zaman da tüm gövdeyi kaplayan ataları, tanrıları, ölüleri, hayvanları, doğaüstü yaratıkları, temsilî kahramanları canlandırmak için her çeşit malzeme ile yapılan yüz kalıbıdır.

İnsanlık tarihi kadar eski olan maske, ilk olarak insanın dış tehlikelerden kendini korumak adına doğadan elde ettiği malzemeleri kullanarak kendini gizlediği bir araç olmuştur. Önceleri yüz boyama ile gelişmiş, sonraları doğal malzemelerle yüzü örtme biçimine dönüşmüştür.

Sözen ve Tanyeli'ne göre Mask "Yüze takılan insan, hayvan ya da düşsel yaratık suratı biçimindeki nesne" olarak tanımlanmaktadır.

Maskelerin amacı, en gerçekçi olanından en soyutuna kadar bir hayali canlandırmak, ona görünüm ve yüz kazandırmayı sağlamaktır. Bu nedenle maskeler insan biçimli ve hayvan biçimli olarak iki ana grupta yapılmıştır. Maskeler kimliği gizlemek, korunmak, korkutmak, büyü ve kutsal amaçlı olarak tüm uygarlıklar tarafından kullanılan ritüel aracıdır. Her uygarlık amacına yönelik maskelere farklı işlevler yüklemiştir.

Maskeler, öncelikle dini törenler, cenaze törenleri, doğurganlık ayinleri, kötü ruhlardan ve hastalıklardan korunma amacı ile yapılan törenler ile ilişkili kullanılmıştır. Maskelerin bir diğer amacı, şenlik günlerinde karakterleri dramatik bir performansla canlandırmak, mitolojik olayları yeniden canlandırmak için kullanılması olmuştur. Maskeler aynı zamanda savaşta ve belirli sporlarda koruyucu niteliği ile kullanılmıştır.

Gaz Beton Yontuda Kullanılan Araç-Gereçler

Gaz beton uygulamalarında kullanılan araç-gereçler diğer yontu uygulamalarında kullanılanlarla benzerlikler gösterirken malzemenin kolay yontulabilir oluşu farklı araçların da kullanılabilmesine olanak sağlar.

Yontu esnasında ölçüyü kaçırmamak için metre ve gönye gibi araçlardan yardım alınırken çalışmayı istenen boyutlara indirmek için büyük parçalar testere ile kesilerek ana bloktan ayrılır. Kaba hatların belirlenmesinde çekiç, keser, keski, murç vb. araçlardan kontrollü olarak faydalanılır. Bu uygulamanın ince işçilik gerektiren etüt aşamasında ahşap yontmak için kullanılan ıskarpelalardan, metal uçlu gravür oyma takımlarına kadar birçok gerecin kullanılabilmesi mümkündür (Görsel 3.4). Hatta gaz beton yontu uygulamalarında yer yer spatula, kaşık, bıçak gibi farklı materyallerden de yardım alınabilir.

Görsel 3.4: Gaz beton yontuda kullanılan araç-gereçlerden bazıları

Sağlık ve Güvenlik Önlemleri

Yontu uygulamalarına başlamadan önce koruyucu sağlık ve güvenlik önlemlerinin mutlaka alınması gerekir. Çoğu kesici ve delici olan araç-gereçlerden kaynaklanan yaralanmaların önüne geçebilmek için ellere eldiven giyilmesinde, tulum veya önlük gibi atölye giysislerinin tercih edilmesinde yarar vardır. Ayrıca kullanılan malzemenin yontusu esnasında göze kaçabilecek parçacıklara karşı gözlük takılarak önlem alınmalı, ortaya çıkan toz ve partiküllerin solunmaması için maske tercih edilmelidir (Görsel 3.5).

Uygulama esnasında kişi, grup arkadaşlarının da sağlık ve güvenliğini riske atmamalı, çalışma sahasını ve çalışma koşullarını bu sorumluluğu göz önünde bulundurarak düzenlemelidir.

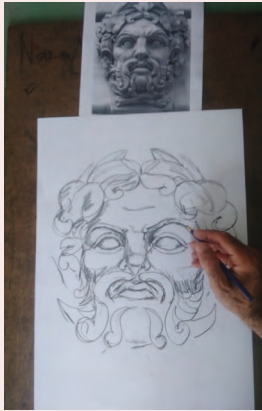
Görsel 3.5: Sağlık ve güvenlik önlemleri

Etkinlik

Yontu tekniğiyle gaz beton mask uygulaması

Araç-gereçler: gaz beton blok, testere, düzeltme çekici, keser, keski, murç, yontu kalemleri vb.

Görsel 3.6: Gaz beton yontu uygulaması

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsel 3.6'daki uygulamaları inceleyerek uygulama yapılacak çalışmanın eskizlerini oluşturup bu eskizleri gaz beton bloğunuzun da yüzeyine çizersiniz.
2. Yontu uygulamasına geçmeden önce sağlık ve güvenlik önlemleri alınız.
3. Gaz beton bloğunuzun üzerine çizmiş olduğunuz deseninizin kontur çizgilerini takip ederek uygun araç-gereçler yardımıyla yontu işlemine geçiniz.
4. Yeterli yükseklik ve derinlikler oluşturarak gaz beton yontu uygulamanızı tamamlayınız.

Yontu çalışmalarında kullanılan malzemeler katı ve sert olma özellikleri ile modelaj biçimlendirme tekniğinin sağladığı kolay biçimlendirilebilme avantajından yoksundur. Modelajda yığma ve yükleme yapmaya uygun materyallerle daha kısa sürede ve daha az kuvvet uygulayarak ayrıntıya girebilme olanağı vardır. Yontu uygulamalarında ise işlem basamakları dışarıdan içeriye doğru sonradan telafisi olmayan eksiltme prensipleriyle gerçekleştirildiği için daha çok dikkat ve özen gerektirir.

Etkinlik

Modellaj biçimlendirme ve yontu tekniğinin karşılaştırılması

Görsel 3.7: Olmec Taş Mask, MÖ 10-6 yy., Meksika

Görsel 3.8: Pişmiş Toprak Mask, Roma Dönemi MÖ 1. yy., British Müzesi, Londra

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Yontu tekniği ve modelaj biçimlendirme tekniği hakkında bilgi toplayınız.
2. Görsellerin hangisinde biçimlendirme tekniği dıştan içe doğru eksiltme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir?
3. Görsellerin hangisi modelaj yöntemiyle gerçekleştirilmiştir?
4. Görsellerin ait oldukları kültür ve üslup farklılıkları hakkında bilgi toplayınız.
5. Öz denetim amacıyla “Kontrol listesi”nde yer alan “Değerlendirme ölçütleri” sorularını cevaplayınız.

Kontrol Listesi

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan, kazandığınız beceriler için EVET, kazanamadığınız beceriler için HAYIR kutucuğuna (✓) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	EVET	HAYIR
1. Yontu tekniği ile modelaj tekniği arasındaki farkı ayırt edebilir misiniz?		
2. Görselleri biçimlendirme teknikleri açısından incelediniz mi?		
3. Görsellerin üslup farklılıklarını kavradınız mı?		
4. Sanat eserlerini sanatsal nitelikleri açısından değerlendirebilir misiniz?		

Değerlendirme

Değerlendirme sonunda “HAYIR” şeklindeki cevaplarınızı bir kez daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “EVET” ise bir sonraki uygulamaya geçebilirsiniz.

Yontuda Biçim Bozma ve Sadeleştirme Yöntemleri

Deformasyon anlamına gelen biçim bozma, üç boyutlu sanatlarda nesnelerin temel özelliklerini kaybetmeden oran ve boyutlarının değiştirilerek; ekleme, çıkarma, uzama, kısaltma gibi yöntemlerle gerçekte var olan görünüşlerinin farklılaştırılmasıdır. Sadeleştirme anlamına gelen stilizasyon ise objelerin doğadaki biçimlerinin şematikleştirilip yalınlaştırılarak betimlenmesidir. Tasarım süreci tamamen sanatçıya bağlı bilinçli ve planlı bir süreçtir. Formun gerçek yapısı bilinmeden deforme etmek ve sadeleştirmek mümkün değildir. Bu nedenle tasarıma güçlü bir gözlem ve form etüdü ile başlamak klasik ve geleneksel biçimlerden farklı yeni formlar üretmenin temelini oluşturur. Klasik form anlayışı doğayı olduğu gibi yorumlarken biçim bozma ve sadeleştirmede kaynak doğa olsa bile doğanın akıl ile kavranması ve zihinde biçimlenmesi gerekir. Sağlam bir etüt ve gözlem sonunda form oluşturulmaya başlandığında formun temel özellikleri ve anlaşılabilirliği bozulmadan formun sadeleştirilmesi hedeflenir. Bu sayede sadeleştirme öz ile bağlantılı güçlü bir göstergeye dönüşür.

Sanat ve tasarım eğitiminin temelini görsel algı oluşturmaktadır. Görsel algı zihinsel süreçlere ve deneyimlere dayanır. Gestalt kuramı görsel düzenin oluşturulması ve algılanması için gerekli kavramsal temelleri ortaya koyan bir kuram olarak yapı, biçim, örüntü anlamına gelmektedir. Zihnimiz dış uyarıları algılayarak mümkün olduğunca en iyi, en basit ve en anlamlı biçime dönüştürme eğilimindedir.

İnsanlar çevrelerini bir düzen içinde görürler. Çevreyi algılama biçimi, yorumlama ve anlamlandırma yapabilmenin en önemli faktörüdür. Gestalt kuramına göre algı bir bütündür. Parçaların hepsinin toplamından farklı ve fazladır. Yine bu kurama göre insanların görsel elemanları nasıl gruplara ayırdığı ya da bütünün birleşimini belirli ilkelerle nasıl düzenlediği vurgulanır.

Biçimsel bir formun tasarımı oluşturulurken farklı bakış noktalarından yararlanmak yani birden fazla görünüm içeren biçim anlayışı ile çözümleme yapmak biçim bozma ve sadeleştirme yönteminde önemlidir. Yontuda yüzey üzerine düşen ışık-gölge etkisinin planlanması sanatçıya tasarımı için yeni ipuçları sunar. Hareket, yön, armoni, zıtlık, bütünlük gibi değerler ile düşünerek uygulamak ise sadeleştirilen yeni formun anlatım ve içeriğini kuvvetlendirir (Görsel 3.9).

Görsel 3.9: Gaz beton soyut yontu çalışma örnekleri

Etkinlik

Yontuda biçim bozma (deformasyon) yönteminin uygulanması

Araç-gereçler: gaz beton blok, testere, düzeltme çekici, keser, keski, murç, yontu kalemleri vb.

Görsel 3.10: Gaz beton deformasyon yontu uygulama çalışmaları, Stephane Bosano (Stefin Bozano) 2013, Paris, Fransa

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsel 3.10'da verilen biçim bozma uygulamalarını inceleyiniz.
2. Deforme edeceğiniz varlıkların somut ve soyut biçimlerini desen eskizleriyle çözümleyiniz.
3. Yapmış olduğunuz deformasyon tasarımının desenini gaz beton bloğunuzun üzerine aktarınız.
4. Uygun araç-gereçler yardımıyla kontur çizgileri üzerinden bloğunuzu oyarak tasarımınızı biçimsel forma dönüştürünüz.
5. Öz denetim amacıyla "Kontrol listesi"nde yer alan "Değerlendirme Ölçütleri" sorularını cevaplayınız.

Kontrol Listesi

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan, kazandığınız beceriler için EVET, kazanamadığınız beceriler için HAYIR kutucuğuna (✓) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	EVET	HAYIR
1. Görsellerde yer alan biçim bozma uygulamalarını incelediniz mi?		
2. Deforme edeceğiniz objelerin biçimsel etütlerini çalıştınız mı?		
3. Tasarımınızı gaz beton bloğunuzun üzerine aktardınız mı?		
4. Gaz beton yüzeyini uygun araç-gereç yardımıyla biçimsel forma dönüştürdünüz mü?		
5. Sanat eserlerini sanatsal nitelikleri açısından değerlendirebilir misiniz?		

Değerlendirme

Değerlendirme sonunda "HAYIR" şeklindeki cevaplarınızı bir kez daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız "EVET" ise bir sonraki uygulamaya geçebilirsiniz.

Etkinlik

Yontuda sadeleştirme (stilizasyon) yöntemlerinin uygulanması

Araç-gereçler: gaz beton blok, testere, düzeltme çekici, keser, keski, murç, yontu kalemleri vb.

Görsel 3.11: Gaz beton stilize hayvan, Patrick Gracewood (Petrik Greysvud), 2013, Portland, Amerika

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsel 3.11'de verilen stilize hayvan figürü uygulamalarını inceleyiniz.
2. Stilize edeceğiniz varlıkların soyut biçimlerini desen eskizleriyle çözümleyiniz.
3. Yapmış olduğunuz stilize tasarımın desenini gaz beton bloğunuzun üzerine aktarınız.
4. Uygun araç-gereçler yardımıyla kontur çizgileri üzerinden bloğunuzu oyarak tasarımınızı biçimsel forma dönüştürünüz.
5. Öz denetim amacıyla "Kontrol listesi"nde yer alan "Değerlendirme Ölçütleri" sorularını cevaplayınız.

Kontrol Listesi

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için EVET, kazanamadığınız beceriler için HAYIR kutucuğuna (✓) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	EVET	HAYIR
1. Görselleri biçimlendirme teknikleri açısından incelediniz mi?		
2. Deforme edeceğiniz objelerin biçimsel etütlerini çalıştınız mı?		
3. Tasarımınızı gaz beton bloğunuzun üzerine aktardınız mı?		
4. Gaz beton yüzeyini uygun araç-gereç yardımıyla biçimsel forma dönüştürdünüz mü?		

Değerlendirme

Değerlendirme sonunda "HAYIR" şeklindeki cevaplarınızı bir kez daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız "EVET" ise bir sonraki uygulamaya geçebilirsiniz.

Yontuda Form Oluştururken Kütle-Boşluk Kavramları

Kütle her zaman heykelin ağırlığı ve yoğunluğunu gösterir. **Boşluk**, bir sanat çalışmasının içindeki ya da çevresindeki boş alan ya da yüzeydir. Modern heykelin en önemli sorunlarından biri olan kütlenin biçimlenişinde boşluğun rolü, Aleksandr Rodçenko'dan [Aleksandr Roşenko (1891-1956)] Henry Moore ve Barbara Hepworth'e [Barbara Hepvört (1903-1975)] değin sanatçıların hesaplaştıkları bir olgudur. Heykelde de tek noktadan bakışın kırılması sonrasında kütle bölünmeye, parçalarına ayırılmaya başlamış ve heykelin onu saran boşlukla birlikte nasıl kavranması gerektiği üzerine birçok deneme gerçekleştirilmiştir.

İnceleme

Görsel 3.12 ve 3.13'te gaz betondan yontu örneklerine yer verilmiştir. Bu örnekleri kütle-boşluk kavramları açısından inceleyiniz.

Görsel 3.12: İsimsiz, Leanne Waterhouse (Leni Wotirhaus), 2014, Amerika

Görsel 3.13: Moai Başı, James Bayliss (Ceyms Beyliz), 2012, İngiltere

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Uygulamaları biçim, hacim, mekân, ışık-gölge elemanları açısından karşılaştırınız.
2. Uygulamalarda kullanılan malzemenin biçimleniş formlarına göre yön, hareket, ritim, denge, derinlik gibi ilkelerle ilişkisi nasıl olmuştur? Belirtiniz.
3. Uygulamalardan hangisi kapalı kompozisyona örnek verilebilir?
4. Uygulamalardan hangisi boşluk kavramına örnek verilebilir?

Geçmişten Günümüze Farklı Malzemelerle Yapılmış Mask Örnekleri

İnsanın varoluşundan bu yana kullanılan masklara, anlatım dili olarak işlevsel ve inançla ilgili çok çeşitli anlamlar yüklenmiştir. İlkel Dönem’de idoller gibi bereketin sembolü, Arkaik Dönem’de ölümden sonra yaşamı simgeleyen güç olarak tüm toplumlarda, tüm geleneklerde varlık bulmuş, yaşamı anlamlandırmış büyülü ve gizemli bir obje olmuştur. Dünyanın bilinen en eski maskları İsrail’de Nahal Hemer Mağarası’nda bulunmuştur. Kireçtaşından yapılan bu maskların MÖ 9000 yıllarında yapıldığı saptanmıştır (Görsel 3.14).

Maskeler temelde benzerlik gösterebilir de bölge ve kültürlere göre farklılıklar gösterir. Genellikle ataların, tanrıların ve mitolojik yaratıkların ruhunu temsil etmek için düğün, cenaze, savaş ve hasat zamanları gibi ritüellerde kullanılmak amacı ile yapılan Afrika maskları, günümüzde de geleneksel anlayışını korumaktadır (Görsel 3.15).

Görsel 3.14: Mask, MÖ 9000, İsrail

Görsel 3.15: Pwo Mask, 19. yy., Afrika

Mısır sanatında masklar “yeniden doğma”, ölümden sonra yaşam inancı, ruhu ölümsüzleştirme ve kötü ruhlardan korunma amacı ile yapılmıştır. Ölümlerin yüzlerinden elde edilen masklarda yüzün olduğu gibi tasvir edilmesi yerine estetik görünüş önem kazanmıştır (Görsel 3.16).

Bu anlayış daha sonra Romalılar tarafından da uygulanan bir gelenek olmuştur. Roma’da portre sanatı oldukça gelişmiştir. Romalılar teknik olarak doğrudan ölünün yüzünden bal mumu ile kalıp alarak maskeleri yapmışlardır.

Antik Çağ boyunca dinsel şöenlerde, bağ bozumlarında, bolluk ve bereketi simgelemek için maskeler kullanılmıştır. Anadolu’da MS 1. yy.a ait Roma Dönemi mezar buluntusundan çıkarılan bir çift mask, bu görüşü doğrulayan bir örnektir. Eski Yunan mitolojisinde yarı insan yarı keçi olan satirleri simgeleyen bu masklar, bölgede Roma Dönemi’ne ait bir tiyatronun varlığı konusunda ipucu vermektedir (Görsel 3.17).

Görsel 3.16: Tutankhamun Mask, MÖ 1323, Mısır Müzesi, Kahire

Görsel 3.17: Yunan Mask, MÖ 1. yy., Louvre Müzesi, Paris

Asya tiyatrosuna bakıldığında dans ile maske iç içedir. Japon Kabuki ya da Çin Operası gibi batılı olmayan tiyatrolarda da sanatçıların taktığı masklar tanrıları, kahramanları, iyi ve kötüyü temsil eder. Noh draması Japonya'nın eski geçmişinden gelen dans, ilahi ve şiirsel dili birleştirir. Bu dramalarda takılan masklar asırlarca süren geleneksel ve eski dinî öykü ve inançların performanslarıdır. Maske zamanla birçok uygarlıkta gösteri sanatları ile birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Biçimselliğin ön planda olduğu Asya tiyatrosuna bakıldığında dans ile tiyatro iç içedir. Japon kültüründe oldukça yaygın bir gelenek olarak kullanılan masklar özellikle tiyatro, dans ve drama sanatı ile birlikte kullanılmıştır (Görsel 3.18). Şamanizm, Budizm, Hinduizm gibi inanışların azizleri maske ile simgelenmiştir. Şamanizm kültüründe maskelerin maskeyi takan kişiyi farklı bir kişiye dönüştürdüğüne inanılır. Çin tiyatrosunda tüm maskeler renk kodludur ve her renk maskenin temsil ettiği karakterin kişiliğini tanımlar.

Avusturalya ve Okyanusya yerli kabileleri "totemizm" yani büyüye dayanan dünya görüşleri nedeniyle maski, inanç ritüelinde sanat tasviri olarak kullanmışlardır. Maya ve Aztek kültürünün en önemli örneklerini oluşturan masklar, ilahi kuvveti ve tanrıları simgeleştirmesinden dolayı malzemenin kalıcılığına önem vermişler, kusursuz yüz yapısı oluşturmaya çalışmışlardır. Bu maskeler geleneksel Meksika sanatını etkilemiştir (Görsel 3.19).

Görsel 3.18: Noh Tiyatro Mask, 18. yy., Japonya

Görsel 3.19: Mask, MS 670, Aztek

Uygarlıkların kültürel, ekonomik, dinî, coğrafi farklılıklarına göre değişen mask anlayışı kültürel zenginliklerinin yansıtıldığı ve sembolize edildiği güçlü bir anlatım biçimi olarak hâlen etkisi devam eden bir sanat anlayışıdır.

Maskelerin güçlü bir anlatım aracı olduğunu hisseden Picasso, Brancusi, Matisse [Matis (1869-1954)] ve Klee [Klee (1879-1940)] gibi sanatçılar Afrika yerel topluluklarının ve Okyanusya kültürlerinin sembolize masklarından etkilenecek Modern sanatın temellerini inşa etmişlerdir (Görsel 3.20, 3.21).

Görsel 3.20: İsimli, Pablo Picasso, Picasso Müzesi, Paris

Görsel 3.21: Pablo Picasso'nun Primitif Dönem etkisiyle oluşturduğu çalışması

Maske yapımında bilinen en yaygın malzeme ahşap olmuştur. Taş, ahşap, alçı, kil, bez gibi malzemelerin kullanımı da bölgelere ve uygarlıklara göre değişkenlik göstermiştir. Her kültür yaşadığı bölgenin coğrafyasına özgü farklı malzemeler kullanarak çeşitlilik göstermiştir.

Bilim ve teknolojinin gelişimine koşut olarak endüstri ürünlerinin kullanım alanları genişlemiş malzeme çeşitliliği sanatçılara geleneksel malzemelerin dışında yeni biçimler üretmede esin kaynağı olmuştur. Kağıt, silikon, polyester, cam, gaz beton, metal, atık ürünler gibi malzemelerin kullanımı ile günümüzde yapılan maskların üretim çeşitliliği artmıştır.

İnceleme

Farklı malzemelerle yapılmış mask çalışmalarını inceleyerek “Nasıl bir yol izlenmeli?” bölümünü takip ediniz.

Görsel 3.22: Atık malzemelerle oluşturulmuş mask

Görsel 3.23: Kağıt mask

Görsel 3.24: Silikon mask

Görsel 3.25: Seramik mask

Görsel 3.26: Noh ahşap mask

Görsel 3.27: Olmec taş mask

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Maskaları malzeme farklılığı açısından inceleyiniz.
2. Mask yapımında kullanılan malzemelerin yapıldığı dönemle ilişkisini belirleyiniz.

Okuma Parçası

MADAMME TUSSAUDS'IN BAL MUMU MASKLARI

Madamme Tussauds (Madam Tusods) 1 Aralık 1761'de Fransa'nın Strasbourg kentinde doğdu. Babası, annesi hamileyken savaşta öldü. Bu nedenle annesi isviçre'de yaşayan amcası Dr. Philippe Curtius'un yanına taşındı. Doktor Philippe Curtius mumyalama ve bal mumundan heykeller yapan bir kişiydi. Zaman içinde Tussauds onun çırağı oldu. Voltaire, Benjamin Franklin gibi aralarında tanınmış kişilerin de olduğu çok sayıda bal mumu heykeller yaptı. Kraliyete yakın kişilere sanat eğitmeni olarak hizmet etti (Görsel 3.28).

1795'te Dr. Philippe Curtius öldüğünde elinde önemli bir koleksiyon vardı. Londra'daki Lyceum tiyatrosunun bir temsilinde çalışmalarını sergileme imkânı bulmuştur. Çalışmaları büyük ilgi çekince Marie Tussauds sergisini 33 yıl boyunca seyyar olarak gezdirmiştir. 1835'te Londra'da Baker caddesinde bal mumundan figürlerinin yer aldığı Madame Tussauds Müzesi'ni kurmuştur (Görsel 3.29).

Bu müze ilk ve dünyanın en ünlü bal mumu müzesi olmuştur. Müze meşhur politik yüzler, İngiliz kraliyet mensupları, devrimciler ve kötü şöhretli katilleri kapsayan geniş bir yelpazeye sahipti. Tussauds ölüm maskesini icat etmemiş olsa da Roma ve Mısır'dan bu yana uygulanan geleneği büyük çapta ticarileştiren bir kişi olmuştur (Görsel 3.30). En son yaptığı eseri 1842 yılında kendi büstüdür. 16 Nisan 1850 yılında Londra'da vefat etmiştir. Bugün dünya genelinde 24 farklı şehirde Madame Tussauds Müzesi kurulmuştur.

Fransız İhtilali döneminde geçmişte asillerle olan ilişkisi nedeniyle idam edilmekten son anda kurtarılan Marie Tussauds serbest kaldıktan sonra, giyotin kurbanlarına ölüm maskeleri üretmeye zorlanmıştır. Aralarında tanıdığı olduğu, Kral 16. Louis, Kraliçe Marie Antoinette gibi birçok kişinin ölü yüzünden bal mumu kalıp almıştır (Görsel 3.31).

Görsel 3.28: Marie Tussauds

Görsel 3.29: Madame Tussauds Müzesi, 1835, Londra

Görsel 3.30: Madame Tussauds Atölyesi, Londra

Görsel 3.31: Kraliçe Marie Antoinette bal mumu büst, Madame Tussauds Müzesi, Londra

Ölçme ve Değerlendirme

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1. Yerine geçmek, saklanmak, korunmak, korkutmak amacı ile yüze geçirilen örtüye denir.
2. Üç boyutlu sanatlarda nesnelerin temel özelliklerini kaybetmeden oran ve boyutlarının farklılaştırılması işlemine denir.

B) Aşağıda numaralar ile verilen görselleri harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.

3. Aşağıda sol sütunda numara ile verilen üç boyutlu çalışmaları sağ sütunda harf ile verilen sanatsal biçimlerle eşleştiriniz. Eşleştirdiğiniz harfleri sol sütundaki numaraların yanındaki kutucukların içine yazınız.

1 ☐

A) Grafik

2 ☐

B) Resim

C) Seramik

Ç) Minyatür

D) Heykel

3 ☐

E) Rölyef

F) Mask

4. Aşağıda numara ile verilen modelaj ve yontu örneklerini inceleyerek yontu ve modelaj tekniğine uygun ifadeleri şemada verilen ilgili kutucuklara (✓) işareti koyarak belirtiniz.

1. Görsel

2. Görsel

Yontu ve modelaj tekniğine uygun ifadeler	1. Görsel	2. Görsel
A) Ahşap, taş, mermer gibi sert malzemelerin işlenmesi ile oluşur.		
B) Kil, plastilin, bal mumu gibi yumuşak malzemeler biçimlendirilerek yapılır.		
C) Kütleden eksiltme yapılarak biçimlendirilir.		
Ç) Çekiç, keski, murç, törpü, ege gibi malzemeler ile biçimlendirilir.		
D) Ekleme yapılarak biçimlendirilir.		
E) Yumuşak malzemelerin elle şekil verilerek biçimlendirilmesidir.		
F) İskelet veya kalıp üzerine yığılarak biçimlendirilir.		
G) İçten, organik olarak büyüyerek biçimlendirme yapılır.		
Ğ) Yontu kalemleri, armatür, ebeşuar, turnet gibi malzemeler kullanılır.		

5. 5. Aşağıda numara ile verilen görsellerde kütle ve boşluk kavramlarının işlendiği örnekler bulunmaktadır. Bu örnekleri inceleyerek kütsel form ve boşluğu tanımlayan uygun ifadeleri şemada verilen ilgili kutucuklara (✓) işareti koyarak belirtiniz.

1. Görsel

2. Görsel

Kütle ve boşluk kavramlarına uygun ifadeler	1. Görsel	2. Görsel
A) Tek bakışlı bir düzlemde çok, birden fazla görünüm içeren biçimlerdir.		
B) Geleneksel, kapalı form anlayışı ile biçimlendirilir.		
C) Mekân ile bütünleştirici rol oynar.		
Ç) Katı, durağan ve hareketsizdir.		
D) Farklı noktalardan bakıldığında değişir.		
E) Bulunduğu mekânla ilişki kuran hareketli, parçalı formlardan oluşur.		
F) Gelenekselidir.		
G) Modern biçimlendirme anlayışının temelini oluşturur.		

C) Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili boşluklara yazınız.

6. Hangi tür malzemeler ile mask çalışması yapılabilir?

7. Yontuda kullanılan araç-gereçlerin neler olduğunu yazınız?

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

8. Yontunun tanımını aşağıdakilerden hangisi doğru olarak açıklar?

- A) Kompozisyon elemanlarını kullanarak biçimlerin gerçek bir hacme sahip oldukları yanılsamasını sağlama tekniğidir.
- B) Kil, plastilin, bal mumu gibi malzemeler ile uygulanan boşluğun sardığı bir biçimdir.
- C) Tek bakışlı bir formdur.
- D) Yumuşak malzemenin elle biçimlendirilme yöntemidir.
- E) Taş, mermer, ahşap gibi sert maddelerin dıştan içe doğru eksiltme yöntemi ile oyularak şekillendirilmesi işlemidir.

9. Aşağıdaki ifadelerden hangisi gaz betonun özelliklerinden biri değildir?

- A) Kolay işlenebilen bir malzemedir.
- B) Ses yalıtımı sağlar.
- C) Kullanılan malzeme hafiftir.
- D) Basınçlı buhar altında beton özelliği kaybolur.
- E) Kullanılan malzeme gözeneklidir.

10. 1789 Fransız İhtilali döneminde bal mumu malzemedan büst ve mask yapan, 1832’de adını verdiği bal mumu heykel müzesini kuran kişi kimdir?

- A) Camille Claudel
- B) Marie Antoinette
- C) Madame Tussauds
- D) Alberto Giacometti
- E) Auguste Rodin

11. Aşağıdakilerden hangisi biçim bozma ve sadeleştirme anlayışına ters bir ifadedir?

- A) Doğanın olduğu gibi yansıtılmasıdır.
- B) Kaynağı doğa bile olsa tasarımcının duygularına uygun yeni bir değerdir.
- C) Maddi biçim, bir gösterge özelliği gösterir.
- D) Dekoratif ve süsleme amacıyla kullanılan bir yöntemdir.
- E) Özneldir, sanatçının duygularını yansıtır.

12. Seçeneklerdeki ifadelerden hangisi gaz beton uygulamalarında sağlık ve güvenlik önlemleri için gerekli olan bir işlem değildir?

- A) Ellere eldiven giyilmelidir.
- B) İş güvenliği açısından tek çalışılması gereklidir.
- C) Tulum veya önlük gibi atölye kıyafetleri giyilmelidir.
- D) Göze toz ve parçacık kaçmaması için gözlük kullanılmalıdır.
- E) Toz ve partiküllerin solunmaması için maske kullanılmalıdır.

13. Aşağıdaki görsellerden hangisi maska örnek olarak gösterilir?

A)

B)

C)

D)

E)

14. Aşağıdaki hangi çalışma gaz beton malzeme ile uygulanmıştır?

A)

B)

C)

D)

E)

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları veya faaliyetleri geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

4. ÜNİTE

HEYKEL UYGULAMALARI

Kavramlar

Anatomi
Figüratif
Açık-Kapalı Kompozisyon
Negatif Kalıp
Pozitif Döküm

Ünite Bölümleri

12.4.1 Figüratif Heykel Çalışmaları
12.4.2 İnsan ve Hayvan Heykellerinde Soyutlama

Neler Öğreneceksiniz?

- Figüratif heykel çalışmalarının ne olduğunu,
- İnsan ve hayvan heykellerinde soyutlamanın nasıl yapıldığını öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- İnsan figüründe anatomiye kavrayıp, kompozisyon eleman, ilke ve kavramlarına dikkat ederek figür konstrüksiyonları oluşturup, modelasyon yöntemiyle uygulandığı çalışmadan kalıp alıp döküm yaparak,
- Soyutlama örneklerini incelerken kompozisyon eleman ve ilkelerinin nasıl kullanıldığını belirleyip, modelasyon yöntemiyle soyutlanmış insan ve hayvan figürü uygulamaları çalışıp bunların kalıbını ve dökümünü yaparak öğreneceksiniz.

Hazırlık Çalışmaları

- 1) Anatomi bilgisi bugüne kadar hangi alanlarda karşınıza çıktı?
- 2) Figür deyince aklınıza neler geliyor?
- 3) Figüratif heykellere baktığınızda sizi nelerin etkilediğini belirtiniz.

12.4.1. Figüratif Heykel Çalışmaları

"Sanat eğitimi, biçim oluşturan düşünme etkinliğidir."

Paul KLEE

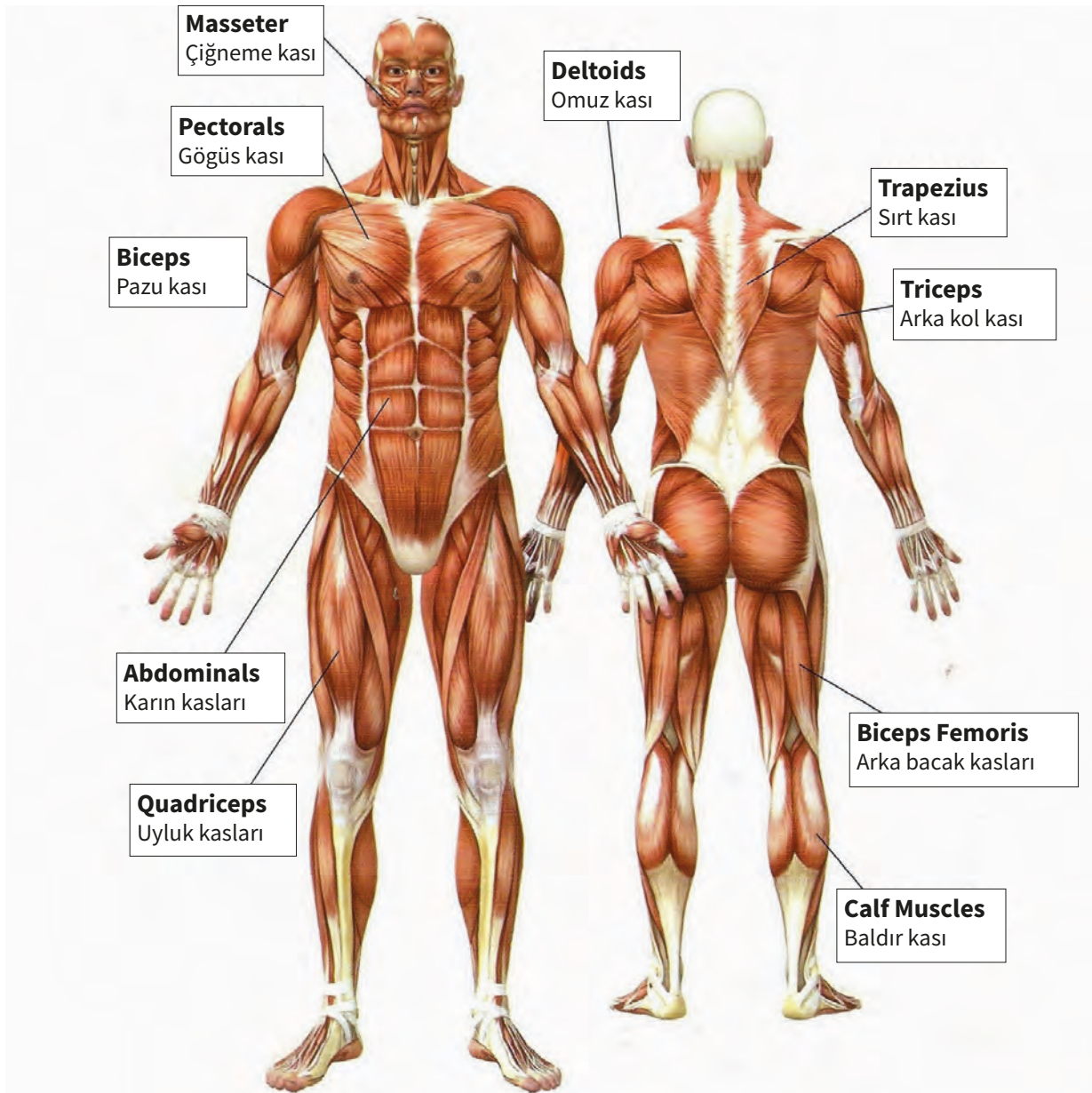

Görsel 4.1: Düşünür, August Rodin'in eserinden figma figür modeli, MIC, The Table Museum, Japonya

İnsan Figüründe Anatomi

Anatomi insan, hayvan ve bitkilerin yapısını ve bu yapıyı oluşturan türlü organlar arasındaki ilişkileri araştıran, inceleyen bilim dalıdır. İnsan anatomisi vücudun normal şeklinin, yapısının, vücuttaki organların, organlar arasındaki görev ve yapısal ilişkilerin meydana getirdiği bir kavramdır. İnsan vücudu, hücre denilen en küçük yapısal ünitelerin oldukça karmaşık fonksiyonları yapabilecek şekilde birliktelik oluşturmasıyla meydana gelmiştir. Hücrelerin grup hâline gelmesiyle dokular, dokuların belli bir işlevi yerine getirmek için birleşimiyle organlar meydana gelir. Yapısal farklılıkları olan organların bir arada olmasıyla da işlevsel bütünlüğe sahip olan sistemler oluşur. İnsan anatomisi bu yapıların işlevlerini ve diğer yapılarla bağlantılarını ortaya koyar.

İnsan anatomisi içinde yapısal farklılığa neden olan unsurlar cinsiyet, yaş, ırk, genetik etkenler ile çevresel etkenlerdir. Genellikle insan anatomisi incelenirken yetişkin erkek yapısının özellikleri değerlendirilir. Cinsiyetler arasındaki en belirgin özellik üreme organlarındaki farklılıktır. Bununla beraber erkeklerde kadınlara göre daha geniş omuzlar, daha dar olan kalçalar dikkat çeker. Kadınların cilt altı yağ dokusu erkekler için daha kalın olur ve yağ dokusunun vücutta dağılımı da erkeklerden farklıdır. Dağılım erkeklerde daha açısallık, kadınlarda ise yuvarlak hatlı olan vücut yapısına yol açar. İnsan formunun biçimsel oluşumunda iki sistem önem kazanır. Bunlardan birincisi destek vazifesi yapan iskelet sistemi, ikincisi de hareket sağlayan kas sistemidir. Kas dokusu, bir iç yapı olan iskelet sisteminin üzerine örter (Görsel 4.2).

Görsel 4.2: Anatomik duruş ve kas sistemleri

Sanatçı doğanın sadece görünen kısmıyla değil görünmeyen kısmıyla da ilgilenir ve bazen farklı bir gerçeklik anlayışı sunmak için estetikten uzaklaşıp yeniden bilimsel bir uğraşa el atarak insan doğasının gerçekliğini sanat eseri aracılığıyla anlamaya ve anlatmaya çalışır.

Sanat alanında anatomi bilgisi, ressamalar veya heykeltıraşlar için gerçekçi ya da naturalist figürler ortaya çıkarmanın yanında doğanın yasalarını, işleyişini anlamak için eğitimin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Sanatçıların kas ve kemik sisteminin işlevsel anatomisine odaklanan desen, resim ve heykel çalışmalarının 14. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar tıp bilimine önemli katkıları olmuştur. Hatta bu sanatçılar **ecorche** adı verilen "deri altı kas yapısı anatomik çizimleri"nin ortaya çıkmasını sağlamışlardır (Görsel 4.3).

Oran-Orantı

Üç boyutlu insan figürü uygulamalarında boyut ile şekil arasında ilişki kurulurken desen çalışmalarında da kullanılan oran-orantı bilgisine ihtiyaç vardır. İçerisinde insan, hayvan ve doğa öğeleri bulunan figüratif çalışmalara başlamadan önce şematik değerlendirmelere bağlı kalınarak yapılan çizim eskizlerinden yola çıkılmalıdır.

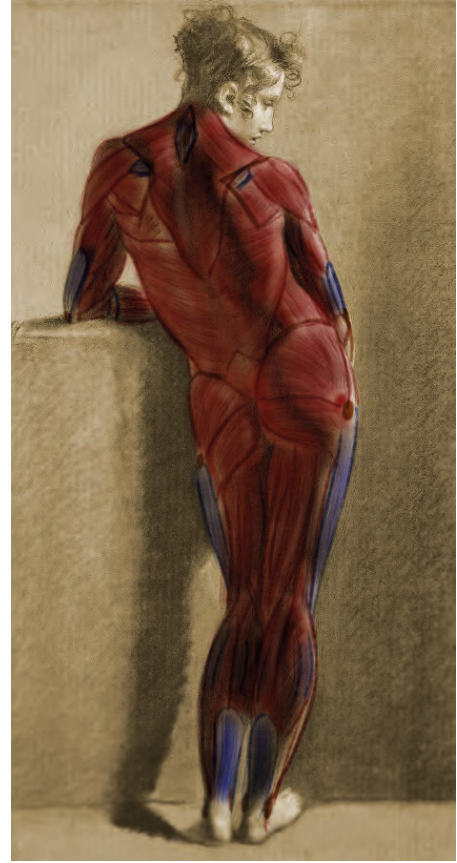
Figüratif heykel çalışmalarında hareketi anlatan fiziksel duruş, ne olursa olsun kas ve iskelet sisteminin imkân tanıdığı oranlarda biçimlendirilebilir. Sağlıklı bir anatominin oranlarında denge ve bütünlüğe aykırı formlar yoktur. Form için sadece bükülme, eğilme veya gerilme söz konusu olabilir. MÖ 280-207 yılları arasında yaşamış Helenistik Dönem filozofu Khryssippos'a göre "Güzellik, vücut parçalarının birbirine oranından oluşur."

Sayısal ve geometrik verilerle ortalamaları alınmış ölçülere dayanarak ideal erkek figürlerinde toplam yüksekliğin başın sekiz katı kadar olduğunu ve omuz genişliğinin de baş yüksekliğinin iki katına karşılık geldiğini söyleyebiliriz. Vücudun diğer parçalarının da kendilerine özgü simetrik oranları vardır. Örneğin çene ile saç arasında kalan yüz mesafesi, bilek ile orta parmak ucu arasında kalan mesafeye eşittir. Ön kolun vücut yüksekliğine oranı 1/4, ayağın topuktan parmak ucuna kadar boyu da 1/6-sı kadardır.

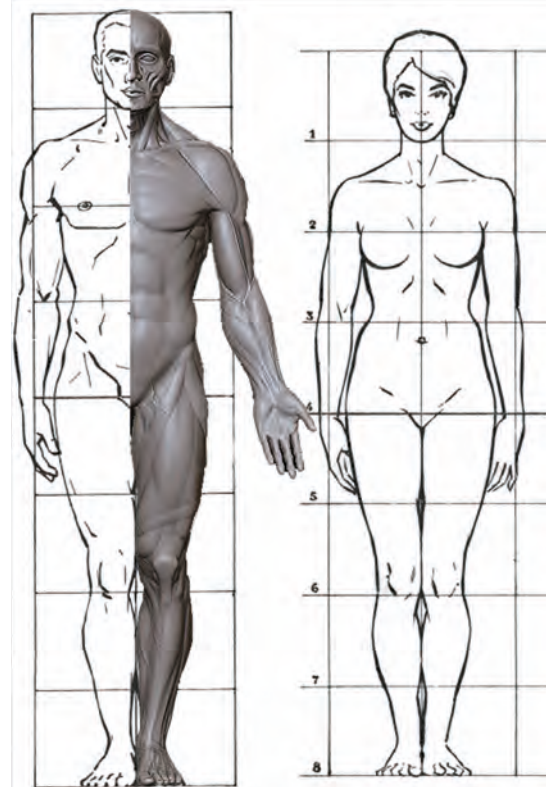
Kadın figürlerinde ise boy daha kısayken baş da erkeklere nispeten daha küçüktür. Omuz ve bel daha dar, kalçalar daha geniş göğüs de daha aşağıdadır (Görsel 4.4).

İnsan figürünün modle edilerek forma dönüştürülmesi ve yorumlanması aşamalarında anatomi çok önemli bir araçtır. Bununla beraber üç boyutlu biçimlendirmeler esnasında kemiklerin biçimini, kas yapısını, proporsiyonlarını ve vücudun mas (kas kitlesi) yapısını bilmek gerekir.

Üç boyutlu uygulamalarda uygulanmak istenen biçim forma dönüştürülürken oran-orantı hesaplamalarını çözebilmek için ahşap kaliperler, kumpaslar ve şerit metreler gibi ölçü araçlarından yararlanılır. Bu araçlar model ve çalışma arasında ölçü alırken parça-bütün uyumunun sağlanmasına, genişlik, yükseklik ve derinlik gibi birim verilerinin sabit kütleler ile uyumlu hâle dönüştürülmesine yardımcı olur. Kısacası açı ve boyutlar ne olursa olsun ölçülebilir değerlerin söz konusu olduğu üç boyutlu uygulamalarda yapı elemanlarının bağlı bulundukları kütle ile oranları bu araçlarla yapılan hesaplar sayesinde kıyaslanabilir.

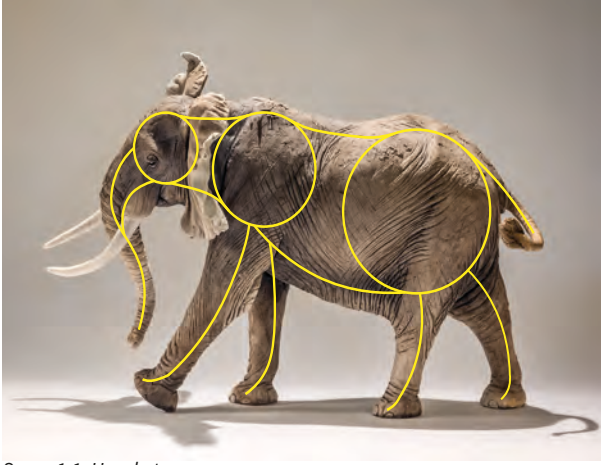

Görsel 4.3: Kadın Ecorche, Pierre-Paul Prud'hon, [Pier Pol Pürüdon (1758-1823)]

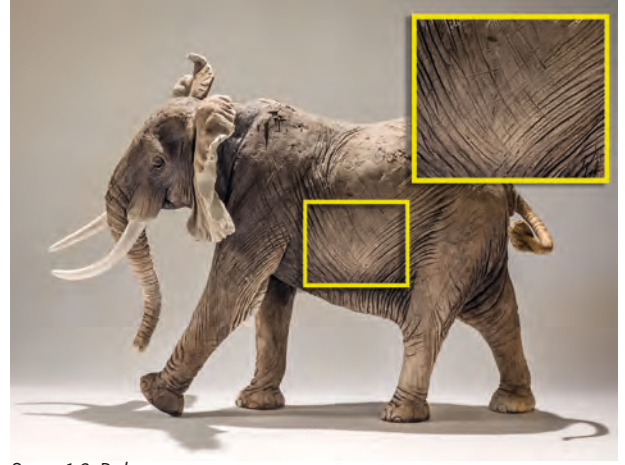

Görsel 4.4: Figürde oran-orantı

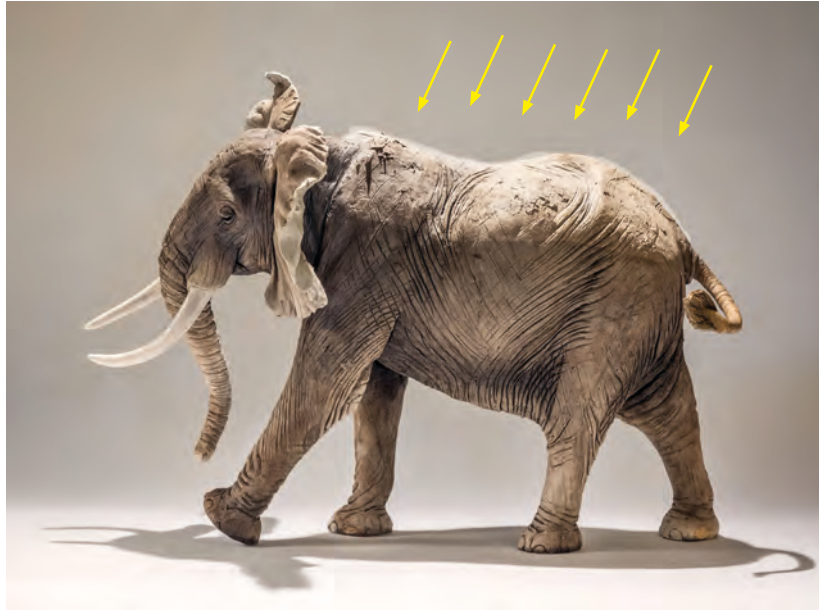
Figürde Hareket, Doku ve Işık

Şema 1.1: Hareket

Şema 1.2: Doku

Şema 1.3: Işık

Uzuvlardan oluşan formlar arasında bütünlük sağlanırken şekil ve boyutların dengeleyici unsurları kompozisyonda büyük önem taşır. Kompozisyonda dengeyi sağlayan unsurlardan birisi hareket yani duruştur. Ağırlık merkezine bağlı kalınarak yapılan figüratif heykel çalışmalarında verilmek istenen hareketteki dinamizm, denge ve bütünlüğü destekler nitelikte olmalıdır. Kompozisyonu oluşturan elemanlar yön ve açılarıyla karışıklık düzeni içinde farklı hareket etkileri yaratabilir (Şema 1.1).

Heykel sanatında kompozisyon incelenirken yüzey dokularının oluşturduğu zıtlıkların parça ve bütünlüğe bağlamlı olduğu görülür. Formun algılanmasında güçlü bir ifade aracı olan doku, çalışmaya istenen plastik izlenimi verebilmek için kullanılan bir unsurdur. Işık sayesinde etki kazanan pürüzlü dış yüzeylerin birbirine eş ya da birbirini tamamlayan dokusal ifadeleri formun tanınmasına, parça ve bütün arasında ilişkiler kurarak varlığın karekterinin yansıtılmasına yardımcı olur (Şema 1.2).

Formların fiziki yapısını ve görsel kimliğini tanımlayabilmek için ışık etkisinin oluşturduğu aydınlık ve karanlık parçaların ilişkisine bakılır. Açık-koyu zıtlıklarından ortaya çıkan hacim ve derinlik hissi, nesnenin karekterinin tanımlanabilmesine olanak sağlarken doğru ışık altında bütün ve bu bütüne ait parçaların ayrıntıları daha net ayırt edilebilir. Varlığın biçim, hacim, hareket, ya da doku gibi elemanlarını çözümleyebilmek için ihtiyaç duyulan en temel kaynak ışıktır (Şema 1.3).

Açık-Kapalı Kompozisyon

Heykel kompozisyonlarında Antik Çağ'dan Modern Dönem'e gelene kadar kütle ve volüme bağlı kalınmıştır. Mısır ve Arkaik Yunan'da heykellerde iç boşluklardan kaçınılmış, kapalı ve katı kütleli heykel çalışmaları gelenek hâline getirilmiştir. Her ne kadar grup heykellerinde veya bir figürün kolları ve bacakları arasında bir takım boşluklar görülse de boşluğun önemi, inşa edilebilir bir madde olarak anlaşılamamıştı (Görsel 4.5).

Özellikle Klasik heykellerde iç boşluklardan olabildiğince kaçınılmıştır. Michael Angelo'nun bu konudaki fikri "İyi bir heykel kapalı olmalıdır, bir tepenin yamacından yuvarlandığında hiçbir parçasını kaybetmemelidir." şeklindedir. Buna karşılık Çağdaş heykel sanatında boşluk yepyeni bir heykel elemanı olarak karşımıza çıkar. Örneğin Henry Moore, heykelin kütlesini oyarak boşluğun kütlenin içine kadar girmesini ve bu boşluğun form elemanı olarak değerlendirilmesini sağlamıştır (Görsel 4.6).

Kapalı ve açık biçim, heykelin çeşitli görsel unsurlarının heykel ile mekân arasında ne tür bir ilişki kurduğunu tanımlayan göreceli terimlerdir.

Kapalı kompozisyonda heykeller sadece dış formlardan oluşmuş, kendi kendine yeten, sınırlı, sakin ve içe dönük bir anlatım sergiler. Açık kompozisyonlarda ise heykelle iç boşlukların girmesi ve iç yapının ortaya çıkarılması çalışmaya yeni bir boyut katarken gergin, büyüme ve gelişime açık, dışa dönük bir ifade kazandırır.

Açık kompozisyon oluşturan sanatçılar doğanın ideal ölçülerle verilmesinden çok, daha derin bir yorumunu yapmayı amaçlar.

Görsel 4.5: Mısır Orta Krallığı'ndan bir firavunun heykeli, MÖ 1919-1885

Görsel 4.6: Uzanmış Figür, Henry Moore, 1957, Tate Gallery, Londra

Uygulanacak Formun Belirlenmesi

Üç boyutlu çalışmalarda kompozisyonu tasarlama aşaması, malzemeye teknik uygulamaya geçmeden önce yapılması gereken ilk iştir. Zaman ve güç kaybını önlemek için plastik problemlerin taslak üzerinde çözülmesi ve formu ararken yeni fikirler üretilebilmesi gerekir. Çalışılacak figür ne olursa olsun ifade elemanları, figür duruş ve detaylarıyla bütünlük içerisinde olmalıdır. Uygulanacak çalışma insan figürü ise taslak aşamasında yeterince araştırma yapabilmek ve figürün üç boyutunu kavramak için anatomik insan maketine bakarak kısa süreli eskizler yapılabilir (Görsel 4.7).

Figüratif heykeller üç boyutlu ve etrafında dönülebilen bağımsız gövdelere sahip oldukları için farklı bakış açılarından bakıldığında farklı görüntüler oluşturur. Bu nedenle uygulamaya geçmeden önce formu her açıdan çözümleyebilmek için yapılan taslak çalışmalarında farklı açılardan da figür eskizlerinin çalışılması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki figüratif heykel çalışmalarının bir yüzey üzerine uygulanmış rölyefler ya da tablolarla olduğu gibi izlenme olanakları sınırlı değildir.

Görsel 4.7: Formun belirlenmesi

Figüratif Çalışmanın İskeletinin Hazırlanması

Uygulanmak istenen kompozisyon, desen etütleri çalışılarak kurgulanıp oluşturulmak istenen boyutlar bu kompozisyona göre tasarlanır. Kompozisyonun duruşuna ve boyutlarına göre armatür oluşturmak uygun malzemeler (profil demir, tel, takoz, sunta vb.) kullanılarak sağlanır. Bu malzemelerle inşa edilen yapı ana çalışmanın uygulanmasına iskelet görevi yapacağı için oluşturulan konstrüksiyon dayanıklı ve destekli olmalıdır.

Tel ve takozlarla oluşturulan iskeletin üzerine kil eklendikçe ortaya çıkan ağırlığı dengede tutabilmek için taşıyıcı profilin kaideye sağlam bir şekilde sabitlenmesi gerekir.

Görsel 4.8: Figüratif çalışmanın iskeletinin hazırlanması

Modelasyon Yöntemiyle Figüratif Heykel Uygulamaları

Farklı bakış açılarıyla yapılan figüratif çalışmalarda formun belirlenmesinin ardından kil ile figüratif heykel uygulamalarına başlamak için kil hazırlama aşamasına geçilir. Tekneler veya kovalar içerisinde uygulamanın hacmine yetecek miktarda ve uygulama yapılabilir kıvamda kil hazırlanır, malzemelere ek olarak, ayrıca malzemeyi istenen şekle getirmek için modelleme araçlarına ihtiyaç duyulur. Bu şekillendirici aletler çeşitli şekil, boyut ve stillere sahiptir ve belirli bir etki yaratmak için modelleme malzemesini kesmek, kazımak veya şekillendirmek için kullanılır.

Heykeltıraşlar genellikle heykel yapım sürecinde onlara yardımcı olması için ahşap modelleme standları kullanırlar. **Modelleme standları**, kil ile model oluşturmada kolaylık sağlaması amacıyla kendi etrafında hareket ettirebilen ve optimum kullanım için yükseltip alçaltılabilen bir çalışma masası türüdür.

Modelasyon yöntemiyle figüratif heykel uygulamalarının gerçekleştirilebilmesi için gerçekleştirilecek çalışmanın boyutlarına uygun modelleme kaidesine yani bir konstrüksiyona ihtiyaç vardır. Bunun için ilk olarak uygun malzemelerle figürün kaide ve iskeletini inşa etmek gerekir. İskeletin inşası tamamlandığında önceden hazırlanmış kil kütleleri iskelet üzerine yüklenip ara ara sıkıştırılarak modelleme işlemine başlanabilir (Görsel 4.9).

Bişimlendirme esnasında kompozisyon elemanlarının kurgulanan tasarımla örtüşmesi, yükseklik, genişlik ve derinliklerin çalışmanın hacmi ile uyumlu olması şartları aranır. Parça ve bütün üzerinde ritim, ahenk, boşluk ve doluluk etkileri doğru oranlarla saptanabilmelidir. Bununla beraber üç boyutlu uygulamalar kompozisyon kavram ve ilkelerinin denge ve bütünlük ilişkisi sağlanarak tamamlanmalıdır.

Görsel 4.9: Çukurova Üniversitesi, Heykel Ana Sanat Dalı Uygulama Atölyesi

Etkinlik

Figüratif heykel modelleme uygulaması

Araç-Gereçler: ahşap plaka, tel, demir profil, keski, çekiç, çivi, takoz, kil ve değişik ebatlarda yontu kalemleri

a

b

c

ç

d

e

Görsel 4.10: İnsan figürü modelleme

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsel 4.10'daki figüratif modelasyon çalışmasını inceleyerek kompozisyonunu oluşturacağınız çalışmanın hareketini belirleyiniz.
2. Modelasyon yöntemi ile figüratif heykel çalışmalarına başlamadan önce desen alıştırmaları yapılarak anatomik çözümlemelerin araştırılması gerekmektedir. Bu nedenle önce uygulamasını yapacağınız figürün desen etütlerini çalışınız.
3. Uygun araç ve gereçler kullanarak iskelet oluşturunuz.
4. Oluşturduğunuz iskelet üzerinde kil ile modelajınızı gerçekleştirirken ritim, ahenk, boşluk-doluluk etkilerini uygulayınız.
5. Uygulamanızda kütle ve hacim gibi unsurlarla çalışmanın düzeni arasındaki ilişkiye dikkat ediniz.
6. Denge ve bütünlüğü sağlamaya dikkat ederek figüratif heykel uygulamanızı tamamlayınız.

Figüratif Çalışmanın Negatif Kalıbının Alınması

Görsel 4.11: Uygulamanın sac plakalarla parçalara ayrılması

Figüratif heykelin kil çalışması tamamlandıktan sonra kalıp alma işlemine geçilecek ise tamamlanan uygulamanın kalıbı alınmadan önce kalıp alma planına uygun olarak çalışmanın parçalara ayrılması gerekir. Bunun için önce bölünecek yüzeyler üzerine çizgiler çekilerek sac plakaların yerleştirileceği yerler belirlenir. Kalıp alma esnasında model üzerine parçalama şeması çizilirken her bir kalıp parçasının kolay ayrılıp kolay birleştirilebilmesi göz önünde bulundurulmalıdır (Görsel 4.11).

Pozitif döküm esnasında negatif kalıbın kullanılacağı unutulmamalıdır. O yüzden parçalı negatif kalıp alma esnasında çıkarılan parçaların kil yüzeyinden kolayca ayrılabilmesi gibi pozitif döküm yapılan malzemeden de kolayca ayrılabilmesi amaçlanır.

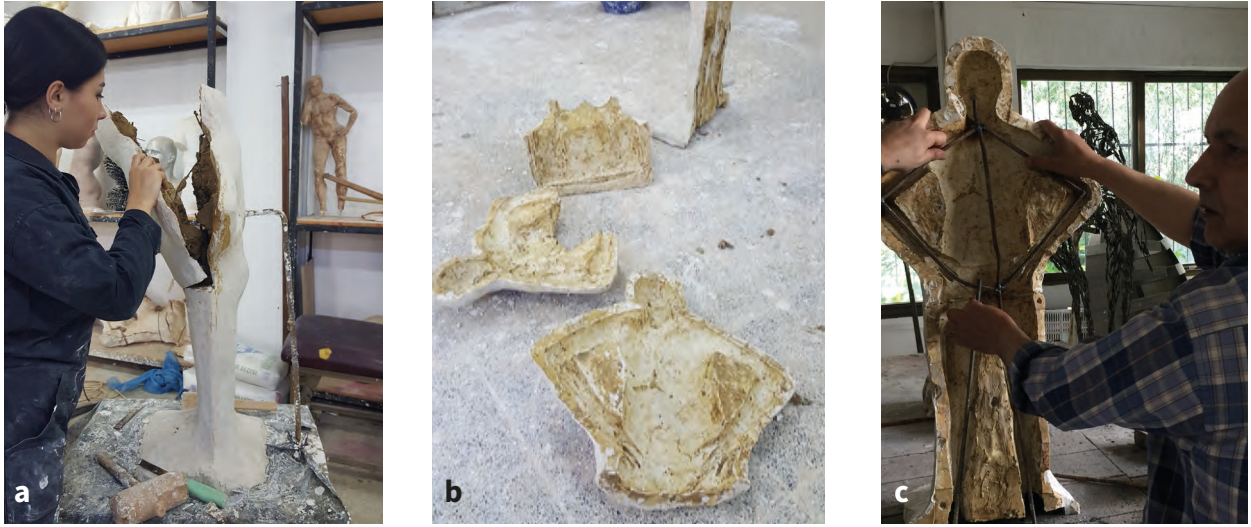
Görsel 4.12: Alçı hazırlanması

Modelaj çalışması kaç parçaya ayrılırsa ayrılсын her parçaya ayrı ayrı kalıp alınır. Kalıbı alınacak parçanın oranları hesaba katılarak geniş ağızlı plastik kaplarda yeterli miktarda alçı karışımı hazırlanır (Görsel 4.12). Kıvama gelen karışım önceden metal plakalar ile kenarları sınırlandırılmış parçanın içine tatbik edilerek yüzeyin tüm dokularına nüfuz etmesi sağlanır. Alçı tabaka iki üç parmak kalınlık oluşturuncaya kadar tatbik etme işlemine devam edilerek donması beklenir. Diğer parçaya geçmeden bir önceki parçanın parçalayıcı sac plakaları sökülüp ve sökülen plakaların altında kalan alçı kenarlara, bir fırça yardımı ile ayırıcı sürülmüş olmalıdır (Görsel 4.13).

Görsel 4.13: Uygulamanın negatif kalıbının alınması

Figüratif Çalışmanın Pozitif Dökümünün Yapılması

Görsel 4.14: Negatif kalıbın açılması ve döküme hazırlanması

Dikkatlice sökülen kalıbın temizlik işlemleri yapılarak yüzeysel parçalar kendi aralarında dış taraflarında keten ve alçı kullanmak suretiyle birleştirilir. Bu işlem yapılırken parça sayısının asgariye indirilmesi ve sonradan döküm aşamasında kolayca biraraya getirilebilmesi amaçlanır.

Figüratif çalışmanın dökümü, alçı malzeme kullanılarak gerçekleştirilecekse bütün hâline getirilen negatif kalıbın içine sığabilecek taşıyıcı bir iskelet yapılmasında yarar vardır. Bu iskelet oluşturulurken demir profiller, çalışmanın yapısına uygun ölçülerde kesilip bükülerek birbirine kaynatılır ve sonradan paslanmasını önlemek amacıyla boyanır (Görsel 4.14).

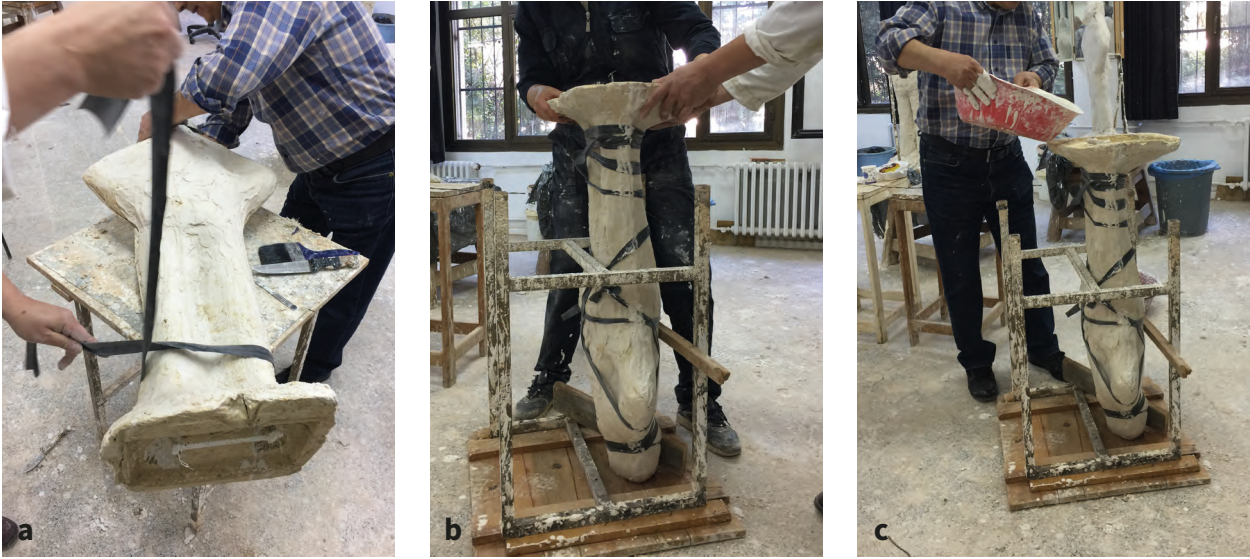

Görsel 4.15: Negatif kalıbın biraraya getirilmesi

Negatif kalıbın içi iyice temizlendikten sonra su ile yıkanır. Yeterli miktarda su emen alçı kalıplardan fazla su, sünger vasıtası ile alınarak kalıpların içine fırça yardımıyla ayırıcı sürülür. Sürülen ayırıcının kıvamına ve kalıp içinde kabarcıklar oluşturmamasına dikkat edilmelidir.

Önceden hazırlanan metal iskeletin kalıp içine yerleştirilmesi aşamasına gelindiğinde negatif yüzeylerden birinin içine 2 cm kalınlığında alçı dökülür. Bu döküm, metal iskeletin çalışmanın yüzeyine temas etmesini önlemek amacıyla yapılır. Negatif parçanın içine fazla alçı dökerek yükselti oluşturulmamalı, son döküm esnasında alçının kalıp içinde ilerleyebilecek boşluklara ihtiyacının olduğu unutulmamalıdır.

Metal iskelet yerleştirilip keten ve alçı ile yapılan ilk döküme sabitlendikten sonra içine ayırıcı sürülmüş diğer negatif blokla biraraya getirilir. Birleştirilen negatif kalıpların kenarlarının tam temas ettiğinden emin olunarak kalıplar birbirine sıkıca bağlanır. Bağlama işlemi sırasında lastik şeritlerin kullanılmasında fayda vardır (Görsel 4.15).

Görsel 4.16: Pozitif döküm uygulaması

Sıkıca bağlanan kalıpların birleşim yerlerine sızdırmazlık sağlaması için bir miktar alçı sürülmesi döküm aşamasında sorun yaşanmasını engelleyecektir.

Döküm yapabilmek için baş aşağı getirilen kalıbın içine uygun kıvamda hazırlanmış alçı dökülür ve alçının kalıp içerisinde tüm boşluklara nüfuz edebilmesi için düşük salınımlı vibrasyon uygulanır (Görsel 4.16).

Görsel 4.17: Pozitif dökümün açılması

Döküm sonrası en az 6 saat kurumaya bırakılan çalışmanın açılması aşamasında iskarpela, tokmak, keski vb. araçlardan yardım alınır. Ölü kalıbın birleşim yerlerinden hareketle parçalanarak açılması işlemi sırasında çok fazla kuvvet uygulanıp orijinal çalışmaya zarar verilmemesine dikkat edilmelidir.

Figüratif çalışma kalıptan tamamen ayrıldıktan sonra temizlenir, kırılan ya da zedelenen yerler varsa alçı ile tamir edilip zımparalanarak tesviye işlemi tamamlanır (Görsel 4.17).

Uygulamanın her aşaması sabır ve sorumluluk bilinciyle gerçekleştirilirken çalışma süresince verilen emek ve çabaya saygı göstermenin bir atölye geleneği olduğu unutulmamalıdır.

Figüratif Çalışmanın Boyama ve Patine İşlemleri

Dökümü yapılan orijinal çalışmanın rötuş ve temizlik işlemleri bitirilip boyamaya hazır hâle getirilmesiyle birlikte boya ve patine işlemlerinde kullanılacak araç-gereçlerin seçimine geçilir.

Uygulamanın son hâlinin izleyici üzerinde uyandıracağı etki, çalışmanın sergileneceği mekân ve ışık ile ilişkisi göz önünde bulundurularak tasarlanır. Yapılan döküm her ne kadar alçı ile gerçekleştirilmiş olsa da uygulanacak boya ve patine işlemleri sayesinde farklı bir malzeme etkisi oluşturabilmek mümkündür. Örneğin uygulama demir veya bronzdan dökülmüş eski bir çalışma gibi görünsün isteniyor ise zemini koyu renk kurşuni boylarla boyanıp kurumaya bırakılır. Zeminine koyu astar atılmış yüzeylerin yükseklik oluşturan çıkıntılarında istenilen metalik boyalar kısmen fırça ya da sünger dokunuşlarıyla hareketlendirilir. Bu patine işlemi sırasında sert ve uyumsuz etkilerden uzak durulmalı, katmanlar arasında yumuşak geçişler yakalanarak uygulamaya oksitlenmiş bir görüntü kazandırılmalıdır. Tercih edilen boyama tekniğinin koşulları da müsait ise çalışmaya son aşamada mat vernik uygulaması yapılabilir (Görsel 4.18).

Görsel 4.18: Boya ve patine işlemleri

Bunları Biliyor muydunuz?

Tarihsel Süreçte Heykelde Figürün Kullanımı

İnsanın kendi bedenini bir nesne olarak görme eğilimi ilk insana kadar uzanan geniş bir tarihsel süreci kapsamaktadır. Bu nedenle sözü edilen tarihsel süreçte insan figürünün heykel sanatında kullanımı, doğayla bütünleşebilme, yakınlık kurma, doğaya hükmetmek ve kontrol etmek biçiminde olmuştur.

Sanat, tarih boyunca uygarlıkların yaşantı biçimlerine uygun gelişme gösterirken bir dönemin kendine özgü üslup özelliklerini yansıtan sanat yapıtları, bulundukları çağın değişen gerçeklik anlayışlarının önemli göstergeleri olmuştur. Bu nitelikleri ile kültür tarihine ışık tutan bu yapıtlar, aynı zamanda uygarlıkların mitoloji, din, tarih, siyaset, matematik, felsefe, mimari, astronomi gibi alanlardaki kültürel birikimlerini bu güne taşıyan en kalıcı ve gerçek belgeleri olmuştur (Görsel 4.19). Üretimleri ilk insan topluluklarının ortaya çıkışı kadar eskilere uzayan bu yapıtlar, zengin anlatım dilleri ve üstün özellikleri ile günümüz insanını bile şaşırtacak niteliklere sahiptir.

Bir iletişim ifadesi sunması açısından doğanın en tanınmış ve işlevsel biçimi insan figürüdür. Bu nedenle her dönemde sanat eğitiminin bir parçası olmaya devam etmiştir.

Görsel 4.19: Peygamber Geremia, Donatello, 1423, Metropolitan Katedrali, İtalya

Etkinlik

Görsel 4.20'de yer alan uygulama aşamalarını inceleyerek tabloda yer alan harf ile verilmiş aşamaları numara ile verilen görsellerle eşleştirerek, eşleşen uygulama aşamalarını ilgili kutucuklara (✓) işareti koyarak belirtiniz.

1.

2.

3.

4.

5.

Görsel 4.20: Figüratif heykel uygulama aşamaları

Uygulama aşamaları	1. Görsel	2. Görsel	3. Görsel	4. Görsel	5. Görsel
A) Modelaj uygulaması üzerinden negatif kalıp alma aşaması					
B) Modelaj uygulaması üzerinden alınan negatif kalıbın açılma aşaması					
C) Birleştirilen negatif kalıba alçı doldurularak pozitif döküm yapma aşaması					
Ç) Pozitif dökümün kurumasından sonra kalıbın açılma aşaması					
D) Rötüş ve temizliği yapılan çalışmanın boya ve patine edilme aşaması					

Uygulamanın boya ve patine işlemleri gerçekleştirilip sergilenecek hâle gelmesiyle birlikte çalışmanın değişik mekân ve ışık koşulları altında değerlendirilmesinin yapılması, kompozisyon eleman ve ilkelerinin ne oranda gerçekleştirilebildiğinin saptanması gerekir. Ayrıca uygulama sahibi, çalışma üzerinde kompozisyon kavramlarının uyumunu vurgulayarak çalışmasını diğer çalışmalar ile mukayese edebilmelidir. Bu karşılaştırma sanatta yeterliliğin geliştirilmesine katkıda bulunurken kişinin becerileri ve deneyimleriyle ne kadar yol katedebildiğini söyleyebilmek açısından büyük önem taşır (Görsel 4.21).

Görsel 4.21: Yapılan çalışmanın diğer çalışmalarla karşılaştırılması

İnceleme

Görsel 4.22'de yer alan heykel çalışmalarını inceleyip "Nasıl bir yol izlenmeli?" bölümünü takip ederek ilerleyiniz.

Görsel 4.22: Figüratif çalışma örnekleri

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsellerde yer alan heykelleri biçim-içerik yönünden inceleyiniz.
2. Görselleri kütle ve hacim gibi unsurlarla çalışmanın düzeni arasındaki ilişki açısından kıyaslayınız.
3. Görsellerde yer alan heykelleri ışık, yön, hareket ve denge özellikleri açısından inceleyiniz.
4. Görsellerde yer alan heykelleri boşluk doluluk etkileri açısından karşılaştırınız

12.4.2. İnsan ve Hayvan Heykellerinde Soyutlama

"Olmuyor, yapamıyorum, zaten başarsam bırakmam gerekir ki başarısız olduğum için yapıyorum."

Alberto GIACOMETTI

İnceleme

Görsel 4.23'te yer alan çalışmada kompozisyon ilke ve elemanlarının nasıl kullanıldığını inceleyiniz.

Görsel 4.23: Yürüyen Adam, Alberto Giacometti, 1960, Paris

Soyutlama Yöntemleri

Soyut: İngilizcede "abstract" diye geçen soyut kelimesi doğa dışı salt biçimleri tasvir etmek için kullanılan bir tabirdir. Yüzey ya da hacim sanatlarında çıkış noktası doğa olan ama ele aldığı biçimleri biçim bozma, sadeleştirme, başkalaşma veya dönüşüm gibi yöntemlerle yeniden yorumlayan yaklaşıma **soyutlama** adı verilir.

Bilinçli ya da bilinçsiz, ilkel topluluklardan günümüze kadar kullanılagelmiş bu yöntem bir bakıma insanın kendisini var olandan uzaklaştırma ifadesidir. Bu sayede yenilik oluşturma ihtiyacını yeni fikir ve hayelleri, başka bir dille yansıtmaya yolunu seçerek yorumlar (Görsel 4.24).

Sanatçılar çalışmalarında soyutlama yaparak yalnızca duygularımızla algılayabileceğimiz görünüşü değil nesnelerin özüne inmeyi amaçlamışlardır. Aynı zamanda bu sanatçılar soyutlama yaparken biçim bozma, sadeleştirme, başkalaştırma ve dönüştürme gibi uygulama yöntemleri geliştirerek özgün ifade olanaklarının sınırlarını genişletmişlerdir.

Biçim Bozma (Deformasyon): Biçimleri olağan görüntülerinden tamamen koparmadan daha güçlü bir etki yakalamak için abartarak sunma yöntemidir.

Sadeleştirme (Stilizasyon): Objelerin doğadaki biçimlerinin şematikleştirilip yalınlaştırılarak betimlenmesi yöntemidir.

Başkalaşma (Metamorfoz): Birbiri ile bağlantısı olmayan biçimleri biraraya getirerek yeni bir form izlenimi oluşturma yöntemidir.

Dönüşüm (Transformasyon): Var olan nesnenin bütün veya parçalar hâlinde tanıdık başka bir nesneye benzetilmesi yöntemidir.

Görsel 4.24: Yaslanmış Figür, Henry Moore, 1938, İngiltere

Araştırma

İki gruba ayrılarak değişik sanatçıların farklı soyutlama yöntemleri ile yapılan figüratif heykellerini web kaynaklarından araştırınız. Bulduğunuz bilgi, belge ve dökümanları grup arkadaşlarınızla paylaşarak bir sunum oluşturunuz.

Görsel 4.25: At Üstünde Adam, Fernando Botero [Fernando Botero (1932)], 1992, Medellin, Kolombiya

Görsel 4.26: Kederli, Franz Metzner [Franz Metzner (1870-1919)], 1913, Orsay Müzesi, Paris

Görsel 4.27: Torso, Jacob Epstein [Cakop Epsitayn (1880-1959)], 1915, Van Gogh Müzesi, Amsterdam, Hollanda

Görsel 4.28: Métamorphose II, Pablo Picasso, 1928, Paris, Fransa

Uygulanan çalışmada fiziki yapı deforme edilerek abartılmış (Görsel 4.25) ya da sadeleştirilerek ayrıntılardan arındırılmış olabilir (Görsel 4.26). Form tanıdık faklı bir şeye dönüşmüş gibi görünebilir (Görsel 4.27) hatta yeni bir form izlenimi de oluşturabilir (Görsel 4.28). Fakat hangi soyutlama yöntemi kullanılırsa kullanılsın estetik ilkeleri gözetilen belli bir düzene ve geometrik bir kurguya sahip olmalıdır. Formun rastlantı ya da tesadüfler sonucu ortaya çıkması beklenemez.

Soyut uygulamalarda, somut çalışmalarda da olduğu gibi üç boyutlu cisimler arasında benzerlikler aranırken zıtlık ve egemenlikler karşılaştırılıp boyutların oranları birbiriyle kıyaslanır. Doku ya da birim oluştururken tekrar ve zıtlıklar arasında denge yakalanarak bütünlük oluşturulur.

Kişi yaptığı çalışmayla ilgili biçim, doku, ışık, birim vb. elemanların oluşturduğu zıtlıkların bütünlük ve uyumunu açıklayabilmelidir. Ayrıca izleyici, yapılan bu uygulamanın oran, hareket, ritim, denge vb. ilkelere bağlı kalınarak oluşturulduğu ayırımına varabilmelidir. Bütün bu unsurlara diğer üç boyutlu çalışmalarda olduğu gibi tasarım aşamasında çözüm aranmalı ve çalışma tasarım belirlendikten sonra plastik forma dönüştürülmelidir.

Heykellerin doğanın tasvirinden kurtulup form denemelerine dönüşmesiyle oluşturulan yeni biçim, figürde de soyutlamaya yönelişin bir göstergesi olmuştur. Sanatçı, çalışmalarında insan figürlerinin biçimini bozarken onu sınırlarının dışına çıkarmakta ve aynı zamanda onun dışında var olan şeylerle arasında birtakım yakınlıklar bulunduğunu göstermektedir. Alışlagelmiş tepki olarak ortaya çıkan bu durum, bilinçli olarak anatomik bilgileri bir kenara bırakıp sanatçının figüre yüklediği anlama bürünmesine sebep olur.

Okuma Parçası

Mustafa BULAT (Sarıyahşi-Aksaray, 1964)

1964 yılında Aksaray'ın Sarıyahşi ilçesinde doğdu. Daha çocuk yaşlarda kil ile insan ve hayvan figürleri yapan, köprüler inşa eden Bulat, gelecekteki eğiliminin sinyallerini vermeye, öğretmenlerinin dikkatini çekmeye başlamıştı. İlkokulun ardından ortaöğrenimini Ankara'da tamamlayan, güzel sanatlar mezunu olan abisinin de desteklediği sanatçı Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümünün sınavına girdi ve bu sınavı kazandı.

Hareketli bir üniversite hayatının ardından lisansüstü, sanatta yeterlilik ve özel öğrenci eğitimleriyle kendi disiplinlerini oluşturan sanatçı Erzurum'a giderek 1998-2002 Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölümünü kurdu ve 1998-2008 yılları arasında Heykel Bölüm Başkanı oldu. 1999-2002 yılları arasında Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Dekan Yardımcısı olan ve 2014 yılında Profesör ünvanı alan Bulat, hâlen Atatürk Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir (Görsel 4.29, 4.30, 4.31, 4.32).

Bugüne dek onlarca ulusal ve uluslararası workshop, organizasyon, sempozyum, karma ve kişisel sergiye katılan ve ödülleri alan sanatçının Türkiye ve K.K.T.C'de birçok heykel çalışması bulunmaktadır.

Nesnelere farklı kavramlar yükleyen sanatçı, bildik biçimlerin "mekân" ve "uzam" içerisinde varlıklarını sorgular. Biçimlerin var olan değerlerini, yeni düşünce ve kavramlarla yeni simgelere, formlara ve kompozisyonlara dönüştürdüğü heykelleriyle anlatır.

Bulat, sanatçıyı "Yaşadığı toplumun kültüründen kuvvet alan ve toplumu peşinden sürükleyen bir lokomotif" olarak tanımlar.

Heykel yapmayı bir yaşam biçimi hatta var oluş sebebi sayan sanatçı, üç boyutlu çalışmanın kendisi için daha tatmin edici ve doyurucu olduğunu söylemekte, Anadolu coğrafyasının zengin kültür mirasından aldığı tecrübeyi öğrencilerine aktarmaya devam etmektedir.

Görsel 4.29: Mustafa Bulat

Görsel 4.30: Hesaplaşma III, Mustafa Bulat, 2004

Görsel 4.31: Zaman İnsan III, Mustafa Bulat, 2012

Görsel 4.32: Bekleyiş I, Mustafa Bulat, 2007

Etkinlik

Modelasyon yöntemiyle insan figürü soyutlama uygulaması

Araç-Gereçler: ahşap plaka, tel, demir profil, keski, çekiç, çivi, kil ve değişik ebatlarda yontu kalemleri

Görsel 4.33: İnsan figürü soyutlama uygulaması

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsel 4.33'teki soyut figüratif modelasyon çalışmasını inceleyerek araç-gereçlerin hangi aşamalarda nasıl kullanıldığını gözlemleyiniz.
2. Modelasyon yöntemi ile figüratif heykel çalışmalarına başlamadan önce desen alıştırmaları yapılarak anatomik çözümlemelerin araştırılması gerekmektedir. Bu nedenle önce soyutlama yapacağınız figürün desen etütlerini çalışınız.
3. Farklı malzeme, araç ve gereçler kullanarak iskelet oluşturunuz.
4. Modle ettiğiniz uygulamada kütle ve hacim gibi unsurlar ile çalışmanın düzeni arasında ilişki kurunuz.
5. Denge ve bütünlüğü sağlamaya dikkat ederek figüratif heykel uygulamanızı tamamlayınız.

Kontrol Listesi

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan, kazandığınız beceriler için EVET, kazanamadığınız beceriler için HAYIR kutucuğuna (✓) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	EVET	HAYIR
1. Soyutlama yapacağınız insan figürünün desen etütlerini çalıştınız mı?		
2. Modelinizi uygulamak için iskelet oluşturdunuz mu?		
3. Uygulamanızda kütle ve hacim gibi unsurlarla çalışmanın düzeni arasında ilişki kurdunuz mu?		
4. Tamamladığınız uygulamada denge ve bütünlük sağlayabildiniz mi?		

Değerlendirme

Değerlendirme sonunda “HAYIR” şeklindeki cevaplarınızı bir kez daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “EVET” ise bir sonraki uygulamaya geçebilirsiniz.

Sanatçı iç dünyasını ve hayal gücünü harmanlayarak özgün bir ifadeyle çalışmasını plastik forma dönüştürür. Kendi evreninde yorumladığı verileri estetik bir düzenle yeniden bir araya getirir. Hatta kimi zaman doğada hareket kabiliyetine sahip diğer canlıları da gözlemleyerek soyut biçimlere dönüştürebilir. Bu canlılar hem çok çeşitli hem de çok farklı karakteristik özelliklere sahip oldukları için sanatçıya geniş bir plastik ifade zenginliği sunar.

Etkinlik

Modelasyon yöntemiyle hayvan figürü soyutlama uygulaması

Araç-Gereçler: ahşap plaka, tel, demir profil, keski, çekiç, çivi, kil ve değişik ebatlarda yontu kalemleri

a

b

c

ç

d

e

Görsel 4.34: Hayvan figürü soyutlama uygulaması

Nasıl bir yol izlenmeli?

1. Görsel 4.34'teki figüratif modelasyon çalışmasını inceleyerek kompozisyonunu oluşturacağınız çalışmanın hareketini belirleyiniz.
2. Modelasyon yöntemiyle hayvan figürü soyutlamalarına başlamadan önce desen alıştırmaları yaparak tasarımınızı soyut biçimlere dönüştürünüz (Seçtiğiniz hayvanın gerçek biçiminden yola çıkınız.).
3. Araç ve gereçlerin hangi aşamalarda nasıl kullanıldığını gözlemleyiniz.
4. Farklı malzeme, araç ve gereçler kullanarak iskelet oluşturunuz.
5. Modle ettiğiniz uygulamada kütle ve hacim gibi unsurlar ile çalışmanın düzeni arasında ilişki kurunuz.
6. Denge ve bütünlüğü sağlamaya dikkat ederek figüratif heykel uygulamanızı tamamlayınız.

Soyutlama Çalışmasından Negatif Kalıp Alma

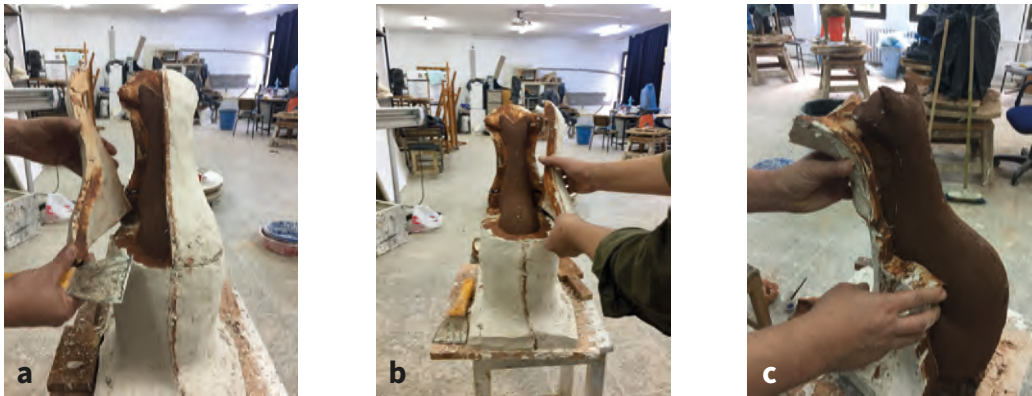
Tamamlanan uygulama negatif kalıp alma aşamasına geldiğinde kaç parçalı kalıbın alınacağı tasarlanıp her parçanın bölümleri çalışma üzerinde çizilerek gösterilir. Parçalara ayırma işlemi sırasında bu parçaların kolay sökülebilmesi ve pozitif döküm esnasında sorunsuzca bir araya getirilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Görsel 4.35: Negatif kalıp alma aşamaları

Önceden hazırlanmış sac plakalar ile parçalanacak bölümlerin çizgileri üzerinden set örülerek her parça için ayrı ayrı kalıplama işlemine geçilir. Bu işlem sırasında alçı miktarının parçanın ölçüleri göz önünde bulundurularak hazırlanması gerekir.

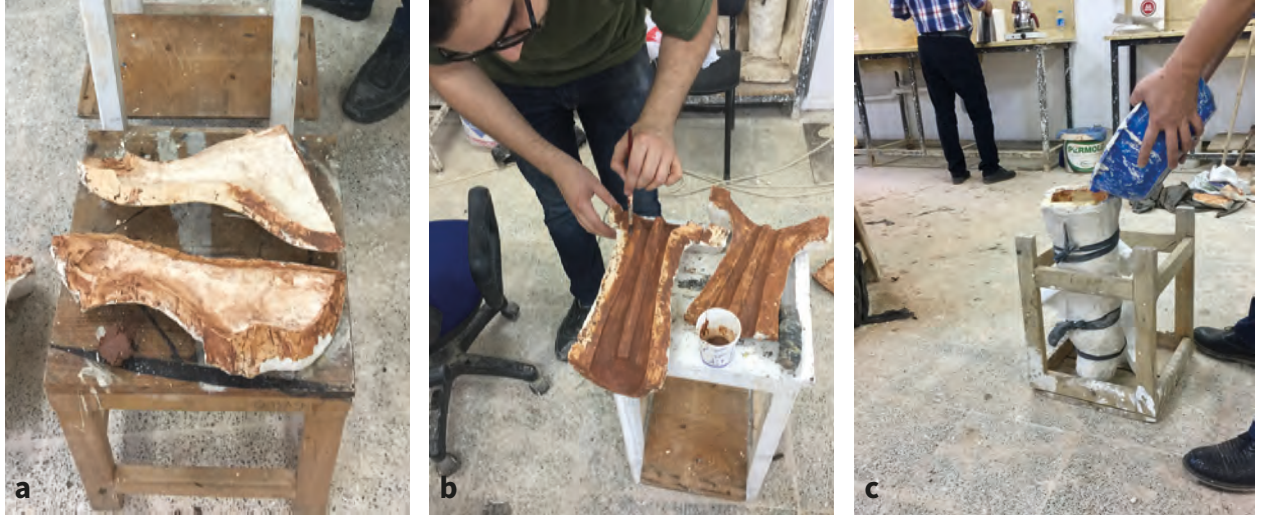
Kalıplama işlemi sırasında kalıbı alınacak parçanın dışına alçı taşıma ihtimaline karşı diğer yüzeylerin üzerinin naylon ile örtülmesinde yarar vardır. Kalıbı alınan her parçanın kuruması beklenmeli, kuruyan parçaların temas ettiği metal plakalar sökülerek bu parçaların kenarlarına ayırıcı sürülmelidir. Bu işlem daha sonra yüzeylerin kolayca ayrılabilmesi için yapılır ve tüm parçaların kalıbı alınana kadar devam eder (Görsel 4.35).

Görsel 4.36: Negatif kalıbın açılması

Negatif kalıp alma işlemi tamamlandıktan sonra alçı iyice kuruduktan sonra kalıp, iskarpela veya spatula vasıtası ile birleşim yerlerinden esnetilerek açılır. Kalıp açılırken öncelikle sorunsuzca ayrılacak parçalardan başlanmalı ve bu işlem sırasında kalıp parçalarına zarar verilmemeye çalışılmalıdır (Görsel 4.36).

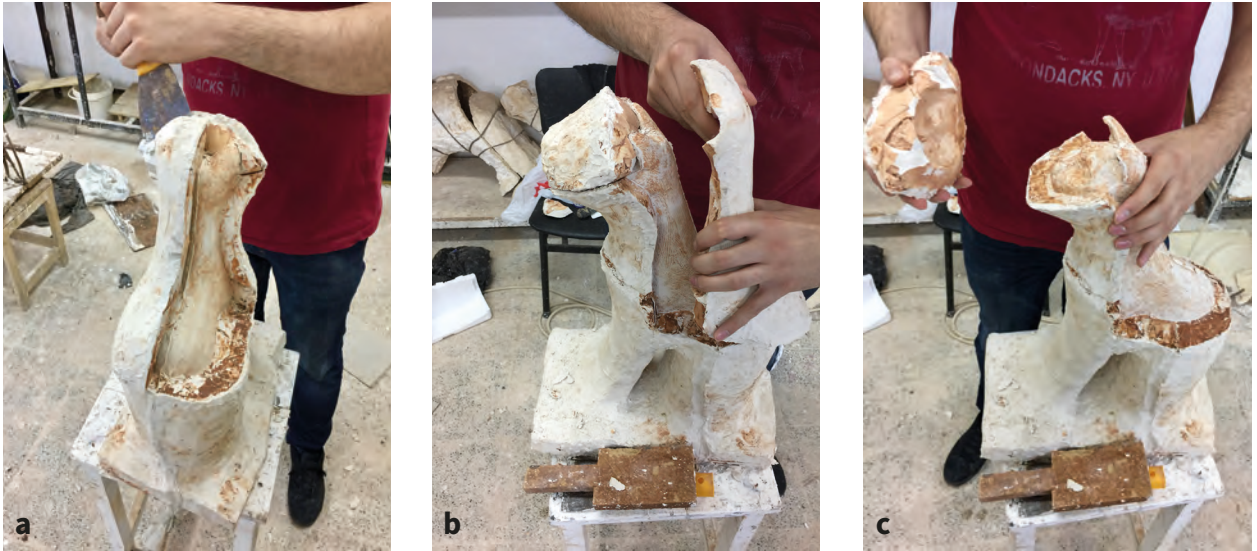
Soyutlama Çalışmasından Pozitif Döküm Yapma

Görsel 4.37: Pozitif döküm yapma aşamaları

Açılan kalıp, tüm parçalarının içi iyice temizlenip yıkandıktan sonra ayırıcı (sabun, kil, yağ vb.) sürülerek döküm hazır hâle getirilir. Muntazam bir şekilde biraraya getirilen negatif kalıp parçaları, esnek lastik şeritlerle sıkıca bağlanır. Döküm esnasında sızdırma ihtimaline karşı biraraya getirilen kalıbın birleşim yerlerinin bir miktar alçı ile sıvanarak kapatılmasında yarar vardır.

Birleştirme ve bağlama işleminin ardından baş aşağı çevirilen negatif kalıp, kenarlarından desteklenerek sabitlenir. Negatif kalıbın iç hacmini dolduracak miktarda alçı hazırlanarak döküm işlemine geçilir. Bir miktar alçı, kalıbın içine döküldükten sonra kalıp sağa ve sola yatırılarak sıvı alçının kalıbın tüm ayrıntılarına nüfuz etmesi sağlanır. Bu işlemin ardından kalan alçı da boşaltılarak kalıp doldurulur ve alçı kurumaya yakın dolum yapılan yüzeyden düzeltilerek tesviye edilir (Görsel 4.37).

Görsel 4.38: Pozitif dökümün açılması

En az altı saat kurumaya bırakılan alçının tamamen kurduğuna emin olduktan sonra bir yüzey üzerinde kalıp açma işlemine geçilebilir. Yine diğer kalıp açma işlemlerinde olduğu gibi ıskarpela, tokmak, keski vb. araçlarla kalıp birleşim yerlerinden açılarak orijinal döküm ortaya çıkarılır (Görsel 4.38).

Çalışmanın birleşim yerleri tesviye edilerek kırılan ya da zedelenen yerleri varsa bir miktar alçı hazırlanarak tamir edilir. Rötüş ve temizlik işlemlerinin ardından çalışmanın boya ve patine uygulamalarına geçilebilir.

Görsel 4.39: Boya ve patine uygulaması

Rötuşlanıp pürüzleri giderilen uygulamanın istenen görsel etkiye sahip olması için boya seçimi yapılırken çalışmanın karakteristik özellikleri ve fiziki yapısı göz önünde bulundurulmalıdır. Boyama işlemiyle hareket ve ifadeyi güçlendirecek unsurlar aranıyorsa boya ile birlikte patine işlemine başvurulabilir. Bir çeşit eskitme yöntemi olan patine ile formlar üzerinde açık-koyu efektleri oluşturularak korozyona uğramış yüzey etkisi verilebilir. Ayrıca yine bu açık-koyu espaslar sayesinde çalışma yüzeyinde suni bir ışık hissi uyandırılabilir.

Patine işleminin doğal ve etkili görünmesini sağlamak için içbükey ve dışbükey formların iklim şartlarından etkilenme şekilleri gözlemlenmelidir.

Akrilik, sentetik, selülozik veya toprak boyalar kullanılarak gerçekleştirilebilen boya ve patine işlemleri için uygun araç-gereçlerden aşamalı olarak yardım alınır. İlk kat için çalışma yüzeyine sürülen boyalar astar vazifesi de göreceği için su ve nemden etkilenmeyen kapatıcı boyalar olmalıdır. İkinci aşamada patine edilecek boyalar uygulanırken astarın zarar görmemesi, patinenin astar üzerine rahatça sürülüp silinmesine olanak sağlaması gerekir.

Boya ve patine işlemleri sırasında açık-koyu değerlerinin görsel etkisi, farklı renk ve tonlardaki bu boya katmanlarının tersine kullanılmasıyla da değiştirilebilir

Ölçme ve Değerlendirme

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1. Figüratif heykellerde formu belirlerken farklı açılardan da çalışması yapılmalıdır.
2. Pozitif dökümün açılmasının hemen ardından ve temizlik işlemi yapılır.
3. Üç boyutlu uygulamalarda yükseklik, genişlik ve derinliklerin çalışmanın ile uyumlu olması şartı aranır.
4. Üç boyutlu uygulamalar, kompozisyon kavram ve ilkelerinin ve bütünlük ilişkisi sağlanarak tamamlanır.
5. Uygulaması tamamlanan her çalışmada kompozisyon ve'nin ne oranda gerçekleştirilebildiğinin saptanması gerekir.

B) Aşağıda numaralar ile verilen görselleri harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.

6. Aşağıda numaralar ile verilen görselleri inceleyerek harf ile verilen açık ve kapalı form özelliklerine uygun ifadelerle eşleştirerek tablo üzerinde (✓) işaretleyiniz.

1. Görsel

2. Görsel

Kapalı ve Açık Form Özellikleri	1. Görsel	2. Görsel
A) Sınırlı ve sakindir.		
B) Gergin ve dışa dönüktür.		
C) Katı ve gelenekseldir.		
Ç) Büyüme ve gelişime açıktır.		
D) Sadece dış formlardan oluşur.		
E) İç formları da vardır.		

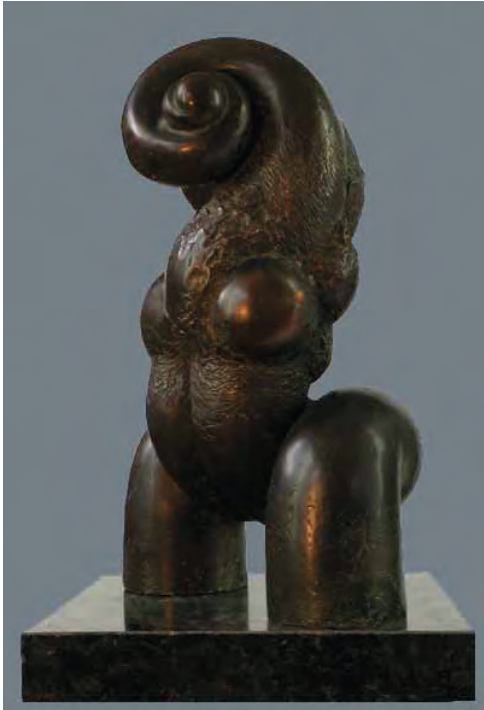
7. Aşağıda numara ile verilen figüratif heykel görsellerini harf ile verilen soyutlama yöntemleriyle eşleştirerek eşleşen kavramların harflerini numaraların yanındaki kutucukların içine yazınız.

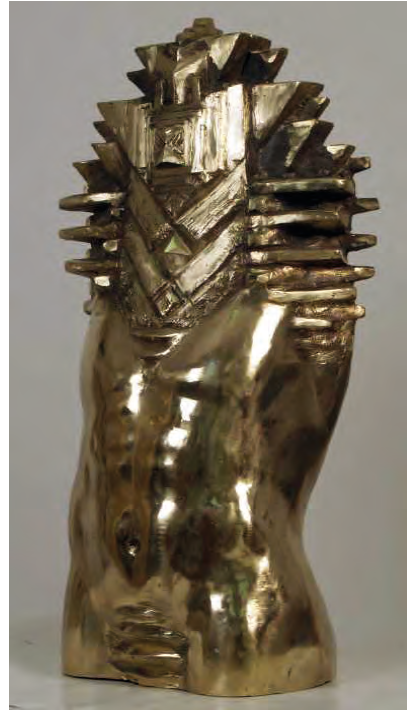
1. ☐

2. ☐

3. ☐

4. ☐

A) Reformasyon

B) Metamorfoz

C) Transformasyon

Ç) Stilizasyon

D) Deformasyon

E) Mobilizasyon

C) Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili boşluklara yazınız.

8. Anatominin tanımını yapınız.
9. Heykel uygulamalarında form üzerinde doku etkisini açıklayınız.
10. Negatif kalıp nasıl alınır? Açıklayınız.
11. Pozitif döküm nasıl yapılır? Açıklayınız.
12. Boya ve patine işlemleri sırasında ne tür boyalar kullanılır?
13. Heykel soyutlamalarında sanat eleman ve ilkelerinin nasıl kullanıldığını açıklayınız.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

14. İdeal erkek figüründe başın toplam yüksekliğe oranı nedir?

- A) 1/6 B) 1/7 C) 1/8 D) 1/9 E) 1/10

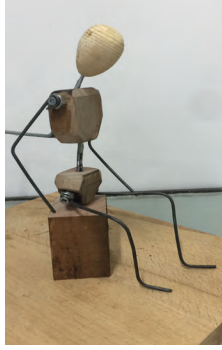
15. Pozitif dökümün kuruma süresi en az kaç saat olmalıdır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 6

16. Aşağıdaki görsellerden hangisi figüratif heykel çalışması için oluşturulmuş bir iskelettir?

A)

B)

C)

D)

E)

17. Aşağıdaki heykellerden hangisi modelasyon yöntemiyle yapılmıştır?

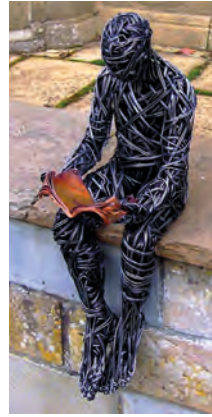
A)

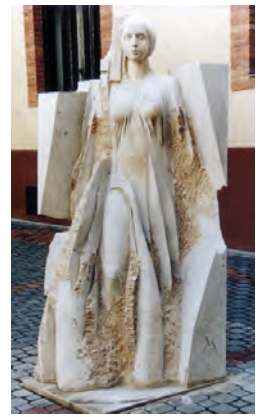
B)

C)

D)

E)

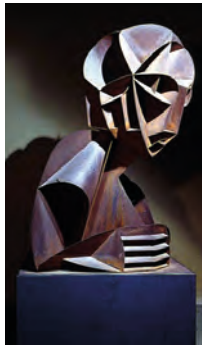
18. Aşağıdaki heykel kompozisyonlarından hangisi kapalı forma örnek verilebilir?

A)

B)

C)

D)

E)

19. Aşağıdaki figüratif heykellerden hangisi sadeleştirme (stilizasyon) yöntemi ile yapılmıştır?

A)

B)

C)

D)

E)

20. Aşağıdaki hayvan soyutlama çalışması hangi soyutlama yöntemi ile yapılmıştır?

A) Başkalaşma

B) Dönüşüm

C) Sadeleştirme

D) Biçim bozma

E) Düzeltme

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları veya faaliyetleri geri dönerek tekrarlayınız.

Öz Değerlendirme

Adı ve Soyadı :
Sınıfı :
Numarası :

Tarih:.....

Öğrencilerin Değerlendirileceği Davranışlar	Dereceler		
	Hiçbir zaman 5 puan	Kısmen 15 puan	Her zaman 20 puan
Çalışma öncesi uygulamaya yönelik bilgi ve teknoloji kaynaklarını araştırmalarım için kullandım.			
Kompozisyon öge ve ilkelerini kullanarak konuya uygun eskiz hazırladım.			
Bu çalışmada kullanılan malzeme, araç-gereç, yöntem ve tekniklerini bilerek çalıştım.			
Kompozisyon öge ve ilkelerini kullanarak özgün tasarımlar oluşturdum.			
Bu çalışmayı verilen sürede tamamladım.			
TOPLAM			

Yorumlar

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Grup Değerlendirme

Grubun Adı:

Sınıfı:

Yönerge: Aşağıdaki her bir ölçütün ne düzeyde yeterli olduğunu göz önüne alarak grubu değerlendiriniz.

BECERİLER	DERECELER				
	Hiçbir zaman 2 puan	Nadiren 4 puan	Bazen 6 puan	Sıklıkla 8 puan	Her zaman 10 puan
Grup üyeleri birbirleriyle yardımlaşır.					
Grup üyeleri birbirlerinin düşüncelerini dinlerler.					
Grup üyelerinin her biri çalışmalarında rol alır.					
Grup üyeleri birbirlerinin düşüncelerine ve çabalarına saygı gösterirler.					
Grup üyeleri görev paylaşımında bulunurlar.					
Grup üyeleri ulaştıkları sonucu birbirlerine iletirler.					
Grup üyeleri bireysel sorumluluklarını yerine getirirler.					
Grup üyeleri bilgilerini diğerleriyle paylaşırlar.					
Grup üyeleri birbirlerine güvenir ve güven verirler.					
Grup içerisindeki farklı görüşler söz konusu olduğunda ortak uzlaşma sağlanır.					
TOPLAM					

Yorumlar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Cevap Anahtarı

1. ÜNİTE

A)

1. inanca
2. işlevsel, sanatsal
3. kütle
4. düzen

B)

5. 1.C 2.Ç 3.D
6. 1.C 2.D 3.A 4.G

7.	Üslup Özellikleri	1. Görsel	2. Görsel
	A) Özgün ve tek olması	✓	✓
	B) İç mekân	✓	
	C) Dış mekân		✓
	Ç) Kapalı form	✓	
	D) Açık form		✓
	E) Hareket	✓	✓
	F) Doğal ışık		✓
	G) Yapay ışık	✓	
	Ğ) Yontu	✓	
	H)Modelleme		✓
	I) İnşa etme		✓
	İ) Mesaj ve ileti	✓	✓
	J) Dönem özelliği	✓	✓

8. 1. A, D, F
2. C, Ğ, H, I
3. Ç, E, I, İ, B

9.	Kompozisyon öge ve ilkeleri	1. Görsel	2. Görsel
	A) Açık form		✓
	B) Kapalı form	✓	
	C) Işık	✓	✓
	Ç) Doku	✓	✓
	D) Hareket	✓	✓
	E) Boşluk-doluluk	✓	✓

10.	Kompozisyon öge ve ilkeleri	1. Görsel	2. Görsel	3. Görsel	4. Görsel
	A) Zıtlık	✓	✓		✓
	B) Yön		✓	✓	✓
	C) Hareket	✓	✓	✓	✓
	Ç) Ritim	✓	✓	✓	✓
	D) Tekrar		✓	✓	✓
	E) Denge			✓	
	F) Bütünlük	✓	✓	✓	✓
	G) Ahenk			✓	

11.	Kompozisyon öge ve ilkeleri	1. Görsel	2. Görsel	3. Görsel
	A) Boşluk	✓	✓	✓
	B) Modül			✓
	C) Bütün	✓	✓	✓

C)

12. Heykel; mekân içinde üç boyutlu, estetik biçimli kompozisyonlar oluşturmayı amaçlayan görsel bir sanat dalıdır.
13. Günümüzde heykel sanatı birçok farklı disiplini kendi bünyesinde birleştirici bir yol izlemektedir. Seramik, dokuma, metal işleri, cam tasarımı, endüstri tasarımı, mimarlık bunların arasında sayılabilir.
14. Mamut kemiği, kemik külü, kireç taşı, serpantin ve volkanik kaya gibi taş ve kemiklere oyulan, korunma ve büyüsel amaçla yapılan simgesel heykelciklere idol denir.
15. Heykel ve mimarinin iç içe kullanılma geleneği Yunan, Roma, Uzakdoğu, Mısır, Rönesans, Barok gibi birçok uygarlık ve dönemlerde bezeme, kabartma, bitki, hayvan ve insan figürlerinin tasviri şeklinde sanat tarihini zenginleştiren örnekleri ile karşımıza çıkmaktadır.
16. Üslup, bireye özgü yaratıcı bir biçim dili oluşturmaktır.
17. Anıt önemli bir olayın veya kişinin gelecek nesillerce anılması için yapılan, dikkat çekecek büyüklükte, sembol niteliğinde olan yapı ve heykellerdir.
18. Plastik formun oluşum süreçleri görsel eğitim, doğayı gözlem, doğayı analiz eden çizimler, kültürel ve bireysel birikimdir.
19. Betimleme, çözümleme, yorum ve yargı aşamalarını içerir.
20. Uygunluk, benzerlik, egemenlik, yön, oran-orantı, çoklukta birlik, hareket, ritim, zıtlık, bütünlük, koram, tekrar, dönüşümlü tekrar, armoni, denge.

D)

21. C
22. D
23. C
24. E
25. D
26. D
27. A
28. B
29. D

2. ÜNİTE

A)

1. Roma
2. plastik
3. tekli döküm
4. ölü
5. gerçekçi
6. kaliper
7. pozitif döküm
8. çoğaltma
9. patine

B)

10. 1.C 2.A 3.D

11. 1.F, 2.D, 3.B

12.	Üslup Özellikleri	1. Görsel	2. Görsel
	A) Gerçekçi ve idealist bir anlatım	✓	
	B) Hazır veya atık nesnelerle üretim		✓
	C) Geleneksel yaklaşım	✓	
	Ç) Farklı form arayışları		✓
	D) Kapalı, durağan form	✓	
	E) Dayanıklı malzemelerden üretim	✓	✓
	F) Güç ve statüyü temsil	✓	
	G) Çevre ve izleyici ile etkileşim	✓	✓
	Ğ) Eleştirel yaklaşım		✓
	H) Kusursuz güzellik anlayışı	✓	

C)

13. Heykel sanatında baş ile vücudun üst bölümünü (çeşitli oranlarda göğüs ve omuz) gösteren kompozisyonlara büst denir.
14. Heykel sanatında insan başı ve vücudun üst bölümünü gösteren kompozisyonlara büst, bir hayvanın ya da efsanevi bir yaratığın üst kısmının temsiline ise aust denir.
15. Üç boyutlu modelaj çalışmaları için seçilen epoksi, silikon, polyester vb. farklı kalıplama tekniklerinden istenen döküm kalitesini yakalayabilmek için birkaç tanesi birarada kullanılabilir.
16. Üç boyutlu bir başın anatomik özelliklerine göre biçimlendirilmesi için bazı oran-orantı ve birim ölçülerine dikkat edilmesi gerekmektedir. Görsel ifadenin gelişebilmesi, plastik anlatımın güçlendirilebilmesi için hacim, oran-orantı, perspektif, çizgi, bütünlük gibi kompozisyon eleman ve ilkelerine ihtiyaç duyulur. Yüz ve baş yapılarındaki anatomik değişikliklerin özelliklerine göre belirlenen ölçülendirme teknikleri ile doğru bir biçimlendirme yapmak mümkündür. Başın genişlik ve yüksekliği eksen çizgileri üzerinde işaretlenir. Bu, ölçü alma işlemi ile tespit edilir. Baş, yatay üç eksen ile üç bölüme ayrılır. Saç başlangıç noktası, burun altı çizgisi ve çene bitimidir. İki göz arası, bir göz genişliği kadardır. Burun genişliği, iki göz arasındaki mesafeye eşittir. Göz bebeği ve ağız çizgisi, burun kanatları ve göz pınarları aynı hizadadır. Gözü birim olarak aldığımızda ise başın yüksekliği yedi, genişliği beş göz büyüklüğü kadardır.
17. Kalıpların iç yüzeylerine döküm yapılacak malzemenin yapışmaması için uygun ayırıcıların sürülmesi gerekmektedir. Ayırıcı malzemenin sürülmemesi veya hatalı ayırıcı seçilmesi durumunda dökümün kalıptan sağlam bir şekilde çıkarılma olanağı ortadan kalkar. Bu yüzden yapılan çalışmada kullanılan malzemenin

içeriğine uygun, doğru ayırıcının seçilmesi ve ayırıcının uygulanacak yüzeylere boşluk bırakmadan düzgün bir şekilde sürülmesi gerekmektedir.

18. Kalıbı alınan çalışma açılmadan önce alçı kalıbın iyice kuruyup ısısını tamamen dışarı verdiğiinden emin olunmalıdır. Daha sonra ıskarpela, spatula ve tokmak gibi araçlarla çok fazla kuvvet uygulamamaya dikkat ederek kalıp birleşim yerlerinden ayrılabilir. Bu işlem sırasında sürekli aynı noktaya kuvvet uygulamak yerine esnetme işlemi sağdan, soldan, yukarıdan ve aşağıdan dengeli ve sistematik bir şekilde yapılır.
19. Modelin ana hatlarını belirlemek, göz boşlukları, elmacık kemikleri, burun yapısı vb. yüzün karakteristik özelliklerini vurgulamak için oran-orantı ve bazı ölçü birimlerine dikkat edilerek çalışılması gerekmektedir. Bu aşamada kaba hatları ortaya çıkmaya başlayan çalışmanın üzerinde parçaların yerlerini ve açılarını yakalayabilmek için kılavuz çizgiler çekilmesinde yarar vardır. Bütün ve bütüne ait parçaların hacmi kil eklenerek istenilen oranlara ulaşmaya kadar yükseltilir. Kütle genişlemeye ve biçimsel formlar oluşmaya başladığı sırada ölçü takibi yapılarak oranların birbirleriyle olan kıyaslamalarının yapılması gerekir. Kıyaslama yapılırken formun fiziki özelliklerinin modelle birebir uyumunun yakalanması amaçlanırken kaş, saç, sakal gibi ayrıntılar stilize edilerek biçimlendirilir.
- Bütüne dahil tüm parçalar, bütün içerisinde birebir çalışılmalıdır. Başın vücuda oranı, başın hareketi ve parçaların birbirine olan oranları doğru olarak verildiğinde modelin karakterine uygun en yakın ifade yakalanacaktır.

D)

20. A
21. B
22. C
23. E
24. C
25. D
26. C

3. ÜNİTE

A)

1. mask
2. deformasyon

B)

3. 1.F 2.D 3.E

4.	Yontu ve modelaj tekniğine uygun ifadeler	1. Görsel	2. Görsel
A)	Ahşap, taş, mermer gibi sert malzemelerin işlenmesi ile oluşur.		✓
B)	Kil, plastilin, bal mumu gibi yumuşak malzemeler biçimlendirilerek yapılır.	✓	
C)	Kütleden eksiltme yapılarak biçimlendirilir.		✓
Ç)	Çekiç, keski, murç, törpü, eğe gibi malzemeler ile biçimlendirilir.		✓
D)	Ekleme yapılarak biçimlendirilir.	✓	
E)	Yumuşak malzemelerin elle şekil verilerek biçimlendirilmesidir.	✓	
F)	İskelet veya kalıp üzerine yığılarak biçimlendirilir.	✓	
G)	İçten, organik olarak büyüyerek biçimlendirme yapılır.	✓	
Ğ)	Yontu kalemleri, armatür, ebeşuar, turnet gibi malzemeler kullanılır.	✓	

5.	Kütle ve boşluk kavramlarına uygun ifadeler	1. Görsel	2. Görsel
	A) Tek bakışlı bir düzlemden çok, birden fazla görünüm içeren biçimlerdir.		✓
	B) Geleneksel, kapalı form anlayışı ile biçimlendirilir.	✓	
	C) Mekân ile bütünleştirici rol oynar.		✓
	Ç) Katı, durağan ve hareketsizdir.	✓	
	D) Farklı noktalardan bakıldığında değişir.		✓
	E) Bulunduğu mekânla ilişki kuran hareketli, parçalı formlardan oluşur.		✓
	F) Gelenekseldir.	✓	
	G) Modern biçimlendirme anlayışının temelini oluşturur.		✓

C)

6. Maske yapımında bilinen en yaygın malzeme ahşap olmuştur. Taş, ahşap, alçı, kil, bez gibi malzemelerin kullanımı da bölgelere ve uygarlıklara göre değişkenlik göstermiştir. Kağıt, silikon, polyester, cam, gaz beton, metal, atık ürünler gibi malzemelerin kullanımı ile günümüzde yapılan maskların üretim çeşitliliği artmıştır.
7. Gaz beton uygulamalarında kullanılan araç-gereçler diğer yontu uygulamalarında kullanılanlarla benzerlikler gösterirken malzemenin kolay yontulabilir oluşu farklı araçların da kullanılabilmesine olanak sağlar. Kaba hatların belirlenmesinde çekiç, keser, keski, murç vb. araçlardan kontrollü olarak faydalanılır. Iskarpela, metal uçlu gravür oyma takımları, hatta gaz beton yontu uygulamalarında yer yer spatula, kaşık, bıçak gibi farklı materyallerden de yardım alınabilir.

D)

8. E
9. D
10. C
11. A
12. B
13. C
14. D

4. ÜNİTE

A)

1. eskiz
2. rötuş
3. hacmi
4. denge
5. eleman ve ilkeleri

B)

6.	Kapalı ve Açık Form Özellikleri	1. Görsel	2. Görsel
	A) Sınırlı ve sakindir.	✓	
	B) Gergin ve dışa dönüktür.		✓
	C) Katı ve gelenekseldir.	✓	
	Ç) Büyüme ve gelişime açıktır.		✓
	D) Sadece dış formlardan oluşur.	✓	
	E) İç formları da vardır.		✓

7. 1.Ç 2.D 3.B 4.C

C)

8. Anatomi insan, hayvan ve bitkilerin yapısını ve bu yapıyı oluşturan türlü organlar arasındaki ilişkileri araştıran, inceleyen bilim dalıdır.
9. Heykel sanatında kompozisyon incelenirken yüzey dokularının oluşturduğu zıtlıkların parça ve bütünle bağlantılı olduğu görülür. Formun algılanmasında güçlü bir ifade aracı olan doku, çalışmaya istenen plastik izlenimi verebilmek için kullanılan bir unsurdur. Işık sayesinde etki kazanan pürüzlü dış yüzeylerin birbirine eş ya da birbirini tamamlayan dokusal ifadeleri formun tanınmasına, parça ve bütün arasında ilişkiler kurarak varlığın karakterinin yansıtılmasına yardımcı olur.
10. Figüratif heykelin kil çalışması tamamlandıktan sonra kalıp alma işlemine geçilecek ise tamamlanan uygulamanın kalıbı alınmadan önce kalıp alma planına uygun olarak çalışmanın parçalara ayrılması gerekir. Bunun için önce bölünecek yüzeyler üzerine çizgiler çekilerek sac plakaların yerleştirileceği yerler belirlenir. Kalıp alma esnasında model üzerine parçalama şeması çizilirken her bir kalıp parçasının kolay ayrılıp kolay birleştirilebilmesi göz önünde bulundurulmalıdır.
11. Dikkatlice sökülen kalıbın temizlik işlemleri yapılarak yüzeysel parçalar kendi aralarında dış taraflarında keten ve alçı kullanmak suretiyle birleştirilir. Figüratif çalışmanın dökümü, alçı malzeme kullanılarak gerçekleştirilecekse bütün hâline getirilen negatif kalıbın içine sığabilecek taşıyıcı bir iskelet yapılmasında yarar vardır. Negatif kalıbın içi iyice temizlendikten sonra su ile yıkanır. Yeterli miktarda su emen alçı kalıplardan fazla su, sünger vasıtası ile alınarak kalıpların içine fırça yardımıyla ayırıcı sürülür. Birleştirilen negatif kalıpların kenarlarının tam temas ettiğinden emin olunarak kalıplar birbirine sıkıca bağlanır. Bağlama işlemi sırasında lastik şeritlerin kullanılmasında fayda vardır. Sıkıca bağlanan kalıpların birleşim yerlerine sızdırmazlık sağlaması için bir miktar alçı sürülmesi döküm aşamasında sorun yaşanmasını engelleyecektir. Döküm yapabilmek için baş aşağı getirilen kalıbın içine uygun kıvamda hazırlanmış alçı dökülür ve alçının kalıp içerisinde tüm boşluklara nüfuz edebilmesi için düşük salınımlı vibrasyon uygulanır. Döküm sonrası en az 6 saat kurumaya bırakılır.
12. Akrilik, sentetik, selülozik veya toprak boyalar kullanılarak gerçekleştirilebilen boya ve patine işlemleri için uygun araç-gereçlerden aşamalı olarak yardım alınır.
13. Soyut uygulamalarda, somut çalışmalarda da olduğu gibi üç boyutlu cisimler arasında benzerlikler aranırken zıtlık ve egemenlikler karşılaştırılıp boyutların oranları birbiriyle kıyaslanır. Doku ya da birim oluştururken tekrar ve zıtlıklar arasında denge yakalanarak bütünlük oluşturulur. Kişi yaptığı çalışmayla ilgili biçim, doku, ışık, birim vb. elemanların oluşturduğu zıtlıkların bütünlük ve uyumunu açıklayabilmelidir. Ayrıca izleyici, yapılan bu uygulamanın oran, hareket, ritim, denge vb. ilkelere bağlı kalınarak oluşturulduğu ayırımına varabilmelidir.

D)

14. C
15. E
16. B
17. C
18. A
19. E
20. C

Sözlük

A

Amper : Elektrik akımında şiddet birimi.

B

Bezeme : 1.Süsleme. 2. Süs, süsleyen şey.

Bronz : Tunç.

D

Düşün : Duyularla değil zihinsel olarak tasarlanan, biçim verilen, canlandırılan nesne veya olay.

E

Elektrot : Bir elektrolitin içine daldırılan, artısına anot, eksisine katot denilen iki iletken çubuktan her biri.

Eskiz : Taslak.

Espas : Bir resimde nesneler, formlar ve biçimler arasındaki boşluk, mesafe, ara, boşluktaki nesnelerin, formların ve biçimlerin birbirlerine göre ön-arka plan ilişkisi.

F

Figür : Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi.

Frontal : Sanat yapıtında insan vücudunun ve özellikle de omuzdan yukarıyla başın tam ön cepheden betimlenmesi.

G

Girift : Birbirinin içine girip karışmış, girişik, çapraşık.

İ

İdol : Çok tanrılı dinlerde tapınılacak nesne.

İllüzyon : Yanılsama.

İnorganik : Organik olmayan, yapısında karbon içermeyen, cansız, anorganik.

K

Konstrüksiyon : Bir yapıda taşıyıcı nitelikte olan ve bütün imalat veya bir inşaatta bir araya gelip yapıyı oluşturan öğeler bütünü.

Kontrast : Karşıt, karşıtlık.

Korozyon : Metal veya metal alaşımların oksitlenme ya da diğer kimyasal etkilerle aşınma durumu.

L

Lahit : Duvarları taş veya tuğladan yapılmış, üstü taş bir kapakla örtülü mezar.

M

Mandren : El matkapları, torna ve matkap tezgahlarında matkap ucunun takıldığı çelik aparat.

Mas : Herhangi bir cisimde bulunan madde miktarı, kitle.

Medyum : Boya içine karıştırılan yardımcı madde.

Minyatür : Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ısı, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılma-
yan küçük, renkli resim sanatı.

N

Natüralist : Natüralizm akımını benimseyen (kimse).

O

Oksit : Oksijenin bir element veya kökle birleşmesiyle oluşan madde.

Organik : Canlılarla veya canlıların ürettiği maddelerle ilgili olan.

P

Perdah : Maden, mermer ya da ağaç bir yüzeyi pürüzsüz hâle getirme işlemi.

Perspektif : 1. Görünge. 2. Bakış açısı. 3. Nesneleri bir yüzey üzerine görüldükleri gibi çizme sanatı.

Polyester : Tahta üzerine sürüldüğünde koruyucu, parlak bir katman oluşturan poliasidin doy-
mamış alkollere veya glükollere etkimesiyle elde edilen kimyasal madde.

Proporsiyon : Uygunluluk.

R

Ritüel : 1. Ayin. 2. Âdet hâline gelmiş.

S

Selülozik : İçinde selüloz bulunan.

Sentetik : 1. Yapay. 2. Bileşimli.

Serpantin : Bir taş çeşidi.

Sfenks : Mısır'da piramitler yakınında bulunan, insan başlı ve hayvan gövdeli yontu.

Silüet : 1. Karaltı. 2. Gölge.

Stilizasyon : Sadeleştirme.

Sülfür : Kükürdün başka bir elementle yaptığı bileşik.

T

Tasvir : 1. Resim, figür. 2. Yazıyla anlatma, betimleme.

Toksik : 1. Zehirli. 2. Toksik maddeye bağlı olan.

Tork : Motorlu araçlarda güç.

U

Uzuv : Organ.

Kaynakça

1. Osman ERDEN, Tarih Öncesi Dönemden 20'nci Yüzyıla Heykel, Tempo Özel Sayı, 2014, İstanbul
2. Duby GEORGE, Jean-Luc DAVAL, From The Renaissance To The Present Day, Taschen, 2006, Koln
3. Philippe BRUNEAU, Mario TORELLI, Xavier Barral-i ALTET, From Antiquity To The Middle Ages, Taschen, 2006, Koln
4. Constantin BARASCHI, Tratat De Sculptura, Editura Meridiane, 1962, Romania
5. John BERGER, Görme Biçimleri, Metis Yayınları, 1993, İstanbul
6. John DEWEY, Art As Experience, Capricorn, 1934, New York
7. Şeref BİGALİ, Resim Sanatı, Şafak Matbaası, 1984, Ankara
8. PHAİDON Press Limited, Aguste RODİN, 1996, İngiltere
9. Adem GENÇ, Ahmet SİPAHİOĞLU, Görsel Algılama "Sanatta Yaratıcı Süreç", Sergi Yayınları, 1990, İzmir
10. Paul KLEE, Çağdaş Sanat Kuramı, Dost Kitabevi, 2006, Ankara
11. Özi HUNTÜRK, Heykel ve Sanat Kuramları, Hayalperest Yayınevi, 2016, İstanbul
12. Saadettin ÇAĞLARCA, Resim-Heykel Plastik Öğeler, İnkılâp Yayınları, 1999, İstanbul
13. Sezer TANSUÇ, Çağdaş Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, 2012, İstanbul
14. John BOARDMAN, Yunan Heykeli Klasik Dönem, Homer Yayınları, 1995, İstanbul
15. Herbert READ, Sanatın Anlamı, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1974, İstanbul
16. Mustafa BULAT, Modern Sanatta Soyutlama, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2014, Erzurum
17. Mustafa BULAT, Serap BULAT, Nihat S. Sabahat, Barış AYDIN, Antik Çağdan Günümüze Yontu ve Kopya Teknikleri, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2014, Erzurum
18. Derya UZUN AYDIN, Türk Heykel Sanatı ve İlk Heykeltıraşlar, Gece Kitaplığı, 2008, Ankara
19. Önder ŞENYAPILI, Otuz Bin Yıl Öncesinden Günümüze Heykel, Odtü Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş., 2003, Ankara
20. Önder ŞENYAPILI, Görsel Sanatlar ve İletişim, SanatYapım Yayıncılık, 1996, Ankara
21. Gültekin ELİBAL, Atatürk ve Resim-Heykel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1973, İstanbul
22. Kazım ARTUT, Sanat Eğitim Kuramları ve Yöntemleri, Anı Yayıncılık, 2001, Ankara
23. Kazım ARTUT, Enver YOLCU, Vesile AYKAÇ KAPTAN, Turgay ÜNALAN, Meliha YILMAZ, Nihal MACCARIO KURUOĞLU, Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri, Anı Yayıncılık, 2010, Ankara
24. Nevide GÖKAYDIN, Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı, Milli Eğitim Basımevi, 1998, İstanbul
25. Nevide GÖKAYDIN, Temel Sanat Eğitimi, Milli Eğitim Basımevi, 2002, İstanbul
26. Hatice ODABAŞI ASLAN, Grafik'te Temel Tasarım, Yorum Sanat, 2006, İstanbul
27. Enis BATUR, Modernizm Serüveni, Yapı Kredi Yayınları, 1994, İstanbul
28. Yusuf Baytekin BALCI, Nuran SAY, Temel Sanat Eğitimi, Ya-Pa Yayın Pazarlama, 2005, İstanbul
29. Semra AYDINLI, Mimarlıkta Görsel Analiz, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 1992, İstanbul
30. Tefik Fikret UÇAR, Görsel İletişim ve Grafik Tasarım, İnkılâp Yayınları, İstanbul
31. Mehmet YILMAZ, Heykel Sanatı, İmge Kitabevi Yayınları, 1999, Ankara
32. Nuray BAYRAKTAR, Görsel Eğitimde Yaratıcılık ve Temel Tasarım, Nobel Yayın, 2012, Ankara
33. Ernst Hans GOMBRICH, Sanatın Öyküsü, Remzi Kitabevi, 2016, İstanbul
34. Ernst Hans GOMBRICH, Sanat ve Yanılsama, Remzi Kitabevi, 1992, İstanbul
35. Adnan TURANİ, Çağdaş Sanat Felsefesi, Varlık Yayınları, 1974, Ankara
36. Adnan TURANİ, Dünya Sanat Tarihi, Remzi Kitabevi, 2004, İstanbul
37. Adnan TURANİ, Resimde Geometri İşlemleri-Sorunları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1977, İstanbul
38. OCVİRK, STINSON, WİGG, BONE, CAYTON, Sanatın Temelleri Teori ve Uygulama, Karakalem Kitabevi Yayınları, 2015, İzmir
39. Nuriye UZ, Heykelin Dış Mekana Çıkması ile Gelişen Anlayış, Anadolu Sanat Dergisi, 2006, Eskişehir
40. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi (3 Cilt), Yem Yayınları, 1997, İstanbul
41. Semra GERMANER, 1960 Sonrası Sanat, Kabcacı Yayınevi, 1996, İstanbul
42. Gülseren SÜDOR, Temel Sanat Eğitimi, Tıglat, 2006, İstanbul
43. Kayıhan KESKİNOĞLU, Sanat Eğitimi Aşamalı Yöntem, SanatYapım Yayıncılık, 2001, Ankara
44. Latife GÜRER, Gül GÜRER, Temel Tasarım, Birsan Yayınevi, 2004, İstanbul
45. Metin SÖZEN, Uğur TANYELİ, Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitabevi, 2011, İstanbul
46. Megep, Sanat ve Tasarım, Figüratif Heykel, 2013, Ankara
47. Megep, Fotoğraf ve Grafik, Açık-Koyu, Işık-Gölge, 2007, Ankara
48. Megep, Sanat ve Tasarım, İki Parçalı Kalıp ve Model Dökümü, 2013, Ankara
49. Megep, Sanat ve Tasarım, Canlı Modelden Modelaj, 2013, Ankara
50. Megep, Sanat ve Tasarım, Kafa Modeli, 2013, Ankara
51. Megep, Sanat ve Tasarım, Plastik Şekillendirmel, 2013, Ankara
52. Megep, Sanat ve Tasarım, Konstrüksiyon, 2012, Ankara
53. Megep, Sanat ve Tasarım, Soyut Plastik Form Modeli, 2012, Ankara
54. MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Güzel Sanatlar Lisesi 3 Boyutlu Sanat Atölye Dersi Öğretim Programı, 2016, Ankara

Genel Ağ Kaynakçası

<https://www.theparisreview.org/blog/2010/09/30/the-heads-of-franz-xaver-messerschmidt/>
<https://www.atlasobscura.com/articles/tussauds>
<https://thetutorialinstructor.com/facialproportions.html>
<https://www.archdaily.com/342192/changsha-meixihu-international-culture-and-art-centre-zaha-hadid-architects>
<https://www.widewalls.ch/artist/alexander-calder/>
<https://zappeuse.wordpress.com/2016/05/28/rendez-vous-a-lhotel-de-police/>
<http://arkeofili.com/paleolitik-donemden-en-etkileyici-10-venus/>
http://www.nationalgeographic.com.es/viajes/grandes-reportajes/la-acropolis-de-atenas-2_7787/4
<https://www.thelegalpalette.com/home/2018/3/20/brancusi-bird-in-space-is-it-a-bird-or-is-it-art>
<http://www.yasambilimleridergisi.com/makale/pdf/1356289838.pdf>
<http://www.history.com/news/greeks-may-have-influenced-chinas-terra-cotta-army>
<http://iglikavatchinska.com/2016/06/09/donatellos-david-vs-verrocchios-david/>
<https://www.theartstory.org/artist-rodin-auguste.htm>
<https://www.britannica.com/art/sculpture>
<https://www.domusweb.it/en/art/2010/10/06/sculpture-and-space.html>
http://eprints.whiterose.ac.uk/10339/1/Sculpture_and_Space.pdf
<https://www.khanacademy.org/humanities/art-1010/wwi-dada/art-great-war/a/umberto-boccioni-unique-forms-of-continuity-in-space>
<https://picturesinpowell.com/2013/08/30/victorian-monuments/>
https://scholar.google.com.tr/scholar?q=gestalt+teaching+kuram&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar
<https://onedio.com/haber/hic-bu-kadar-yakindan-gordunuz-mu-michelangelo-nun-david-eserinin-yakin-cekimleri-742235>
<http://headforart.com/2016/04/14/composition-in-sculpture/>
<https://www.sophia.org/tutorials/elements-of-art-volume-mass-and-three-dimensional>
<https://learning.blogs.nytimes.com/2015/10/08/analyzing-the-elements-of-art-four-ways-to-think-about-form/>
<http://faculty.smcm.edu/lnscheer/lecture%20web%20pages/208open/open.html>
http://www.academia.edu/30732248/XX._Y%C3%9CZYIL_HEYKEL_SANATINDA_F%C4%B0G%C3%9CRAT%C4%B0F_SOYUT-LAMA
https://www.christies.com/PDF/catalog/2016/CKS12238_SaleCat.pdf
<http://goldenratio.wikidot.com/sculpture>
<http://relativestrengthadvantage.com/ideal-proportions/>
http://www.asosjournal.com/Makaleler/541773482_356%20MUSTAFA%20BULAT.pdf
<https://www.theartstory.org/definition-abstract-vs-figurative-art.htm>
<http://www.artnews.com/2013/04/24/contemporary-abstraction/>
<https://www.britannica.com/art/mask-face-covering/The-functions-and-forms-of-masks>
<http://gundem.me/detail/?id=1897350>
<https://www.prm.ox.ac.uk/nohmask.html>
<https://onlineinpoplar.wordpress.com/2013/10/20/knife-edge-by-henry-moore/>
<http://www.akg-gazbeton.com/gazbeton-nedir>
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/192456>
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/28932>
<https://www.britannica.com/art/Western-sculpture>
<http://www.instructables.com/id/Imitation-Bronze-Effect-for-Clay/>
<https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1180/352348.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
<http://www.instructables.com/id/Silicone-Rubber-Sculpture-Techniques/>
<https://hamishmackie.com/about-hamish/bronze-casting/>
https://www.ancient.eu/Greek_Sculpture/
<https://www.metmuseum.org/blogs/now-at-the-met/2016/ancient-and-modern-colossal-statues>
<http://www.louvre.fr/en/departments/sculptures-en>
<http://www.ideelart.com/module/csblog/post/226-1-abstract-sculpture.html>
<http://www.visual-arts-cork.com/sculpture.htm>
<https://www.smashingmagazine.com/2015/06/design-principles-compositional-balance-symmetry-asymmetry/>
<https://www.modernsculpture.com/bronze-casting-process/>
http://intlkineticartevent.org/?page_id=107
<http://www.visual-arts-cork.com/history-of-art/primitivism.htm>
https://www.metmuseum.org/toah/hd/smpa/hd_smpa.htm
<http://www.edebiyatvesanatakademisi.com/heykel-sanat-uygarliklar/heykel-nasil-yapilir-19175.aspx>
<http://www.instructables.com/id/CREATING-A-FIGURE-ARMATURE-FOR-SCULPTURE/>

Görsel Kaynakça

Görsel 1.1	Komisyon (12.05.2018-17.51)
Görsel 1.2	https://i.pinimg.com/564x/53/70/66/537066fccd6829132da5855caa07ebd7.jpg (12.05.2018-17.30)
Görsel 1.3	https://cdn-sculpturescho.pressidium.com/wp-content/uploads/2013/10/1378768_240835376065472_1393346210_n.jpg (02.03.2018 12.16)
Görsel 1.4	Komisyon
Görsel 1.5	Komisyon
Görsel 1.6	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d9/Porch_of_the_Caryatids_from_angle.JPG (05.11.2018-14.00)
Görsel 1.7	https://images.adsttc.com/media/images/5139/1c66/b3fc/4b17/6f00/00c2/large_jpg/03_Aerial_View.jpg?1362697306 (12.05.2018-18.08)
Görsel 1.8	https://images.adsttc.com/media/images/5139/1c5f/b3fc/4be2/8500/00c1/large_jpg/07_Museum_Atrium.jpg?1362697302 (12.05.2018-18.09)
Görsel 1.9	http://chatlibre.blog.lemonde.fr/files/2006/02/Commis-12e_0601_01.jpg
Görsel 1.10	https://www.berlin.de/special/reise/staedtereisen/1045026-768336.gallery.html?page=1#slide22 (27.11.2018 16.59)
Görsel 1.11	www.richardwjames.com/#/head/
Görsel 1.12	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f7/Willendorf-Venus-1468.jpg/377px-Willendorf-Venus-1468.jpg (02.03.2018-13.27)
Görsel 1.13	https://p5.focus.de/img/fotos/origs1107567/0554996986-w557-h331-o-q75-p5/traxxx-abusimbel-nefertari.jpg (01.06.2018-13.10)
Görsel 1.14	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a7/British_Museum_Egypt_076.jpg (02.03.2018-13.06)
Görsel 1.15	https://www.bluffton.edu/homepages/facstaff/sullivanm/italy/rome/capitolinemuseumtwo/0100sm.jpg (02.03.2018-13.04)
Görsel 1.16	https://templerome.files.wordpress.com/2012/11/img_7780.jpg (26.02.2018-23:53)
Görsel 1.17	https://i0.wp.com/www.guggenheim.org/wp-content/uploads/1912/01/85.3317_ph_web.jpg?w=870 (27.02.2018-09.46)
Görsel 1.18	https://www.publicdomainpictures.net/pictures/200000/velka/les-bourgeois-de-calais-london-1476432427BnD.jpg (27.02.2018-09.53)
Görsel 1.19	https://www.moma.org/d/assets/W1siZiZlslwMTcvMDYvMjlvNDV4aHVwdTJob18xNDQxNzMDMDM2XzczNF9lZWFKX29mX2FfV29tYW4uanBnll0sWyJwliwiY29udmVydCIsli1yZXNpemUgMjAwMHgyMDAwXHUwMDNlIlId/1441734036_734_Head_of_a_Woman.jpg?sha=982867675ecc52be (27.02.2018-10.51)
Görsel 1.20	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fb/Henry-Moore-Arch-0855.JPG (02.03.2018-13.24)
Görsel 1.21	http://brunocatalano.com/ (04.03.2018-14.30)
Görsel 1.22	http://www.bernarvenet.com/ (04.03.2018-14.36)
Görsel 1.23	https://mir-s3-cdn-cf.behance.net/projects/202/bbe54049361061.Y3JvcCwyOTAzLDlyNzIsNTM3LDE3OQ.jpg (12.03.2018-11.30)
Görsel 1.24	https://www.sh-kunst.de/karl-ludwig-schmaltz-makrokern-375/ (04.03.2018-14.30)
Görsel 1.25	http://4.bp.blogspot.com/_ZL9GG5XpXI/RyWU9V-37vI/AAAAAAAABKc/Qi1xy2IfncE/s400/Corby+la+ronde.png (05.03.2018-12.30)
Görsel 1.26	https://atelierholsboer.files.wordpress.com/2015/02/img_2472.jpg (12.04.2018-13.08)
Görsel 1.27	https://i0.wp.com/www.guggenheim.org/wp-content/uploads/1946/01/48.1149_web.jpg?w=270 (12.04.2018-13.09)
Görsel 1.28	http://img.over-blog-kiwi.com/0/93/16/08/20171119/ob_b2536a_img-5762.JPG (12.04.2018-12.48)
Görsel 1.29	https://fibonaccisusan.files.wordpress.com/2015/09/15-39-2.jpg?w=440&h=587 (12.04.2018-12.55)

Görsel 1.30	https://www.trekearth.com/gallery/Europe/Czech_Republic/Bohemia/Prague/Prague/photo1512089.htm (12.04.2018-13.05)
Görsel 1.31	https://www.akilligundem.com/wp-content/uploads/2017/04/al.jpg (12.04.2018-13.27)
Görsel 1.32	https://www.metmuseum.org/toah/images/hb/hb_44.11.2.,3.jpg (05.04.2018-13.08)
Görsel 1.33	https://deskgram.net/p/1848493932615684226_1906760248 (27.11.2018 17:06)
Görsel 1.34	http://www.tate.org.uk/art/images/work/T/T00/T00228_10.jpg (05.04.2018-14.38)
Görsel 1.35	https://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/13/2e/d6/ae/designer-antony-gormley.jpg (05.04.2018-15.37)
Görsel 1.36	http://enacademic.com/pictures/enwiki/68/Donatello%2C_David_%28bronze%29%2C_side_view.jpg (27.11.2018 17:18)
Görsel 1.37	http://valiteratura.blogspot.com/2011/05/andrea-del-verrocchio-1435-1488-e.html (28.11.2018-13.30)
Görsel 1.38	https://www.flickr.com/photos/70125105@N06/14056853021/ (05.11.2018-15.25)
Görsel 1.39	http://2.bp.blogspot.com/-FzZbD8Tut_E/Vn1b5ckZBwI/AAAAAAB0s/1IEefqZeNSQ/s400/3633-004.jpg (02.03.2018-14.50)
Görsel 1.40	http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=4259 (27.11.2018 17:29)
Görsel 1.41	https://news.nationalgeographic.com/content/dam/news/2016/10/11/Chinas-First-Emperor-Terracotta-Tomb/01-China-Emperor-Tomb-Terracotta.jpg (28.02.2018-15.19)
Görsel 1.42	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/04/Golden_Buddha_statue_at_Wat_Traimit.jpg (28.02.2018-15.36)
Görsel 1.43	http://mfas3.s3.amazonaws.com/objects/SC1602.jpg (28.02.2018-16.03)
Görsel 1.44	https://c.pxhere.com/photos/cc/a2/canada_ottawa_place_totem_civilization_native_american-1051589.jpg!d (02.03.2018-15.21)
Görsel 1.45	https://c.pxhere.com/photos/ab/41/photo-163223.jpg!d (03.04.2018-00.34)
Görsel 1.46	https://www.theartstory.org/images20/new_design/bio/bio_rodin_auguste.jpg (03.04.2018-12.37)
Görsel 1.47	https://3.bp.blogspot.com/-za_BVsxGufE/VgmXbBBHktI/AAAAAAAE51M/NmHtt8polpl/s1600/Auguste%2BRodin%2BTutt%2527Art%2540%2B%252848%2529.jpg (10.04.2018-21.00)
Görsel 1.48	https://curiator.com/art/auguste-rodin/danaid-the-source (27.11.2018 22:46)
Görsel 1.49	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7e/L%E2%80%99Homme_au_nez_cass%C3%A9_Rodin.jpg/450px-L%E2%80%99Homme_au_nez_cass%C3%A9_Rodin.jpg (09.04.2018-00.34)
Görsel 1.50	www.talariaenterprises.com/wp-content/uploads/2016/06/512px-The_Cathedral_by_Auguste_Rodin_Rodin_Museum_Paris.jpg (09.04.2018-00.50)
Görsel 1.51	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c5/Le_Penseur_in_the_Jardin_du_Mus%C3%A9e_Rodin%2C_Paris_March_2014.jpg (09.04.2018-00.47)
Görsel 1.52	https://media4.trover.com/T/58517dd3998428685406ea55/fixedw_large_4x.jpg (11.04.2018-13.48)
Görsel 1.53	https://i1.wp.com/thecharnelhouse.org/wp-content/uploads/2015/03/ia802601-us-archive-org-grerus-si00schi_0293-copy1.jpg?ssl=1 (28.02.2018-17.42)
Görsel 1.54	http://www.tate.org.uk/art/images/work/T/T07/T07573_10.jpg (28.02.2018-17.59)
Görsel 1.55	https://i0.wp.com/www.guggenheim.org/wp-content/uploads/1947/01/76.2553.135_ph_web.jpg?w=870 (28.02.2018-17.58)
Görsel 1.56	https://artodyssey1.blogspot.com/2013/08/snail-scott.html (17.03.2018-10.33)
Görsel 1.57	https://catbirdinamerica.files.wordpress.com/2013/09/2013-08-25-13-00-08.jpg?w=700 (12.04.2018-14.27)
Görsel 1.58	www.youngdeok.com/wp-content/uploads/2016/12/IMG_5988.jpg (25.06.2018-13.00)
Görsel 1.59	www.mariomankey.com/img/indoor/starting_over/ego_erectus/ego_erectus_01.jpg (12.04.2018-14.16)
Görsel 1.60	www.artribune.com/wp-content/uploads/2018/04/Santissimi.-Rebirth.-Installation-view-at-White-Noise-Gallery-Roma-2018-1-6.jpg (09.04.2018-13.12)
Görsel 1.61	https://dreamdiscoveritalia.com/wp-content/uploads/2014/11/giambologna-1.jpg (12.04.2018-15.16)

Görsel 1.62	https://www.lempertz.com/uploads/tx_lempertzproject/Lempertz-1043-213-Modern-Art--November-28-2014-Ernst-Barlach-Der-singende-Mann.jpg (10.04.2018-14.17)
Görsel 1.63	https://lifeandmasterpiece.wordpress.com/2015/03/03/monumental-art-donatellos-st-george/ (28.11.2018-14.19)
Görsel 1.64	http://hpsociety.info/news/subirachs.html (28.11.2018-14.29)
Görsel 1.65	https://www.nationalgeographic.com/content/dam/archaeologyandhistory/rights-exempt/history-magazine/2017/01-02/giza-pyramids/giza-plateau-pyramids.jpg (06.03.2018-11.30)
Görsel 1.66	http://londontopia.net/wp-content/uploads/2013/04/DSC01572.jpg (06.03.2018-11.45)
Görsel 1.67	http://gezidiyari.com/wp-content/uploads/Anitkabir-gezi-rehberi-ziyaret-saatleri-giris-ucetli-mi-nere-de-nasil-gidilir.jpg (06.03.2018-11.53)
Görsel 1.68	https://metaconferences.org/ocs/images/Statue-Of-Liberty.jpg (16.03.2018-10.28)
Görsel 1.69- a	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/ba/0_Marcus_Aurelius_-_Piazza_del_Campidoglio_%282%29.JPG/708px-0_Marcus_Aurelius_-_Piazza_del_Campidoglio_%282%29.JPG (17.03.2018-10.22)
Görsel 1.69- b	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a8/Campidoglio_%28Palacio_Senatorio%29_September_2015-1.jpg/600px-Campidoglio_%28Palacio_Senatorio%29_September_2015-1.jpg (17.03.2018-10.35)
Görsel 1.70	https://postcardsfromtheglobe.files.wordpress.com/2013/04/dsc05163.jpg (28.02.2018-13.23)
Görsel 1.71	http://etiktur.com/wp-content/uploads/2014/08/etik_tur_yurtici_gunubirlik_turlar_canakkale.jpg (28.02.2018-13.33)
Görsel 1.72	http://static.panoramio.com/photos/original/35690491.jpg (28.02.2018-19.23)
Görsel 1.73	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/68/Statue_of_BALZAC%2C_made_by_RODIN%2C_Paris.jpg (28.02.2018-14.26)
Görsel 1.74	https://uploads0.wikiart.org/images/henry-moore/three-way-piece-no-2-the-archer-1965.jpg (28.02.2018-14.43)
Görsel 1.75	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0d/Onur_An%C4%B1t%C4%B1.JPG (27.02.2018-19.15)
Görsel 1.76	http://commondatastorage.googleapis.com/static.panoramio.com/photos/original/22661530.jpg (21.02.2018-11.23)
Görsel 1.77	https://isinylmz.files.wordpress.com/2011/11/m-kemal-atatc3bcrk-izmir-s-ic59fc4b1n-yilmaz.jpg (21.02.2018-11.45)
Görsel 1.78	https://nereye.com.tr/wp-content/uploads/2017/05/i%C5%9Ftar-kap%C4%B1s%C4%B1.jpg (21.03.2018-22.20)
Görsel 1.79	https://cooksailing.com/2012/05/07/sea-cloud-april-2012/ (28.11.2018-14.50)
Görsel 1.80	http://europetrip2016.com/wordpress/wp-content/uploads/2016/06/img_1547.jpg (04.04.2018-08.44)
Görsel 1.81	https://vignette.wikia.nocookie.net/genealogy/images/1/11/Vilnius_Cathedral_Facade.jpg/revision/latest/scale-to-width-down/180?cb=20110724040343 (12.04.2018-16.21)
Görsel 1.82	http://3.bp.blogspot.com/-zccT75wlrA0/VYXmp1LKfHI/AAAAAADpE/y7IYSrAmAeY/s320/art%2Bbasel%2B2015%2Bccslifestyle%2Bsergio%2Bcamargo%2Buntitled%2B%2528relief%2Bno.%2B324%-2B%25281970%2529%2Bdavid%2Bzwirner.jpg (26.02.2018-15.24)
Görsel 1.83	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/ff/Albert_Memorial%2C_London_-_May_2008.jpg (26.02.2018-15.06)
Görsel 1.84	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/22/Albert_Memorial_Friese_Collage_-_May_2008-edit1.jpg (12.04.2018-12.46)
Görsel 1.85	http://static.panoramio.com/photos/original/41128794.jpg (12.04.2018-12.16)
Görsel 1.86	http://www.canakkaleili.com/wp-content/uploads/2009/10/%C3%87anakkale-%C5%9Eehitle-Abide-si-r%C3%B6lyef.jpg (09.04.2018-16.54)
Görsel 1.87	https://2.bp.blogspot.com/-lziZN5xaXes/WtZH4JPvyrI/AAAAAABEJg/rjnlvxfqVgoj1M0zslh0QEmBCgIJQi-c1wCLcBGAs/s1600/Jun-Kaneko-Sculpture-Phoenix.jpg

Görsel 1.88	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Trevi_Fountain%2C_Rome%2C_Italy_2_-_May_2007.jpg (09.04.2018-23.02)
Görsel 1.89	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/86/Kelpies.jpg/800px-Kelpies.jpg (11.04.2018-10.01)
Görsel 1.90	Komisyon
Görsel 1.91	http://www.hobievi.com/cache/bb79ed91afef959fb62cf1c7081c447f_220x300_whitespace.png (12.04.2018-11.28)
Görsel 1.92	http://www.ustasanat.com/images/products/00/06/89/689_kucuk.jpg (13.04.2018-15.03)
Görsel 1.93	https://cf.shopee.com.my/file/655450061184ff7d3ddb01ba38c3e896 (15.03.2018-14.00)
Görsel 1.94	https://sc02.alicdn.com/kf/HTB1loQ7JpXXXXbXFXxq6xXFXxX/set-of-3-Ca_liper-Pottery-Clay-Sculpture.jpg (13.04.2018-15.56)
Görsel 1.95	Komisyon
Görsel 1.96	http://st3.myideasoft.com/shop/dh/72/myassets/products/511/1.jpg?revision=1470301391 (20.03.2018-13.00)
Görsel 1.97	https://n11scdn.akamaized.net/a1/org/17/08/02/81/96/67/81/78/11/72/68/80/71332526358339603003.jpg (19.04.2018-10.13)
Görsel 1.98	http://havalieleteriservisi.com/wp-content/uploads/2017/04/Ta%C5%9Flama-makinalar%C4%B1.jpg (22.03.2018-11.00)
Görsel 1.99	http://www.sakaryarehberim.com/pictures/ozelslayt/resim12236.jpg (23.03.2018-14.00)
Görsel 1.100	https://i.pinimg.com/564x/55/5f/d5/555fd54d7e652098f3ae41d52dd8cdd4.jpg (09.04.2018-15.31)
Görsel 1.101	Komisyon-Alberto Bustos
Görsel 1.102	Komisyon-Alberto Bustos
Görsel 1.103	https://media.architecturaldigest.com/photos/56328adb0f017f231baf0ac/4:3/w_670/sagrada-familia.jpg (09.04.2018-16.12)
Görsel 1.104	Komisyon
Görsel 1.105	Komisyon
Görsel 1.106	Komisyon
Görsel 1.107	https://blog.peramuzesi.org.tr/wp-content/uploads/2016/02/PMA_6602-b1.jpg (15.05.2018-15.26)
Görsel 1.108	http://www.ruzgarbisiklet.com/49-thickbox_default/metal-cocuk-bisikleti.jpg (18.06.2018-13.35)
Görsel 1.109	http://www.theworkofgodschildren.org/collaboration/images/9/9c/Tricycle_%28PSF%29.png (18.06.2018-13.22)
Görsel 1.110	https://lh3.googleusercontent.com/proxy/tDiJvKDZc4MPqT4RAD5MpPkhKinUq3favqTjp7GmjNK-oc9rL-2Zs2JlgL47SIN-n7IIDPO2ZOes3l0KvkCs5_q63KmdLhQTr=w530-h398-p-rw (18.06.2018-13.40)
Görsel 1.111	Komisyon
Görsel 1.112	https://hammer.ucla.edu/legacy/image/85/67.jpg (10.04.2018-15.56)
Görsel 1.113	https://turkagram.com/en/wp-content/uploads/2017/02/wassily-kandinsky-tanzkurven-zu-den-t-n-zen-der-palucca-das-kunstblatt-potsdam-vol.jpeg (09.04.2018-14.46)
Görsel 1.114	https://i.pinimg.com/564x/c1/09/b6/c109b689db2e9bdef93b46761db2824f.jpg (09.04.2018-13.56)
Görsel 1.115	https://walker-web.imgix.net/cms/bg2017msg_lg_Spoonbridge_001.jpg?auto=format,compress&w=1920&h=1200&fit=max&dpr=1.5 (14.03.2018-15.00)
Görsel 1.116	http://www.the-art-minute.com/wp-content/uploads/2016/07/9983_o_umberto_boccioni.jpg (04.04.2018-14.20)
Görsel 1.117	Komisyon
Görsel 1.118	https://i0.wp.com/www.guggenheim.org/wp-content/uploads/1916/01/58.1526_ph_web.jpg?w=870 (09.04.2018-13.10)
Görsel 1.119	https://dg19s6hp6ufoh.cloudfront.net/pictures/613049491/large/Archipenko_Dance_1912.jpeg?1469089026 (09.04.2018-22.39)

Görsel 1.120	https://images.curator.com/images/t_x/art/oq6pswz4x88ah4u72hr3/antony-gormley-lost-horizon-2008.jpg (09.04.2018-23.19)
Görsel 1.121	Komisyon
Görsel 1.122	Komisyon
Görsel 1.123	Komisyon
Görsel 2.1	Komisyon
Görsel 2.2	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0a/Nefertiti_berlin.jpg (15.03.2018-09.40)
Görsel 2.3	http://athen.liebieghaus.de/en/images/modules/default/8280a72a.perikles-ornament-3200.jpg (16.05.2018-12.44)
Görsel 2.4	https://images.metmuseum.org/CRDImages/gr/web-large/DP333080.jpg (16.03.2018-00.12)
Görsel 2.5	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/32/Lucius_Verus_-_MET_-_L.2007.26.jpg/518px-Lucius_Verus_-_MET_-_L.2007.26.jpg (16.03.2018-00.31)
Görsel 2.6	https://www.metmuseum.org/toah/images/hb/hb_12.233.jpg (16.03.2018- 00.41)
Görsel 2.7	http://mfas3.s3.amazonaws.com/objects/SC213838.jpg (30.03.2018-14.42)
Görsel 2.8	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/67/Gianlorenzo_bernini%2C_ritratto_di_costanza_bonarelli%2C_1637-38%2C_02.JPG/1200px-Gianlorenzo_bernini%2C_ritratto_di_costanza_bonarelli%2C_1637-38%2C_02.JPG (16.03.2018-00.08)
Görsel 2.9	https://www.heritagedaily.com/wp-content/uploads/2016/02/BUST.jpg (29.03.2018-14.19)
Görsel 2.10	http://www.getty.edu/museum/media/images/web/enlarge/13876301.jpg (15.05.2018-21.18)
Görsel 2.11	http://www.paul-mellon-centre.ac.uk/media/w1060h800/events/roubiliac-pope.jpg (15.05.2018-22.01)
Görsel 2.12	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c7/Voltaire_Houdon_Louvre_RF1426.jpg/450px-Voltaire_Houdon_Louvre_RF1426.jpg (19.03.2018-23.02)
Görsel 2.13	https://mfas3.s3.amazonaws.com/objects/SC212833.jpg (19.03.2018-22.30)
Görsel 2.14	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/30/David_d%27Angers_-_Balzac.jpg/393px-David_d%27Angers_-_Balzac.jpg (20.03.2018-23.04)
Görsel 2.15	https://i.pinimg.com/736x/44/90/cf/4490cf2311a28e27783f87ccb64fc57d--umberto-boccioni-fantasy-art.jpg (12.02.2018-14.00)
Görsel 2.16	https://68.media.tumblr.com/9ea3adf40f0c2c90db0c2efdf908da77/tumblr_o1jvh7RiPI1sijdqzo1_1280.jpg (21.03.2018-00.38)
Görsel 2.17	https://bloximages.chicago2.vip.townnews.com/napavalleyregister.com/content/tncms/assets/v3/editorial/c/52/c529028e-c92a-56dc-a963-8b645d3cf54a/573409257aba4.image.jpg?resize=1200%2C1617 (21.03.2018-00.23)
Görsel 2.18	http://www.tate.org.uk/art/images/work/T/T02/T02241_299558_10.jpg (21.03.2018-00.42)
Görsel 2.19	http://3.bp.blogspot.com/-gBPqBB2jmsM/Uzn_v1XBAI/AAAAAAAAAPew/4wFvbUQ7EX8/s1600/188PF1308_6Y699_4.jpg (30.03.2018-12.37) http://1.bp.blogspot.com/-_8Ja-hEYz3U/Uzn_wfTrbul/AAAAAAAAAPfY/OSNivBPRHh4/s1600/244PF1308_6YDL3_5.jpg (30.03.2018-12.38)
Görsel 2.20	https://www.art-bronze-sculptures.com/media/image/51/30/7e/773_159300c003fd54.jpg (30.03.2018-13.29)
Görsel 2.21	https://i.pinimg.com/736x/01/59/7b/01597bb0fa33f8cfe589dea36fa221c5--modern-sculpture-sculpture-art.jpg (28.04.2018-14.00)
Görsel 2.22	http://www.anothersomething.org/wp-content/uploads-anothersomething/2016/11/picassobanner.jpg (30.03.2018-13.06)
Görsel 2.23	https://www.tate.org.uk/art/images/work/T/T06/T06807_10.jpg (30.03.2018-14.12)
Görsel 2.24	http://youngdeok.com/wp-content/uploads/2016/12/IMG_6139.jpg (16.05.2018-12.39)
Görsel 2.25	https://www.artsy.net/artwork/wolfgang-stiller-matchstickmen (16.05.2018-12.45)
Görsel 2.26	https://mymodernmet.com/wp/wp-content/uploads/2018/05/rafael-san-juan-primavera-3.jpg (16.05.2018-12.48)

Görsel 2.27	http://timewheel.net/files/2016/04/tonycragg_670.jpg (16.05.2018-13.10)
Görsel 2.28	https://www.mca.com.au/files/original_images/2008.21.original.jpg (16.05.2018-18.27)
Görsel 2.29	https://media.artgallery.nsw.gov.au/thumbnails/prize_images/Silver_SID61356_2560px.jpg.505x600_q85.jpg (16.05.2018-13.16)
Görsel 2.30	https://lh3.googleusercontent.com/-pp_zN_R9hAl/WsT5whUDjyI/AAAAAAAA7tA/NqGu9ZE4nq4Qu8yvV-G51yD_pKAbzuMSjgCJoC/w530-h662-n-rw/Davide%2BGalbiati.jpg (16.05.2018-13.21)
Görsel 2.31	http://www.bilgibulucu.com/resimler/2011/07/4232816.jpg (16.05.2018-14.20)
Görsel 2.32	http://data2.1freewallpapers.com/detail/chile-easter-island-rapa-nui.jpg (16.05.2018-14.35)
Görsel 2.33	https://i2.wp.com/unpolishedjourney.org/wp-content/uploads/2016/03/img_6323.jpg?resize=1024%-2C1024&ssl=1 (17.05.2018-15.26)
Görsel 2.34	https://www.sensoarte.ro/uploads/articles/pictures/thumbs/942754_362898_w160_h112_cfcenter_wm0.jpg (17.05.2018-15.29)
Görsel 2.35	http://test.classconnection.s3.amazonaws.com/471/flashcards/172471/jpg/brancusi.jpg (17.05.2018-15.31)
Görsel 2.36	https://www.patologiasconstruccion.net/wp-content/uploads/2017/03/que_es_la_Primer_Piedra-02.jpg (15.03.2018-16.00)
Görsel 2.37	https://cdn.shopify.com/s/files/1/0234/5339/products/GT1401_2df411cd-5ed1-4125-b224-b6d6d-042c63a_400x.jpg?v=1527597954
Görsel 2.38	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e1/Bust_of_Jesus_Christ_by_Gianlorenzo_Bernini.jpg/593px-Bust_of_Jesus_Christ_by_Gianlorenzo_Bernini.jpg
Görsel 2.39	https://p1.liveauctioneers.com/1874/111239/57148325_1_x.jpg?version=1508853904&width=1600&format=pjpg&auto=webp (18.05.2018-15.20)
Görsel 2.40	Komisyon
Görsel 2.41	http://wrnking.com/other-projects
Görsel 2.42	Komisyon
Görsel 2.43	Komisyon
Görsel 2.44	Komisyon
Görsel 2.45	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/44/Self_portrait_by_Franz_Xaver_Messerschmidt%2C_Pressburg%2C_c._1780%2C_alabaster_-_Bode-Museum_-_DSC02941.JPG/500px-Self_portrait_by_Franz_Xaver_Messerschmidt%2C_Pressburg%2C_c._1780%2C_alabaster_-_Bode-Museum_-_DSC02941.JPG (21.05.2018- 12.18)
Görsel 2.46	http://www.deborahfeller.com/news-and-views/wp-content/uploads/2010/11/10.-Matthias-Rudolph-Toma-Messerschmidts-Character-Heads-1839-for-site-664x1024.jpg (21.05.2018- 12.01)
Görsel 2.47	https://rosiechard.files.wordpress.com/2014/07/img_1419.jpg?w=1090&h=1452 (16.05.2018- 20. 13) https://theredlist.com/media/database/fine_arts/sculpture/18_th_century/Rococo/franz_xaver_messerschmidt/012-franz-xaver-messerschmidt-theredlist.JPG (16.05.2018- 20. 15) https://www.baluba.ie/wp-content/uploads/2014/07/tumblr_n96a3k1ybE1qavatyo4_1280.jpg (16.05.2018- 20. 18) https://mizzoumag.missouri.edu/wp-content/uploads/2014/11/franz_xaver_web.jpg (16.05.2018- 20. 20) http://www.laboiteverte.fr/wp-content/uploads/2011/02/Franz-Xaver-Messerschmidt-09.jpg (16.05.2018- 20. 23) https://www.theartblog.org/wp-content/uploaded/Prince-Joseph-Wenzel-2.jpg (16.05.2018- 20. 25) https://theredlist.com/media/.cache/database/fine_arts/sculpture/18_th_century/Rococo/franz_xaver_messerschmidt/1468679918-008-franz-xaver-messerschmidt-theredlist.jpg (16.05.2018- 20. 26)
Görsel 2.48	Komisyon
Görsel 2.49	Komisyon
Görsel 2.50	Komisyon

Görsel 2.51	http://www.sanssouciestudios.com/uploads/2/3/7/4/23749260/9800712_orig.jpg (20.05.2018- 14. 33) http://www.sanssouciestudios.com/uploads/2/3/7/4/23749260/3443372_orig.jpg (20.05.2018- 14. 37)
Görsel 2.52	Komisyon
Görsel 2.53	Komisyon
Görsel 2.54	Komisyon
Görsel 2.55	Komisyon
Görsel 2.56	Komisyon
Görsel 2.57	Komisyon
Görsel 2.58	Komisyon
Görsel 2.59	Komisyon
Görsel 2.60	Komisyon
Görsel 2.61	http://www.ankaratemizlikfirmalari.web.tr/wp-content/uploads/2018/02/ARAP-SABUNU-%C4%B0LE-TEM%C4%B0ZL%C4%B0K.png (20.05.2018- 15. 43)
Görsel 2.62	http://fanblogs.jp/ahahalife/file/IMG_1654-thumbnail2.JPG (20.05.2018- 15. 47)
Görsel 2.63	https://foto.haberler.com/galeri/2015/08/17/karincalar-nasil-uzaklastirilir_x_80442_b.jpg (20.05.2018- 15. 49)
Görsel 2.64	https://www.maxpixel.net/static/photo/2x/Glass-Oil-Bottle-Olive-Oil-Olive-Greek-Italian-356102.jpg (29.06.2018- 11. 52)
Görsel 2.65	Komisyon
Görsel 2.66	Komisyon
Görsel 2.67	Komisyon
Görsel 2.68	Komisyon
Görsel 2.69	http://modernmasterscafe.com/wp-content/uploads/2016/03/Before.jpg (24.05.2018- 11. 13) http://modernmasterscafe.com/wp-content/uploads/2016/03/Primer.jpg (24.05.2018- 11. 17) http://modernmasterscafe.com/wp-content/uploads/2016/03/Spritz.jpg (24.05.2018- 11. 19) http://modernmasterscafe.com/wp-content/uploads/2016/03/Finished1.jpg (24.05.2018- 11. 22)
Görsel 3.1	https://i.pinimg.com/564x/6f/c9/62/6fc9629f9faaa7671f63ae2c431edec.jpg (22.05.2018- 11. 40)
Görsel 3.2	http://isikyapi.com/wp-content/uploads/2013/06/gaz-beton-300x184.jpg (22.05.2018- 14. 30)
Görsel 3.3	Komisyon
Görsel 3.4	Komisyon
Görsel 3.5	Komisyon
Görsel 3.6	Komisyon
Görsel 3.7	http://history2701.wikia.com/wiki/Olmec_Jade_Mask?file=Artifact_Project.jpg (29.06.2018- 13. 00)
Görsel 3.8	http://www.g-rena.com/image/tragic_theatre_mask.jpg (25.05.2018- 19. 20)
Görsel 3.9	https://i.pinimg.com/736x/5b/2e/11/5b2e117b81949665030f153cfa94daa3.jpg (25.05.2018- 19. 20) https://tr.pinterest.com/pin/182114378666287583/?lp=true (25.05.2018-20.40)
Görsel 3.10	https://lh3.googleusercontent.com/9fMLDfYIMWjRgVn6qD7CKrmjUKiIGJ9BLKQ-YjcgLRh31ctRLDFbZAIK-v1P_yhV4QN5=s85 (26.05.2018- 10. 48) https://lh3.googleusercontent.com/74Twzrxm23sRjPlwb2_3rGxQ6GWVIYBGMH2NFuvCG6eVG_0dAp6QPwkY9dOxmNXWcxo48g=s85 (26.05.2018- 11.00) https://lh3.googleusercontent.com/DjIDNMxbMzXnszSoVQrxmca_Z8k4aQWTcM_uevrTPima2fWlXeoU-U5zGnt25GtUq_WbZ=s85 (26.05.2018- 11. 08) https://lh3.googleusercontent.com/RC7MvsAxfFrHkq34z9wn5XhzzNLhvowLbJQGHSeHGReVz1DpEZGgl-LX0Xi-CsS-OIB5k=s85 (26.05.2018- 11.15)

Görsel 3.11	Komisyon
Görsel 3.12	https://www.leannewaterhouse.com/uploads/7/1/8/7/7187779/4843329.jpg?232 (27.05.2018- 11. 28)
Görsel 3.13	https://i.pinimg.com/564x/d4/f4/65/d4f4654ac9260f28b07aec8925a6398e.jpg (27.05.2018- 15. 29)
Görsel 3.14	http://arqueoblog.com/wp-content/uploads/2014/06/PHOTOGRAPH-BY-ELIE-POSNER-COLLECTION-OF-JUDY-AND-MICHAEL- (27.05.2018- 15. 35)
Görsel 3.15	http://www.congo-autrement.com/medias/images/29512811-2079141125638528-4080861009887945048-n-2.jpg (27.05.2018- 16.25)
Görsel 3.16	https://www.factinate.com/wp-content/uploads/2018/04/26-32.jpg (27.05.2018- 15. 34)
Görsel 3.17	https://masksoftheworld.com/wp-content/uploads/2018/05/aaaMystrySolvd-1372.jpg (27.05.2018- 15. 34)
Görsel 3.18	http://www.deepkyoto.com/wp-content/uploads/2010/04/Noh-masks.jpg (27.05.2018- 15. 37)
Görsel 3.19	https://i1.wp.com/www.eluniversal.com.mx/img/2011/11/Cul/mayasexpoinah.JPG?zoom=2 (27.05.2018- 15. 48)
Görsel 3.20	https://www.moma.org/calendar/exhibitions/1505?locale=fr (27.05.2018- 15. 56)
Görsel 3.21	http://www.artyfactory.com/art_appreciation/art_movements/art-movements/cubism/head_of_a_woman.jpg (27.05.2018- 16.08)
Görsel 3.22	Komisyon
Görsel 3.23	Komisyon
Görsel 3.24	http://www.makeup-fx.com/album/2012%20Cute%20things%20and%20Violence/slides/IMG_4893.JPG (27.05.2018- 16. 33)
Görsel 3.25	Komisyon
Görsel 3.26	Komisyon
Görsel 3.27	http://www.latinamericanstudies.org/olmec/olmec-mask-5.gif (28.05.2018- 10. 33)
Görsel 3.28	https://d7hftxdivxxvm.cloudfront.net/?resize_to=width&src=https%3A%2F%2Fartsy-media-uploads.s3.amazonaws.com%2Fw1uZiffZx-52fZ84l7m90w%252FMadame_Tussaud%252C_age_20.jpg&width=1200&quality=80 (28.05.2018- 10. 38)
Görsel 3.29	https://natgeo.imgix.net/tussauds-waxworks-museum.adapt.1900.1.jpg?auto=compress,format&w=728 (28.05.2018- 10. 41)
Görsel 3.30	https://natgeo.imgix.net/factsheets/thumbnails/tussauds-waxworks-studio.adapt.1900.1.jpg?auto=compress,format&w=1024&h=560&fit=crop (28.05.2018- 10. 45)
Görsel 3.31	http://4.bp.blogspot.com/-f6OYweDRdlc/U-0k0EZ_TDI/AAAAAAAASJI/zCFilwgWW1o/s1600/marie%2Bantoinette.jpg (28.05.2018- 11. 00)
Görsel 4.1	http://images.goodsmile.info/cgm/images/product/20141014/4685/30963/large/0484441234eddc16c8a-70805008ab8cc.jpg (02.02.2018-13.45)
Görsel 4.2	http://anatomybody101.org/wp-content/uploads/2016/07/muscles-in-a-human-body-muscular-system-of-the-human-body-mind-body-and-soul.jpg (02.02.2018-10.28)
Görsel 4.3	https://i.pinimg.com/originals/04/13/b0/0413b0f4fee01cdcaad32bbe4c02f36c.jpg (02.02.2018-10.50)
Görsel 4.4	Komisyon (05.02.2018-20.45)
Görsel 4.5	https://images.metmuseum.org/CRDImages/eg/web-large/DP341742.jpg (16.03.2018-14.30)
Görsel 4.6	https://www.tate.org.uk/art/images/work/T/T00/T00390_9.jpg (16.03.2018-15.05)
Görsel 4.7	Komisyon (01.02.2018-10:00)
Görsel 4.8	Komisyon (02.02.2018-11:00)
Görsel 4.9	Komisyon (05.02.2018-12:00)
Görsel 4.10	Komisyon (12.02.2018-16:00)
Görsel 4.11	Komisyon (14.02.2018-15:00)
Görsel 4.12	Komisyon (15.02.2018-10:00)

Görsel 4.13	Komisyon (16.02.2018-14:00)
Görsel 4.14	Komisyon (19.02.2018-14:00)
Görsel 4.15	Komisyon (20.02.2018-16:00)
Görsel 4.16	Komisyon (21.02.2018-11:00)
Görsel 4.17	Komisyon (22.02.2018-10:00)
Görsel 4.18	Komisyon (26.02.2018-11:00)
Görsel 4.19	http://www.agenziainpress.it/wp-content/uploads/2014/05/Il-Profeta-Geremia.jpg (28.06.2018-12.45)
Görsel 4.20	Komisyon (28.06.2018-15:00)
Görsel 4.21	Komisyon (26.02.2018-11:00)
Görsel 4.22	Komisyon (28.06.2018-14:00)
Görsel 4.23	http://4.bp.blogspot.com/-4J3TmrF3v8k/UxOQZOaSV1I/AAAAAAAAHEA/cDcPRJhEf_o/s1600/Walking-Man-Alberto-Giacometti.jpg (27.04.2018-10.45)
Görsel 4.24	https://4.bp.blogspot.com/-EYFmVZwbr8U/WpLbck8PXCI/AAAAAAAAAPTQ/fli8gXmgqBczbYrY70M2zlyKf3aK-biZwwCLcBGAs/s1600/1.png (27.04.2018-10.28)
Görsel 4.25	https://i.pinimg.com/564x/18/29/85/182985f34788a8ee1d1d2af43ef859d9.jpg (27.04.2018-11.00)
Görsel 4.26	https://i.pinimg.com/564x/2e/6a/a9/2e6aa965cbc13508451d222fb586b1ae.jpg (27.04.2018-11.08)
Görsel 4.27	http://www.actinguoutpolitics.com/wp-content/uploads/2015/12/EpsteinRockDrill13.jpg (27.04.2018-11.28)
Görsel 4.28	https://i.pinimg.com/564x/06/cd/86/06cd86ff8b2c6612542cf1f1ba2912ae.jpg (27.04.2018-11.35)
Görsel 4.29	http://www.memohaber.com/images/haberler/bulat%20.jpg (12.04.2018-12:00)
Görsel 4.30	http://www.mustafabulat.com/galeri/41.gif (12.04.2018-12:30)
Görsel 4.31	http://www.mustafabulat.com/eserler.php?album=182 (12.04.2018-13:00)
Görsel 4.32	http://www.mustafabulat.com/galeri/Untitled-49.gif (12.04.2018-13:10)
Görsel 4.33	Komisyon (12.03.2018-10:00)
Görsel 4.34	Komisyon (15.03.2018-10:00)
Görsel 4.35	Komisyon (21.03.2018-11:00)
Görsel 4.36	Komisyon (23.03.2018-10:00)
Görsel 4.37	Komisyon (26.03.2018-11:00)
Görsel 4.38	Komisyon (28.03.2018-14:00)
Görsel 4.39	Komisyon (29.03.2018-10:00)